

MOBILITET OG INKLUSION I ET FLERSPROGET EUROPA

VADEMECUM MIME

MIME
Mobilitet og inklusion i
det flersprogede Europa
Mobilitet og inklusion i et
flersproget Europa

MIME

Mobilité et inclusion dans
une Europe multilingue

Den deraf følgende forskning modtog støtte fra Den Europæiske Unions syvende rammeprogram i henhold til tilkudsaf tale nr. 613344 (MIME-projektet).

Originalt dokument på engelsk findes på <http://www.mime-project.org/vademecum/>:

© 2018

ISBN 978-2-8399-2402-3

MIME-projekt

Mobilitet og inklusion i det flersprogede Europa

www.mime-project.org

Dækbillede:

Ferdinand Hodler, 1917, "Die Dents-du-Midi von Caux aus",

Wikimedia Commons.

Europa
Demokratio
Esperanto

Oversættelse på fransk af Pierre Dieumegard for Europa-demokratiet-Esperanto

Oversættelsen er ikke foretaget af oversættere, der er kvalificerede og finansieret af EU. Det kan indeholde (sandsynligvis, sikkert...) fejl, men det har også nogle yderligere forklaringer for at lette forståelsen for franske læsere.

Så længe der ikke er foretaget og kontrolleret en bedre oversættelse foretaget af mere kompetente personer, er det hensigtsmæssigt kun at betragte dette dokument som en foreløbig udgave, der har til formål at lette forståelsen, og at henvise til originaldokumentet på engelsk.

Formålet med dette "foreløbige" dokument er at gøre det muligt for flere mennesker i Den Europæiske Union at forstå dokumenter, der er udarbejdet for Den Europæiske Union (og finansieret af deres bidrag).

Det er en illustration af behovet for flersprogethed i Den Europæiske Union: uden oversættelser er en stor del af befolkningen udelukket fra debatten. **Det er ønskeligt, at EU's administration overtager oversættelsen af vigtige dokumenter, så alle europæere kan forstå, hvad det drejer sig om, og drøfte deres fælles fremtid sammen.**

For pålidelige oversættelser ville det internationale esperanto-sprog være meget nyttigt på grund af dets enkelhed, regelmæssighed og præcision.

På internettet:

European Federation — Demokratio-Esperanto: <http://e-d-e.org/> eller <http://demokratio.eu>

Europa-Democracy-Esperanto (Frankrig): <http://e-d-eda/> contact@e-d-e.org

VADEMECUM MIME

Mobilitetog inklusion i et flersproget Europa

François Grin
Chefredaktør

Manuel Célio Conceição

Peter A. Kraus

László Marác

Žaneta Ozolina

Nike K. Pokorn

Anthony Pym

Redaktører

MIME-projektet — Kvantitativ beskrivelse

- Ca. 1500 sider videnskabelige rapporter og aktiviteter
- mere end 260 præsentationer på videnskabelige konferencer og offentlige arrangementer
- mere end 40 dedikerede konferencer og tematiske workshoper
- mere end 60 videnskabelige publikationer, der specifikt beskæftiger sig med projektets resultater
- deltagelse af ca. 220 interessenter, civilsamfundsorganisationer og forvaltninger i projektaktiviteter
- 22 partnerinstitutioner i 16 lande
- omkring 70 akademikere, fra ph.d.-studerende til fuld professorer
- 11 deltagende discipliner
- 4 års forskning

og et sæt eksperter til din rådighed, som kan kontaktes med henblik på specialiseret evaluering og analysearbejde på www.mime-project.org/expertise

Mange tak

Gennem MIME-projektet (2014-2018) var de deltagende forskerhold heldige at have et erfarent team, herunder Joe LoBianco, Amin Maalouf, Tove Malloy, Tom Moring og Tom Ricento. Vi vil gerne udtrykke vores taknemmelighed for deres støtte.

Særlig tak til professor Tom Moring, formand for Det Rådgivende Råd, hvis færdigheder inden for både flersprogethed og kommunikation har været uvurderlige i udarbejdelsen af dette vademecum, og til professor Wolfgang Mackiewicz, særlig rådgiver for projektet, som generøst delte sin dybe erfaring med EU-institutionerne og hans langsigtede vision for et flersproget Europa. Deres kommentarer og råd var medvirkende til dannelsen af denne bog.

Tematiske områder MIME-discipliner

 Analyse af sprogpolitikken

 Mindretal, flertal og sprogttigheder

 Sproglig mangfoldighed, mobilitet og integration

 Sprogundervisning, -undervisning og -indlæring

 Oversættelse, sprogteknologi og alternative strategier

 Særlige emner

 Økonomi

 Uddannelsesvidenskab

 Finansiering

 Til højre

 Politisk filosofi

 Politisk videnskab

 Psykologi

 Sociosprog

 Sociologi

 Oversættelse

 Bygeografi

MIME-konsortiet

Universitetet i Genève
Genève, Schweiz

Universiteit van Amsterdam
Amsterdam, Nederlandene

Univerza mod Ljubljani
Ljubljana, Slovenien

Universität Augsburg
Augsburg, Tyskland

Universidade do Algarve
Faro, Portugal

Universitat Rovira i Virgili
Barcelona, Spanien

Latvijas Universitete
Riga, Lettonien

**Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku**
Osijek, Croatie

Videnskab Po Paris
Paris, Frankrig

**MTA Társadalomtudományi
Kutatóközpont**
Budapest, Hongrie

Vrije Universiteit Brussel
BRUXelles, Belgien

Università di Milano-Bicocca
Milano, Italien

Universitetet i Leipzig
Leipzig, Tyskland

**Universitetet i Reims Champagne-
Ardenne**
Reims, Frankrig

Humboldt-Universität zu Berlin
Berlin, Tyskland

Katholieke Universiteit Leuven
Louvain, Belgien

**Universitetet i Limerick — Ollscoil
Luimnigh**
Limerick, Irland

Universitetet i Edinburgh
Edinburgh, Skotland

Uppsalauniversitet
Uppsala, Sverige

Universitatea din Oradea
Oradea, Roumanie

Finansobservatoriet
Genève, Schweiz

SCIPROM Sàrl
St-Sulpice, Suisse

Indholdsfortegnelse

Indledning 13

Analyse af sprogpolitikken 28

- 1 Hvorfor kan sproglige spørgsmål ikke overlades til sig selv? 30
- 2 Er et fælles sprog nødvendigt for at have et levedygtigt demokrati? 32
- 3 Kan det "frie marked" håndtere sproglig mangfoldighed? 34
- 4 Hvorfor er en god typologi nyttig for udvælgelse og udformning af sprogpolitikker? 36
- 5 Hvordan identificerer og måler man den sproglige ulempe? 38
- 6 Hvad er en "kompleks tilgang" til udvælgelse og udformning af sprogpolitikker? 40
- 7 Hvorfor skal demosproglige fremskrivninger understøtte sprogpoltiske valg? 42
- 8 Hvordan påvirker fremmedsprogsundervisningen omkostningerne ved migration? 44
- 9 Hvilke socioøkonomiske uligheder mellem personer, der taler forskellige sprog, skal der tages hånd om i de offentlige politikker? 46
- 10 På hvilke sprog bør der ydes sundhedspleje? 48
- 11 Er omkostningerne ved sprogpolitikken vigtige? 50
- 12 Hvorfor er computersimuleringer nyttige i udvælgelsen og udformningen af komplekse sprogpolitikker? 52
- 13 Hvad er de generelle juridiske konsekvenser af MIME-forskningen? 54

Mindretal, flertal og sprogtrettigheder 56

- 14 Skal regeringen bremse nedgangen i mindretalssamfund? 58
- 15 Skal mindretalssprog undervises til talere af flertallets sprog? 60
- 16 Er "enlige" og "ikke-unikke" mindretal i lignende situationer, når de konfronteres med national sproglig dominans? 62
- 17 Hvad er betydningen af demosproglig koncentration for mindretalssprogs overlevelse i en verden med stigende mobilitet? 64
- 18 Hvilke principper hjælper med at foregribe konfliktpotentialer i etniske og sproglige forskelle? 66
- 19 Hvorfor er det ikke nok at lære kun et af de officielle sprog i en flersproget sammenhæng? 68
- 20 Hvordan kombinerer man principperne om territorialitet og personlighed? 70
- 21 Hvordan påvirker et "ekstern" sprogs hegemoni indenrigspolitik? 72
- 22 Hvordan skal nabostaterne samarbejde om at forvalte mangfoldigheden? 74
- 23 Hvorfor er den synlige genkendelse (f.eks. på trafikskilte osv.) af et mindretalssprog vigtig? 76
- 24 Giver nærhedsprincippet mulighed for mere omfattende sprogpolitikker? 78
- 25 Hvordan kan vi tillade mobile pensionister at opfylde deres forpligtelser og udøve deres rettigheder? 80

Sproglig mangfoldighed, mobilitet og integration 82

- 26 Kan staterne stille sprogkrav i forbindelse med indrejse eller naturalisering af migranter? 84
- 27 Betragter mobile europæiske borgere sig selv som "europæere"? 86
- 28 Hvilke principper skal vi bruge til at tilpasse sprogpolitikkerne? 88
- 29 Bør staterne tilbyde modersmålsundervisning til migranter? 90
- 30 Er engelsk tilstrækkeligt til at nå ud til nyankomne, før de lærer det eller de lokale sprog? 92
- 31 Skulle staterne levere tjenester til migranter på deres eget sprog? 94
- 32 Kan sprogpolitikker forbedre beskæftigelsesresultaterne for indvandrerkvinder? 96
- 33 Hvordan kan sprogpolitikken forbedre migranternes "motilitet"? 98
- 34 Hvordan skal de nationale sprogpolitikker tilpasses forholdene i bestemte byer? 100
- 35 Hvorfor skal vi kombinere forskellige kommunikationsstrategier? 102
- 36 Hvordan skal kommunerne indsamle og dele data om sprogsprofiler for deres beboersamfund? 104

- 37 fører mobilitet til øget brug af engelsk på bekostning af lokale sprog? 106
- 38 Kan den europæiske politik forbedre den sociale inklusion i lokale bymæssige sammenhænge? 108
- 39 Hvordan afspejler politikkerne for integration af fremmedsprog de flestes præferencer og holdninger? 110
- 40 Skal kommunerne regulere brugen af sprog i det offentlige rum? 112

Sprogundervisning, -undervisning og -indlæring 114

- 41 Hvordan kan inkluderende skolesystemer bedst styre sproglig mangfoldighed? 116
- 42 Hvordan kan ikke-formelle og uformelle læringsnetværk anvendes til at støtte flersprogethed? 118
- 43 Hvordan kan mobilitet og inklusion fremmes gennem flersprogethed inden for de videregående uddannelser? (ES)? 120
- 44 Hvordan kan vi hjælpe med at udveksle studerende, der lærer værtslandets sprog? 122
- 45 Hvordan kan uddannelsessystemerne reagere på dynamikken i sprogligt komplekse regioner? 124
- 46 Hvilke færdigheder har de lærere, der har størst behov for at håndtere sprogforskelle i inkluderende skoler? 126
- 47 Hvordan man bedst vurderer uformelle sprogfærdigheder? 128
- 48 Hvorfor er det tilrådeligt at kombinere "international orientering" og "regional beliggenhed" i universiteternes sprogstrategi? 130
- 49 Hvordan kan sprogvalidering fremme mobilitet og inklusion? 132
- 50 Hvordan kan myndighederne støtte opretholdelsen af færdigheder i fremmedsprog for voksne? 134
- 51 Hvordan kan migranternes eksisterende sprogkundskaber anvendes til at hjælpe dem med at lære værtslandets sprog? 136
- 52 Hvem kan drage fordel af undervisning i modtagelige sprogkundskaber? 138
- 53 Hvilken rolle spiller engelsk i flersprogede og multikulturelle læringsrum? 140

Oversættelse, sprogteknologier og alternative strategier 142

- 54 Vil maskinoversættelse erstatte menneskelige oversættere? 144
- 55 Hvad er gensidig forståelse, og hvad er det for? 146
- 56 Begrænser oversættelses- og tolketjenester incitamentene til at lære værtssprogene? 148
- 57 Skal vi fremme et planlagt sprog som esperanto som en international lingua franca? 150
- 58 Skal maskinoversættelse anvendes i offentlige tjenester? 152
- 59 Skal engelsk, som lingua franca, være tilgængelig i flere sorter? 154
- 60 Hvad er de rette sprogtilgange til at opfylde de sproglige behov hos mobile pensionister? 156
- 61 Hvordan kan gensidig forståelse anvendes i professionelle sammenhænge? 158
- 62 Hvad er de bedste måder at arbejde med maskinoversættelse på? 160
- 63 Hvem skal arbejde som tolk eller oversætter? 162
- 64 Hvordan og hvornår skal der ydes oversættelses- og tolketjenester til nyankomne migranter? 164

Særlige emner 166

- 65 Hvordan anvendes begrebet inklusion på mobile pensionister? 168
- 66 Er flersprogede mennesker mere kreative? 170
- 67 Hvordan fungerer beskyttelsen af flersprogethed i EU's forbrugerbeskyttelseslovgivning? 172
- 68 Hvordan kan vi forhindre manipulation af etniske opdelinger til geopolitiske formål? 174
- 69 Har ensprogethed i verdenshandelen indflydelse på undervisningen i og praksis med finansiering? 176
- 70 Omfatter romatilgangen til sprogindlæring nyttige lektioner i sprogundervisningspolitikken? 178
- 71 Hvad kan der gøres for at hjælpe mobile pensionister, der har brug for institutionel pleje? 180
- 72 Hvordan kan man fremme flersprogethed i den europæiske forbrugerlovgivning? 182

Hvordan man bruger denne bog?

1. **Læs indledningen,**
sådan får du et første overblik over MIME-projektet

2. **Gå til "Vigtigste resultater"**
for at få vores vigtigste konklusioner og opdaget

3. **Spadseretur blandt de 72 kapitler**
alt efter dine behov og interesser.

Tekst til fjerde omslag af papirudgaven:

Dette vademecum er et praktisk redskab fra MIME-projektet om mobilitet og inklusion i et flersproget Europa, der finansieres af Europa-Kommissionen. Ved hjælp af en innovativ tilgang, der kombinerer 11 forskellige discipliner, er dette vademecum et innovativt og integreret svar på sprogpolitikens udfordringer, som normalt behandles separat. Det er beregnet til dem, hvis faglige eller politiske aktiviteter fører til, at de arbejder med flersprogethed, tager stilling til disse spørgsmål og direkte eller indirekte handler om sprogpoltiske beslutninger på lokalt, nationalt eller overnationalt plan.

Indledning

Vademecum MIME: indledning

François Grin, koordinator for MIME-projektet

MIME betyder "Mobilitet og inklusion i et flersproget Europa". Det er et forskningsprojekt om flersprogethed, der finansieres af Europa-Kommissionens Generaldirektorat for Forskning og Innovation. I løbet af de fire aktivitetsår (2014-2018) genererede projektet et stort antal publikationer, f.eks. videnskabelige artikler, bogkapitler og specialudgaver af tidsskrifter samt regelmæssige aktivitetsrapporter.

Dette *vademecum MIME* er et af de vigtigste produkter af projektet. Det adskiller sig imidlertid fra resten af MIME's resultater, f.eks. normale videnskabelige publikationer såsom artikler i videnskabelige tidsskrifter, bøger eller bogkapitler. Vademecum MIME er anderledes i sine mål, struktur og format.

MIME er et forskningsprojekt om flersprogethed (2014-2018), der finansieres af Europa-Kommissionen under RP7

Dette vademecum tilbyder et sæt værktøjer og søgeresultater.

Denne vademecum er først og fremmest et redskab for folk, der normalt ikke er involveret i universitetsforskning, men hvis faglige eller politiske aktiviteter fører dem til at tage hensyn til flersprogethed, tage stilling til disse problemer og direkte eller indirekte vejlede sprogpoltiske beslutninger på lokalt, nationalt eller overnationalt plan. I forbindelse med disse opgaver skal de derfor ofte afveje de respektive fordele og ulemper ved de politiske foranstaltninger, der foreslås af de forskellige sociale og politiske aktører vedrørende flersprogethed. Vademecum MIME er designet til at hjælpe dem med at håndtere denne type situation.

Denne indledning har tre mål:

1 den gennemgår de væsentlige karakteristika ved MIME-projektet. Dette bidrager til at håndtere resten af vademecummet med en dybere forståelse af udfordringerne i forbindelse med sproglig mangfoldighed;

2 den beskriver strukturen i vademecummet og forklarer, hvad dette dokument foreslår (men også uden mindre betydning, hvad det ikke er hensigten at tilvejebringe)

3 den indeholder praktiske instruktioner om, hvordan man bruger denne vademecum.

MIME-projektet tager sigte på den *flersprogede udfordring for den europæiske borger*. Som svar på Europa-Kommissionens anmodning undersøger den en lang række aspekter af flersprogethed og ophæveretusædvanligt stortprojekt. MIME besvarede følgende spørgsmål:

► Hvordan kan europæerne afveje mobilitetsbehovene i et integreret, teknologisk avanceret moderne samfund med behovet for at bevare og drage fordel af Europasproglige og kulturelle mangfoldighed?

► Hvad indebærer denne udfordring med hensyn til kommunikationspraksis, brug af sprog- og sprogrettigheder, sprogundervisning og sprogindlæring?

► Hvordan oversættes dette til politikker vedrørende nationale sprog, mindretalssprog og indvandrersprog eller traditionelle sprog?

MIME tilbyder en innovativ tilgang med i) en politisk analysevinkel, ii) et tværfagligt perspektiv, der kombinerer 11 forskellige discipliner, iii) en ramme for mangfoldighedsstyring, der integrerer sædvanlige sprogs spørgsmål hver for sig.

Disse spørgsmål går langt ud over, hvad de fleste sprogpoltiske tilgange normalt vedrører. MIME-projektet har derfor også til formål at fremme innovationen inden for sprogpoltikken på tre hovedniveauer.

For det første er dens tilgang baseret på en analyse af den offentlige politik. Dette adskiller den fra anden forskning i sprog og flersprogethed, som primært fokuserer på at observere aktørernes sproglige praksis især lige sammenhænge. I stedet tilbyder MIME-projektet en integreret ramme, hvor en bred vifte af opfattelser, lige fra det seneste sociosproglige arbejde med processer på mikroniveau til makroniveauovervejelser om sproglig retfærdighed fra politisk teori, kan aftales ud fra et politikorienteret perspektiv.

For det andet er MIME-projektet dybt tværfagligt. Projektpartnerne repræsenterer 11 forskellige discipliner, herunder statskundskab, filosofi, sociolingvistik, oversættelse, sociologi, uddannelsesvidenskab, historie, økonomi, geografi, jura og psykologi. Teamledere har dog alletidligere erfaring med deres særlige disciplin i sproglig og/eller kulturel mangfoldighed. Grundlæggende er disse disciplinære retningslinjer bredt fordelt i projektet, hvilket giver mulighed for en afbalanceret og omfattende tilgang til forvaltning af sproglig mangfoldighed.

For det tredje behandler MIME-projektet i fællesskab en lang række sprogproblemer, som normalt undersøges separat, hvilket giver mulighed for en samlet tilgang til forvaltning af sproglig mangfoldighed. Den tager samtidig hensyn til problemer som f.eks.:

► beskyttelse og fremme af regionale sprog og mindretalssprog i Europa

► tilstedeværelse og synlighed i en EU- medlemsstat af andre medlemsstaters officielle sprog (som følge af mobilitet inden for

Europa)

- ▶ udfordringerne i forbindelse med indlæring af andet sprog eller fremmedsprogi uddannelsessystemerne, hvilket især rejser problemet med store sprogs særlige rolle, herunder et eller flerelinguafranca;
- ▶ sprogproblemer i forbindelse med præsentationen af andre (ofte ikke-europæiske) sprog, der ledsager migrationsstrømmene;
- ▶ problemet med effektiv og retfærdig kommunikation i flersprogede organisationer - ikke kun EU-institutionerne selv;
- ▶ en række specifikke spørgsmål vedrørende forvaltning af flersprogethed, f.eks. de sproglige dimensioner af forbrugerbeskyttelse eller de specifikke sprogbehov hos pensionister, der er etableret i den anden EU- medlemsstat.

Vi er nødt til at genoverveje sprogplanlægningen som reaktion på gennemgribende ændringer som følge af globaliseringen og den teknologiske udvikling.

Til dato er disse forskellige udfordringer traditionelt blevet undersøgt adskilt fra andre ved hjælp af tilgange, der prioriterer en bestemt vinkel (især anvendt lingvistik eller uddannelsesvidenskab, ofte statsvidenskab, undertiden folkeretten, mindre hyppigt andre discipliner). Imidlertid kan opmærksomheden på et bestemt problem set ud fra en bestemt disciplin give lige så vigtige spørgsmål og perspektiver ikke mindre betydning i denne henseende.

En fragmenteret tilgang til forvaltning af sproglig mangfoldighed bliver i stigende grad skuffende som følge af to store tendenser. Den første er globaliseringen, hvilket øger hyppigheden af intersproglig kontakt. Sproglig mangfoldighed er blevet et obligatorisk element i moderne samfund, hvad enten det er på arbejdspladsen, i skolen eller i ferien, og den breder sig til det økonomiske liv (produktion, forbrug, handel). Den anden store tendens er den teknologiske udvikling, især inden for information og kommunikation, som begge er tæt forbundet med sprogkunderskab og sprogbrug.

Samlet set understreger disse tendenser, at samfundene gennemgår hurtige og grundlæggende forandringer. Denne ændring påvirker sprog og flersprogethed på forskellige måder, ofte ved at udviske grænserne mellem typer af sprogudfordringer. Selv om analysen fortsat er nyttig for den systematiske analyse af nutidens sproglige problemer, skal denne analyse også betragte dem som forskellige facetter af et globalt spørgsmål: hvilken rolle ønsker vi at give flersprogethed i det moderne europæiske samfund?

Der skal tages hensyn til sammenkoblingerne mellem mikroniveau (individuelle), mellemniveau (organisationer) og makroniveau (stat eller samfund).

Udfordringen med disse kombinerede tendenser er den stigende sammenkobling af sprogproblemer, hvor mikroniveau (individuelle og private), mellemniveau (uanset om det er med eller uden gevinst for øje, offentlige eller private, såsom universiteter og virksomheder i den private sektor) og makroniveau (samfund som helhed, lokalt, nationalt eller globalt) påvirker hinanden. Denne tendens er ikke specifik for sproget, men i dens tilfælde rejser den spørgsmål af særlig kompleksitet. F.eks. kan beskyttelsen af et mindretalssprog ikke længere nøje overvejes inden for en bestemt regions grænser: sprogets skæbne afhænger også af dets synlighed på internettet og dets tilgængelighed andre steder, f.eks. i byer, hvor unge i samfundet går til videregående uddannelse. Det er sandsynligt, at den sproglige integration af migranter kan være en mere kompleks og flersproget proces end tidligere.

Tidligere var "integration" ofte det samme som at tilegne sig lokalt sprog. Som følge af teknologiske og kulturelle forandringer er det imidlertid mere sandsynligt, at indlæringsprocessen i dag forbindes med forskellige former for vedligeholdelse af "arvet sprog": de lavere omkostninger ved international rejse og telekommunikation gør oprindelseslandets sprog let tilgængeligt i folks dagligdag. Geopolitiske tendenser påvirker indenlandske aktiviteter, samt personlige meninger kan have en global resonans gennem sociale netværk. Styrken og de nærmere regler for disse interaktioner mellem niveauer kan variere fra sag til sag ved at sammenligne politiske beslutningstagere med en lang række lokale forhold.

Kort sagt kræver en nytænkning af sprogudfordringen, at vi tager kontrol over en betydelig grad af kompleksitet og manipulerer den ud fra et systemisk perspektiv. Accepterede idéer om sprogpolitik er ikke altid hensigtsmæssige til at løse denne opgave. MIME-projektets grundlæggende mission er at tilvejebringe en analytisk ramme for at håndtere denne kompleksitet. Det overordnede mål med projektet er nu ikke at give en detaljeret sproglig analyse af kommunikationsprocesserne i specifikke sammenhænge (som det er sket i tidligere forskningsprojekter), men at udvikle en tilgang, der på et mere generelt plan skaber sammenhængende politiske svar på udfordringerne i forbindelse med sproglig mangfoldighed, og at illustrere disse svar med ansøgninger til specifikke situationer. Endelig har MIME-projektet til formål at foreslå:

Europa som et socialt og politisk projekt kræver både mobilitet og inklusion, men at have mere end det ene betyder mindre end det andet og omvendt.

► et sæt indbyrdes forbundne og indbyrdes kompatible analyser af sprogproblemer, der hjælper med at navigere i en lang række spørgsmål (politisk, social, uddannelsesmæssig, kommunikation osv.), men også bidrager til en effektiv overgang mellem mikro-, meso- og makroniveau, hvor sprogprocesserne finder sted;

► et sæt politikorienterede værktøjer, som analytikere, politiske beslutningstagere og borgere som helhed kan tilpasse sig og anvende på specifikke begreber, også under hensyntagen til de hurtige ændringer, der påvirker disse sammenhænge.

Den analytiske reference for kernen i MIME-projektet er kompromismodellen, som udgør en samlende ramme. Projektet tager udgangspunkt i den idé, at sprogproblemer, som de europæiske borgere og deres myndigheder står over for, kan løses gennem et fælles problem. Dette fælles problem er et problem med spændinger mellem to mål, nemlig mobilitet og inklusion.

Kompromismodellen er et klassisk værktøj til politikanalyse. Den kan anvendes på ethvert problem, hvor samfundet skal træffe beslutninger, og navnlig skal afbalancere ønskelige, men ikke-konvergerende mål. Flersprogethed er en udfordring, netop fordi den hænger sammen med to særskilte mål, der ikke let kan forenes:

► På den ene side betyder Europa at blive en stærkt integreret union, hvis borgere frit kan bevæge sig mellem medlemsstaterne med henblik på arbejde, studier, fritid eller pensionering. Dette kaldes mobilitet, et koncept, der betegner en bredere vifte af processer end fysisk migration og omfatter den voksende mangfoldighed af motivationer og modaliteter i forbindelse med den geografiske eller til tider virtuelle bevægelighed for personer. Mobilitet kræver nem kommunikation mellem personer med forskellig sproglig baggrund. Dette kan opnås gennem en passende kombination af strategier, der omfatter sproglindlæringsamt forskellige måder at bruge sprog på. Mobilitet anfægter imidlertid den traditionelle forbindelse mellem et bestemt sprog og et bestemt geografisk område;

► På den anden side rejser den "multisproglige udfordring" spørgsmål om inklusion, hvor sprog spiller en grundlæggende rolle. Den vifte af sprog, der tales i Europa, er afgørende for at definere dens mangfoldighed, som anerkendes som en central værdi i Unionen. Denne mangfoldighed kommer til udtryk i de sproglige særegenheder i de forskellige dele af EU, hvor medlemsstaterne har forskellige officielle sprog (nogle gange mere end ét sprog med forskellige bestemmelser på nationalt og/eller subnationalt plan for at håndtere denne mangfoldighed). Inklusion henviser således til en følelse af tilhørsforhold til og tilknytning til en bopæl — måske fordi vi er fødte, eller flyttede og valgt til at bo der. Denne følelse af tilhørsforhold kan især komme til udtryk gennem deltagelse i det sociale, politiske, økonomiske og kulturelle liv i bopælslandet, -regionen eller -området. Dette indebærer kendskab til det lokale sprog. De nødvendige betingelser for at bevare og/eller skabe en følelse af tilhørsforhold og forbindelse kræver således, at de mange sprog og kulturer, der udgør den europæiske mangfoldighed, anerkendes og konsolideres. Dyrkning af historisk forankret mangfoldighed samt anerkendelse af det unikke ved de elementer, små eller store, der udgør denne

mangfoldighed, resulterer ikke i nogen form for afvisning eller udelukkelse af den anden. Tværtimod er det bevarelsen af det sproglige miljø, der giver ældre beboere mulighed for at føle sig trygge i deres evne til at udvide inklusion til nyankomne. Dette er vigtigt i betragtning af den betydning, som folk tillægger sprog og kultur i identitetsopbygningsprocesserne. Men selv om inklusion indebærer integration af nyankomne i lokale forhold, kræver det ikke, at nyankomne opgiver de sproglige og kulturelle karakteristika, de bringer med sig, og den kan tage højde for fremkomsten af flerlagsidentiteter.

Spændingen mellem mobilitet og inklusion er særlig akut på sprogområdet.

MIME-projektet konsoliderer derefter tanken om, at der opstår et kompromisproblem mellem "mobilitet" og "integration". På den ene side, hvis samfundet vælger udelukkende at insistere på behovet for integration på et givet sted i EU, kan det føre til materielle eller symbolske hindringer for borgernes mobilitet. Ved at præsentere det anderledes ville en eksklusiv insisteren på "inddragelse" gøre mobiliteten dyrere, materielt eller symbolsk. Mere inklusion resulterer normalt i mindre mobilitet. Omvendt kan et eksklusivt fokus på mobilitet have en negativ indvirkning på inklusion, fordi den gennem de ensartede kræfter, den tilskynder til, kan udhule følelsen af tilhørsforhold, specificitet og rodfæstelse i forbindelse med forskellige steder i EU. Hvis denne vægt på mobilitet opfattes som en underminering af lokale sprog og kulturer, kan det i værste fald have en negativ indvirkning på nogle borgere, der kan føle sig frataget deres følelse af at høre til (på bopælsstedet). Uforarbejdet mobilitet kan være forstyrrende for inklusionsprocesserne.

MIME's hovedopgave er at identificere sprogpolitikker, der kan forbedre kompatibiliteten mellem mobilitet og inklusion på områder som f.eks. sprogtrettigheder, brugen af et sprog i det offentlige rum, sprogundervisning og kommunikation i særlige ordninger.

Kort sagt, nushar de typiske ingredienser i et kompromis, hvor to mål, begge gyldigt sigte, ofte indebærer retningslinjer, der kan være i modsætning til hinanden. For at løse kompromiset har MIME-projektet to mål:

Social samhørighed på europæisk plan kræver en afbalanceret kombination af mobilitet og inklusion, også hvad angår brugen af sprog, sprogrettigheder og sprogkundskaber. Flersprogethed er af afgørende betydning i en tid, hvor EU som et socialt og politisk projekt skal genoverveje betingelserne for at tiltrække borgerne

► Identificerer den bedste balance mellem mobilitet og inklusion under de eksisterende begrænsninger (som af de ovenfor anførte grunde begrænser den mobilitet, der kan opnås, samtidig med at der opretholdes en vis grad af inklusion, og omvendt).

► Identificer politiske retningslinjer, der kan bidrage til at lette denne begrænsning — navnlig for at formulere foranstaltninger (eller nye kombinationer af foranstaltninger), der kan øge mobiliteten uden at forhindre inklusion og forbedre inklusionen uden at begrænse mobiliteten. Det ledende princip er at øge foreneligheden mellem mobilitet og inklusion.

IME gennemgår de traditionelle sprogproblemer i henhold til denne kompromismodel for at fremhæve tilpasninger til eksisterende bestemmelser, som kan øge foreneligheden mellem mobilitet og inklusion på forskellige områder (forfatningsmæssige bestemmelser, dagliglivet i forskellige kvarterer, uddannelsessystemer osv.), og foreslår nogle gange radikalt nye bestemmelser. Mobilitet og inklusion er begge afgørende for Europas succes som et socialt, økonomisk og kulturelt projekt. De er vigtige for sig selv, men også som to sider af samme sag, fordi de tilsammen skaber grundlaget for et sammenhængende europæisk samfund: samhørighed på europæisk plan afhænger af en afbalanceret kombination af mobilitet og inklusion. Denne balance er naturligvis noget dynamisk, der ændrer sig over tid, men det generelle perspektiv for langsigtet samhørighed kan opsummeres som følger: Europa vil være sammenhængende:

► Hvis borgerne let kan flytte mellem medlemsstaterne og ikke er begrænset til en enkelt stat, hvor de er født eller ville have studeret. Dette kræver støtte til bestemmelser og institutioner, der fremmer mobilitet i forbindelse med arbejde, studier, fritid og pensionering. En sådan støtte kan vedrøre den retlige bestemmelse af sprogrettigheder, udformningen af skolernes læseplaner, reguleringen af flersprogethed i emballeringen af forbrugsgoder, betingelserne for at sikre adgang til offentlige tjenesteydelser osv.

► og hvis borgerne, samtidig med at de fuldt ud udnytter de uddannelsesmæssige, faglige og andre muligheder, som mobiliteten giver, inddrages i det lokalsamfund, hvor de er etableret, i en kort eller længere periode. Dette kræver støtte til vitaliteten i de forskellige samfund, store eller små, som adskiller sig fra andre og viser deres unikke karakter, især på grund af deres særlige sproglige karakteristika. Samhørighed indebærer derfor også, at man er opmærksom på bekymringerne hos dem, der har valgt ikke at flytte, eller som ikke har nogen særlig grund til at gøre det, men som er værtssamfundet. Deres tilhørsforhold må ikke trues, men beriges af mobile europæiske borgeres ankomst, sprogligt og kulturelt anderledes.

MIME beskæftiger sig med spørgsmål, der er afgørende for Europa som et politisk, socialt, økonomisk og kulturelt projekt, fordi forvaltning af flersprogethed kan yde et væsentligt bidrag til samhørigheden (eller hvis den forvaltes forkert, kan det være en alvorlig hindring). EU's placering i forhold til sprogenes mangfoldighed har også indflydelse på, hvordan borgerne kan have forbindelser med denne virksomhed. I en tid med hastige forandringer, hvor stærke signaler fra valgfestemningsboksen i flere medlemsstater viser, at EU som institution er nødt til igen at engagere sig i betydningen af Europa som et kollektivt projekt, kan betydningen af den kompetente forvaltning af flersprogethed ikke overvurderes.

MIME vedrører ikke en specifik facet af flersprogethed, men forvaltning af flersprogethed på en integreret måde som et kendetegn, der går gennem forskellige situationer. Dette bind indeholder begreber, modeller, principper, referencer og eksempler på vellykket praksis.

På grund af dets tematiske anvendelsesområde handler MIME-projektet ikke om et specifikt aspekt af flersprogethed — f.eks. hvordan lærerne bedre kan forberedes til sprogligt forskellige klasser, eller hvordan man udformer systemer til beskyttelse af nationale mindretals sprogtigheder eller flydende oversættelsestjenester for EU eller sikrer sproglig integration af voksne indvandrere. Det er for alle spørgsmål fra starten, men i første omgang er det at udvikle en integreret tilgang, der udtrykkeligt identificerer sammenkoblingerne mellem disse spørgsmål og giver os mulighed for at tænke i fællesskab om dem. MIME er bekymret over, hvordan alle disse spørgsmål smelter sammen til en tværgående udfordring, og at vi kan tage denne udfordring op med en integreret sprogpolitik. Disse prioriteter er afspejlet i dette vademecum.

Dette vademecum er tænkt som et redskab til at opfatte flersprogethed som et vidtrækkende problem og give læserne koncepter, referencer og i sidste ende inspiration til at udforme deres egne politiske svar på de praktiske problemer, som flersprogethed udgør i specifikke sammenhænge. Nogle brugere, enten i deres nationale eller overnationale offentlige tjenesteopgaver eller i deres politiske engagement (enten lokalt, nationalt eller overnationalt), skal tænke på en forbløffende mangfoldighed af sprogspørgsmål. De kunne omfatte et passende beløb i finansiel bistand til kulturcentre, der leverer et traditionelt sprogligtmindretal. Andre brugere har brug for at kende fordele og ulemper ved alternative tilgange til sproglig integration af voksne indvandrere. De mange spørgsmål, der rejses i forbindelse med sådanne emner, som ved første øjekast synes at være klart afgrænset, giver ikke nødvendigvis et klart og utvetydigt svar: F.eks. afhænger valget af strategier til støtte for indlæringen af værtslandets sprog bl.a. af de berørte indvandreres personlige profiler, værtssamfundets traditioner for sproglig mangfoldighed, graden af opfattelsen af intersproglig afstand mellem værtslandets officielle sprog og det eller de sprog, der anvendes af den pågældende indvandrergruppe osv. Der findes med andre ord ingen løsninger i én størrelse.

Af alle disse grunde har dette vademecum en klar orientering baseret på det (omtvistelige) begreb "bedste praksis". Hvad der er bedst er altid specifikt, og hvad der virker et eller andet sted er ikke nødvendigvis relevant andre steder. I en periode med fremskyndet forandring kan det, der er bedst på et bestemt tidspunkt, desuden ikke længere være hensigtsmæssigt nogle år senere. På den anden side prioriterer dette vademecum de værktøjer, som læserne kan vedtage og tilpasse sig deres egne mål. I forbindelse med præsentationen af disse værktøjer prioriterer vi sammenhæng: vi sikrer, at de er i overensstemmelse med et integreret perspektiv med hensyn til forvaltning af sproglig mangfoldighed som et tværgående socialt spørgsmål, hvilket er en forudsætning for god offentlig politik. Men vi illustrerer dem også med eksempler på vellykket praksis - et begreb, som vi anser for langt mere frugtbar end "bedste praksis". At vise, hvordan et problem er blevet løst et eller andet sted, betyder ikke, at den samme strategi skal kopieres andetsteds. Ikke desto mindre kan en grundig analyse af et sprogligt problem og målrettede oplysninger om, hvordan det er blevet løst med succes i en bestemt sammenhæng, give læseren nyttige værktøjer og give en stimulerende inspiration.

Kort sagt har denne vademecum snarere end at offentliggøre anbefalinger eller give alle opskrifter, men har til formål at hjælpe brugerne med at imødegå udfordringerne i forbindelse med sproglig mangfoldighed som et stort socialt problem og udstyre dem med værktøjer, som de kan bruge til at identificere hjørnestenene i en politisk plan for deres egen sprogpolitik i deres egen sammenhæng og opfylde deres egne behov.

Der findes ikke en universel løsning. Vi giver ikke opskrifter eller anbefalinger til et problem.

Hvis der i forbindelse med en tjenstemands arbejde i en national eller overnational administration, i politiske aktiviteter som et valgt medlem af en lokal, national eller international lovgivende forsamling eller i offentlige debatter, der involverer medierne, borgerne eller borgerne som helhed, er behov for vejledning af enhver art.

Dette vademecum vil hjælpe brugerne med at udvikle deres autonomi i forbindelse med diskussioner om mangfoldighedsstyrings spørgsmål ved at afveje fordele og ulemper ved forskellige forslag fra andre aktører eller interessegrupper. Vores fokus på de værktøjer, som vores læsere kan anvende, afspejler også vores bevidsthed om hurtige og allestedsnærværende forandringer. Løsninger, der kan være kloge nu, er måske ikke længere tilstrækkelige senere — problemet med migrationsstrømmene er sandsynligvis det mest oplagte eksempel på problemet med migrationsstrømmene i de senere år. Specifikke løsninger er forbigående, men værktøjerne har en meget længere levetid. Ved at hjælpe brugerne med at tage kontrol over de centrale elementer i en sprogpolitik håber vi at give læserne en tjeneste, der vil vise sig nyttig på lang sigt.

Dette vademecum, som ikke automatisk har til formål at udarbejde politiske planer, tilskynder læserne til at deltage aktivt i udvælgelsen, udformningen og evalueringen af sprogpolitikker. Detaljerne i det politiske analysearbejde kan så overlades til en arbejdsgruppe, der er specialiseret i sprogpolitik, men de følgende sider vil hjælpe folkevalgte eller politikere med ansvar på dette område med at udvikle en meget klarere opfattelse af, hvad de ønsker at få, og hvorfor. Der er ingen tvivl om, at udvælgelsen og den forudgående udformning af en sprogpolitik og den efterfølgende evaluering heraf er en yderst kompleks opgave, der kræver specialarbejde, og derfor er sprogpoltiske fagfolk også nødvendige. Men som dette vademecum viser, bør disse fagfolk være en virkelig tværfaglig arbejdsgruppe med deltagelse af specialister fra en bred vifte af samfundsvidenskaber og humaniora. Årsagen er ganske enkelt, at sproglig mangfoldighed er en realitet, der spænder over forskellige dimensioner af dagligdagen for mennesker, organisationer og samfundet som helhed.

Dette vademecum er et redskab, som brugerne kan bruge til at identificere prioriteter for deres egne politiske projekter i deres egne sammenhænge.

Sprogproblemer er beslægtede og danner et system. Sprogpolitik eksisterer for at påvirke dette system, som vi også kan betragte som vores "sproglige miljø", da andre offentlige politikker er blevet udviklet til at forvalte vores naturlige miljø. Det sproglige miljø er meget varieret. Dette fortsætter på specifikke områder som "interkulturel bevidsthed i flersprogede skoler", "den offentlige tolketjeneste ved domstolene", sprogundervisning for voksne i sociale centre osv., og vi ser dem som facetter af et globalt sprogmiljø. Sidstnævnte omfatter derfor alle de sproglige karakteristika, der kendetegner miljøet i vores dagligdag. Det omfatter sprogretheder, sprogkundskaber, sprogbrug og sproglige repræsentationer på en række "områder" (såsom skoler, arbejde, administration osv.), hvor mennesker interagerer gennem sprog.

Selv om MIME-projektet beskæftiger sig med flersprogethed som et integreret system, har det også set på en meget bred vifte af specifikke sprogproblemer som særlige facetter af vores sproglige miljø. De problemer, der behandles i MIME, spænder fra forfatningsmæssigt definerede sprogretheder for nationale mindretal til fremskridt inden for maskinoversættelse, fra uformel undervisning i sprogundervisning til matematisk modellering af sprog dynamikken eller fra de sproglige dimensioner af forbrugerbeskyttelse til de sproglige behov hos internationalt mobile pensionister for blot at nævne nogle få af de problemer, der behandles i dette projekt. Undersøgelsen af hver af dem i detaljer ville have krævet en langt større virksomhed — i virkeligheden et omfattende forskningsprogram, der resulterer i en slags encyklopædi af flersprogethed. En sådan virksomhed ville kræve meget mere end et fireårigt projekt.

Denne bog er hverken en leksikon eller en manual, men den giver en bred og praktisk dækning af det sproglige miljø, som sprogpolitikker forsøger at påvirke

De generelle principper og konklusioner gælder også for sprogpoltiske spørgsmål, der ikke behandles i dette vademecum.

Som følge heraf er dette vademecum ikke en leksikon. På trods af dens fokus på værktøjer, er det heller ikke en specialiseret manual. Vores tilgang her er anderledes, og denne Vademecum er snarere en indledende bog, fordi den fokuserer på at give læserne hurtig adgang til målrettede instrumenter, som de selv kan bruge. Så vi lavede et udvalg af 72 emner, som vi anser for at være af særlig betydning, og som er inddelt i seks grupper:

- ▶ Sprogpolitikanalyse (spørgsmål 1-13)
- ▶ Mindretal, flertal og sprogtætheder (spørgsmål 14-25)
- ▶ Sprogæssig mangfoldighed, mobilitet og integration (spørgsmål 26-40)
- ▶ Sprogundervisning, -undervisning og -indlæring (spørgsmål 41-53)
- ▶ Oversættelse, sprogteknologier og alternative strategier (spørgsmål 54-64)
- ▶ Særlige emner (spørgsmål 65-72).

Inden for hver gruppe er der udvalgt vademecum-indgange for at give omfattende dækning af praktiske spørgsmål, og indgangene til dette vademecum kan bruges som skridt til at løse andre problemer.

Læserne kan bemærke, at selv om vi stort set mangler, er nogle aspekter af forvaltningen af den sproglige mangfoldighed ikke diskuteret her. For eksempel studerede vi ikke sprogets korpus (såsom stavereform, terminologiinnovation eller valget af et alfabet); vi diskuterer ikke de kulturelle manifestationer af sprog i litteratur og kunst; vi behandler heller ikke (eller kun marginalt) emner i sprogøkonomien som f.eks. afkastet af sprogkundskaber på arbejdsmarkedet. Disse spørgsmål blev ikke rejst i Europa-Kommissionens indkaldelse af forslag og blev derfor ladet ude af betragtning af MIME, hvis anvendelsesområde allerede er større end for de fleste flersprogethedsprojekter, både med hensyn til analytiske udfordringer og politisk gennemførelse. Denne forankring af Vademecum i politikanalyse, hvor fordele og ulemper ved forskellige sprogpoltiske scenarier evalueres, udgør en naturlig bro til nogle af de økonomiske dimensioner af flersprogethed, og den litteratur, der er citeret i forskellige indlæg, indeholder indikatorer i denne retning.

Hver post åbnes med et titelspørgsmål, som der gives et svar på. Vores prioritet overalt er effektivitet: hver post svarer til en dobbelt side. Behandlingen af de 72 spørgsmål, der behandles i denne vademecum, er forankret i vores analytiske rammer og henviser altid direkte eller indirekte til kompromiset mellem mobilitet og inklusion.

Ikke alle læsere vil også være interesseret i hvert af de spørgsmål, vi rejser. Vores læsers behov er sandsynligvis forskellige, om ikke andet på grund af karakteren af deres aktiviteter (som offentligt ansatte, politikere, mediefolk eller interesserede borgere), og ikke alle vil søge efter den samme type information. Nogle drev vil gå direkte til et par valgte poster. Ikke desto mindre kan navigere gennem de andre afsnit, navnlig den, der omhandler generelle sprogpoltiske spørgsmål, anvendes til at placere specifikke bekymringer i en bredere sammenhæng med mangfoldighedsstyring som helhed og hjælpe læserne med at høste flere fordele af dette vademecum.

De 72 indlæg giver hurtig, effektiv og målrettet adgang til centrale sprogpoltiske spørgsmål

Alle bidrag er organiseret på en lignende måde: efter en kort kommentar til det indledende spørgsmål, der forklarer, hvorfor dette spørgsmål er vigtigt, gennemgår vi de vigtige resultater af forskningen ("Hvadfortæller forskningen os? omfatte tidligere arbejde og forbinde dem med de fremskridt, der kommer fra MIME-projektet. Dette efterfølges af et afsnit ("Illustration and Evidence"), der fokuserer på fakta og tal, og et afsluttende afsnit om "politiske implikationer". Endelig giver vi i hvert enkelt tilfælde nogle referencer, der ikke kun kan bruges til at undersøge et emne mere detaljeret, men også til at få adgang til emner, der vedrører sprogpolitik.

Vigtigste resultater

François Grin, Manuel Célio Conceição
Peter A. Kraus, László Marác, Žaneta Ozolina
Nike K. Pokorn, Anthony Pym

MIME-projektet genererer en bred vifte af forskningsresultater og giver vejledning i udvælgelsen og udformningen af sprogpolitikker i Europa. Lad os begynde med at fremhæve fire vigtige konklusioner, hvoraf der kan drages generelle politiske retningslinjer.

1

Flersprogethed kan ikke overlades til sig selv og *glad* - hvordan er det ikke en mulighed. Sprogpolitikker er en uundgåelig del af regeringen; de er nødvendige og berettigede. Sprog er dybt forbundet med de politiske, sociale, økonomiske og kulturelle processer, der påvirker enkeltpersoner og grupper. De forskellige reaktioner på mangfoldighed skyldes ikke blot højere eller lavere niveauer af velfærd i hele samfundet, men de indebærer også en mere eller mindre retfærdig fordeling af ressourcerne. Desuden tyder dokumentationen på, at politikker, der fremmer individuel flersprogethed og omfatter samfundet, giver materielle og symbolske fordele, der overstiger deres omkostninger, og fremmer større lighed i samfundet. Information om de positive virkninger for samfundet som helhed af politikker, der tilpasser og støtter mangfoldighed, skal udbredes mere bredt og systematisk.

2

Mobilitet og inklusion er for alle; det følger heraf, at politikkerne skal være baseret på en omfattende vision for mobilitet og inklusion. En sådan omfattende vision er nødvendig for at sikre, at den sproglige mangfoldighed også mærkes positivt af borgere, der ikke er interesseret i den eller ikke er berørt heraf. Derfor skal støtte til menneskers mobilitet i hele EU ledsages af bestemmelser, der gør det lettere at inddrage mobile personer og grupper på det eller de lokale sprog og kulturer. Inddragelse i lokale forhold bidrager til at gøre mobiliteten for andre ikke-truende personer; det skaber den følelse af sikkerhed, der giver beboerne mulighed for at skabe plads til nyankomne, herunder den mangfoldighed, som disse nyankomne kan bringe

til det lokale samfund.

3

Veludformede politikker, der kombinerer mobilitet og inklusion, er ofte komplekse, men de er nødvendige og mulige. Det er ikke let at kombinere mobilitet og inklusion, og der er endda spændinger mellem dem, fordi mobilitet alene risikerer at underminere inklusionen i det lokale samfund med dets særlige sproglige og kulturelle karakteristika; omvendt ignorerer kravet om inklusion kun de udfordringer, der er forbundet med mobilitet, hvis betydning stiger i takt med globaliseringen. Ved at vælge foranstaltninger, der fremmer inklusion, bør der derfor gives prioritet til dem, der ikke hindrer menneskers mulighed for at bevæge sig rundt i Europa — en Union for arbejde, uddannelse, fritid eller pensionering. Symmetrisk bør der ved at vælge foranstaltninger, der fremmer mobiliteten, gives prioritet til dem, der sikrer de nødvendige betingelser for, at hvert steds sproglige og kulturelle karakteristika kan blomstre, med deres særlige dynamik og unikke karakter (ofte flersproget).

4

Social samhørighed udspringer af en afbalanceret kombination af mobilitet og inklusion. Mobilitet øger viften af muligheder, der er til rådighed for borgerne; inklusion styrker folks følelse af at høre til og bevarer de særlige forhold, der gør sig gældende for de forskellige steder i Europa. At opnå denne balance og udformningen af intelligente sprogpolitikker til dette formål er måske en af de betingelser, der skal opfyldes for at regenerere det europæiske integrationsprojekt i en tid med globalisering og forandring.

Disse fire konklusioner er baseret på de forskningsresultater, som læseren kan finde i de følgende 72 indgange. Disse resultater er inddelt i seks tematiske kategorier.

1

Sprogpolitik som en offentlig politik, der sigter mod at fremme kendskabet til de principper, der bør være retningsgivende for valg, udformning og evaluering af sprogpolitikker med henblik på at gøre dem effektive, omkostningseffektive og retfærdige, da de tager fat på "den europæiske borgers flersprogede udfordring" (punkt 1-13).

2

Sprogpolitik, hvor vi især undersøger, hvordan eksisterende forfatningsmæssige, retlige og lovgivningsmæssige bestemmelser kan forbedres for at sikre bedre samhørighed gennem en velreguleret balance mellem rettigheder og praksis mellem forskellige sprog (punkt 14-25).

3

Behandling af **sproglig mangfoldighed som et socialt problem**, hvilket er afgørende for at definere situationen for personer, der taler forskellige sprog. Projektet fremhæver, hvordan nutidige ændringer påvirker folks valg i forhold til sprogbrug, hvordan sprogkarakteristika harmoniserer med dannelsen af gruppeidentitet, og hvordan dette afspejles i de synlige karakteristika ved det rum, vi bor i (afsnit 26-40).

4

Principperne for **styring og sproglig praksis i uddannelsessystemerne**, herunder **på højere niveau**, med henblik på at imødekomme europæernes sproglige behov og give dem de nødvendige redskaber til mobilitet, men også for at sikre, at mobiliteten ikke forstyrrer, og sammen med foranstaltninger, der øger inklusionen i lokalsamfundene, forbedrer samhørigheden i Europa som følge heraf (punkt 41-53).

5

Optimal udnyttelse af gensidigt komplementære kommunikationsstrategier i flersprogede situationer, herunder klassikere som oversættelse og tolkning, men også maskinoversættelse, anvendelse af forskellige køresprog og udvikling af modtagelsesfærdigheder på sprog, der er tæt forbundet med førstesproget (punkt 54-64).

6

En udforskning af **grænserne for flersprogethed** gennem en række pilotundersøgelser om særlige emner, som ikke er blevet undersøgt. Disse emner omfatter de sikkerhedsmæssige (geopolitiske) konsekvenser af mangfoldighed, de sproglige krav til forbrugerbeskyttelse, romaernes historiske erfaring med sproglig mangfoldighed til at foreslå uventede tilgange til udfordringerne i forbindelse med flersprogethed, de særlige sproglige behov hos internationalt mobile pensionister, forbindelserne mellem individuel flersprogethed og kreativitet og betydningen af sproglig mangfoldighed i forbindelse med håndteringen af finansielle kriser (punkt 65-72).

Analyse af sprogpolitikken

- 1 Hvorfor kan sproglige spørgsmål ikke overlades til sig selv? 30
- 2 Er et fælles sprog nødvendigt for at have et levedygtigt demokrati? 32
- 3 Kan det "frie marked" håndtere sproglig mangfoldighed? 34
- 4 Hvorfor er en god typologi nyttig for udvælgelse og udformning af sprogpoltikker? 36
- 5 Hvordan identificerer og måler man den sproglige ulempe? 38
- 6 Hvad er en "kompleks tilgang" til udvælgelse og udformning af sprogpoltikker? 40
- 7 Hvorfor skal demosproglige fremskrivninger understøtte sprogpoltiske valg? 42
- 8 Hvordan påvirker fremmedsprogsundervisningen omkostningerne ved migration? 44
- 9 Hvilke socioøkonomiske uligheder mellem personer, der taler forskellige sprog, skal der tages hånd om i de offentlige politikker? 46
- 10 På hvilke sprog bør der ydes sundhedspleje? 48
- 11 Er omkostningerne ved sprogpoltikken vigtige? 50
- 12 Hvorfor er computersimuleringer nyttige i udvælgelsen og udformningen af komplekse sprogpoltikker? 52
- 13 Hvad er de generelle juridiske konsekvenser af MIME-forskningen? 54

1 Hvorfor kan sproglige spørgsmål ikke overlades til sig selv?

François Grin, Marco Civico Universitetet i Genève

I betragtning af sprogproblemernes kompleksitet er det fristende for regeringerne at sige, at sprogproblemerne vil blive løst på egen hånd og gå at træffe sproglige beslutninger. Det er imidlertid ikke en mulighed, af den simple grund, at stater ikke kan fungere *uden* sprog. Når staterne administrerer retsvæsenet, opkræver skatter eller fritager uddannelse, anvender de et eller flere sprog, men ikke de andre pr. definition træffer de beslutninger om sprog. Der mangler aldrig en sprogpolitik, og selv disse uundgåelige beslutninger skal baseres på en rimelig vægtning af fordele og ulemper ved konkurrerende valgmuligheder. Men to yderligere grunde ofte kommer i spil. Den første, at mange stater anser det for at være deres pligt at beskytte små sprog. den anden er, at når flere sprog eksisterer side om side i samme rum, er staterne ofte nødt til at afgøre mellem deres krav mod materielle og symbolske ressourcer. Af alle disse grunde skal staterne føre en sprogpolitik.

Hvadsigerforskningen?

For fuldt ud at forstå behovet for, at staterne engagerer sig i sprogpolitik, må vi begynde med at begynde med to tilsyneladende paradokser om sproglig mangfoldighed. Den første er, at mangfoldigheden samtidig mindskes og vokser. Det falder objektivt, fordi de små sprog eroderer eller endda forsvinder på grund af det komplekse samspil mellem flere sociale, politiske og økonomiske processer, hvilket fører til en vis grad af homogenisering. Samtidig øges mangfoldigheden i dens subjektive opfattelse af millioner af mennesker — især dem, der bor i store byer med betydelig indvandring.

Det andet paradoks, der afspejler det første, er, at mangfoldigheden kan betragtes som både truet og truende. Som vi lige har set, er nogle sprog truet af udryddelse eller er allerede forsvundet, og mange stater betragter med rette som en af deres pligt til at beskytte disse sprog. Samtidig er tilstedeværelsen af forskellige sprog i samme rum ikke nødvendigvis en fredelig virkelighed. Der kan være konkurrence om materielle og symbolske ressourcer, og staterne opfordres ofte til at mægle mellem forskellige sprog. Hvad enten det drejer sig om *beskyttelse* og *fremme* (fordi visse elementer i mangfoldigheden er *truet*) eller til *voldgift* og *afgrænsning* (fordi visse elementer i mangfoldigheden fejlagtigt eller med rette opfattes som *truende* andre), skal staterne engagere sig i sprogpolitik.

Illustrationer og beviser

Næsten alle tilfælde af sprogpolitik kan karakteriseres som "beskyttelse og forfremmelse" eller "voldgift", selv om de to funktioner ofte blandes sammen.

Primært beskyttelse og fremme:

- * levering af irksprogede tjenester som led i den irske *regerings sprogprogram*¹
- * anerkendelse i den finske sprogloftalernes ret til at bruge den hos myndighederne².

Hovedsagelig voldgift og afgrænsning:

- * forordning om anvendelse af fransk og nederlandsk ved retterne i Bruxelles³;
- * tilvejebringelse af valgfrie modersmålskursus i offentlige skoler i Hamborg⁴;
- * etablering af kastilansk som det officielle sprog i den spanske stat⁵;
- * forfatningsmæssig anerkendelse af de stabile sproglige grænser for de sproglige regioner i Schweiz⁶.

Både beskyttelse og voldgift:

- * forfatningsmæssig beskyttelse af ungarske taleres uddannelsesmæssige og kulturelle rettigheder i Rumænien⁷;
- * fritagelse af det danske mindretal fra tærsklen på 5 % repræsentation i delstatsdagen i den tyske delstat Schleswig-Holstein⁸.

1 www.taoiseach.gov.ie/eng/Irish_Language_Policy/Official_Languages_Scheme_2016-2019.pdf

2 www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2003/en20031086.pdf

3 www.ejustice.just.fgov.be/eli/loi/1935/06/15/1935061501/justel

4 www.diver.uni-hamburg.de/-images/08122016-bericht-hube-ev.pdf

5 www.congreso.es/consti/constitucion/indice/titulos/articulos.jsp?ini=1&fin=9&tipo=2

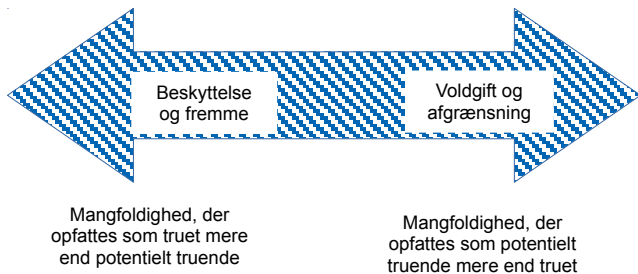
6 www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/19995395/201702120000/101.pdf

7 www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/19995395/201702120000/101.pdf

8 www.verfassungen.de/de/sh/verfassung08-i.htm

Ipolitiske implikationer

Det er umuligt for et land at have en sprogpolitik. Dette gælder for overnationale enheder som EU og omfatter alle strukturer, der har kompetence over mennesker på visse områder, og som skal kommunikere internt eller eksternt. Når det er fastslået, at der er behov for ensprogpolitik, skal den udvælges, udformes og evalueres på grundlag af fornuftige principper, der er udviklet inden for den generelle politikanalyse, og som er tilpasset sprogpolitikken. Blandt disse principper er de vigtigste principper effektivitet og retfærdighed, som behandles i andre punkter i dette vademecum.

Referencer og uddybning

Arzoz, X. (Ed.) (2008). *Respekt for sproglig mangfoldighed i Den Europæiske Union*. Amsterdam: Det er John Benjamins.

Bayley, R., Cameron, R., & Lucas, C. (Eds.) (2013). *Oxford Handbook of Sociolinguistik*. Oxford: Oxford University Press.

Grin, F. (2003). Mangfoldighed som Paradigm, Analytisk enhed og politikmål. I W. Kymlicka & A. Patten (Eds.), *sprogrettigheder og politisk teori* (s. 169-188). Oxford: Oxford University Press.

2 Er et fælles sprog nødvendigt for at have et levedygtigt demokrati?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

De fleste eksperter i delte samfund og institutionel opfattelse er generelt enige om, at det er vanskeligt at etablere og opretholde et stabilt og funktionelt demokrati i et land med flere sprog og sprogligt fragmenterede offentlige rum end i mere homogene lande. Den britiske filosof John Stuart Mill fra det 19. århundrede skrev, at "blandt folk uden sympati, især hvis de læser og taler forskellige sprog, kan den forenede offentlige mening, der er nødvendig for en repræsentativ regerings funktion, ikke eksistere." I de senere år har forskere bekræftet denne afhandling. En nutidig politisk filosof Philippe Van Parijs hævder f.eks., at fremkomsten af en fælles demo, der betragtes som en nødvendig betingelse for demokrati, er muliggjort af tilgængeligheden af et fælles sprog. Han hævder, at der ikke kan være "et levedygtigt demokrati uden en sprogligt forenet demo" (Van Parijs, 2000, 236).

Hvad fortæller forskningen os?

Vi må erkende, at dyb sproglig mangfoldighed er en udfordring for demokratiet. Men det er ikke uovervindeligt. Schweiz er et eksempel. Det er et flersproget land uden lingua franca, der er opsplittet i 26 kantoner, hvoraf alle undtagen fire officielt er unilinguale. Landet har fire nationale sprog (tysk, fransk, italiensk og romansk) og fire sprogligt adskilte offentlige rum. Alligevel betragtes det i vid udstrækning som et af de mest stabile og succesrige demokratier i den moderne verden. Akademikere har tendens til at tage for givet succes af den schweiziske demokratimodel. Generelt er de langt mindre interesserede i succeser og foretrækker at fokusere på vanskelige sager. Når det er sagt, er det én ting at have et demokrati, der kun arbejder med to eller tre officielle sprog. Det er mere problematisk at nå det samme mål i nærværelse af mange flere sprog.

For at EU kan blive et levedygtigt demokrati, skal det navnlig tage fat på spørgsmålet om flersprogethed, da det har 24 officielle sprog og ikke har nogen officiel lingua franca.

Illustrationer og beviser

Dybt flersprogede lande som Canada og Belgien har oplevet betydelige vanskeligheder i de seneste årtier (se folkeafstemningen i 1995 om suveræniteten i Quebec, det institutionelle dødvande og den voksende flamske nationalisme i Belgien siden 1970'erne). Argumentet kunne udvides til lande som Det Forenede Kongerige (med Skotland), Spanien (med Catalonien og Baskerlandet) eller Indien, men i disse samfund er der mindst én lingua franca — engelsk, spansk, hindi — som de fleste taler eller i det mindste forstår, hvilket ikke er tilfældet i Belgien og Canada. Forskere, der har undersøgt tilfældet med Schweiz med hensyn til forvaltningen af etnosproglig mangfoldighed, tilskriver generelt føderalismen og/eller dets institutioners såkaldte "associative" karakter baseret på magtdeling, gruppeautonomi, forholdsmæssig fordeling af parlamentariske mandater og offentlige stillinger samt mindretalsvetoret (Lijphart, 1977). Selv om vi er enige i, at føderalisme er en vigtig institution, kan den ikke i sig selv forklare stabiliteten i det schweiziske demokrati. Forbundslandene har brug for passende institutioner til at afbalancere centrifugaltendenserne. Denne balance tilbydes ikke, som vi hævder, af de *konsociative institutioner*, men af centripetalinstitutioner (jf. Horowitz 1985; Stojanović 2009).

Afslutningsvis mener vi, at samfund, der ikke deler en fælles lingua franca, har brug for andre institutioner — ikke kun føderalisme og konsociationalisme — for at blive og/eller forblive levedygtige demokratier. De har især brug for centripetalinstitutioner baseret på flertalsreglen. (Selvfølgelig bør de suppleres af et system med kontrolmekanismer, navnlig domstolene, for at undgå "flertalsfred" og for at beskytte mindretals rettigheder).

Politiske implikationer

Blandt de centripetale institutioner og mekanismer tænker vi på det direkte og folkelige valg af formanden og den hyppige brug af direkte demokratiske bottom-up-instrumenter som f.eks. folkelige initiativer og

folkeafstemninger, og de kan bidrage til en harmonisk forvaltning af den sproglige mangfoldighed i medlemsstaterne og implicit i EU som helhed. Sådanne institutioner kan fremme udviklingen af etfælles system og et partisystem, der er baseret på flersprogede partier snarere end ensprogede partier. De nylige reformer, der blev indført i EU med Lissabontraktaten i 2009 — indirekte valg af formanden for Det Europæiske Råd og indførelse af europæiske borgerinitiativer — er netop i denne retning. Men de er sandsynligvis utilstrækkelige (formanden vælges ikke direkte af EU-borgerne; vellykkede europæiske borgerinitiativer er ikke bindende og udløser ikke folkeafstemninger) for at fremme et ægte flersproget system af europæiske partier og et centripetaldemokrati. En anden lovende idé, som for nylig (april 2017) blev relanceret af den italienske regering og godkendt af den franske præsident Emmanuel Macron og den tyske socialdemokratiske leder Martin Schultz, er at tildele de 73 britiske pladser i Europa-Parlamentet, som vil forblive ledige efter brexit, til en enkelt valgkreds i hele EU. Håbet er, at dette kunne give partierne tilstrækkelige incitamenter til at fremlægge overnationalt flersprogede lister ved valg til Europa-Parlamentet eller endda til virkelig at blive

europæiske og flersprogede partier.

Referencer og uddybning

- Lijphart, A. (1977). *Demokrati i Plural Societies*. New Haven: Yale University Press.
- Reilly, B. (2012). Institutionel udformning af forskellige demokratier: Konsociationalisme, centripetalisme og kommunalisme sammenlignet. *Europæisk statskundskab*, 11, 259-270.
- Stojanović, N. (2009). Er demokrati muligt i et flersproget land? Den schweiziske oplevelse og paradokset for direkte demokrati. I D. Sinardet & M. Hooge (Eds.) *Er demokratiet levedygtigt uden en fælles offentlig mening?* Bruxelles: Re-Bel e-bog 3.
- Van Parijs, P. (2000). Skal Europa være belgisk? Om demokratisk medborgerskab i flersprogede politikker. I I. Hampsher-Monk & C. McKinnon (Eds.) *Krav til statsborgerskab* (s. 135-153). London: Continuum.

3 Kan det "frie marked" håndtere sproglig mangfoldighed?

Bengt-Arne Wickström, Michele Gazzola, Torsten Templin, Humboldt-Universität zu Berlin

Generelt er der ingen god grund til at blande sig i spontane interaktioner mellem individer, når resultaterne af disse interaktioner kun påvirker de involverede personer. Dette er især tilfældet, når varer og tjenesteydelser handles på markederne. For mange varer og tjenesteydelser er dette imidlertid ikke tilfældet. For visse produkter som f.eks. flyrejser eller nationalt forsvar er der generelt ikke noget marked. Selv om der findes markeder, kan et enkelt foretagendes forbrug eller produktion af visse varer påvirke andres velbefindende eller andre virksomheders overskud. I sådanne tilfælde er ukoordinerede individuelle beslutninger sjældent optimale for samfundet, og der er behov for en vis koordinering. Denne forskel mellem resultaterne af den enkeltes adfærd og den kollektive optimisme berettiger en kollektiv indsats.

Hvadfortæller forskningen os ?

I sådanne tilfælde taler økonomer om "markedssvigt". Markedssvigt antager forskellige former, herunder bivirkninger af markedstransaktioner, asymmetriske markedsdeltagere og manglende eller ufuldstændige markeder for visse varer. Dette fænomen har til fælles, at beregningen af en person, der vejer individuelt, forsømmer den virkning, som hans handlinger har på andre. Som følge heraf undervurderes de kumulative fordele for sig selv og alle andre af dens handlinger ("positiv eksternalitet") eller overvurderes ("negativ eksternalitet"). I det første tilfælde træffer den ikke visse foranstaltninger, der skaber flere fordele end omkostninger for samfundet som helhed. I det andet tilfælde træffer den foranstaltninger, hvis omkostninger overstiger de deraf følgende fordele for selskabet. Hvis beslutningen vedrører levering af varer eller tjenesteydelser, resulterer dette i en underforsyning i det første tilfælde og et overudbud i sidstnævnte tilfælde. Som hovedregel fører individuel adfærd således ikke til et kollektivt optimalt.

Illustrationer og beviser

Det, vi diskuterer her, er en specifik type "eksternalitet" (positiv), der forekommer i tilfælde af såkaldte kollektive — eller offentlige — goder. En kollektiv vare er en vare, der kan forbruges eller værdsættes af enhver person uden at reducere en anden persons muligheder for at forbruge det samme gode. Klassiske eksempler er tv-programmer eller æstetisk nydelse som følge af

beundring af et kunstværk. Tilsvarende omfatter offentlige goder relateret til sprog tilgængeligheden af offentlige dokumenter eller gadeskilte på et mindretalssprog. En persons bidrag til tosprogede gadeskilte ville komme alle dem, som tegnene ville hjælpe, til gode, men personen ville kun tage hensyn til sin egen fordel ved fastsættelsen af deres bidrag, og størrelsen af deres bidrag ville derfor være mindre end den samlede fordel. Hvis hver person beslutter sig selv, vil dette føre til lave frivillige bidrag (hvis nogen). Ved at handle kollektivt kunne folk på den anden side nemt blive enige om et andet bedre resultat. Da de nødvendige forhandlinger kan være ret dyre, kan en beslutningstager være nødt til at fungere som koordinator.

Lad os tage et simpelt eksempel: Apollon ("A") driver en græsk restaurant og Daphne ("D") en natbar i samme græske kvarter. For at tiltrække kunder har de indført plakater, der leder turister til deres kvarter. Jo højere de penge, der bruges på skilte, jo flere mennesker vil blive informeret. Ved at bruge 5 000 EUR tiltrækker de folk fra byens centrum. med 10 000 EUR, der bor i den midterste bycirkel med 15 000 EUR, alle fra eksterne områder og for 20 000 EUR, folk fra hele byen.

Apollon og Daphne kan vælge enten ikke at bidrage med noget, eller med 5 000 EUR eller 10 000 EUR hver. I alt ville der således være 0, 5000, 10 000, 15 000 eller 20 000 EUR til rådighed. De tildeler begge visse værdier til tegnene. Daphne vurderer tegnene i centret til 4000 EUR, i den gennemsnitlige ring til 8 000 EUR osv., og Apollon mener, at skiltene i centret beløber sig til 3 000 EUR, i den gennemsnitlige ring på 6 000 EUR osv. Debruttofordele (i tusinder af euro), der er optjent for hver af dem, er angivet i venstre del af tallet ovenfor for de forskellige niveauer af deres respektive bidrag.

Bidrag skal trækkes fra bruttoydelse for at opnå nettoydelse, som det fremgår af tallets højre side. Hvis Apollon betaler 5000 EUR, er det klart, at Daphne opnår de største nettofordele (svarende til 440 EUR) ved ikke at medbringe noget. Dette gælder for ethvert bidrag fra Apollon. Apollons opførsel er symmetrisk. I dette tilfælde vil der ikke blive installeret tegn.

En koordineret indsats kunne forbedre både bidraget på 5000 EUR eller 10 000 EUR hver, Daphne 10 000 EUR og Apollo 5 000 EUR. Den højeste samlede nettoværdi opnås, hvis hver bidrager med 10000 EUR ved at installere paneler overalt.

Offentlige dokumenter er et andet eksempel på sproglaterede varer, hvis anvendelse i det væsentlige skaber symbolsk værdi. For mange mennesker er reglerne om symbolske aspekter såsom landets officielle navn eller vigtige institutioner på forskellige sprog imidlertid meget vigtige.

Politiske konsekvenser

På grund af de eksterne virkninger af individuelle beslutninger om levering af mange sproglaterede varer bør sprogpolitikken ikke overlades til spontant at interagere enkeltpersoner. Der er behov for en koordineret indsats, og den offentlige sektor spiller en vigtig rolle.

A \ D	0	5	10
0	0	3	6
5	4	8	12
10	8	12	16

A \ D	0	5	10
0	0	-2	-4
5	-1	3	7
10	-2	2	6

Individuel bruttooverskud (venstre) og individuel nettortjeneste (til højre)

Referencer og supplerende aflæsninger

Grin, F. (2003). Økonomi og sproglanlægning. *Aktuelle spørgsmål i sproglanlægning*, 4, 1-66. [Genoptrykt i Ricento, T. (Ed.) (2015). *Sprogpolitik og -planlægning: Kritiske begreber i lingvistik*. New York: Routledge.]

Hindriks, J. & Myles, G. D. (2006). *Mellemstor offentlig økonomi*. Cambridge: MIT Press.

Wickström, B.A., Templin, T., & Gazzola M. (kommende). En økonomisk tilgang til sprogpolitik og sproglig retfærdighed. I M. Gazzola, T. Templin, & B.-A. Wickström (Eds.), *Sprogpolitik og sproglig retfærdighed: Økonomiske, filosofiske og sociosproglige tilgange*. Heidelberg: Det er Springer.

4 Hvorfor er en god typologi nyttig for valg og udformning af sprogpolitikker?

François Grin, Marco Civico, universitetet i Genève

Som enhver anden politik kommer sprogpolitikkerne i mange forskellige former afhængigt af deres kontekst, mål og funktionsmåde. Dette rejser spørgsmålet om, hvordan vi beskriver dem og klassificerer dem. Men simple typologier er ikke altid nok. Når der udarbejdes en integreret sprogpolitikplan, kan en mere detaljeret klassificering være nyttig, da den forpligter os til at specificere mange elementer i den politik, der ellers ville være blevet forsømt. I stedet for at fokusere på en enkelt dimension bør en virkelig nyttig typologi kombinere flere dimensioner, og hvert politiktiltag bør beskrives efter hver dimension.

Hvadfortæller forskningen os?

Der er ingen liste over dimensioner, der er lukket eller a priori i sprogpolitikken. Hvilke dimensioner der betyder noget, og hvordan man fint roder den sociosproglige virkelighed inden for hver dimension vil afhænge af lokale forhold. Imidlertid er otte dimensioner (nogle klassikere, andre nyere) generelt relevante i specifikke situationer for udformningen af en integreret sprogpolitisk plan:

1. Domænet er en konventionel kategorisering af menneskelig aktivitet, hvor sprog anvendes specifikt. Domæner kan identificeres mere eller mindre fint. Som udgangspunkt kan vi begynde med vigtige områder som f.eks. "uddannelse", "retssystem", "administration og offentlige tjenester", "medier", "kultur" og "økonomisk aktivitet" og "det sociale liv".
2. Sfære, hvor der skelnes mellem politikker, der primært tager sigte på sprogbrug i den private, offentlige eller statslige sfære.
3. Virkninger for velfærden, hvor der skelnes mellem foranstaltninger, der primært fokuserer på en effektiv ressourceallokering eller en ligelig fordeling af ressourcerne.
4. De variable mål, dvs. de variabler, hvormed politikken skal fungere: de fleste sprogpolitiske foranstaltninger fokuserer på folks evne til at bruge sproget (dvs. deres færdigheder), de muligheder, de har for at bruge det (f.eks. hvor mange områder kan du gøre det?) og en indikator for folks reelle ønske om at bruge mindretalssproget.
5. Den økonomiske neureaf de politiske mål. Denne økonomiske karakter kan opdeles i underdimensioner som f.eks. "varer" mod "tjenester", "fordele" v. "omkostninger" eller "input" v. "output" v.

ultimative "resultater" af en politisk foranstaltning). Økonomisk karakter er et bredt begreb, der ikke kun omfatter materielle eller finansielle værdier, men også symbolske værdier.

6. Instrumentet, der skelner mellem "ordre og kontrol", som karakteriserer obligatoriske politikker (f.eks. når der skal leveres oversættelser af retssager) og "incitament", hvor aktører opfordres til at anvende visse sprog (f.eks. hvis tjenestemænd modtager en bonus, hvis de bliver tosprogede).

7. Der skelnes mellem korpusplanlægning og statusplanlægning (forordninger om de forskellige sprogs stilling i forhold til hinanden, f.eks. med hensyn til officiel anerkendelse, anvendelse i uddannelsessystemet, på arbejdsmarkedet osv.).

8. Interventionens intrasproglige orientering (f.eks. mundtlig brug v. skriftlig; valgfri skrivesystem, stavereform, leksikografisk eller terminologisk udvikling osv.).

Illustrationer og beviser

På grund af tilstedeværelsen af en stor udenlandsk født og socioøkonomisk forskelligartet befolkning er byen Genève meget flersproget, selv om dens eneste officielle sprog er fransk. Byens politik er at øge børns bevidsthed om førskoleundervisning (som støttes af byen). Politikken gennemføres som en del af *Language Awakening Project*, som omfatter plakater, historier, sang og andre aktiviteter, der gør det muligt for børn at opdage de sprog, der er omtalt i klasseværelset (Kandelier, 2003).

Som en sprogpolitisk foranstaltning kan projektet *Sprog Awakening* karakteriseres som følger:

1. Felt: uddannelse (førskole)
2. Kugle: primært staten ("sprogopvågning" finder sted i kommunale støttede virksomheder)
3. Godt — at være virkninger: hovedsageligt fordeling (anerkendelse af ligestilling mellem sprog)
4. Målvariabel: primært fokuseret på børns holdning til sproglig mangfoldighed
5. Økonomisk karakter: levering af en ikke-markedsmæssig tjeneste
6. Instrument: hovedsageligt "ordre og kontrol" (personalet opfordres kraftigt til at bruge sprogopvågning; børn eller forældre kan ikke trække sig

tilbage)

7. Type: sproglig status

8. Intrasproglig orientering: hovedsageligt mundtlig, alternativt skrevet-modtagelig

Politiskekonsekvenser

Det er nyttigt at beskrive politiske foranstaltninger ved hjælp af en række dimensioner, der er store nok til at:

- ▶ identificere konsekvenserne af en foreslået foranstaltning og undgå uoverensstemmelser inden for den
- ▶ sikre sammenhæng mellem de forskellige foranstaltninger og dermed sammenhæng i sprogpolitikken som helhed
- ▶ korrekt identificere de komplekse manifestationer, der skal tages i betragtning;
- ▶ gøre det lettere at identificere sammenlignelige

deltagelse i udformningen og gennemførelsen af politikker.

Der bør oprettes et tværfagligt team, der skal karakterisere de enkelte politiske foranstaltninger i den bredere handlingsplan.

Referencer og uddybning:

Candelier, M. (2003) (Ed.). *Sprogopvågneni grundskolen. Evlang: revision af europæisk innovation*. Bruxelles: Fra Boeck.

Cassels Johnson, D. (2013). *Sprogpolitik*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Gazzola, M. & Grin, F. (2017). Sammenlignende sprogpolitik og -evaluering. I G. González Núñez & R. Meylaerts (Eds.), *oversættelse og offentlig politik* (s. 83-112). London: Routledge.

Hult, F. & Cassels Johnson, D. (2015). *Forskningsmetoder i sprogpolitik og -planlægning:*

Sprogene gøres synlige ved at sende flersprogede velkomstsilte, skrive flersprogede informationsbrochurer til forældre og tilskynde børn til at dele visse ord på deres modersmål.

Sprog høres gennem sange og rim (som personalet opfordres til at indsamle fra forældre)

Sprogene er sunget: høre og synge sange på forskellige sprog, børn lærer gradvist at identificere dem

Sprog kaldes "s", ved hjælp af flersprogede historiebøger, der tillader brug af ord fra forskellige sprog

Sprogene er skrevet, og børns opmærksomhed henledes, hvad enten det er i klasse eller under udflugter, på tekstelementer skrevet på forskellige sprog, eventuelt ved hjælp af forskellige alfabeter.

Sprog cirkulerer mellem skole og forældre samt mellem børn ved at udlåne bøger og cd'er på forskellige sprog.

EKSEMPLER PÅ STRATEGIER FOR SPROGBEVIDSTHED I BØRNEHAVER I GENÈVE.

Kilde: ville-geneve.ch/themes/petite-enfance-jeunesse-loisirs/petite-enfance/eveil-langues

tidligere foranstaltninger med henblik på en mere relevant overvågning af virkningerne af den nye politik

- ▶ Anerkend de forskellige aktørers rolle i administrationen og civilsamfundet og letter deres

En praktisk vejledning. Chichester, Det Forenede Kongerige: Wiley-Blackwell.

5 Hvordan identificerer og måler man den sproglige ulempe?

Brian Carey, Andrew Shorten, University of Limerick

En stor udfordring for de offentlige politikker til fremme af mobilitet og inklusion er at finde måder til at tackle sociale ulemper på grund af borgernes sprogfærdigheder. Det er undertiden let at genkende, når folk er dårligt stillede af sproglige årsager, f.eks. når indvandrere, der ikke taler det dominerende sprog, ikke kan deltage i det offentlige liv. Da visse sproglige ulemper imidlertid ikke er umiddelbart synlige, er der behov for bred enighed om, hvordan de skal identificeres og måles.

Hvadfortæller forskningen os?

Det teoretiske arbejde, der udføres under MIME-projektet, tyder på, at der er forskellige måder at identificere og måle sproglige ulemper på (Carey, kommende; Forkortet, 2017). En intuitiv tilgang er at undersøge antallet af mennesker, som nogen kan kommunikere effektivt med. Vi kalder dette kommunikationsmulighedsmodellen, og den kan være en nyttig indikator for beslutningstagere, da sociale ulemper og potentielle kommunikationsmuligheder ofte er negativt korrelerede. Men denne model kan også være vildledende, da nogen kan nøjes med deres situation, selv om de er i stand til at kommunikere med relativt få mennesker. For at løse dette problem kunne vi i stedet bruge en præferencetilfredshedsmodel, som siger, at en person befinder sig i en sproglig ulempe, hvis han ikke er i stand til at gøre, hvad han ønsker af sproglige årsager, f.eks. når en person ikke er i stand til at opnå et tilfredsstillende arbejde inden for sit foretrukne beskæftigelsesområde, fordi vedkommende ikke har fremmedsprogskundskaber. Denne tilgang kan imidlertid også være vildledende, da den viser, at de, der er tilfredse med de begrænsede muligheder, ikke stilles ringere.

Til gengæld kan dette problem løses ved at sammenligne mennesker efter deres evne til at få adgang til en liste oversocialt accepterede ressourcer eller resultater. I henhold til ressourceadgangsmodellen er det f.eks. en form for sproglig ulempe at have begrænsede beskæftigelsesmuligheder af sproglige årsager, uanset præferencer eller kommunikationsmuligheder, da man er ugunstigt stillet i forhold til at opnå en generelt værdsat ressource — indkomst. Samtidig foregår kapacitetstilgangsmodellen på sammemåde, men i stedet for at spørge, hvad en

person har eller er i stand til at opnå, spørger den, hvad vedkommende er i stand til at være og gøre. Derfor består dens liste af resultater som god sundhed eller miljøkontrol, og det indikerer, at den sproglige ulempe opstår, fordi en person af sproglige årsager ikke har den effektive frihed til at gøre disse ting.

Illustrationer og beviser

Tabellen opsummerer nogle af de attraktioner og mangler ved hver model. Forskellene mellem dem kan illustreres ved at overveje en indvandrer, der ikke taler det dominerende lokale sprog, men som ikke desto mindre er tilfreds med sit liv og arbejde. Mens de to første modeller er forskellige med hensyn til, om de er sprogligt dårligt stillede, vil de to sidstnævnte komme til forskellige konklusioner afhængigt af de ressourcer og resultater, der anvendes til at sammenligne mennesker. Hvis f.eks. ressourcer såsom politisk stemme eller resultater som f.eks. muligheden for at deltage i det offentlige liv inkluderes, kan vi konkludere, at det er ugunstigt stillet på trods af dens manglende utilfredshed.

Ipolitiske implikationer

Forskellige modeller kan være egnede til forskellige formål. F.eks. bruger kommunikationsmulighedsmodellen lettilgængelige oplysninger og kan derfor være egnet til at beslutte, hvor de skal målrettes programmer for sprogindlæring. På den anden side kræver den kapacitetsbaserede tilgang mere information, men den kan bidrage til en bedre forståelse af sårbare gruppers behov, f.eks. ældre indvandrere, der ikke taler det lokale sprog. Samtidig er en af attraktionerne ved præferencetilfredshedsmodellen, at den kan modvirke gennemførelsen af politikker, hvis mål ikke støttes bredt, men kun kan gøre det, hvis beslutningstagerne har adgang til pålidelige og omfattende oplysninger om borgernes reelle præferencer. Endelig er modeller for tilgang til ressourceallokering og kapacitet mest nyttige i vurderingen af den generelle rimelighed i et samfunds sprogordninger.

Selv om det kan være vanskeligt at opnå bred social konsensus om de ressourcer eller resultater, der skal medtages, og hvordan de skal klassificeres, kan det ikke desto mindre være muligt at fastsætte et socialt

minimum ved at nå til enighed om nogle af dem.

international social og politisk filosofi.
doi.org/10.1080/13698230.2016.1270905

Referencer og uddybning:

Carey, B. (kommende). Præferencetilfredshedsmodellen for sproglig fordel. *Kritisk gennemgang af*

Forkortet, A. (2017). Fire opfattelser af sproglig ulempe. *Tidsskrift om flersproget og multikulturel udvikling*, 38, 607-621.

Model	Definition	Ydelser	Ulemper
Kommunikationsmuligheder	A har en sproglig fordel i forhold til B, når A er i stand til at kommunikere med flere mennesker.	Intuitiv og derfor bredt accepteret. Enkelt at anvende.	Nogle gange kontraintuitive.
Tilfredshed med præferencer	A har en sproglig fordel i forhold til B, når A's præferencer af sproglige årsager i højere grad opfyldes.	Intuitiv og derfor bredt accepteret. Stærk moralsk begrundelse.	Nogle gange kontraintuitive. Det er svært at søge.
Adgang til ressourcer	A har en sproglig fordel i forhold til B, når A's sprogrepertoire giver ham bedre adgang til vigtige ressourcer.	Folk sammenlignes efter de samme kriterier, moralsk vigtige og tilgængelige for offentligheden.	Social uenighed om ressourcernes relative betydning. Det kan være svært at anvende.
Kapacitetstilgang	A har en sproglig fordel i forhold til B, hvor A's sprogregister letter udførelsen af værdifulde menneskelige funktioner.	Folk sammenlignes efter identiske, moralsk betydningsfulde, offentligt tilgængelige og bredt accepterede kriterier.	Social uenighed om aktiviteternes relative betydning. Kan være svært at anvende

6 Hvad er en "kompleks tilgang" til udvælgelse og udformning af sprogpolitikker?

Marco Civico, François Grin, universitetet i Genève

En kompleks tilgang indebærer en udvidelse af den traditionelle tilgang til forbindelsen mellem de "opstrøms" politiske beslutninger og deres "downstream"-resultater. Mens førstnævnte har til formål at påvirke sidstnævnte (politikker forfølger stadig visse mål), er forbindelsen mellem dem generelt mere kompleks, end konventionelle teorier antager. Samtidig kan virkeligheden på området være meget anderledes. Af disse to grunde er der ingen enkelt politik, og komplekse tilgange er et svar på denne udfordring. Dette gælder for alle former for politikker. Faktisk er "Retningslinjer for konsekvensanalyse", som Kommissionen offentliggjorde i 2009, allerede helt eksplicit, idet det hedder, at gennemførelsen og evalueringen af politikker altid bør tage hensyn til miljømæssige, økonomiske og sociale virkninger samt eventuelle eksterne faktorer, der kan have positive eller negative indvirkninger på politikken. Selv om de politiske beslutningstagere ofte anerkender kompleksiteten, får de sjældent en formel definition, for slet ikke at tale om en analytisk ramme.

Hvad fortæller forskningen os?

Forskning i kompleksitetsteori viser, at sprogsprogsproblemer opfylder en række specifikke kriterier og derfor betragtes som komplekse spørgsmål. Blandt andet har sprogsproblemer en ikke-lineær dynamik (f.eks. kan processer som sprogtilegnelse, sprognedgang og sprogopbevaring fremskynde eller bremse og undertiden vende tilbage). De er kendetegnet ved feedback-sløjfer (tænker på at bruge selvfordringssprog) og har forskellige karakteristika på forskellige niveauer af aggregering (f.eks. er en persons kommunikationsbehov og en virksomheds behov forskellige).

Definitionen af en kompleks interventionsplan indebærer bl.a. en anerkendelse af, at sprogsprogsproblemer altid rejser spørgsmål vedrørende andre områder som f.eks. uddannelsessystemet, retlige bestemmelser, den demografiske udvikling og arbejdsmarkedsudviklingen. Sprogpolitikker har altid afsmittende virkninger uden for sprogområdet. Kompleksitetsteorien fortæller os, at en målrettet og effektiv politik skal anerkende de komplekse netværk, der forbinder sprogsprogsproblemer med ikke-sproglige årsager og konsekvenser.

Illustrationer og beviser

Sprogpolitikker opfylder undertiden ikke deres mål på

grund af deres manglende kompleksitet; komplekse integrerede politikker er generelt bedre. F.eks. anses irsk sprogpolitik efter uafhængighed generelt for at have haft skuffende resultater, idet den var for fokuseret på skolens kontekst og hovedsagelig forsømte ikke-uddannelsesmæssige variable (såsom holdninger til det irske sprog). På den anden side har fremme af Euskera i Baskerlandet vist sig at være mere vellykket, fordi sprogpolitikken ikke kun omfattede skolerelaterede foranstaltninger, men også voksenkurser, oprettelse af ad hoc-institutioner og oplysningskampagner.

Politiske konsekvenser

Det generelle princip er, at vi skal udvikle politikker "så komplekse som de spørgsmål, de behandler". Dette udmønter sig i nogle praktiske retningslinjer for politikker, der involverer sprog.

I udvælgelses- og designfasen:

- ▶ Sprogproblemer er aldrig "kun" sproglige problemer. Inden der udarbejdes en interventionsstrategi, skal der nedsættes en tværfaglig gruppe, der skal vurdere, i hvilket omfang det pågældende spørgsmål dækker forskellige områder, vurdere det nødvendige samarbejde og identificere et sæt komplekse indikatorer, der er nødvendige for overvågning og evaluering.
- ▶ Handlingsplanen bør ikke udelukkende være baseret på sproglige discipliner. Det team, der er ansvarligt for dets udvikling, skal være tværfagligt med eksperter, der arbejder med det sproglige spørgsmål fra forskellige vinkler.

Under og efter gennemførelsesfasen:

- ▶ politikken bør overvåges for at kontrollere, at programmet gennemføres korrekt, og for at kontrollere, at der er en passende informationsstrøm mellem de forskellige tjenester for at sikre en konstant justering. Undersøgelser af kompleksitet viser, at ændringer ikke sker regelmæssigt. Lange perioder uden ændringer kan veksle med pludselige og dramatiske ændringer (ved "tipping points").
- ▶ en efterfølgende evaluering skal indgå i den overordnede udformning. Den bør vurdere politikkens

direkte indvirkning og dens indvirkning på variabler, der ikke er sporg, med henblik på mere systematisk at identificere uventede eller utilsigtede virkninger (eller fravær heraf).

Processen er sammenfattet i diagrammet nedenfor.

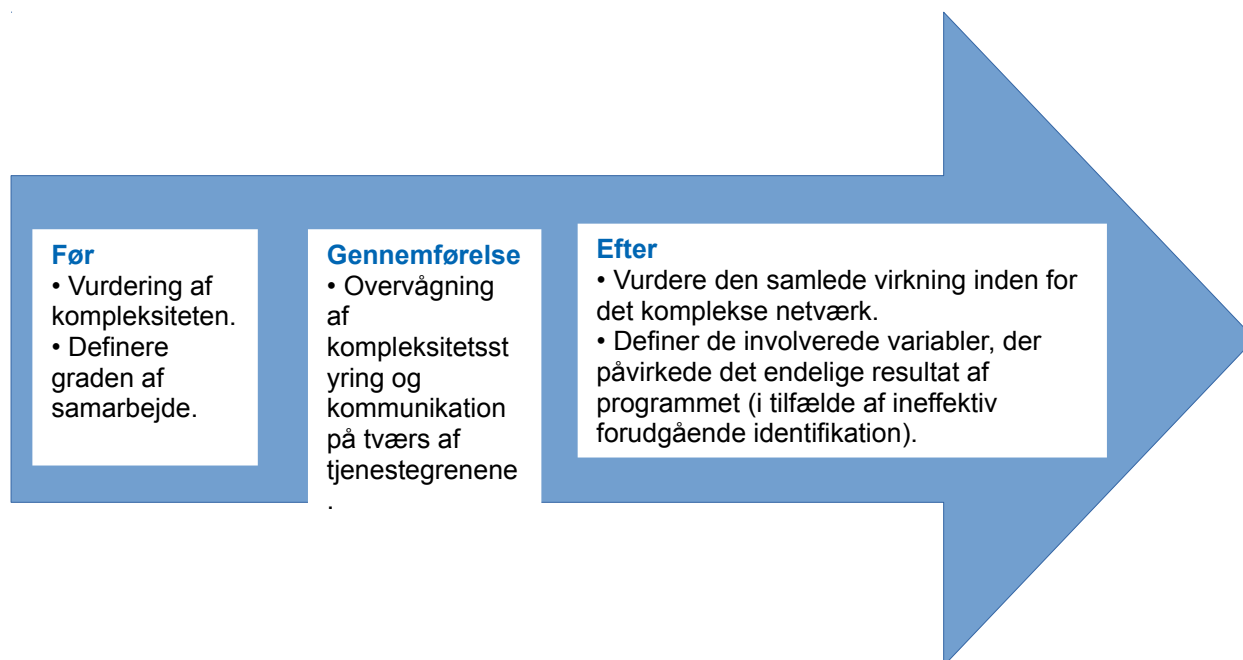
Referencer og uddybning:

Europa-Kommissionen (2009). *Retningslinjer for konsekvensanalyse*. SEK(2009) 92.

Geyer, R. & Cairney, P. (Eds.) (2015). *Håndbog om kompleksitet og offentlig politik*. Cheltenham: Det er Edward Elgar.

Gazzola, M. & Grin, F. (2017). Sammenlignende sprogpolitik og -evaluering. I G. González Núñez & R. Meylaerts (Eds.). *Oversættelse og offentlig politik* (s. 83-112). London: Routledge.

Værelse, G. (2011). *Kompleksitet, institutioner og*

offentlig politik. Agil beslutningstagning i en turbulent verden. Cheltenham: Det er Edward Elgar.

7 Hvorfor bør demosproglige fremskrivninger danne grundlag for valg af sprogpolitik?

László Marácz, Universiteit van Amsterdam

I en stor del af den europæiske akademiske og offentlige debat forekommer det indlysende, at en lingua franca skal dominere, og det vil være engelsk. Ud over de problematiske karakteristika ved enhver form for sproglig hegemoni (uanset det dominerende sprog) favoriserer magtændrende geopolitiske konstellationer ikke nødvendigvis dette scenario — herunder den fortsatte udvidelse af det globale engelsk. Det engelske sprogs hegemoniske position stammer fra den voksende indflydelse fra engelsktalende lande i^{det 20.} århundrede (Phillipson, 2009). I det^{21.} århundrede forventes denne politiske og økonomiske dominans imidlertid at falde, og det er ikke klart, at engelsks rolle vil forblive uomtvistet.

Hvad fortæller forskningen os?

Det 20.^{århundrede} har fremmet den politiske og kommercielle ekspansion af engelsktalende lande. Kommentatorer hævdede, at den engelske holdning vil blive draget i tvivl på grund af det faktum, at verdensherredømmet i USA overskred sit højdepunkt i begyndelsen af det 21.^{århundrede} (Moul and Morris, 2003 Ostler, 2006). Ostler (2010) foreslår også, at udviklingen af sprogteknologier, navnlig maskinoversættelse, vil svække relevansen af en global lingua franca. Dette vil give andre bredere kommunikationssprog mulighed for at opnå en global status som lingua franca eller i det mindste bevare deres position som en vigtig faktor i kommunikationen med lingua franca på regionalt plan, herunder Den Europæiske Unions område. Den gradvise udvikling af balancen i den geopolitiske magt vil sandsynligvis føre til en øget indflydelse på visse stater eller statskonsortiers verdensanliggender.

EU's demokratiske vægt er aftagende, men det er fortsat en vigtig økonomisk aktør. Andre grupper af stater, f.eks. Shanghai-samarbejdsorganisationen eller Den Eurasiske Union, vil sandsynligvis få større indflydelse. Disse organisationers voksende indflydelse på internationale anliggender indebærer også, at deres sprog og sprogpolitiske begreber sandsynligvis vil få større betydning på lang sigt.

Illustrationer og beviser

En række bredere kommunikationssprog konkurrerer allerede med globalt engelsk om status som lingua

franca (regionalt). I de tidligere regioner i Sovjetunionen anvendes russisk stadig som en regional lingua franca. Et land som Kasakhstan i den nuværende tidligere sovjetiske og russiske bane har vedtaget en officiel tresproget sprogpolitik, der fremmer en lige så vigtig status for kasakhisk, engelsk og russisk. De to officielle sprog i Shanghais militære samarbejde, der dækker den østlige del af det eurasiske kontinent, er russisk og mandarin kinesisk. Med næsten 900 millioner er Mandarin kinesisk langt den mest indfødte taler (ca. tre gange mere end engelsk på nuværende tidspunkt). Fransk er fortsat den vigtigste lingua franca i de fleste af de tidligere franske kolonistater på det afrikanske kontinent med demografiske prognoser, der fastsætter antallet af fransktalende mellem 370 og 770 mio. i 2060; og spansk som lingua franca spiller en afgørende kommunikationsrolle på tværs af det amerikanske kontinent, herunder, efter migration og demosproglig udvikling, i USA. Andre vigtige kommunikationssprog, f.eks. hindi, malaysisk og portugisisk, kunne også tilføjes til listen over regionale konkurrenter på globalt engelsk.

Politiske konsekvenser

Kort sagt bør den globale geopolitiske udvikling få os til at forudse brugen af flere regionale eller globale lingua franca, herunder engelsk, men også en række andre sprog, herunder Mandarin kinesisk, spansk, arabisk, hindi, russisk, bengalsk, malaysisk, portugisisk, urdu, japansk, fransk, tysk, persisk og javanesisk. I tabellen ovenfor er disse sprog inddelt efter det samlede antal talere, det er klart, at antallet af "talere af lingua franca" og dermed af "samlede talere", er meget omtrentligt.

Ud over antallet af forskellige kategorier af talere tæller også den geografiske fordeling og koncentrationen af konkurrerende sprog samt deres prestige og status. Det komplekse samspil mellem politiske, økonomiske og demografiske faktorer, der præger sprog dynamikken, tyder på, at der bør tages hensyn til en bred vifte af sprog i en fremtidsorienteret sprogpolitik for Europa.

EU's medlemsstater kunne give mere plads til de sprog, der er nævnt ovenfor i skolernes læseplaner, navnlig ved ikke at begrænse deres sprogundervisningspolitik til kun at omfatte undervisning i modersmål og engelsk. Denne mere åbne tilgang er i overensstemmelse med henstillingen i KOM (2008/566: 7) at undervisning i de

bredere kommunikationssprog er relevant for at styrke konkurrenceevnen og forbedre mulighederne i de globale handelssfærer.

Referencer og uddybning

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (2003). Meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Rådet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget, 2003 - *Fremme af sprogindlæring og sproglig mangfoldighed: En handlingsplan 2004-2006*. KOM(2003) 449 endelig.

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (2008). Meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Rådet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget: Flersprogethed: et aktiv for Europa og en fælles forpligtelse. Kom(2008) 566 endelig. Bruxelles: 18.9.2008.

Europa-Kommissionen (februar 2006). Europæerne og deres sprog, særlig Eurobarometer 243 <https://webgate.ec.europa.eu/ebsm/api/public/deliverable/download?doc=true&deliverableId=37732>

Europa-Kommissionen (juni 2012). Europæerne og deres sprog, særlig Eurobarometer 386 <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Moul, J. & Morris, M. A. (2003). *Sprog i en globaliseret verden*. Cambridge: Cambridge University Press.

Ostler, N. (2006). *Imperier af ordet: En sproghistorie i verden*. London: Harper flerårigt.

Ostler, N. (2010). *Den sidste Lingua Franca: Indtil*

tilbageleveringen af Babel. New York: Det er Walker.

Phillipson, R. (2009). *Den sproglige imperialismefortsatte*. New York: Routledge.

Sprog	Talere i alt (M)	Modersmåls talere (M)	Talere lingua franca (M)
1 Dansk	1143	331	812
2 Kinesisk mandarin	1051	873	178
3 Spansk	389	329	60
4 Arabisk	346	206	140
5 Hindi	302	182	120
6 Russisk	254	144	110
7 Bengali	250	181	69
8 Malaysisk/ Indonesien	202	55	147
9 Portugisisk	193	178	15
10 Urdu	154	61	93
11 Japansk	126	125	1
12 Fransk	118	68	50
13 Tysk	118	90	28
14 Persisk	109	36	73
15 Javanesisk	85	85	0

Sprogklassifikation efter samlet antal talere (tilpasset fra Ostler, 2017:227)

8 Hvordan påvirker fremmedsprogsundervisningen omkostningerne ved migration?

Michele Gazzola, Torsten Templin, Bengt-Arne Wickström, Humboldt-Universität zu Berlin

Økonomien antyder, at kapitalens og arbejdskraftens mobilitet bidrager til en bedre ressourcefordeling og dermed til økonomisk effektivitet. Især arbejdskraftens mobilitet bidrager til at mindske forskellene i den strukturelle arbejdsløshed mellem regionerne. I sprogligt forskellige sammenhænge som f.eks. EU kan manglen på tilstrækkeligt kendskab til fremmedsprog imidlertid hæmme arbejdskraftens mobilitet. Det er dyrt at lære et nyt sprog, og det kan påvirke mobilitetsvalgene. Sprogpolitik kan hjælpe enkeltpersoner med at reducere disse omkostninger og samtidig fremme inklusion.

Hvad fortæller forskningen os?

Økonomisk teori modellerede generelt en persons valg til at migrere efter en sammenligning af fordele og omkostninger. Disse fordele og omkostninger er ikke nødvendigvis finansielle og kan omfatte ikke-finansielle aspekter såsom nærhed til familiemedlemmer eller venner eller et sikrere miljø for børn, men lad os med henblik på denne drøftelse fokusere på den finansielle del af sammenligningen (vi taler ikke om ekstreme tilfælde af flygtninge og asylansøgere eller om kortvarig mobilitet). Folk opfordres til at flytte til et andet land, hvis *forskellen* mellem den forventede indkomst uden skat og sociale ydelser (og justeret for forskelle i leveomkostninger) i bestemmelseslandet og i oprindelseslandet er større end summen af de forskellige migrationsomkostninger. Ydelserne kan omfatte gratis sygeforsikring eller opdragelse af børn. Disse omkostninger kan omfatte eksplicite rejse- eller indrejseomkostninger som følge af destinationslandets migrationspolitik samt implicite omkostninger såsom afstand til familie og venner, en præference for hjem, psykologiske omkostninger og udgifter til sprogundervisning.

Illustrationer og beviser

Empiriske data fra forskellige OECD-lande viser, at sprogkundskaber er en statistisk signifikant determinant for migrationsmønstre, og at migranternes sproglige oprindelse er vigtig for valget af bestemmelsesland (Chiswick and Miller, 2015). Generelt er kendskab til værtslandets officielle sprog (enten som førstesprog eller som andet sprog) en vigtig faktor, der forklarer migrationsstrømmenes sammensætning og omfang. I Europa f.eks. øges sandsynligheden for at emigrere til

dette land næsten med fem, når man taler et lands hovedsprog. Sprogpolitikken kan påvirke sprogomkostningerne. Sprogpolitik i oprindelseslandet kan øge eksponeringen for det officielle sprog (eller et af de officielle sprog) i bestemmelseslandet. Undervisning i fremmedsprog i uddannelsessystemet reducerer de gennemsnitlige udgifter til migration til lande, hvor disse sprog er officielle eller udbredte, uanset om borgerne virkelig er interesseret i at emigrere i deres voksenliv. Sprogpolitikken i bestemmelseslandet påvirker migrationsomkostningerne på to forskellige måder. Det kan forbedre eksponeringen for sprog efter migration ved at give migranter adgang til sprog- og integrationskurser. Den kan desuden tillade visse undtagelser i forbindelse med anvendelsen af det lokale officielle sprog i visse administrative former, i visse offentlige tjenester og i visse sektorer af arbejdsmarkedet. De offentlige myndigheder kan f.eks. anvende oversættelses- og tolketjenester til at stille administrative formularer til rådighed for skattekontoret på forskellige sprog og ansætte tolke på hospitaler. Offentlige myndigheder kan acceptere, at visse grupper af migranter (f.eks. højt kvalificerede personer) har ret til at arbejde på et sprog, der ikke er værtslandets officielle sprog, i en vis periode. F.eks. kan udenlandske lærere udnævnes under forudsætning af, at der udvikles passende sprogkundskaber på det lokale sprog i en vis periode.

Ikke alle sprogpolitikker er lige eller opnår de samme resultater med hensyn til mobilitet og inklusion. I langt de fleste EU-lande er engelsk f.eks. det første fremmedsprog, der undervises i i skolerne. Det er derfor billigere for EU-borgere at rejse til europæiske lande, hvor engelsk tales i vid udstrækning, især i Irland og Det Forenede Kongerige. Dette kan føre til uventede forvriddninger i strømmen af udenlandske arbejdstagere på det europæiske arbejdsmarked. Lande, hvis officielle sprog ikke undervises i i udlandet, tilskynder ofte til national brug af engelsk som andet sprog i forbindelse med visse erhvervsstillinger, f.eks. inden for videregående uddannelser og i store virksomheder. Dette valg kan imidlertid give anledning til andre problemer med hensyn til inddragelse af udlændinge på lokalt plan, da det mindsker incitamentet til at lære det dominerende sprog i bestemmelseslandet eller -regionen.

Politiske konsekvenser

Der er behov for yderligere foranstaltninger på europæisk og nationalt plan for at mindske spændingen mellem mobilitet og inklusion. At lære et sprog, før du flytter til udlandet og/eller umiddelbart efter ankomsten til værtslandet, bør blive mere tilgængeligt og billigere. Omkostningerne kan deles mellem medlemsstaterne, f.eks. gennem øget anvendelse af EU's strukturfonde. Den offentlige tjenestes tilrådighedsstillelse af formularer på flere sprog og brugen af flersprogede fortegnelser på arbejdspladsen kan også støttes.

En diversificering af de forskellige sprog, der undervises i i uddannelsessystemet, i stedet for at fokusere på et enkelt sprog, vil yderligere øge mobiliteten. Empirisk forskning viser, at det ikke kun er beherskelsen af det dominerende sprog i bestemmelseslandet, der tæller, men også den sproglige afstand mellem dette sprog og de sprog, som migranterne allerede kender. Udviklingen af sprogfortegnelser, der omfatter sprog, der tilhører forskellige sprogfamilier (f.eks. germansk, romansk og slavisk) i stedet for sprog tilhørende samme familie, kan

fremme mobilitet og inklusion.

Referencer og uddybning

- Aparicio Fenoll, A. & Kuehn, Z. (2016). Fremmer fremmedsprogsfærdigheder migration af unge inden for Den Europæiske Union? I Gazzola, M. & Wickström B.-A. (Eds.) *The Economics of Language Policy* (s. 331-356). Cambridge: MIT Press.
- Burckhardt, T. (i pressen). Sproglig fratagelse af stemmeretten og arbejdskraftens mobilitet i Europa. I Gazzola, M., Templin, T., & Wickström, B.A. (Eds.). *Sprogpolitik og sproglig retfærdighed: Økonomiske, filosofiske og samfundssproglige tilgange*. Berlin: Det er Springer.
- Chiswick, B. R. & Miller P. W. (2015). International migration og sprogets økonomi. I B. R. Chiswick & P. W. Miller (Eds.) *Handbook of the Economics of International Migration* (s. 211-269). Amsterdam: Nordholland.

9 Hvilke socioøkonomiske uligheder mellem talere af forskellige sprog skal der tages hånd om i de offentlige politikker?

Brian Carey, Andrew Shorten, University of Limerick

Inklusion og mobilitet kan blive kompromitteret af de sociale og økonomiske uligheder, der opstår, fordi folk har forskellige sprogkunderskaber. Hvis arbejdsgiverne f.eks. belønner kendskab til lokale dominerende sprog eller globale sprog som f.eks. engelsk, vil deres meget kompetente talere ofte have bedre muligheder for beskæftigelse og forfremmelse. Men da ikke alle sproglige uligheder udgør social uretfærdighed, har vi brug for sociale retfærdighedsprincipper for at forklare, hvilke uligheder der er vigtige, hvorfor de er, og hvilke der er vigtigst.

Hvad fortæller forskningen os?

Empiriske forskere har identificeret mange uligheder på grund af sprog. F.eks. kan færdigheder i nogle sprog tiltrække en lønpræmie, og indfødte kan have bedre muligheder for forfremmelse, hvis de forekommer mindre tøvende eller sympatiske på deres arbejdsplads, og taler et almindeligt anvendt sprog kan åbne døren for institutioner, der tilbyder fordele såsom universiteter og karrierenetværk (for et resumé, se Forkortet, 2017). Desuden kan sprogkunderskaber også påvirke en persons evne til at navigere i komplekse sociale, kommercielle og offentlige institutioner, opbygge relationer, få adgang til lægehjælp eller effektivt udøve borgerlige og politiske rettigheder (De Schutter og Ypi, 2012).

Selv om ulighed som sådan undertiden anses for at være stødende, mener mange, at i det mindste nogle af de uligheder, der skyldes sprog, er moralsk frie, f.eks. de erhvervs-mæssige fordele, en person får ved at vælge at investere i sprogindlæring, eller de begrænsede muligheder for at deltage i det offentlige liv, som en arbejdstager, der midlertidigt er bosiddende i et andet land, lever.

Samtidig er næsten alle enige om, at i det mindste visse uligheder med en sproglig dimension bør behandles i den offentlige orden. Derfor har vi brug for principbaserede grunde til at hjælpe os med at forstå, hvilke uligheder der kræver afhjælpende foranstaltninger, og forskningen i politiske filosoffer kan hjælpe os med at formulere dem.

Et princip, som vi kunne anvende til dette formål, er tilstrækkelighedsprincippet, som insisterer på, at den offentlige politik skal sikre, at så få mennesker som muligt falder under en vis tærskel (Francfort, 1987).

Dette sociale minimum kan defineres ved henvisning til en persons velbefindende, indkomst, i hvilket omfang hans eller hendes menneskerettigheder respekteres eller noget andet. Under alle omstændigheder er det vigtigt at sikre, at alle har "nok" ting, der er vigtige for os. Et andet potentielt princip er prioriteringsprincippet, som anbefaler, at de offentlige politikker prioriterer opfyldelsen af de dårligst stilledes behov (Parfit, 1998). Dette princip er ikke baseret på idéen om et socialt minimum, men bekræfter snarere, at bistand til mennesker er så meget desto vigtigere, moralsk, fordi de er dårligt udviklede. Den foreslår derfor, at beskedne forbedringer af situationen for et lille antal dårligt stillede er af større moralsk betydning end væsentlige forbedringer i situationen for et stort antal mennesker, der er begunstiget.

Illustrationer og beviser

Hvad angår sproglige uligheder, tvinger tilstrækkelighedsprincippet os til at tage fat på uligheder, der kan have den virkning, at nogle mennesker bliver under tærsklen.

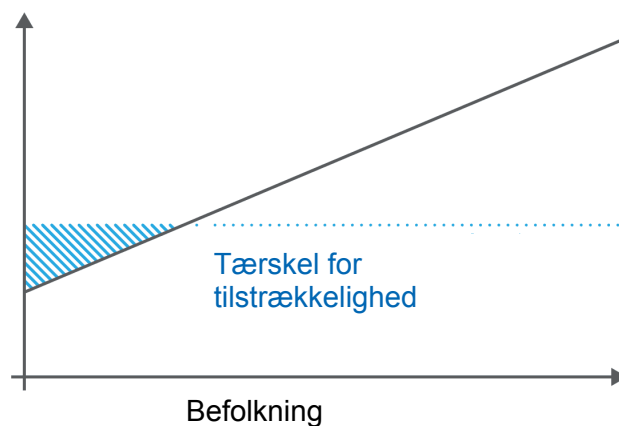
Dette kunne f.eks. omfatte levering af oversættelsestjenester, så indvandrere kan få adgang til offentlige tjenester eller sprogundervisningsprogrammer, så de kan få adgang til nyttigt arbejde. For at gennemføre den skal borgerne træffe beslutning om en tærskel for deres samfund. De foretrækker måske en rent økonomisk definition, f.eks. ved at sikre, at ingen af sproglige årsager er ude af stand til at opnå en tilstrækkelig indkomst. For at opnå dette vil det være nødvendigt at tilbyde indvandrere sprogindlæringsprogrammer. Eller de foretrækker måske en bredere definition, f.eks. ved at sikre, at alle har en reel mulighed for at udøve deres tanker og fantasi på et sprog, som de kender. Dette vil sandsynligvis kræve støtte til kulturelle produkter på mindretalssprog og beskæftigelsesmuligheder for personer, der taler mindretalssprog.

Samtidig kræver prioriteringsprincippet, at vi fokuserer på at forbedre situationen for dem, der i øjeblikket er fattige, og sætte deres behov højere end andre mere begunstigede gruppers behov. Det kan f.eks. betyde, at der indføres sprogundervisningsprogrammer for de seneste indvandrere, der har dårlige jobmuligheder på grund af sprog. Dette synspunkt understreger måske

kontroversielt, at vi principielt må afstå fra at gennemføre politikker til fordel for de mest begunstige grupper, f.eks. talere af visse oprindelige sprog, hvis vi kan forbedre situationen for de dårligst stillede.

Politiske konsekvenser

Hvert princip kan være relevant i forskellige politiske scenarier. F.eks. kunne tilstrækkelighedsprincippet være særlig relevant for afgørelsen af, hvilke typer oversættelsesydelse der skal leveres, og hvem der skal leveres. Samtidig vil prioritetsprincippet bedre kunne hjælpe os med at afsætte begrænsede ressourcer mellem forskellige grupper med konkurrerende krav, f.eks. indvandrere og personer, der taler mindretalssprog. Det er vigtigt, at de to principper ofte konvergerer efter lignende anbefalinger i praksis, da det ofte er nødvendigt at prioritere de dårligst stilledes behov for at sikre, at så mange som muligt ligger over tærsklen for tilstrækkelighed.

Referencer og uddybning

- De Schutter, H. & Ypi, L. (2012). Sprog og Luck. *Politik, Filosofi & Økonomi*, 11, 357-381.
- Frankfurt, H. (1987). Lighed som en moralsk idé. *Etik*, 98, 21-42.
- Parfit, D. (1998). Ligestilling og prioritet. I A. Mason (Ed.), *Ideals of Equality* (s. 1-20), Oxford: Blackwell Publishing.
- Forkortet, A. (2017). *Fire opfattelser af sproglig ulempe*. Tidsskrift for flersproget og multikulturel udvikling, 38, 607-621.

10 På hvilke sprog bør der ydes sundhedspleje?

Brian Carey, Andrew Shorten, University of Limerick

Personer, der ikke kender et dominerende lokalt sprog, kan have svært ved at få adgang til sundhedspleje, hvis det er vanskeligt for dem at identificere sig og kommunikere med de pågældende lægetjenester. Samtidig kan det være vanskeligt for personer, der taler mindretalssprog, at identificere og anvende relevante lægetjenester på deres foretrukne sprog. Hvornår er en person berettiget til offentlig levering af sundhedsydelser på et bestemt sprog i retfærdighedssager?

Hvad fortæller forskningen os?

Kvaliteten af en persons helbred kan blive kompromitteret, hvis vedkommende har svært ved at få adgang til sundhedspleje på et sprog, som vedkommende forstår. I forbindelse med akut lægehjælp har fraværet af professionelle tolke en betydelig indvirkning på patienternes forståelse af deres tilstand (Baker et al., 1996). Selv for personer, der kender et dominerende sprog, er det desuden vanskeligt at kommunikere med sundhedspersonale, hvis de ikke forstår de medicinske termer (Schyve, 2007), og som følge heraf kan folk være mere tilbøjelige til at lide af helbredsproblemer, hvis de ikke har tillid til det dominerende sprog. For eksempel viste en australsk undersøgelse, at postnatal depression var mere almindelig hos kinesiske mødre end hos den almindelige befolkning af denne grund, selv om denne tilstand er næsten ukendt i Kina (Chu, 2005), og kommunikationsvanskeligheder kan være en del af forklaringen. Der kan derfor være behov for forskellige sprogpoltikker for at opfylde enkeltpersoners sundhedsbehov, f.eks. levering af oversættelses- og tolketjenester, mindretalssproglige social- og sundhedstjenester og støtte til sprogindlæring.

Ud over at have adgang til tilstrækkelig sundhedspleje er det også vigtigt, at mange mennesker har adgang til lægebehandling på deres foretrukne sprog, selv om de taler et dominerende sprog med et dominerende sprog. Tænk f.eks. på en bosiddende i Kerry Gaeltacht, en irsktalende region i det sydvestlige Irland, som mener, at hun skal bruge engelsk til at kommunikere med sin lokale læge. Hendes interesser undermineres, fordi hun ikke er i stand til at få adgang til en vigtig offentlig tjeneste på sit foretrukne sprog i en region, hvor staten har forpligtet sig til at fremme den. Det kan synes, at sidstnævnte interesse er mindre moralsk vigtig end den, der er nævnt ovenfor, da det er mindre skadeligt at nægtes adgang til pleje på et foretrukket sprog end

ikke at have fuld adgang til pleje. Når det beslutes, hvordan de begrænsede offentlige midler skal fordeles, skal de to interesser imidlertid ikke nødvendigvis afvejes mod hinanden. I stedet er det en bedre tilgang at forsøge at nå til enighed om de standarder og principper, der passer til hver type interesse.

Illustrationer og beviser

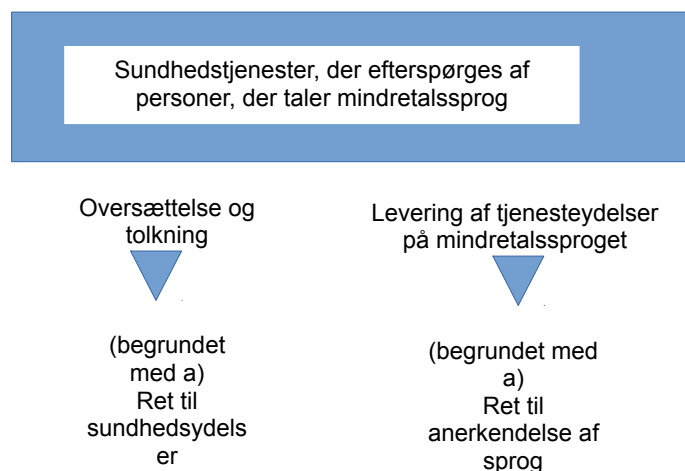
På den ene side har hver person en væsentlig moralsk interesse i sit eget helbred, og denne interesse er tilstrækkelig vigtig til at begrunde en ret til sundhed. Da borgernes nydelse af denne ret vil blive bragt i fare, hvis de ikke er i stand til at få adgang til sundhedspleje på et sprog, de forstår, er der stærke grunde til, at retfærdigheden giver mulighed for at tage imod mindretalssprog ved at levere oversættelses- og tolketjenester. På den anden side lever oversættelses- og tolketjenesterne ikke op til, hvad nogle mindretalssprogtalere har brug for, nemlig levering af sundhedsydelser uden formidlere på deres eget sprog.

Hvis det ikke er muligt at yde sundhedspleje på hvert af de sprog, der tales i et samfund, skal borgerne beslutte, hvilke sprog de skal bruge til dette formål. Disse beslutninger skal respektere talere af forskellige sprog som ligeværdige og bør ikke af økonomiske årsager fratage personer, der taler mindretalssprog, adgang til sundhedsydelser på deres eget sprog. En måde at behandle talere på forskellige sprog på er at tilbyde det samme tilpasningsniveau pr. indbygger for de forskellige sprog, der tales i samfundet (Grin & Vaillancourt, 2015), f.eks. ved at levere sundhedsydelser på mindretalssprog i overensstemmelse med princippet om, at "nårnummeret er berettiget" (Patten, 2014). Dette kan gøres enten på regionalt plan, f.eks. hvis et mindretal er geografisk koncentreret eller på et generisk grundlag, så talerne kan få adgang til sundhedspleje på deres eget sprog, uanset hvor de bor i landet.

Politiske konsekvenser

Der er i princippet ingen grund til, at de to ovennævnte interesser ikke kan opfyldes samtidigt. Men når ressourcerne er knappe, vil borgerne skulle beslutte, hvilke interesser de vil gå ind for. Da mindre magtfulde grupper let forsømmes i den politiske beslutningsproces, er det vigtigt at huske på, at sårbare indvandrergupper ofte har komplekse sproglaterede sundhedsbehov. Samtidig er det også vigtigt at minde

om, at sproglige mindretal har en legitim ret til en rimelig andel af de offentlige sundhedsressourcer, hvilket kan omfatte levering af sundhedsydelser på det sprog, de ønsker. Beslutningstagerne bør derfor klart angive grundene til, at de træffer afgørelse om særlige prioriteter, således at borgerne får mulighed for at forstå og anfægte statslige beslutninger.

Referencer og uddybning

- Baker, D.W., Parker, R.M., Williams, M. V., Coates, W.C., & Pitkin, K. (1996). Anvendelse og effektivitet af tolke i en beredskabstjeneste. *Journal of the American Medical Association*, 275, 783-8.
- CHU, C. (2005). Postnatal erfaring og de sundhedsmæssige behov hos kinesiske migrantkvinder i Brisbane, Australien. *Etnicitet og sundhed*, 10, 33-56.
- Grin, F. & Vaillancourt, F. (2015). Sprogpolitikens økonomi: En introduktion til evalueringsarbejdet. I F.M. Hult & D. Cassels Johnson (Eds.), *forskningsmetoder i sprogpolitik og planlægning: En praktisk vejledning* (s. 118-129), Boston: Wiley-Blackwell.
- Patten, A. (2014) *Lige anerkendelse: Moral Foundations of Minority Rights*. Oxford: Princeton University Press.
- Schyve, P.M. (2007). Sprogforskelle som en hindring for kvalitet og sikkerhed i sundhedsvæsenet: Den fælles kommissions perspektiv. *Journal of General Internal Medicine*, 22, 360-361.

11 Er omkostningerne betydelige med hensyn til sprogpolitik?

Bengt-Arne Wickström, Michele Gazzola, Torsten Templin, Humboldt-Universität zu Berlin

For at drøfte sprogpolitikken fornuftigt er det nødvendigt at analysere specifikke planlægningsforanstaltninger, der er inddelt i forskellige kategorier. Forskellige omkostningsstrukturer for sprogpoltiske foranstaltninger kræver forskellige beslutningsregler for forskellige kategorier. Her fokuserer vi på gennemførelsesomkostningerne, idet der ses bort fra de (som kan være betydelige) beslutningsomkostninger, der fører til den pågældende foranstaltning. Da støttemodtagerne er spredt over et bestemt område, kan omkostningerne variere alt efter antallet af støttemodtagere og arealets størrelse. I en demokratisk sammenhæng vurderes de offentlige politikker i form af fordele og ulemper. Sprogpolitik kan ses som en offentlig politik, der tager hensyn til alle borgeres sprogpræferencer i samfundet og skaber balance mellem de opfattede fordele og de dermed forbundne omkostninger. Økonomer tager fat på det snævre problem med at sammenligne fordele og samlede omkostninger med begrebet "effektivitet", som indgår i en metode, der kaldes "cost-benefit-analyse". Samtidig bør politikker behandle enkeltpersoner retfærdigt. Dette andet kriterium, som ikke er mindre vigtigt, medfører ofte højere omkostninger, og der skal findes et kompromis. Økonomer behandler dette spørgsmål med forskellige begreber "retfærdighed". Omkostningerne spiller en central rolle i begge henseender.

Hvad fortæller forskningen os?

Forskellige sprogpoltiske foranstaltninger fører til forskellige omkostningsstrukturer. Omkostningerne kan variere mere eller mindre afhængigt af antallet af støttemodtagere og det pågældende områdes størrelse. Af hensyn til klarheden diskuterer vi fire arketyperiske tilfælde, der præsenteres i tabellen på den modsatte side, selv om alle mellemliggende trin er mulige.

Illustrationer og beviser

Sag I Dette er generelt tilfældet med vedtagelsen af et officielt sprog, som det praktiseres i EU. Dette omfatter udarbejdelse af officielle dokumenter og i det væsentlige symbolske (men ofte meget vigtige) anvendelser som f.eks. forkortelsen af Den Europæiske Centralbank på forskellige sprog på pengesedler. Her er alle omkostninger faste omkostninger.

Inddragelse Da omkostningerne er konstante, og de samlede fordele afhænger af antallet af modtagere, bør det rationelle beslutningskriterium kun baseres på antallet af modtagere, som er knyttet til antallet af talere på et sprog. Med hensyn til effektivitet og retfærdighed er det derfor vanskeligt at retfærdiggøre, at catalansk eller russisk ikke tildeles officiel status i EU, når sprog med langt færre talere som f.eks. lettisk eller maltesisk er officielle.

Sag II Et godt eksempel er at have gadeskilte på flere sprog. Omkostningerne afhænger ikke af antallet af personer, der læser skiltene, men af antallet af tegn — og dermed af omkostningerne — stiger med størrelsen af det pågældende område. Det kan antages, at ydelserne står i et rimeligt forhold til antallet af modtagere.

Inddragelse Her kræver det rationelle beslutningskriterium en række støttemodtagere pr. område. Beslutningskriterier baseret på effektivitet og retfærdighed indebærer, at en sproggruppes geografiske tæthed bør regulere sprogrettigheder i denne kategori. En konsekvens er, at mindretallenes rettigheder ikke bør reduceres, hvis mindretallet er en faldende brøkdels af befolkningen på grund af befolkningsflertallets migration til regionen. Den seneste politik i nogle centraleuropæiske lande er klart i modstrid hermed.

Sag III Callcentre på forskellige sprog, der informerer borgerne om spørgsmål vedrørende deres skattemæssige forpligtelser, illustrerer denne sag. Omkostningerne er uafhængige af områdets størrelse, men står i et rimeligt forhold til antallet af personer, der søger oplysninger på et givet sprog. (Der skal trækkes besparelse i det mest sprogede callcenter, fordi opkald flyttes til det parallelle center.)

Inddragelse Igen, da omkostningerne er uafhængige af etableringsområdets størrelse, har vi brug for et tilstrækkeligt antal personer til at begrunde gennemførelsesomkostningerne. Beslutningsreglen bør kun afhænge af antallet af støttemodtagere.

Sag IV Et omtrentligt eksempel på det fjerde tilfælde er levering af sociale ydelser i hjemmet til ældre på deres modersmål. Omkostningerne afhænger af både områdets størrelse og antallet af støttemodtagere. Igen skal der tages hensyn til besparelserne i det parallelle system på flertalssproget.

Inddragelse Efter samme argument som i tilfælde II bør en fornuftig beslutningsregel baseres på minoritetsbefolkningens tæthed.

Politiske konsekvenser

De sager, der diskuteres her, er arketyperiske sager. Der er mange mellemænd, hvor beslutningsreglen kan være en kombination af regler baseret på det samlede antal personer i en sproggruppe og deres befolkningstæthed i det pågældende område. Den generelle konklusion er, at der på grund af omkostningsstrukturer ikke kan være nogen enkelt type afgørelsesregel og derfor ikke nogen ensartet sprogpolitik. Man kan ikke ræsonnere i form af en enkelt dimension, som "officiel" v "ikke officielpå". I stedet er der behov for en differentieret politik. Nogle sprogtrettigheder bør klassificeres i en kategori og andre i en anden. For hver kategori kræves der et andet beslutningskriterium. En fornuftig sprogpolitik er nødvendigvis mangesidet.

En klassificering af sprogpolitiske foranstaltninger efter

KLASSIFICERING AF SROGPOLITISKE FORANSTALTNINGER EFTER VARENS EGENSKABER ELLER DEN TJENESTE, DER FØLGER HERAF

Udgifter til gennemførelse af en foranstaltning [...]	afhænger ikke af områdets størrelse	stigning i forhold til områdets størrelse
afhænger ikke af antallet af personer	Sag I	Sag II
stigning i forhold til antallet af enkeltpersoner	Sag III	Sag IV

varens eller den tjenestes egenskaber, der følger heraf

Referencer og uddybning

Wickström, B.A. (2016). Sprogtrettigheder: En velfærdsøkonomisk tilgang. I V. Ginsburgh & S. Weber (Eds.), *Palgrave håndbogen om økonomi og sprog* (s. 659-688). Houndmills: Palgrave Macmillan.

Wickström, B.A. (2017). *En omkostningsteori om sprogplanlægning og -politik*. Forskningsrapport 17-2. Berlin: Forskningsgruppen "Økonomisk og sproglig".

Wickström, B.A., Templin, T., & Gazzola M. (næste). En økonomisk tilgang til politik og sproglig retfærdighed. I M. Gazzola, T. Templin, & B.-A. Wickström (Eds.), *Srogpolitik og sproglig retfærdighed: Økonomiske, filosofiske og sociosproglige tilgange*. Heidelberg: Det er Springer.

12 Hvorfor er computersimuleringer nyttige i udvælgelsen og udformningen af komplekse sprogpolitikker?

Marco Civico, universitetet i Genève

Da det ofte er upraktisk, hvis ikke umuligt, at indsamle data om flere tusinde observationer, for slet ikke at tale om at gennemføre (og re-udføre) omfattende sociale eksperimenter for at opnå førstehåndsdata, er agentbaserede modeller (ABM'er) særligt nyttige, når det drejer sig om udvikling af top-down-politikker, hvis virkninger uudgæeligt bestemmes af bottom-up-processer. Sprogpolitik kan drage fordel af brugen af ABM'er, da de nemt kan simulere komplekse processer såsom dynamikken i sprognedgang og -overlevelse eller kommunikationsmodeller, der er resultatet af individuelle sprogvalg. Desuden kan ABM'er effektivt kopiere komplekse adaptive systemer, da agenternes valg kan modelleres for at tilpasse deres adfærd til de oplysninger, der er indhentet over tid.

Hvad fortæller forskningen os?

ABMeret af de vigtigste værktøjer til analyse af kompleksitetsteori og er en del af den generelle filosofi om modellering i samfundsvidenskaben: modellerne er ikke beregnet til at ligne virkeligheden; tværtimod, ved hjælp af stiliserede fakta, er de værktøjer til at hjælpe os med at tænke på komplekse processer. Computersimulering hjælper bl.a. med at vurdere virkningen af forskellige politiske foranstaltninger. ABMS kan også omfatte forskellige kategorier af variabler: dem, der kan påvirkes af de politiske og kontekstuelle variabler, som ikke (eller kun delvis) påvirkes af politikken. Derfor kan ABM'er også hjælpe beslutningstagerne med at simulere resultatet af forskellige politiske foranstaltninger under meget forskellige forhold, hvad enten de er naturlige, sociale, politiske, økonomiske osv. ABM'er har været i stand til at forklare og forudsige flere fænomener inden for naturvidenskab (f.eks. spredning af tumorer i kroppen), samfundsvidenskab (f.eks. dynamikken i segregation) og humaniora (f.eks. ændringer i ordforråd og talemønstre).

Desuden kan ABM'er generere meget intuitive visualiseringer af den pågældende dynamik, uden at det er nødvendigt at forstå de tekniske aspekter af den kode, der ligger til grund for dem.

Illustration og dokumentation

Overvej de politiske foranstaltninger, der foreslås i den *europæiske pagt om regionale sprog* eller

mindretalssprog. Modellen simulerer kommunikation inden for en befolkning, hvor et flertal Y-sprog og et mindretalssprog X tales. Enkeltpersoner mødes og kommunikerer med andre personer, der tilhører enten flertalsbefolkningen (kun behersker flertalssproget Y) eller mindretalsbefolkningen (mastery flertalssproget Y og har forskellige færdigheder i mindretalssprog X). Når de mødes, afgør de, om kommunikationssproget er Y eller X. Denne stiliserede mødekæde afspejler det reelle problem med muligheden for, at en sprogtalende på X kan bruge mindretalssproget og forbedre sine færdigheder i det pågældende sprog i betragtning af den kontekst, hvori han eller hun bor. Lad os nu overveje en politik, der skal sikre, at minoritetsbørn mellem 6 og 15 år får undervisning i sprog X og dermed forbedrer deres færdigheder på dette sprog. Simuleringer viser, at mindretalssprog X inden gennemførelsen af politikken forsvinder i de fleste tilfælde, næsten uafhængigt af den oprindelige andel af mindretalstalere. De gennemsnitlige X-færdigheder falder også hurtigt. Hvis politikken imidlertid gennemføres, forbliver det absolutte antal personer, der kan tale X, konstant over tid. Det er særlig interessant at bemærke, at det i mange tilfælde ikke er for sent at rette op på situationen ved at anvende politikken på et senere tidspunkt.

Resultaterne fremgår af ovenstående tal. Det er klart, at modellen kan finpudses, så den omfatter andre kontekstvariabler, f.eks. den opfattelse, som mindretalstalende har af deres eget sprog med hensyn til status, eller de fleste sprogbrugeres evne til at udtrykke sig på mindretalssproget. Desuden kan koden omskrives, således at den automatisk gennemfører politikken, når andelen af mindretalstalere falder under en vis tærskel. Det er dog generelt tilrådeligt at undgå at tilføje for mange komplikationer til modellen, da dette i sidste ende kan maskere de variabler af interesse.

Politiske konsekvenser

Til politiske formål kan ABM'er bruges til at simulere:

- 1) eksisterende fænomener med henblik på at udlede deres karakteristika (f.eks. hvordan forskellige kommunikationsstrategier udvikler sig i forskellige samfund)
2. den potentielle virkning af forskellige interventioner, justering af de variabler, der indgår i modellen (f.eks.

hvordan en udefra kommende ændring i sprogfærdigheder påvirker antallet af talere over tid)

3. ændringer inden for et givet socialt system som reaktion på eksterne chok (f.eks. indvandringsbølger).

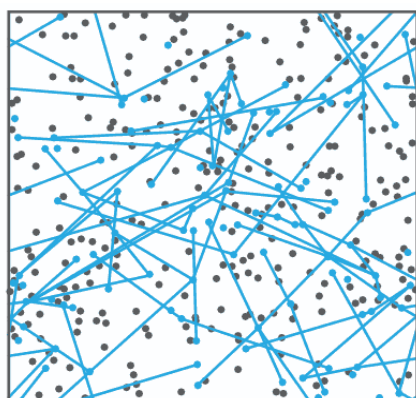
Med henblik på sprogpolitik og -planlægning kan computersimuleringer bidrage til at forudsige sprogbehov og udforme udbuddet af sprog tjenester i overensstemmelse hermed. De giver langsigtede fremskrivninger og letter sammenligninger mellem forskellige scenarier, hvor forskellige foranstaltninger gennemføres (eller ikke gennemføres). Disse applikationer kan hjælpe politiske beslutningstagere og lovgivere, der har brug for at træffe informerede valg. ABM-webstedet kræver et godt forudgående kendskab til de spørgsmål, som de politiske beslutningstagere

ønsker at tage fat på, men ikke kodning.

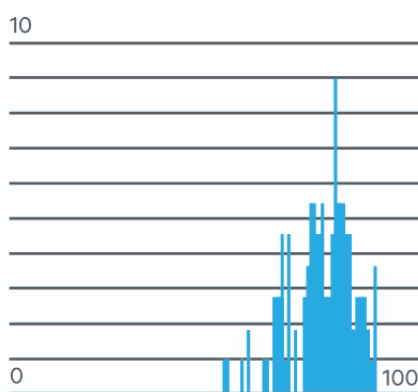
Referencer og uddybning

Hadžikadić, M., O'Brien, S., & Khouja, M. (Eds.) (2013). *Håndtering af kompleksitet: Praktiske overvejelser i forbindelse med udvikling og anvendelse af ABM'er til samtidige politiske udfordringer (undersøgelser inden for databehandling)*. Berlin, Heidelberg: Springer-Verlag.

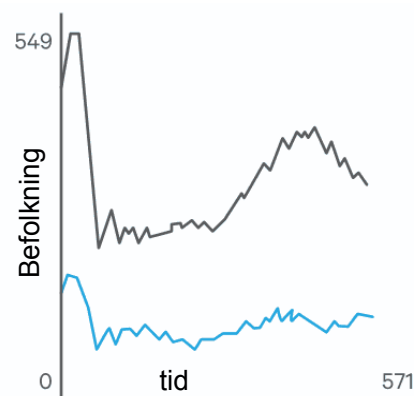
Wilensky, U. & Rand, W. (2015). *Introduktion til modellering baseret på agenser: Modellering af naturlige, sociale og konstruerede komplekse systemer med NetLogo*. Cambridge: MIT Press.

Animation AF SIMULATION
(minoritetshøjtalere i blå,
flertalstalere i grå)

**FORDELING AF PERSONER, DER
TALER MINDRETALSSPROG**
Minoritet (Y-akse) i henhold til
fluiditetsniveauet på en skala fra 0 til
100 (x akse) efter 500 iterations

**UDVIKLINGEN I DET
ABSOLUTE ANTAL TALERE.**
Andel af mindretalstalere efter 500
iterationer = 0,12
mindretal \ flertal

13 Hvad er de generelle juridiske konsekvenser af MIME-forskningen?

Robert Dunbar, Edinburgh Universitet

Mange af de politiske retningslinjer i denne vademecum kan gennemføres gennem politiske ændringer på subnationalt, nationalt eller europæisk plan og kræver ikke nødvendigvis ændringer i EU's formelle retssystem. Andre kan imidlertid bedre opnås ved sådanne ændringer.

Hvad fortæller forskningen os?

Et vigtigt nyt tema for MIME-forskning er den grundlæggende betydning af flersproget kompetence for at fremme både mobilitet og inklusion. Utilstrækkelig undervisning i fremmedsprog kan hæmme arbejdskraftens mobilitet og er også en hindring for inklusion, når EU-borgere er flyttet til en anden medlemsstat. Nogle af MIME's forskning illustrerer også flersprogethedens betydning for at fremme en europæisk identitet og udvikle et fælles demokratisk politisk rum.

Et andet vigtigt tema er, i hvilket omfang manglen på sprogkundskaber på værtslandets officielle sprog udgør en hindring for EU's migranter (og andre) for at få adgang til offentlige tjenester, navnlig offentlige tjenester såsom sundhedspleje, beredskabstjenester og visse vigtige sociale tjenester. Ud over at modvirke mobilitet rejser manglen på adgang til tjenester af høj kvalitet, der svarer til dem, der er til rådighed for borgere med de nødvendige sprogkundskaber, vigtige spørgsmål om lighed og udgør også en hindring for fuld social inklusion.

Illustration og dokumentation

I artikel 3, stk. 3, i *traktaten om Den Europæiske Union* (TEU) hedder det, at EU "respekterer sin kulturelle og sproglige mangfoldigheds rigdom og sikrer bevarelsen og styrkelsen af sin kulturarv".

I artikel 22 i *Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder* ("chartret om rettigheder") hedder det, at EU respekterer kulturel, religiøs og sproglig mangfoldighed.

Uddannelse er afgørende for at styrke flersprogede færdigheder og metasproglig bevidsthed. I henhold til artikel 165, stk. 1, i *traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde* (TEUF) skal EU bidrage til udviklingen af et højt uddannelsesniveau ved at fremme

samarbejdet mellem medlemsstaterne og om nødvendigt støtte og supplere deres indsats med fuld respekt for medlemsstaternes ansvar for uddannelsesindholdet og opbygningen af uddannelsessystemet samt deres kulturelle og sproglige mangfoldighed. I stk. 2 fastsættes det, at EU's indsats på uddannelsesområdet tager sigte på at udvikle den europæiske dimension på uddannelsesområdet, navnlig ved at undervise og udbrede medlemsstaternes sprog. EU's sproglige mangfoldighed er langt vigtigere end EU-medlemsstaternes 24 officielle sprog, og MIME's forskning har vist, at denne mangfoldighed har betydelige konsekvenser for både mobilitet og inklusion og kræver politiske løsninger.

Betydningen af sprogundervisning er allerede blevet anerkendt i EU-lovgivningen, navnlig i Rådets direktiv 77/486/EØF, hvori det blev bemærket, at sprogundervisning for børn af migranter i EU er vigtig for at fremme mobiliteten for personer inden for EU. Det fastsættes derfor, at medlemsstaterne skal træffe passende foranstaltninger til at sikre undervisning i værtslandets officielle sprog eller et af værtsmedlemsstatens officielle sprog samt undervisning i barnets modersmål og oprindelsesstatens kultur.

Dette direktiv — som i sig selv har lidt under generelt dårlig gennemførelse — kunne opdateres og udvides.

De begrænsede sprogkundskaber hos indvandrere fra EU og andre steder på værtslandets sprog skaber hindringer for visse offentlige tjenester. Den europæiske lovgivning har kun været meget begrænset som reaktion på dette problem. For så vidt angår sundhedsydelse fastsætter direktiv 2011/24/EU om patientrettigheder i forbindelse med grænseoverskridende sundhedsydelse, at EU's medlemsstater kan vælge at levere oplysninger (men ikke tjenesteydelser) på andre officielle EU-sprog end statens officielle sprog. Der skal dog stilles oversættelse og tolkning til rådighed i asylprocedurer (direktiv 2013/32/EU) og i straffesager (direktiv 2010/64/EU).

Politiske konsekvenser

På hvert af de fire områder, der netop er blevet undersøgt, kan der overvejes ændringer af eksisterende retsakter. Ændringen af artikel 3, stk. 3, i TEU for at

henvise til styrkelse og styrkelse af flersprogede kompetencer for alle EU-borgere er en juridisk ændring, der fortjener at blive taget i betragtning; det er vigtigt, at enhver anerkendelse af flersprogethed og flersproget kompetence i EU's retsorden indeholder et aktivt element, der sigter mod at forbedre den.

Det kunne overvejes at ændre stk. 2 i TEUF for at anerkende, at medlemsstaternes sprog ikke kun omfatter officielle sprog, men også oprindelige sprog samt, til visse uddannelsesmæssige formål, de sprog, som de seneste indvandningsbølger har bragt til EU-landene. Rådets direktiv, der pålægger staterne at undervise i værtslandets sprog, kan udvides fra indvandrerbørn til migranterne selv og til ledsagende personer, over for hvem der består forsørgerpligt.

Mere grundlæggende kunne man søge at omsætte EU's mangeårige politiske mål, der går tilbage til formandskabets konklusioner fra Det Europæiske Råd i Barcelona i 2002, til at undervise i to sprog ud over hovedundervisnings sproget fra en tidlig alder. Dette rejser naturligvis subsidiaritets spørgsmål, men det kan hævdes, at målene for den foreslåede foranstaltning vedrørende sprogundervisning ikke i tilstrækkelig grad kan opfyldes af medlemsstaterne og bedre kan nås på EU-plan.

I betragtning af den grundlæggende betydning af visse offentlige tjenester, herunder sundhedspleje og akut

lægehjælp — de interesser, der står på spil, vil sandsynligvis være mindst lige så vigtige som dem, der står på spil i asyl- eller straffesager — og betydningen af kommunikationskapacitet for at få adgang til en passende kvalitet af disse tjenester, kan EU-lovgivningen udvikles på en sådan måde, at der som minimum stilles krav om, at der stilles oversættelses- og tolketjenester til rådighed for at få adgang til disse tjenester. Ligestillingshensyn støtter yderligere EU's lovgivningsmæssige tiltag på disse områder.

Referencer og uddybning

- Creech, R. L. (2005). *Lov og sprog i Den Europæiske Union: Paradokset af et Babel "Forenet i mangfoldighed"*. Groningen: Europa Law Publishing.
- Dunbar, R. (2006). Er der en pligt til at lovgive for sproglige mindretal? *Journal of Law and Society*, 33, 181-198.
- Foster, N. (2016). *Blackstones EU-traktater og EU-lovgivning 2016-2017*. Oxford: Oxford University Press.
- van der Jeught, S. (2015). *EU's sproglovgivning*. Groningen: Europa Law Publishing.

Mindretal, flertal og sprogrettigheder

- 14 Skal regeringen bremse nedgangen i mindretalssamfund? 58
- 15 Skal mindretalssprog undervises til talere af flertallets sprog? 60
- 16 Er "enlige" og "ikke-unikke" mindretal i lignende situationer, når de konfronteres med national sproglig dominans? 62
- 17 Hvad er betydningen af demosproglig koncentration for mindretalssprogs overlevelse i en verden med stigende mobilitet? 64
- 18 Hvilke principper hjælper med at foregribe konfliktpotentialer i etniske og sproglige forskelle 66
- 19 Hvorfor er det ikke nok at lære kun et af de officielle sprog i en flersproget sammenhæng? 68
- 20 Hvordan kombinerer man principperne om territorialitet og personlighed? 70
- 21 Hvordan påvirker et "eksternt" sprogs hegemoni indenrigspolitik? 72
- 22 Hvordan skal nabostaterne samarbejde om at forvalte mangfoldigheden? 74
- 23 Hvorfor er den synlige genkendelse (f.eks. på trafikskilte osv.) af et mindretalssprog vigtig? 76
- 24 Giver nærhedsprincippet mulighed for mere omfattende sprogpolitikker? 78
- 25 Hvordan kan vi tillade mobile pensionister at opfylde deres forpligtelser og udøve deres rettigheder? 80

14 Bør regeringen bremse nedgangen i mindretalssamfund?

Bengt-Arne Wickström, Torsten Templin, Michele Gazzola, Humboldt-Universität zu Berlin

Som hovedregel bør individuelle valg, der ikke direkte påvirker andres velbefindende, overlades til den enkelte selv; økonomer taler om en "lad-how" situation. I mange tilfælde har en persons handlinger imidlertid direkte indflydelse på andres velbefindende. I dette tilfælde er optimale beslutninger for den enkelte sjældent optimale for samfundet. Denne forskel mellem individuel rationel adfærd og kollektiv optimisme er en vigtig begrundelse for kollektive aktioner. Et eksempel herpå er talere af et mindretalssprog, som frivilligt holder op med at bruge dette sprog. Der er naturligvis kommunikationsfordele ved at have et fælles sprog i samfundet, men der er også omkostninger for personer, der taler mindretalssprog, hvis de i sidste ende tvinges til at holde op med at bruge deres forfædres sprog. I dette tilfælde er der gode argumenter for at støtte tosprogede mindretalssamfund.

Hvad fortæller forskningen os?

Når man overvejer forskellige handle måder, vejer en person generelt sine individuelle fordele i forhold til sine individuelle omkostninger og tilsidesætter virkningen af sine handlinger på andre. Disse "eksterne" virkninger, som påvirker andre, kaldes "eksterniteter". Generelt vil en person have tendens til at ignorere de gavnlige (positiv eksternalitet) eller skadelige (negative eksterne) virkninger af deres handlinger for resten af samfundet (social velfærd). En vigtig eksternalitet i forbindelse med brugen af sprog er "netværkseksternalitet". Når Jane beslutter sig for at lære et sprog, skaber hun fordele for sig selv, da hun kan kommunikere med andre talere af det pågældende sprog. I sin rationelle læringsbeslutning vil Jane sammenligne disse fordele med de forskellige læringsomkostninger og basere sin beslutning på denne sammenligning.

Det, hun ikke mener, er, at hun også skaber fordele for andre talere, der ønsker at kommunikere med hende på dette sprog. Denne "bedste" gevinst fra sprogtalende er netværkets eksternalitet. (Andre talere kan også værdsætte den blotte viden, som andre mennesker lærer og bruger deres sprog; men dette er en "normal" eksternalitet uden forbindelse til netværkseffekten.) Lad os antage nu, at Jane besluttede ikke at lære det pågældende sprog. I dette tilfælde kan der være en mulighed for at gøre det bedre for hende og alle de andre: talere af det sprog, der ønsker at tale til ham på dette sprog, kan beslutte at belønne det materielt eller

symbolsk for hans indlæring. Hvis den fordel, som hver af dem ville få af det, overstiger omkostningerne for dem på grund af belønningen, og hvis belønningen overbeviser Jane til at lære sproget, så vil alle blive bedre. Økonomisk set gør dette samfundet mere effektivt. Det er imidlertid usandsynligt, at sådanne priser vil blive organiseret ved spontane handlinger foretaget af mindretalstalere, og hvis der er tale om et netværk uden for nettet, betyder en laissez-faire-tilgang derfor, at for få enkeltpersoner vil investere i at lære et bestemt sprog. Ineffektive individuelle afgørelser kan "korrigeres" ved hjælp af offentlige foranstaltninger. Dette er f.eks. et argument for obligatorisk undervisning i sprog.

Illustration og bevis

Det samme argument gør sig gældende, når en person beslutter sig for at forlade et mindretalssprogsamfund, og reelle fortællinger om tilbagegang og sproglige ændringer kan fortolkes ud fra dette perspektiv.

Når en eller flere talere holder op med at bruge mindretalssproget, har de resterende talere færre mennesker, som de kan kommunikere med på mindretalssproget. Hvis de værdsætter en sådan kommunikation, er der et tab af trivsel for gruppen, og dette tab er ikke en del af den enkeltes vurdering af situationen af den person, der forlader samfundet. Argumentet om, at den person, der forlader mindretalssamfundet, ville skabe en positiv netværkseksternitet i flertalssamfundet, ville kun være fair, hvis han skiftede fra ensprogethed på det ene sprog til ensprogethed i det andet. Hvis mindretalssprogene imidlertid er tosprogede, som det generelt er tilfældet med baskiske eller waliske talere, kan dette argument ikke tiltrædes: de, der taler flertalssproget, har ingen yderligere samtalepartner, da de allerede kan kommunikere med det udadvendte sprog på flertallets sprog. Nettoeffekten er et tab for personer, der taler mindretalssprog.

Den person, der forlader samfundet, vil sandsynligvis få en gevinst, ellers ville de ikke have truffet beslutningen. Som nævnt ovenfor ville de resterende mindretalssprogtalere være villige til at belønne de udgående i et vist omfang og ville være bedre stillet, hvis han derfor endelig besluttede at blive. For nogle potentielle frafald ville belønningen forbedre dem, hvis de ændrede deres beslutning og besluttede at fortsætte

med at bruge mindretalssproget. Belønningen ville så forbedre alle.

Når en person forlader mindretalssamfundet, bliver den efterfølgende brug af sproget mindre attraktiv for dem, der forbliver. I den individuelle beregning vil en beslutning om at forlade samfundet blive mere sandsynlig. En sprogændringsproces kunne begynde — eller accelerere. Med tiden mindsker dette brugen af mindretalssprog på mange områder og kan føre til en fuldstændig sproglig ændring. Det negative netværks eksterne virkninger fremskynder derfor sprogskiftet i forbindelse med *laissez-faire*.

Politiske konsekvenser

Eksternalitet kan imødegås med en sprogpolitik, der favoriserer mindretalssproget og dermed skaber incitament for enkeltpersoner til at bruge det mere. Dette vil igen svække den enkeltes incitament til at forlade samfundet og ændre individuelle beslutninger om at forlade landet til fordel for ophold. Den offentlige politik spiller rollen som belønning i de ovennævnte tanker, og under de incitament, som politik skaber, vil individuelle rationelle beslutninger ændre sig og fremover føre til et kollektivt optimalt.

En direkte konsekvens af denne konstatering er, at offentlig støtte til et mindretalssprog er en socialt effektiv politik, så længe mindretalssproget værdsætter brugen heraf¹.

Referencer og uddybning

Kirke, J. & King, I. (1993). Tosprogethed og netværkseksternaliteter. *Canadian Journal of Economics/Revue canadienne d'économie*, 26, 337-345.

Wickström, B.A. (2016). Sprogpolitik, der kun er engelsk: Vejen til provinsisme? *ACTA universitatis sapientiae, europæiske og regionale undersøgelser*, 9, 71-76.

Wickström, B.A., Templin, T., & Gazzola M. (kommende). En økonomisk tilgang til politik og sproglig retfærdighed. I M. Gazzola, T. Templin, & B.-A. Wickström (Eds.), *Sprogpolitik og sproglig retfærdighed: Økonomiske, filosofiske og sociosproglige tilgange*. Heidelberg: Det er Springer.

1 Den omstændighed, at den værdi, som talerne tillægger sprogbrug, kan øges som følge af støttepolitikken, er en anden form for argument, som yderligere styrker argumentet om netværkseksternalitet, der er fremført i dette bidrag.

15 Bør der undervises i mindretalssprog for personer, der taler flertallets sprog?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

Spørgsmålet omhandler problemet med sproglig dominans og risikoen for sproglig assimilation af mindretal ved flertalssprog i sprogligt blandede samfund. Den situation, der diskuteres her, er de politiske enheder, hvor forskellige sproggrupper, der er "veletablerede" eller "indfødte", borsammen og deler byer og kvarterer. Eksempler herpå er Catalonien, Galicien og Baskerlandet i Spanien; Bruxelles i Belgien; Wales og dele af Skotland i Det Forenede Kongerige Korsika, Bretagne og det franske Baskerland i Frankrig dele af Transsylvanien med ungarsktalende samfund; eller det nordlige Skandinavien med de samiske mindretal.

Hvad fortæller forskningen os?

Disse samfund har et klart dominerende sprog, ofte både med hensyn til magt og demografi, hvor næsten alle er behagelige eller i praksis tvunget til at være kompetente. Mindretalssprog har forskellige grader af officiel anerkendelse (uanset om det er fra den nationale stat, en underenhed eller begge dele). En sådan anerkendelse er imidlertid især rettet mod personer, der taler mindretalssprog, og berører ikke flertallet. Mindretalstalere er dem, der har visse sprogrettigheder, f.eks. undervisning i mindretalssprog. Sådanne rettigheder kan imidlertid ikke være tilstrækkelige til at undgå sproglig dominans, der kan betragtes som en form for sproglig uretfærdighed.

Begrebet dominans kommer fra politisk filosofi. Det er rodfæstet i traditionen med republikanske tanker, der søger at minimere uretfærdigheden som følge af dominans. Enkeltpersoner eller grupper domineres, når de er afhængige af et forhold, hvor en tredjepart eller gruppe vilkårligt kan gribe ind (eller udøve vilkårlig magt) over dem uden deres samtykke eller uden at tage hensyn til deres legitime præferencer (Pettit, 1997).

Denne sårbarhed eller afhængighed af en andens vilkårlige magt bør fjernes for at opbygge et samfund med frie borgere. Sproglig dominans opstår, når talerne i sproggruppe X bliver "tiltrukket sprogligt" til Y-sproget. De formodes næsten altid at skifte til det dominerende sprog idet offentlige og nogle gange endda i den private sfære, men ikke ved at foretrække at gøre det. En sådan tilpasning sker næsten aldrig i den

anden retning, og mindretalsmedlemmer er generelt tosprogede, men flertalsmedlemmerne er ikke. Den store sandsynlighed for at kommunikere med talerne på flertallets sprog (eller værre, en følelse af underlegenhed) tvinger mindretalstalende til at bruge flertalssproget på de fleste områder. Dette resulterer i former for "diglossy", en ordning, hvor sprog tildeles forskellige funktioner, og mindretalssproget er stort set udelukket fra visse aktiviteter. Diglossia er generelt asymmetrisk, da det dominerende sprog anvendes på alle områder, mens mindretalssproget er begrænset til begrænsede funktioner.

Ud fra et politisk filosofisynspunkt kan det siges, at "sproglig dominans" kræver tre betingelser: (1) det forhold, at en af grupperne skal tilpasse sig sprogligt til den anden, men ikke det modsatte (dette er mere synligt i asymmetrisk sprogindlæring); (2) hyppig gentagelse af denne model på daglig basis; og 3) det forhold, at medlemmerne af den dominerede gruppe ikke rigtig har et alternativ, bortset fra helt at undgå interaktion med flertallets talere.

De grundlæggende principper for normativ politisk teori tyder på, at sproglig dominans er en form for uretfærdighed, og at retfærdighed derfor kræver kompenserende foranstaltninger.

Disse principper begrundes derfor følgende henstilling: uddannelsessystemet bør gøre det obligatorisk at lære alle anerkendte sprog, således at de, der taler flertallets sprog, får en vis grad af kompetence på mindretalssproget. Sprogkundskaber på andet sprog bør som minimum gøre det muligt for alle borgere, uanset deres modersmål, at forstå det andet sprog. Dette krav kan fremme respektfulde politikker, der gør det muligt at udvikle komplekse og hybride identiteter og dermed bidrage til at skabe et fælles grundlag for demokratisk dialog. Samtidig kan det bidrage til at finde en løsning på kompromiset mellem inklusion (alle indfødte sproggrupper kan føle sig bedre respekteret og derfor integreret i samfundet) og mobilitet (hver ville lære mindst et af de andre sprog i området)).

Illustration og bevis

Empirisk forskning bekræfter anbefalingens relevans. Fordybelsesprogrammer kan slå til lyd for både langsigtet uddannelsesmæssig succes og opnåelse af

tosprogethed og bi-Lettrism "hvor L1-flertallets sprogstuderende primært undervises gennem et L2, som regel et mindretalssprog, for at blive tosproget og tosidet på dette sprog samt på flertallets sprog". Dette kan være endnu mere nyttigt, hvis det er organiseret som et tovejs program, hvor talere af begge sprog deler det samme klasseværelse, snarere end en envejs nedsænkning model (maj 2010, 296). En undersøgelse foretaget af Thomas and Collier (2002) af mere end 210.000 sproglige mindretalssstudere i amerikanske offentlige skoler bekræfter, at fordybelsesprogrammer generelt fungerer bedre for studerende, især når man sammenligner den akademiske succes for studerende i fordybelsesskoler og studerende, der deltager i overgangsskoleprogrammer primært udført på engelsk.

Politiske konsekvenser

Selv om hovedanbefalingen af grundlæggende hensyn til sproglig retfærdighed er at tilskynde til, at medlemmer af flertallet lærer mindretalssprog, gælder *proportionalitetshensyn* også. Forestil dig et samfund på 1000 medlemmer, med 10 talere af X, et "langt etableret" Aboriginal mindretalssprog, og 990 talere af Y. Denne situation kan give anledning til sproglig dominans, hvis vores tre betingelser er opfyldt. Men at kræve, at alle Y-talere skal lære X, ville være en uforholdsmæssig foranstaltning, med mindre der kommer nogle yderligere overvejelser i spil (f.eks. hvis X tales bredt andre steder i verden). Et beslægtet hensyn er effektivitet. En sund offentlig politik kræver, at knappe ressourcer anvendes effektivt. I dette eksempel kan det være vanskeligt at retfærdiggøre en betydelig investering i tid, indsats og penge for at tvinge 99 % af befolkningen til at lære et sprog, der tales med 1 %.

Begge betingelser kan betragtes som et kriterium, "når tallene berettiger det" (maj 2014: 386-388). Hvis denne betingelse er opfyldt, kan flersprogethed dog være berettiget af hensyn til sproglig retfærdighed. Endelig spiller antallet af involverede sprog også en rolle. Jo flere sprog der er tale om, desto vanskeligere bliver det at gennemføre en sådan politik. Sammenlignet med andre kontinenter har Europa ikke et særligt stort antal oprindelige sprog. *Decentraliseringen af sprogpolitikker til flersprogede underenheder* (f.eks. i Rumænien, Județe [amterne], hvor ungarsk tales) mindsker således i høj grad gennemførlighedsproblemet.

Referencer og uddybning

- Maj, S. (2010). Læseplaner og uddannelse af kulturelle og sproglige mindretal. I B. McGraw, E. Baker, & P. Peterson (Eds.), *International Encyclopedia of Education* (3. udg.), bind 1. (s. 293-298). Oxford: Elsevier.
- Maj, S. (2014) Contesting Public Monolingualism and Diglossia: Nytænkning af politisk teori og sprogpolitik for en flersproget verden. *Sprogpolitik*, 13, 371-93.
- Pettit, P. (1997). *Republikanismen: En teori om frihed og regering*. Oxford: Oxford University Press.
- Thomas, W. & Collier, V. (2002). *En national undersøgelse af skolernes effektivitet for sprogmindretalsstuderes akademiske resultater på lang sigt*. Santa Cruz: Center for Forskning i Uddannelse, Mangfoldighed og Excellence (CREDE).

16 Er "enkelt" og "ikke-unikke" mindretal i lignende situationer, når de konfronteres med national sproglig dominans?

Astrid von Busekist, Jean-François Grégoire, Sciences Po Paris

Indenlandsk sproglig dominans kan defineres som en situation, hvor en gruppe bruger sin demografiske fordel som en politisk løftestang til at kopiere visse institutionelle praksisser. Denne praksis kan fastholde de uligheder, der følger af det simple antal mennesker, og kan sikre en uretfærdig magtfordeling mellem flertallet og mindretallet. Politiske konstellationer, der sigter mod at beskytte den sproglige mangfoldighed og opretholde en ligelig grad af politisk lighed mellem deres medlemmer, skal tage national sproglig dominans alvorligt og overveje disse aspekter i overensstemmelse hermed.

Hvad fortæller forskningen os?

Virkningerne af national sproglig dominans i multinationale stater varierer ofte alt efter, om de påvirker et eller flere mindretal. Det, der generelt observeres, er imidlertid, at sprogspørgsmål bliver mere komplekse i tilfælde af flerniveaustyring eller føderalisme. F.eks. er den sproglige situation og rettighederne for fransktalende, der er spredt over hele det engelske Canada, meget forskellige fra deres situation i Quebec samt situationen for oprindelige folk og sprog. På samme måde er de catalanske talere delt af regionale grænser inden for Spanien, og dem, der bor i Valencia, står over for andre forhold end dem, der opleves af dem, der bor i Catalonien. I forbindelse med flerniveaustyring eller føderalisme tilskynder sproglig dominans mindretalsjurisdiktioner til at udvikle deres egen sprogpolitik. Da sprog er et vigtigt identitetsredskab, der ofte involverer følelsesmæssigt indhold, ledsages beskyttelse og fremme af mindretalssprog ofte af en generel følelse af fremmedgørelse fra den bredere (nationale) enhed; dette er tilfældet i Canada og Spanien.

Sprogligdominans udløser således reaktioner i form af stærkt interventionistiske mindretalssprogpolitikker, som baner vejen for andrerobustformer for national konstruktion. Denne tendens er mere udtalt i tilfælde af sproglig dominans af et "enkelt" mindretal af et stort flertal af talerne, hvilket er mere sandsynligt, at det vil føre til en stigning i løsrivelsesbevægelserne. Dette komplicerer den sociale samhørighed og den føderale eller overnationale styring.

Illustration og bevis

Overvej kontekster, der i det væsentlige opfattes som et sprogligt mindretal. Det, vi ser i sådanne sager, er, at den måde, hvorpå domstolene håndterer kompromiset mellem mobilitet (mellem forskellige dele af landet) og inklusion (i lokalsamfund), har en tendens til at afspejle magtbalancen mellem sproggrupperne. Den dominerende gruppe vil få langt større succes med at håndhæve sine medlemmers sprogrettigheder i mindretalsjurisdiktionen end omvendt. Sammenlign for eksempel provinserne Alberta og Quebec¹. Dataene viser en generel tendens i Canada, hvor anglofoner langsomt assimilerer fransktalende og ligestiller "alofon"indvandrere (dem med et andet modersmål end engelsk eller fransk) med en meget højere sats. Da disse tal er et resultat af samspillet mellem politikker og praksis, kan det konkluderes, at føderale politikker ikke i tilstrækkelig grad mindsker flertallets tiltrækningskraft, og at føderal sprogpolitik sandsynligvis ikke vil sikre en stabil balance mellem mobilitet og inklusion i hele landet.

På steder med flere sproglige mindretal, som f.eks. Indien, finder de politiske virkninger sted forskelligt. Hvor folk er vant til at leve i et flersproget miljø, er incitamenterne til sprogbaseede landsdækkende initiativer meget svagere. Samtidig er sådanne sammenhænge ikke immune over for risikoen for, at en gruppe skubber til deres sprogs forrang (f.eks. forsøger at gøre deres sprog til lingua franca inden for den politiske konstellation, som Gandhi gjorde ved at argumentere for, at Hindi devitedet officielle sprog i Indien). I sådanne tilfælde opstår der andre politiske virkninger: I) et utal af lokale eller regionale sprogpolitiske initiativer, som kan være vanskelige at kontrollere og kan forværre den kulturelle splittelse; I betragtning af det store antal mindretalssituationer er det praktisk talt umuligt at anvende officiel (national) sprogpolitik på ensartet vis mod udtryk for lokalmodstand. Alvorlige hindringer for en velfungerende demokratisk politik på flere meget vanskelige niveauer, navnlig gennem skabelsen af

¹ Alberta blev valgt som provinsen med den højeste positive interprovinciale migrationsbalance, og også provinsen med den største kløft mellem sprogvariablerne, der tales hjemme og modersmålet.

stærke og varige løsrivelsesbevægelser. Kort sagt vil sproglig dominans i politiske konstellationer med flere sproglige mindretal sandsynligvis skabe uforudsigelige mønstre og splittelser, der gør den demokratiske forvaltning af mangfoldighed meget vanskelig.

Rapport FRA PERSONERNE MED ANGLAIS ELLER FRENCH AT MAISON BY REPORT TIL PERSONER MED ANGLAIS eller FRENCH AS MATERNAL LANGUAGE (

Kilde: Den canadiske folketælling 2011)

	Dansk	Fransk
Alberta	1,13	0,36
Quebec	1,28	1,02
Canada (i alt)	1,38	0,97

Politiske konsekvenser

I de fleste tilfælde er forvaltningen af sproglig mangfoldighed i forbindelse med voldgiften af flertals- og mindretalsrelationer intenst politisk. For at skabe gunstige betingelser for indenlandsk mobilitet og inklusion er det tilrådeligt at:

- *Anerkend mindretalsprog* og vedtager strenge

sprogpolitikker for at fremme deres anvendelse i lokale institutioner, f.eks. regionale parlamenter og skoler samt i føderale institutioner, for at fremme følelsen af at tilhøre medlemmer af sproglige mindretal.

- Den centrale enhed skal anvende regler, der giver medlemmer af mindretalsgrupper de samme muligheder for mobilitet og inklusion som dem, der gælder for flertallets medlemmer på grund af deres indflydelse på politik.

- De generelle principper, der gælder for flersprogede lande, afspejles *med de fornødne ændringer* i de sprogpolitikker, der føres af overnationale organisationer.

Referencer og uddybning:

Dubreuil, B. & Marois, G. (2011). Den Imaginære Remedy: Hvorfor indvandringen ikke redder Quebec. Montreal: Det er Boreal.

Magnet, J.E. (1998). Sprogrettighedsteori i canadisk perspektiv. I T. Ricento & B. Burnaby (Eds.), sprog og politik i USA og Canada: Myter og realiteter (s. 185-206), Routledge: Det er New York.

17 Hvad er betydningen af demosproglig koncentration for mindretalssprogs overlevelse i en verden med stigende mobilitet?

Torsten Templin, Bengt-Arne Wickström, Michele Gazzola, Humboldt-Universität zu Berlin

I forskellige lande holder folk op med at tale mindretalssprog og henvender sig til bredere kommunikationssprog. Flere EU-medlemsstater har et eller flere "regionale sprog eller mindretalssprog",¹ og mange mister talere. Mobilitet inden for Europa og migration fra lande uden for EU lægger yderligere pres på mindretalssprog og gør det endnu vanskeligere at bevare dem. Det rejser spørgsmålet om, hvordan man generelt kan tage højde for samspillet mellem de faktorer, der er afgørende for mindretalssprogs vitalitet og overlevelse i en verden i forandring — eller, sagt anderledes, hvilke tilgange vi kan anvende til at identificere sprogpolitikker, der kan bidrage til at beskytte regionale sprog og mindretalssprog, så de overlever uden at gå på kompromis med mobiliteten.

Hvad fortæller forskningen os?

Territoriale mindretalssprog anvendes hovedsagelig i visse geografiske områder i EU's medlemsstater. I disse områder er en vis del af lokalbefolkningen tosproget og taler statens dominerende sprog samt mindretalssproget. Geografisk koncentration er en faktor, der er kendt for at støtte et mindretalssprogs levedygtighed på lang sigt: et stort antal talere i en jurisdiktion gør det lettere at retfærdiggøre sprogpolitikker til fordel for sproget, og den sproglige sammensætning af et område påvirker dynamikken i overførsel, indlæring og brug af sprog. Familier med begge forældre, der taler mindretalssproget, er mere tilbøjelige til at videregive det til deres børn. Samtidig er antallet af personer, der taler mindretalssprog i en region, jo større er antallet af disse familier, og jo større incitamentet er til at formidle dette sprog på grund af dets relativt brede kommunikationsudbud.

Desuden sikrer et stort antal højtalere i et område, at folk rent faktisk kan høre og bruge det i deres dagligdag. Med andre ord betyder en høj andel af personer, der taler et mindretalssprog i et område, nytten af og eksponeringen for dette sprog. Men hvor vigtig er det, og hvordan interagerer det med øget mobilitet?

¹ I overensstemmelse med den *europæiske pagt om regionale sprog og mindretalssprog* der tale om sprog, der "traditionelt anvendes i en given stats område af statsborgere i den pågældende stat, som udgør en gruppe, der numerisk er mindre end resten af statens befolkning".

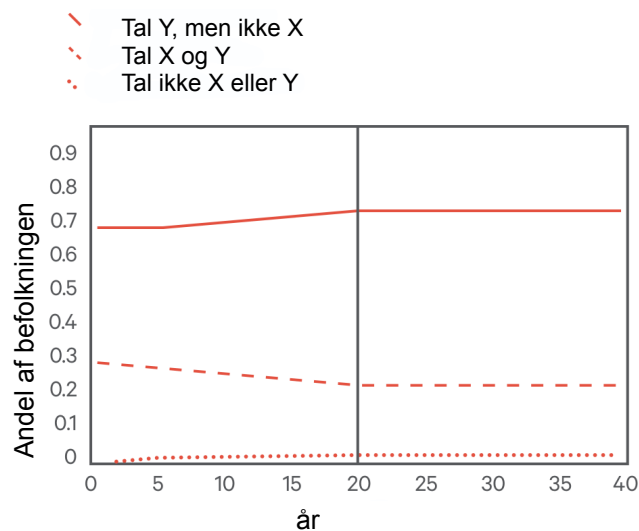
Illustration og bevis

Overvej tre typer af territoriale mindretalssprog: 1) dem, der tales i en enkelt medlemsstat, f.eks. sorbisk i Tyskland; 2) dem, der tales i mere end én medlemsstat, f.eks. baskisk i Spanien og Frankrig; og 3) de sprog, der er et mindretalssprog i en medlemsstat, men som er det dominerende og officielle sprog i en nabostat, f.eks. slovensk i Østrig og Italien. Indgående mobilitet kan lægge yderligere pres på alle former for territoriale mindretalssprog på forskellige måder. Hvis nyankomne allerede har det lokale mindretalssprog som det første sprog, f.eks. for ungarere, der bosætter sig i Székely-distriktet i Rumænien, kan mobilitet endda styrke mindretalssproget i det pågældende område. Men ofte taler nyankomne ikke det lokale mindretalssprog og kender måske ikke værtslandets flertalssprog. Afhængigt af mindretalssprogets styrke og tilstedeværelse i offentligheden, i undervisningen og i økonomien kan nyankomne lære statens flertalssprog frem for mindretalssproget. Hvis antallet af nyttilkomne er højt, reducerer denne proces andelen af personer, der taler mindretalssprog, og kan svække sproget over tid. Modeller for sproglig dynamik (f.eks. Templin et al. 2016) kan bidrage til at analysere migrationsbevægelsernes indvirkning på opretholdelsen af mindretalssproget på en stringent og logisk måde.

De gør det muligt at forlænge de observerede tendenser i fremtiden og simulere virkningerne af sprogpoltiske foranstaltninger, i det mindste til en vis grad. Da de gør det muligt at medtage yderligere variabler, der påvirker de relevante spørgsmål, kan de også anvendes på behandlingen af relaterede spørgsmål såsom ændringer i omkostninger og fordele ved konkurrerende politiske løsningsmodeller.

Et vigtigt resultat af sådanne simuleringer er, at mindretalssproget i betragtning af en minimumsandel af talerne, familiernes vilje til at overføre mindretalssproget samt brugen af mindretalssproget i undervisningen faktisk kan overleve på lang sigt trods en konstant tilstrømning af migranter. Simuleringerne viser også, at undervisning i mindretalssprog til nyankomne og deres børn er særlig vigtig og kan modvirke den potentielle trussel, de udgør for mindretalssproget.

Sproglig dynamik simuleres (se figur) for en kontekst med et relativt stort mindretalssprog X, et flertal af Y-sprog og en tilstrømning af talere af forskellige sprog. I løbet af afgangsåret er 30 % af befolkningen tosproget i Y og X, og 70 % er enssprogede i Y. På grund af de nyankomne foretrækker at lære Y i stedet for X, falder procentdelen af X-højttalere.

ANDEL AF TALERNE AF FLERTALLETS SPROG (Y) OG MINDRETAL (X)

Antag, at der efter 20 år indføres politiske foranstaltninger for at styrke undervisningen af X til nyankomne og deres børn. Som følge heraf kan faldet i procentdelen af X-højttalere begrænses.

Politiske konsekvenser

Selv om mobilitet lægger yderligere pres på mindretalssprog, er de fleste af de sprogpoltiske foranstaltninger, der allerede er indført for at beskytte mindretalssprog, fortsat afgørende. Hvis der ønskes ny mobilitet, er det vigtigt at skabe muligheder og incitamenter for nytilkomne til at lære mindretalssprog og fjerne modincitamenter som f.eks. høje direkte eller indirekte læringsomkostninger.

Referencer og uddybning

- Fishman, J.A. (1991). *Vende sprogsift: Teoretisk og empirisk støtte til truede sprog*. Clevedon: Flersprogede anliggender.
- Grin, F. (2016). Udfordringer i mindretalssprog. I V. Ginsburgh og S. Weber (Eds.), *Palgrave Handbook of Economics and Language* (s. 616-658). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Templin, T., Seidl, A., Wickström, B.A., & Feichtinger, G. (2016). Optimal sprogpolitik til bevarelse af et mindretalssprog. *Matematik Samfundsvidenskab* 81, 8-21.

18 Guel principper bidrager til at foregribe konfliktpotentialiet i etniske og sproglige forskelle?

Edgár Dobos, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Budapest

Etniske, sproglige eller religiøse forskelle kan føre til konflikter, når enkeltpersoner og grupper konkurrerer om magt, materielle og symbolske ressourcer. Men sproget (eller en hvilken som helst del af kulturen) i sig selv forårsager ikke konflikt. Det ersonarere en "fejllinje", hvor konflikter kan krystallisere, når sproglige eller kulturelle forskelle resulterer i uforenelige politiske krav eller ulige adgang til socioøkonomiske muligheder inden for stater. Dette punkt fokuserer på de årsagssammenhænge, der fører til udvikling af konflikter om etnosproglige linjer.

Hvad fortæller forskningen os?

De regler og den praksis, der gælder for sprog inden for administration, jura, uddannelse, medier, offentlig skiltning og kommunikation med myndigheder og udbydere af offentlige tjenesteydelser, påvirker enkeltpersoners interesser og identitet. Sprog er derfor uundgåeligt politiseret i flersprogede samfund.

Konflikter mellem flertal og sproglige mindretal næres af logikken i den territoriale nationalstat og de asymmetrier i magten, der er indkodet der. Moderne nationalstater, især siden det 19. århundrede, har næsten systematisk begunstiget etniske flertal ("ejerens nationer"). Flertals- og mindretalssynspunkter er ofte i modstrid med fortolkningen af realiteterne og/eller den ønskede model for forholdet mellem stat og mindretal.

Konfliktdynamikken varierer på grund af forskelle i historisk dannede administrative strukturer, magtkonstellationer og mindretals og flertalsforhold på forskellige niveauer. Mange europæiske samfunds og ensprogede nationalstaters selvopfattelse præger fortsat politiske valg, og selv officiel flersprogethed eliminerer ikke nødvendigvis konflikter mellem sprogsamfund.

Makromiljøet er ikke altid nyttigt: internationale standarder for mindretalsrettigheder er ofte udfordret og underordnet geopolitiske interesser; uden en stærk og fælles europæisk mindretalsrettighedsordning er EU's medlemsstater ikke forpligtet til at rapportere om manglende gennemførelse af tilsagn om beskyttelse af mindretal; og den nationale partipolitiks forrang vejer ofte tungere end virkningen af EU's konditionalitet.

Illustration og bevis

Konfliktmønstrene varierer både mellem og inden for staterne. Feltforskning i Vojvodina serbisk region viser, at nogle steder har en harmonisk sameksistens mellem

etniske og sproglige samfund, og flersprogethed i praksis oversætter til næsten umærkelige passager fra et sprog til et andet (f.eks. Belo Blato/Nagyzerzsébetlak/Biele Blato). På den anden side er der opstået konflikter i andre regioner efter tilstrømningen af et stort antal serbiske flygtninge fra Kroatien og Bosnien-Hercegovina efter krigene i begyndelsen af 1990'erne. Konfliktens manifestationer omfattede en stigning i etnisk motiverede hændelser (graffiti, skade på privat ejendom, religiøse og mindeværdige genstande samt verbale og fysiske angreb) på mindretal. Ved at generalisere disse resultater og tage hensyn til de spændinger, der observeres i andre sammenhænge, kan vi identificere flere modstridende processer. De er sammenfattet i vedlagte tabel.

Politiske konsekvenser

De europæiske staters multietniske og flersprogede historiske sammensætning bør afspejles tilstrækkeligt i lovgivningen. Etnokulturel lighed og loyalitet over for den fælles stat kræver en kombination af neutrale og gruppefølsomme regler og politikker, inddragelse af nationale mindretals identitet i fælles begreber (f.eks. inddragelse af deres sprog i offentlige institutioner) og institutionelle garantier for deres kulturelle reproduktion. Påstande om ikke-secessionistiske mindretal skal ses som et legitimt element i anfægtelsen af betingelserne for politisk integration i et multietnisk demokrati.

Etnisk og sprogligpluralisme bør afspejles i politiske løsninger, der udnytter forskellige myndighedsniveauer (nationalt, regionalt og lokalt), forbedrer kompetencefordelingen mellem disse myndigheder og skaber asymmetrier til fordel for de sprog, der har størst behov for beskyttelse. Politiske løsninger vedrørende flersprogethed bør også afspejle en supplerende ("additiv") tilgang i stedet for en "subtraktiv" tilgang, der gør det muligt at lære statens officielle sprog som andet sprog, der er afgørende for beskæftigelse og social mobilitet, og samtidig styrke modersmålet som første sprog, der er afgørende for identitet, psykologiske og sikkerhedsmæssige behov.

Referencer og uddybning:

Csergő, Z. (2007). *Snak om nationen: Sprog og konflikt i Rumænien og Slovakiet*. Ithaca, NY & London: Cornell University Press.

- Grin, F. (2005). Sproglige menneskerettigheder som kilde til politiske retningslinjer: En kritisk vurdering. *Sociolingvistiktidende*, 9 (3), 448-460.
- Kontra, M., Phillipson, R., Skutnabb-Kangas, T., & Várady, T. (Eds.). (1999). *Sprog: En højre og en ressource. Nærmer sig sproglige menneskerettigheder*. Budapest: Centraleuropæisk universitetsforlag.
- Varenes, F., (2011). Sprog, etniske konflikter og folkeretten. *Journal of Ethnic Studies*, 65, 8-35.
- Vizi, B., Tóth, N., & Dobos, E. (Eds.) (2017). *Ud over international konditionalitet. Lokale forskelle i mindretalsrepræsentationen i Central- og Sydøsteuropa*. Baden-Baden: Det er Nomos.

KONFLIKTSKABENDE PROCES I TILFÆLDE AF ETNISKE OG SPROGLIGE "FEJLLINJER"

1. Uoverrettiget sikkerhed i forbindelse med etniske og sproglige spørgsmål: at de fleste eliter fortolker mindretals kulturelle krav som trusler mod statens integritet; mistillid til institutioner, der er adskilt fra mindretal, som steder med antistatsnationalisme; set fra et mindretalssynspunkt bliver begrebet fælles identitet, der er udtænkt af den nationaliserende stat, og indførelsen af etnokulturel neutralitet og neutral regulering for gruppen mistænkeligt som koder for assimilering. Andre eksempler er Estland, Frankrig, Grækenland, Rumænien og Slovakiet.
2. Krænkelser, begrænsning af brugen eller begrænsning af omfanget af mindretals erhvervede (sproglige) rettigheder: ikke-diskrimineret devaluering af mindretalssprogets status i administration, uddannelse osv. Eksempel: Ukraine.
3. Etnisk mandat: omfordeling af grænserne for administrative områder eller valgdistrikter med henblik på at opdele minoritetsbefolkningen, der er koncentreret i området, ændre flertalsmindretallets status og/eller minimere mindretalsgruppers stemmeret og/eller deres muligheder for at udøve deres rettigheder. F.eks. i Slovakiet (administrativ reorganisering, 1996).
4. Anfægtede identitetsmarkører mellem flertals- og mindretalsfolk, der findes i et fælles område: konkurrerende bestræbelser på at forbinde et område med et sprog og påtvinge kunstig territorial kontinuitet i mærkningen af det fysiske rum og de offentlige institutioners funktion (med muligvis overdreven betydning af sprog som et tegn på national identitet i forhold til sproget som et kommunikationsmiddel). F.eks. i Bosnien-Hercegovina, Kosovo og Makedonien.
5. Ensidig aktivisme i forældrestaten og ikke-territorial nationalopbygningspraksis: bestræbelser på at styrke båndene med moderstaten på en måde, der minimerer mindretalenes tilhørsforhold til deres bopælsland. F.eks. i Bulgarien, Ungarn, Rumænien og Serbien (i forhold til nabolandene).
6. Konkurrerende nationalopbygningsbestræbelser, der udsætter såkaldte coetniske/samnationale eller "mellemliggende" mindretal for et uforeneligt loyalitetspres. F.eks. Bunjevci, Çams, Csángós, Goranci, Pomaks, Torbeši, Valaques (Sydøsteuropa).

19 Hvorfor er det ikke nok kun at lære et af de officielle sprog i en flersproget sammenhæng?

Peter A. Kraus, Núria Garcia, Melanie Frank, Vicent Climent-Ferrando Universitat Augsburg

Det er almindeligt anerkendt, at indlaring af vertslandets officielle sprog eller nationale sprog er et centralt element i integrationen af indvandrere i vertssamfundet. I *handlingsplanen 2016 for integration af tredjelandsstatsborgere fra Europa-* Kommissionen hedder det, at "det er afgørende, at tredjelandsstatsborgere lærer sproget i bestemmelseslandet, hvis deres integrationsproces skal lykkes" (Europa-Kommissionen, 2016: 7). Et stigende antal europaiske lande anvender sprogkrav til migranter, der nsker at opn opholdsstatus eller statsborgerskab.

Det er interessant, at bestemmelseslandet implicit betragtes som en ensproget ramme, selv om en rkke EU-medlemsstater har mere end t officielt sprog eller anerkender forskellige regionale sprog og/eller mindretalssprog. Hvorfor kan migranter i nogle tilfælde lære mere end et af de sprog, der tales i disse flersprogede sammenhnge?

Que forteller os forskning ?

Omfanget af sprogkrav i flersprogede sammenhnge rejser frst og fremmest spendingen mellem at fremme migranternes mobilitet og deres integration i vertssamfundet. Hvis man prioriterer mobilitet frem for inklusion, vil det betyde, at migranter plgges minimumssprogkrav og forventer, at de kun lærer et af vertslandets officielle sprog, hvor det er relevant. P den anden side ville en fortrinsstilling til inklusion betyde, at migranterne blev plagt strre sprogkrav, og at migranter i et flersproget land skulle lære to eller flere af de officielle sprog, s de kunne deltage fuldt ud i det sociale, kulturelle og politiske liv.

Antallet af sprog, der kan leres af migranter, der ankommer til et officielt flersproget milj, afhnger ogs af magtforholdet i vertssamfundets sproglige konstellation. Mange flersprogede stater eller regioner er kendetegnet ved en asymmetri mellem et flertalssprog og et mindretalssprog. Da mindretalssprog anvendes af ferre talere og ofte kun anvendes i en del af omrdet, kan deres opfattede konomiske nytte og tiltrkningskraft vre mindre og f migranterne til at foretrkke at lære flertallets sprog. For multikulturelle forskere (ssom Will Kymlicka, en bermt canadisk politisk filosof, der har specialiseret sig i rettigheder og forpligtelser i etnisk forskelligartede samfund), vil nationale mindretal skulle beskytte deres kulturelle og sproglige identitet, samtidig med at de byder migranter

velkommen, hvilket kan vre en legitim grund til at indfre sprogkrav p mindretalssproget ud over sprogkrav p statens officielle sprog (Kymlicka, 2011). I flersprogede lande, hvor sprogkonstellationen er mindre asymmetrisk, og hvor konkurrence eller sproglige konflikter ikke er et vsentligt element i den sociale og politiske situation, kan sprogkrav p et af de officielle sprog p den anden side anses for at vre tilstrkkelige til integration af indvandrere i vertssamfundet.

Illustrationer og beviser

I denne henseende fandt forskellige regionale regeringer, der stod over for en asymmetrisk sproglig konstellation, det nvendigt at anvende sprogkrav, der er specifikke for indvandrere, for at beskytte mindretalssprogets status p deres omrde. I Catalonien indfrte de regionale myndigheder f.eks. i 2010 catalansk sprogtest for migranter med bopel i Catalonien som led i deres integrationsproces.

I Luxembourg, hvor den sproglige konstellation derimod er mindre asymmetrisk, bestemmer "modtagelses- og integrationskontrakten", som den luxembourgske regering har udstedt, at indvandrere kan velge et sprogkursus "p et eller flere af Luxembourgs tre administrative sprog, nemlig luxembourgsk, fransk eller tysk". P samme mde anses et "godt kendskab til et af de nationale²sprog" i Schweiz for tilstrkkeligt til at opn en permanent opholdstilladelse.

Ipolitiske implikationer

Det kan konkluderes, at migranter i en asymmetrisk flersproget kontekst kan forventes at lære ikke blot flertalssproget, men ogs — eller rettere — et andet officielt eller regionalt sprog for at stte nationale mindretal i stand til at beskytte deres sproglige identitet og forhindre overgangen fra sprog til et dominerende sprog. Kompromiset mellem mobilitet og inklusion og spendingen mellem beskyttelsen af mindretals kulturelle og sproglige rettigheder og indvandrernes individuelle frihed kan formidles gennem politiske

1 www.olai.public.lu/en/accueil-integration/mesures/contrat-accueil

2 Forbundslov om udlndinge af 16. december 2005 www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/20020232; dette kendetegn afspejler imidlertid ogs den rent territoriale fordeling af officielle sprog i landet.

arrangementer.

Gunstige bestemmelser kan afhænge af, at der skabes incitament for migranter til at lære værtslandets sprog ved at forbedre adgangen til sprogkurser i værtslandets sprog til lave omkostninger frem for at pålægge sanktioner. Endelig bør sprogkravene fokusere på sprogkurser i stedet for at fastsætte et bestemt kompetenceniveau: mens migranter kan forventes at lære et eller flere sprog i værtssamfundet, følger det ikke heraf, at de alle vil kunne gøre det med samme succes.

Referencer og uddybning:

Europa-Kommissionen (2016). *Handlingsplan for integration af tredjelandsstatsborgere*. Com(2016) 377 final.

Grin, F. (1996). Etnisk og politisk sproglig konflikt, *internationale forbindelser*, 88, 381-396.

Kymlicka, W. (2011). Multikulturelt medborgerskab i multinationale stater, *etniske grupper* 11, 281-302.

Woehrling, J. (2008). Sproglige krav til indvandrere, specifikt med hensyn til sprog, der har officiel status i en del af området. I *Mundialització ansogte bindemiddel circulació i Immigració, i ligència d'una llengua com* (s. 133-172). Barcelona, Institut d'Estudis Autonòmics.

OFFICIELLE FLERSPROGEDE RAMMER

Asymmetrisk sprogkonstellation

Sproglige krav på **både** mindretals- og flertalssprog
Eksempel: indvandrere skal lære catalansk **og** spansk i Catalonien.

Symmetrisk sprogkonstellation

Sprogkrav på **et enkelt** officielt sprog
Eksempel: indvandrere kan lære fransk, tysk **eller** luxembourgsk i Luxembourg.

20 Hvordan kombinerer man principperne om territorialitet og personlighed?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

To hovedmodeller anvendes ofte til at tildele sprogtrettigheder i sprogligt forskelligartede samfund: territorialitet og personlighed (De Schutter, 2007). I henhold til princippet om sproglig territorialitet (LTP) skal sprog bevares territorielt. En stat er opdelt i flere territoriale zoner, og inden for hver zone er flertallets sprog officielt. Der er foreslået tre versioner af LTP¹.

► I den strengeste og mest populære udgave er kun ét sprog støtteberettiget i et givet område med hensyn til (bl.a.) offentlig forvaltning, politisk liv, retssager og obligatorisk undervisning, der finansieres af staten. Et godt eksempel er Flandern (Belgien).

► I den svagere version kan en territorial enhed udvide anerkendelsen til mere end ét sprog, men med en klar prioritet til ét sprog frem for de andre (Grin, 2006), som i Quebec-uddannelsessystemet i henhold til dens berømte lov 101, hvor sprogtrettigheder gives til engelsk i form af separate, statsfinansierede engelske skoler, men hvor indvandrere og franskmænd forventes at gå i franske offentlige skoler og begrænse engelske skoler til engelsk.

► I den dynamiske udgave antyder territorialitetsprincippet, at selv om kriterierne for tildeling af rettigheder er stabile, udvikler deres gennemførelse sig, så de afspejler udviklingen i demolovist-tallene (f.eks. Finland) (Stojanović, 2010).

I henhold til princippet om sproglig personlighed (LPP) kan sprogtrettigheder udøves af personer, uanset hvor de bor i staten eller substaten. Det er en model af frit valg.

Et godt eksempel er Bruxelles: borgerne kan få adgang til dokumenter, sundhedstjenester eller uddannelsesinstitutioner på nederlandsk eller fransk. Et andet eksempel er Ungarn, som giver kulturelt og sprogligt selvstyre i hele landet til visse mindretal, uanset deres territoriale situation i Ungarn.

Kan principperne om territorialitet og personlighed kombineres for at forbedre mobiliteten og inklusionen? Princippet om personlighed kan lette mobiliteten inden for en stat, men vil ikke på forhånd styrke inklusionen. Territorialitetsprincippet, navnlig dets stærke version, ville

på forhånd fremme inklusion, men ville hæmme mobiliteten.

Hvad fortæller forskningen os?

De to principper har imidlertid ulemper. Territorialitetsprincippet kan begrænse mobiliteten, mens princippet om personlighed kan underminere inklusion. Det er imidlertid muligt at identificere mulige udvidelser og kombinationer af disse to principper, der kan anvendes til at forbedre kompatibiliteten mellem mobilitet og inklusion (Morales-Gálvez, 2017).

► Lige anerkendelse af oprindelige sprog: i stedet for at indføre et enkelt sprog som "reine" af et område, hvilket kan føre til dominans for de største sproggrupper, bør der gives større støtte til de svagere oprindelige sprog (selv om de udgør et lokalt flertal) gennem et princip om den omvendte fordeling af ressourcer pr. indbygger, der er til rådighed for sprogpolitikken. Jo mindre et sprog har et samlet antal talere, jo flere ressourcer skal de have. Målet er at tilbyde sammenlignelige tjenester til alle sproggrupper uanset deres størrelse (De Schutter 2017; Patten 2014; Grin og Vaillancourt 2015). Dette princip følger den svage version af territorialitetsprincippet (fordi det giver mere støtte til et sprog) og introducerer et personlighedselement.

► Politikker for ikke-segregation af sproglige årsager inden for områderne for at bringe folk sammen i stedet for at adskille dem: fælles offentlige tjenester (sundhed, uddannelse) tilbydes på alle anerkendte sprog i stedet for fysisk at adskille dem. Dette princip, som i vid udstrækning er formuleret med personligheden, fremmer indlæringen af de andre eller andre gruppers sprog. Dette fremmer en fælles følelse af tilhørsforhold og større social solidaritet og retfærdighed (Miller, 1995). Gennemførelsen af denne politik i de obligatoriske skoler vil fremme bi- og flersprogethed på lokale sprog.

Illustration og bevis

Catalonien er et velkendt eksempel på lige anerkendelse af alle oprindelige sprog, samtidig med at mindretalssproget prioriteres, og uden adskillelse af borgerne på grundlag af sproget. I dette tilfælde er

1 Nogle lande, f.eks. Schweiz, bruger primært den strenge version, men nogle specifikke dele af landet bruger svagere eller dynamiske versioner.

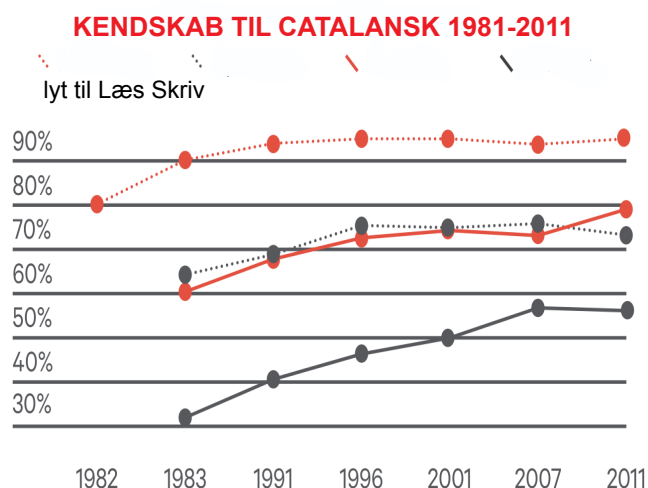
spansk (castillan) ikke kun L1 af de fleste catalanske indbyggere (55 %), men er også almindeligt kendt som L1 (31,3 %) af catalansktalende. Kendskabet til catalansk er imidlertid blevet bedre i løbet af en periode på 30 år. Den nuværende sprogpolitik blev indledt i 1983. Det var baseret på en lige anerkendelse af begge sprog i den offentlige forvaltning, samtidig med at catalansk territorial prioritet blev prioriteret med henblik på at udbrede det (f.eks. er catalansk det vigtigste skolesprog).

Politiske konsekvenser

En global normativ betydning af ovenstående er, at mobilitet og inklusion bedre kan kombineres i samfund, hvor alle har ret til at tale deres eget sprog og pligt til at forstå de andre sprog i området. De principper, der netop er skitseret, kan bidrage til at fremme respektfulde politikker, der muliggør hybride identiteter og skaber et fælles grundlag for demokratisk dialog og social retfærdighed. De bidrager til inklusion (fordi alle indfødte sproggrupper kan føle sig sammenhængende integreret i lokalsamfundet) og mobilitet (fordi alle i det mindste ville udvikle modtagelige færdigheder på de relevante sprog i området og lette rejser inden for og mellem underafdelinger inden for det nationale område)

Referencer og uddybning:

- De Schutter, H. (2007). Sprogpolitik og politisk filosofi. Om den spirende sproglige debat om retfærdighed. *Sprogproblemer & Sprogplanlægning*, 31, 1-23.
- De Schutter, H. (2014). Undersøgelse for sproglig uretfærdighed: Territorialitet og pluralisme. *Dokumenter om nationaliteter: Journal of Nationalism and Ethnicity*, 42, 1034-1052.
- De Schutter, H. (2017). To principper for lige sproglig anerkendelse. *Kritisk gennemgang af international social og politisk filosofi*, 20, 75-87.
- Grin, F. (1996). Etnisk konflikt og sprogpolitik. *Internationale forbindelser*, 88, 381-396.
- Miller, D. (1995). *Vi er Nationalitet*. Oxford: Oxford University Press.
- Moral-Gálvez, S. (2017). At leve sammen som ligemænd: Sproglig retfærdighed og deling af den offentlige sfære i flersprogede indstillinger. *Etniciteter*, 17, 646-666.
- Stojanović, N. (2010). En dynamisk opfattelse af princippet om sproglig territorialitet. Loven om sprog af kantonen Grisøner. *Politik og samfund*, 29, 231-259.

21 Hvordan påvirker et "eksternt" sprogs hegemoni indenrigspolitik?

Astrid von Busekist, Jean-François Grégoire, Sciences Po Paris

Det engelske sprogs dominans (nogle gange endda hegemoni) strækker sig til mange flere lande end dem, hvor det tales som et førstesprog af en stor del af befolkningen. Det kan også forekomme i lande, der historisk ikke har et engelsktalende fællesskab. Britisk kolonialisme, der nu er erstattet af de neokoloniale karakteristika ved moderne kommercielle operationer, har stadig varige politiske virkninger, som diskuteres her med henvisning til Indien.

Hvad fortæller forskningen os?

Tildeling af engelsk status på samme niveau som lokale sprog medfører to store politiske risici:

a) Konflikter mellem sproggrupper i store lande med en høj grad af pluralisme gør engelsk til en bekvem og undertiden angiveligt neutral løsning for at undgå sproglig dominans. Det kan imidlertid hævdes, at dette blot erstatter en form for dominans (flertallet over mindretal) med en anden — især i et land, hvor engelsk er sproget for den tidligere kolonimagt.

... Den februar 2, 1835, Thomas Babington Macaulay "s minut om indiskesprogpolitik blev præsenteret. Hun siger: "Vi må nu gøre vores bedste for at danne en klasse, der kan tjene som tolk mellem os og de millioner af mennesker, vi regerer... en klasse af indisk folk af blod og farve, men engelsk i smag, meninger, moral og intellekt". Dette minut antyder, at engelsk blev indført i det indiske uddannelsessystem for at få ansatte med kendskab til engelsk." (Sarah Jayasundara 2014).

Politikere, der ikke tager fat på spørgsmålet om sproglig dominans, fordi de giver et eksternt sprog officiel status (eller ikke gør noget for at begrænse dets indflydelse) direkte eller indirekte mindske de lokale sprogs socioøkonomiske og politiske værdi til gavn for talerne af det eksterne sprog. I Indiens tilfælde gavner dette anglofoner indefra eller udefra, som kan "legitimt" vise, hvad den belgiske filosof Philippe Van Parijs kalder en "kolonial holdning" (2011:139-141). Når der er en høj grad af pluralisme, skal lovgiverne derfor udvise forsigtighed, når de søger en balance mellem behovet for effektivitet og behovet for at bevare den sproglige mangfoldighed.

B) Valgte medlemmer af demokratiske parlamenter er normalt ansvarlige for at tale på vegne af deres vælgere, og en effektiv måde at gøre det på er at tale på deres sprog. I den forbindelse har Indien og EU gjort en stor indsats for at give officiel status til en lang række sprog og dermed give repræsentanterne mulighed for at gøre det. I praksis rejser engelsk imidlertid et alvorligt problem med politisk legitimitet, det vil sige på vegne af dem, der taler folkevalgte politikere.

Illustration og bevis

I Indiens tilfælde er neokoloniale holdninger politisk legitimeret af, at der er mange andre sprog (i alt 22), som har officiel status i den indiske forfatning. Den deraf følgende politiske dynamik varierer fra sag til sag, afhængigt af antallet af disse "andre" sprog, der således er marginaliseret, og deres demoproglige vægt; i Indien er engelsk modersmålet for omkring 0,2 % af befolkningen.

Angliciseringen af eliter, som i Indien, desværre lokalsamfundene til eksterne aktører, historisk fremmede magter og i dag (multinationale) virksomheder. Det kan hævdes, at når parlamentarikere taler et dominerende eksternt sprog (måske engelsk eller en hybrid af engelsk og et lokalt sprog, som i Indien ofte betyder hindi), risikerer de at repræsentere interesserne hos et mindretal af anglofonere mere end vælgernes interesser, hvis modersmål ikke er engelsk. Mere generelt kan den øgede brug af et dominerende eksternt sprog derfor skabe en sproglig kløft mellem den politiske klasse og dens vælgere. Hvis man modsætter sig sproglig dominans gennem politikker, der fremmer værdien og den offentlige anvendelse af lokale sprog, kan det bidrage til folks følelse af indflydelse.

Politiske konsekvenser

Indienserfaringer tyder på, at tildeling af officiel status til et eksternt sprog er problematisk og kan underminere de grundlæggende værdier, der normalt ligger til grund for det demokratiske politiske liv. Dette punkt fortjener særlig opmærksomhed, hvor i) kolonivirksomheder har indført det dominerende eller hegemoniske eksterne sprog, og ii) hvor der er en høj grad af pluralisme, som i EU. Det følger heraf, at anvendelsen af et dominerende

eksternt sprog på de sociale og politiske arenaer, hvor borgerne er involveret, ikke kan betragtes som en optimal strategi. I stedet for at blive opmuntret bør brugen af det dominerende sprogelement overvejes for funktioner, der er begrænset til klart definerede sammenhænge.

Referencer og dybder:

Jayasundara, S.N. (2014). Udvikling af sprogundervisningspolitik: Et indisk perspektiv en

visning fra Tamil Nadu, *International Journal of Scientific and Research Publications*, 4: 11, 1-3.

Ramachandran, V. (2011). Indisk føderalisme i en Transitory fase: Fra asymmetri til multikulturalisme. I Gopa Kumar (Ed.), *udenrigspolitik, føderalisme og internationale traktater* (s. 68-77). New Delhi: Nye publikationer fra århundredet.

Van Parijs, P. (2011). *Sproglig retfærdighed for Europa og for verden*. Oxford: Oxford University Press.

22 Hvordan skal nabostaterne samarbejde om at forvalte mangfoldigheden?

Edgár Dobos, Balázs Vizi, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Budapest

Nationalstaternes traditionelle opfattelse som sprogligt homogene samfund har aldrig været meget realistisk og bliver mindre og mindre i en tid med mobilitet, hvor folk ofte krydser nationale grænser. En ny tilgang til forvaltning af mangfoldighed omfatter ikke blot international beskyttelse af mindretalsrettigheder, men også bilateralt samarbejde mellem staterne.

Et spørgsmål, der rejser sig, er, hvordan nabostaterne kan samarbejde på dette område, og navnlig hvordan "gensidigheds" kendetegn kan "integreres" i det bilaterale samarbejde med henblik på at udvide mindretals-etnosprogsamfundenes sproglige rettigheder.

Hvad fortæller forskningen os?

Dannelsen af homogeniserende stater, grænsebevægelser, frivillig eller obligatorisk befolkningsudveksling, assimilering af statslige politikker og asymmetrier mellem og inden for staterne har skabt en kontekst, hvor mindretal ofte befinder sig i en ugunstig situation. Ud over den internationale mindretalsrettighedsordning er de tresidede forbindelser mellem "moderselskaber", "værtstater" og nationale mindretal et godt udgangspunkt for at forstå naboskabsforbindelserne i denne henseende. For det første skal begrebet "forældrestat" anvendes med forsigtighed, så man undgår en "essentialistisk" læsning af sprog og identitet. Det giver f.eks. mening i tilfældet med ungarske talere, der bor i Transsylvanien, tyske og danske talere, der bor i den nordlige og sydlige del af Slesvig. På den anden side giver dette ingen mening for francofoner, italienerne eller tyskerne, der bor i Schweiz, som ikke betragter sig selv som fransk, italiensk eller tysk, eller som ikke betragter Frankrig, Italien eller Tyskland som deres "forældrestat" (et fælles sprog betyder ikke nødvendigvis en fælles historie og samme identitet).

Kort sagt, begrebet etnosprogligt slægtskab er politisk belastet og vanskeligt at håndtere, men det kommer ofte tilbage og kræver dygtig behandling. Nabostaterne samarbejder generelt om politiske spørgsmål på grundlag af gensidighed. Når identitetsspørgsmål og mindretalsrettigheder er på dagsordenen mellem en "moderstat" og en "værtstat", kan bilateralt samarbejde og gensidighed være særligt problematisk.

I bilaterale forbindelser kan gensidighed i dette tilfælde enten forstås som en række gensidige, men ensidige foranstaltninger til støtte for de respektive "forældremindretal" eller som en retlig gensidighed, der

er nedfældet i bilaterale aftaler. I henhold til folkeretten kan en forældrestats ensidige støtte til dets mindretal-forældre, der bor i udlandet, kun accepteres i undtagelsestilfælde (inden for kultur, uddannelse eller sprog tjenester — se Venedigkommissionen 2001). Specifikke bilaterale traktater om mindretal er sjældne, men gode naboskabsaftaler indeholder ofte bestemmelser om mindretalsrettigheder — i de fleste tilfælde på lige fod.

Illustration og bevis

Nogle tilfælde er symmetriske (f.eks. for det danske mindretal i Nordtyskland og det tyske mindretal i Syddanmark), hvilket gør gensidighed til en naturlig strategi for de berørte nationale regeringer, som det fremgår af den fælles Bonn-København-aftale af 1955. Midt i nationalstatskrigene i det tidligere Jugoslavien og de voksende etniske spændinger i Øst- og Centraleuropa var den slovensk-ungarske mindretalstraktat fra 1992 også et godt eksempel på den samme gensidige tilgang.

Men som det fremgår af begge tilfælde, virker gensidighed kun i tilfælde, hvor "forældremindretalssamfund", der bor på begge sider af grænsen, er af samme demografiske størrelse. I mange situationer er gensidighed imidlertid vanskeligere at gennemføre på grund af demoproglig asymmetri. F.eks. er der et lille kroatisk mindretal, der i vid udstrækning er ligestillet, som bor i Italien, mens et vigtigt italiensk mindretal bor i Kroatien. Efter Jugoslaviens sammenbrud kunne Italien underskrive en traktat med Kroatien om mindretalsrettigheder (1996), hvor denne asymmetri er tydelig (de fleste af bestemmelserne henviser til Kroatiens forpligtelser over for det italienske mindretal). I en anden lignende sammenhæng er bestemmelserne i de bilaterale traktater fra 1995 om mindretal i henholdsvis Slovakiet og Ungarn formuleret på et helt gensidigt sprog, selv om det ungarske mindretal i Slovakiet er ca. 20 gange så stort som det slovakiske mindretal i Ungarn. Som i alle mellemstatslige forbindelser kan magtbalancen, det internationale samfunds tilgang og andre ikke-juridiske elementer være afgørende for det bilaterale samarbejde om mindretalsrettigheder. Som Vojvodina (den serbiske region, der grænser op til Ungarn, hvor der bor forskellige mindretalssamfund), har vist, kan sproget være særlig vigtigt i denne henseende. De fleste daglige kampe er relateret til brugen af sprog i offentligheden.

Faktisk er der en stærk sammenhæng mellem den offentlige anvendelse af ungarsk og ungarernes demografiske forhold — ønsket om at vælge mindretalssprog hænger negativt sammen med det sproglige flertals symbolske dominans. På den anden side kan tætte forbindelser til Ungarn, migrationstendenser og adgang til ungarsk statsborgerskab øge mindretalssprogets sociale prestige i specifikke situationer.

Politiskekonsekvenser

Naboskabssamarbejdet mellem stater er kun delvist omfattet af internationale aftaler. De ensidige foranstaltninger, som moderselskaberne har vedtaget for at støtte deres "forældremindretal", såsom finansiel støtte eller ekstraterritorial statsborgerskab, er også relevante. Staterne bør i højere grad tage hensyn til de forskellige mindretalssamfunds særlige behov og situationer og afvise automatisk gensidighed. Samtidig bør moderstatens ensidige politikker koordineres bedre med "værtstaterne" for at yde meningsfuld støtte til mindretal. I den forbindelse kan ekstraterritoriale statsborgerskab hjælpe medlemmer af forældremindretal med at skabe sammenhænge, der

hovedsagelig vedrører migration og international mobilitet, hvor de kan manifestere sig (identificere og kategoriseres) som medlemmer af en grænseoverskridende nation.

Referencer og uddybning:

- ARP, B. (2008). *Internationale normer og standarder for beskyttelse af nationale mindretal*. Haag: Det er Brill.
- Brubaker, R. (1996). *Nationalisme Reframed*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Halász, I. (2006). Modeller af Kin-Minority Protection i Central- og Østeuropa. I O. Ieda (Ed.) *Ud over suveræniteten: Fra statusloven til tværnationalt statsborgerskab?* (s. 255-280). Sapporo: Hokkaido Universitet.
- Venedigkommissionen (2001). *Rapport om den præferentielle behandling af nationale mindretal, vedtaget af Venedigkommissionen på dens 48. plenarmøde (Venedig den 19.-20. oktober 2001)* CDL-INF(2001)019-e.

23 Hvorfor er synlig genkendelse (f.eks. på trafikskilte osv.) af et mindretalssprog vigtig?

Balázs Vizi, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Budapest

Visuel repræsentation af et sprog er en del af det sproglige landskab. I de fleste tilfælde afspejler det de forskellige sprogs relative magt og status. Det sproglige landskab i et område kan have en informationsfunktion og en symbolsk funktion. Tilstedeværelsen af et mindretalssprog og den måde, hvorpå sproget er synligt i det offentlige rum, er vigtig for de, der taler mindretalssprog: Brugen af sprog i officielle og private skilte påvirker folks opfattelse af forskellige sprogs status og påvirker talernes sproglige adfærd.

Hvad fortæller forskningen os?

Den aktuelle forskning i det sproglige landskab studerer en lang række forskellige former for brug af visuelt sprog. Udtrykket blev først udviklet til at studere det etnosproglige vitalitet fransk i Quebec. Senere, Scollon og Scollon etableret den grundlæggende metode til kvalitativ og geosemiotisk forskning i inskriptioner og tegn. Hans grundlæggende bidrag til den socio-sproglige beskrivelse af et bestemt samfund, område eller by var at vurdere visningen og tolkningen af forskellige mindretalssprog i det sproglige landskab. I dag kan fokus på forskning udvides til at omfatte digitale platforme, der drives af offentlige myndigheder: det kan også give værdifulde oplysninger om den visuelle repræsentation af sprog.

Der er to vigtige og indbyrdes afhængige tilgange. For sociolingvister giver den indsigt i de mulige forskelle mellem officielle sprogpolitik (som vist ved gadenavne, navne på officielle bygninger og administrative kontorer osv. — dvs. politikens "top-down"-dimension) og politikens faktiske indvirkning på den enkeltes brug af sprog, navnlig i private sprogskilte, som eventuelt kan reguleres eller ej, afhængigt af det pågældende tilfælde.

Hvis dette ikke er tilfældet, giver brugen af forskellige sprog i kommerciel skiltning, der er synlig i det offentlige rum, fingerpeg om en mere "bottom-up" - dimension, dvs. hvad beboerne selv tillægger disse sprog. Ud fra et juridisk synspunkt kan det "officielle" sproglandskab (officielt toponym, gadenavne, navne på offentlige bygninger osv.) give oplysninger om de standarder, der gælder for officiel skiltning og gennemførelsen af disse standarder.

Disse to synspunkter er nyttige til at kaste lys over den reelle inddragelse af mindretal i samfundet. Generelt (med undtagelse af territoriale sprogordninger med

meget begrænsede sproglige regioner som i Schweiz) vil størstedelen af det nationale sprog sandsynligvis blive anvendt oftere i det offentlige rum, selv i områder, hvor mindretal lever i et stort antal, da flertallets sprog i de fleste tilfælde har en privilegeret status og endda kan være det eneste, der anerkendes som officielt. Et sprogs retlige status er afgørende i denne henseende: officielle sprog forventes at blive anvendt i offentlige institutioner og afspejlet på offentlige skilte (navne på institutioner, kontorer osv.). I nogle regioner kan mindretalssprog være på lige fod med flertallets sprog (f.eks. i regionen Sydtyrol i Italien).

Staterne har betydelige skønsbeføjelser ved fastlæggelsen af reglerne for anvendelse af det offentlige sprog. Internationale menneskerettighedsstandarder anerkender retten til frit at anvende ens sprog i skriftlig og mundtlig kommunikation i privatsfæren (artikel 26-27 i den internationale konvention om borgerlige og politiske rettigheder). I den europæiske sammenhæng anerkender traktater, der er udarbejdet i Europarådets regi, såsom rammekonventionen om beskyttelse af nationale mindretal (FCNM) og den europæiske pagt om regionale sprog eller mindretalssprog (ECRML), retten for personer, der taler mindretalssprog, til at anvende deres sprog i private skilte, der er tilgængelige for offentligheden (artikel 11, stk. 2, og artikel 7, stk. 1, litra d), i ECRMM).

Under visse omstændigheder omfatter denne ret brugen af mindretalssproget på officielle skilte (henholdsvis artikel 11, stk. 3, og artikel 10, stk. 2, litra g), i ECRML). En korrekt gennemførelse af internationale standarder for brug af mindretalssprog er afgørende i denne henseende, da undertegnelse og ratificering ikke altid følges op af tilsvarende statslige foranstaltninger.

Illustration og bevis

I regioner, hvor der officielt anvendes et mindretalssprog, vil gennemførelsen af eksisterende lovgivning næsten helt sikkert få indflydelse på det officielle landskab. En anden situation opstår på områder, hvor mindretalssprog talere bor, men hvor deres sprog ikke anvendes officielt — i sådanne tilfælde vil synligheden i langt højere grad afhænge af socio-sproglige faktorer (se illustrationer).

Ud over juridisk anerkendelse kan det sociohistoriske sproghierarki også spille en rolle: et mindretalssprog,

der er et officielt nationalt sprog i en anden stat, kan være bedre repræsenteret, navnlig i grænseområder. Talere af regionale mindretalssprog kan have vanskeligt ved at søge visuel anerkendelse af deres "unikke" sprog. Desuden kan gennemførelsen af relevante lovbestemmelser om sprogbrug i det offentlige rum variere afhængigt af den socioøkonomiske status for de personer, der taler disse forskellige sprog. Ikke kun det, vi ser, men også det, vi ikke ser, kan være informativt, f.eks. kan romasproget være mindre synligt end andre mindretalssprog, selv i områder, hvor alle mindretalssprog har samme officielle anerkendelse (se Bartha- Laihonen-Szabó 2013: 14).

Politiske konsekvenser

Det sproglige landskab påvirkes af et komplekst samspil mellem sociale og juridiske faktorer, og i de fleste tilfælde er der behov for specifikke politiske tiltag for at sikre fuld gennemførelse af retlige bestemmelser og lette anvendelsen af mindretalssprog i det offentlige rum. En sådan politisk indsats skal tage hensyn til den sociale kontekst, som talere af mindretalssprog lever i. Det er også vigtigt, at den politiske indsats er sammenhængende. Det betyder undertiden, at politiske foranstaltninger isoleres fra lokale politiske overvejelser, og at der mindes om, at budgetmæssige begrænsninger generelt ikke er overbevisende argumenter imod dem (de ekstra omkostninger ved at skifte fra unilingual til tosproget skiltning er generelt minimale). Nye udviklinger, navnlig digitale offentlige tjenester, vil blive taget i betragtning af de politiske beslutningstagere som nye områder, hvor lige repræsentation af forskellige sprog let kan opnås uden territoriale begrænsninger. Beskyttelsen af et mindretalssprog gennem vedtagelse af offentlig skiltning, der gør det synligt, fremmes af internationale

standarder og kan også føre til bedre integration af mindretals- og flertalssamfund på lokalt plan.

Referencer og uddybning

- Bartha, C., Laihonen, P., & Szabó, T. P. (2013). Nyelvi Tájékp kisebbségben es többségben. *Pro minoritate*, 9, 13-28.
- Cenoz, J. & Gorter, D. (2006). Sproglig landskab og mindretalssprog, *International Journal of Multilingualism*, 3, 68-80.
- Landry, R. & Bourhis, R.Y. (1997). Sprogligt landskab og etnosproglig vitalitet: et empirisk studie, *Journal of Language and Social Psychology*, 16, 23-49.
- Scollon, R. & Scollon, S. W. (2003) *Diskurser på plads: Sprog i den materielle verden*. London: Routledge
- Shohamy, E. & Durk, G. (Eds.) (2009). *Sproglandskab: Udvidelse af Scenery*. London: Routledge.

Til venstre: flersprogede paneler uden korrekt oversættelse i Vojvodina, Serbien: inskriptioner på serbisk, slovakisk og ungarsk kyrillisk på Belo Blato/Nagyzerzébetlak/Biele Blato Primary School, men uden en oversættelse af skolens navn og landsbyens navn. I centrum: fuldt tosproget skilt på Bolzano/Bozen banegård i Italien. Til højre: Tosprogede tegn i Dunajská Streda/Dunaszerdahely i Slovakiet (forskellig størrelse og farver, der afspejler hierarkiet af officielle sprog).

24 Giver nærhedsprincippet mulighed for mere omfattende sprogpolitikker?

Edgár Dobos, Balázs Vizi, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Budapest

Nærhedsprincippet kan anvendes som et generelt princip til at forbedre koordineringen mellem forvaltningsniveauer (lokalt, regionalt, nationalt, overnationalt [EU]). Det kan også være retningsgivende for samarbejdet på tværs af niveauer om sprogpolitik.

EU-medlemsstaternes politiske strukturer er forskellige med hensyn til graden af decentralisering alt efter deres statstraditioner og sprogsystemer, der er formet af den historiske udvikling og institutionelle ordninger, dvs. det historiske og institutionelle grundlag for deres forvaltning af mangfoldigheden. Generelt har de fleste strukturer tre niveauer (nationale, regionalt/provinsielt område lokale/kommunale). Det egentlige problem er kompetencefordelingen mellem disse niveauer, og hvordan denne kompetencefordeling imødekommer de aktuelle udfordringer (herunder asymmetri med hensyn til magt, inklusion og dynamik) og bidrager til samhørighed gennem (lokal) inklusion og mobilitet. Spørgsmålet er, om erfaringerne fra casestudier tyder på, at en eller anden form for distribution fungerer bedre end andre med henblik på en effektiv sprogpolitik, og i bekræftende fald under hvilke betingelser. Det bør erindres, at de spørgsmål, der behandles, og dermed svarene, kan variere afhængigt af, hvilken type sprogpolitik vi taler om (beskyttelse af et "unik regional sprog eller mindretalssprog", tildeling af sprogtrettigheder til et nationalt mindretal, integration af indvandrere osv.

Hvad fortæller forskningen os ?

Det grundlæggende spørgsmål om subsidiaritet, hvis den skal integreres i en europæisk sammenhæng, er kompetencefordelingen mellem medlemsstaterne (som derefter kan overføre dem til regioner og kommuner) og EU-institutionerne som led i det overordnede europæiske integrationsprojekt.

Dette grundlæggende spørgsmål har en specifik betydning, når det anvendes på sprogs spørgsmål.

En forståelse af sprogtrettigheder og flersprogethed baseret på nærhedsprincippet bør først og fremmest baseres på det mest lokale organ, der er i stand til at give sprogtrettigheder mening og virkning og give større og mere omfattende organisationer myndighed og ansvar til at gribe ind for at bistå med gennemførelsen

af sprogtrettigheder. Subsidiaritet er et noget paradoksalt princip, da det går ud over staternes og det internationale samfunds stive dualisme og begrænser interventionen, samtidig med at den kræver det. Denne dobbelthed er stadig tydelig i en bemærkelsesværdig tvetydighed omkring påberåbelsen af princippet og en stor del af uenigheden om dets korrekte anvendelse og oversættelse til praksis med hensyn til sprogtrettigheder.

Illustrationer og beviser

De sproglige politiske valg og forvaltningen af den sproglige mangfoldighed varierer fra sag til sag afhængigt af den historiske kurs, der er formet af forskellige kombinationer af etnisk demografi, territorial koncentration, administrativ struktur, lokal praksis og anvendelse af internationale standarder, begrænset og styret af implicite eller eksplicite statslige traditioner i politiske institutioner, tildeling af magt og statslige indgreb i forskellige sprogsamfund. De føderalistiske og enhedsstater rummer forskellige sproglige ideologier og sproglige hierarkier, der afspejler forskellige magtforhold og synspunkter om forholdet mellem nation, stat og mangfoldighed.

Variation fra officielt ensprogede stater (f.eks. Frankrig, Grækenland, Rumænien, Slovakiet) til flersprogede delstater (f.eks. Belgien, Canada og Schweiz) illustrerer de forskellige statslige traditioner samt uoverensstemmelser og forskelle mellem sprogpolitikker og sociosproglige realiteter.

Med hensyn til problemet med magtasymmetri ser det ud til, at sondringen mellem mindretalssprog og truede sprog i en fleksibel territorial tilgang, der fremmer flersprogethed og anvendelse af "additiv" flersprogethed, synes at være en passende løsning. Den additiv tilgang er en komplementær (og noget positiv) tilgang, der fremmer bevarelsen af mangfoldighed, i modsætning til den "subtraktive" flersprogethed, der udelukker. Det gør det muligt at lære det officielle sprog i staten som andet sprog (væsentligt for beskæftigelse og social mobilitet) og samtidig styrke modersmålet som første sprog (væsentligt for identitet, psykologiske og sikkerhedsmæssige behov). Den anvender en asymmetrisk behandling af ulige sager, der giver talere af mindretalssprog og truede sprog mere magt og indflydelse end deres antal. Dette er en del af en relativ

opfattelse af lighed, hvorefter mennesker, der lever under forskellige omstændigheder og forhold, ikke er ens og i visse henseender kræver forskellig politisk, juridisk og social behandling. Additiv flersprogethed er derfor i stand til at forene forskelle i sprogstatus med ligestilling i en verden, hvor flertallets rettigheder er implicite, og hvor mindretalsrettigheder betragtes som "særlige" og skal begrundes. Med hensyn til integrationsproblemet kan en større decentralisering af territorialismen vise sig at være en passende reaktion på mindretalenes situation inden for mindretal. Hvad angår problemet med dynamik, kan ændringer i etnodemografisk sammensætning og konstante migrationsstrømme sætte spørgsmålstegn ved sprogordningens legitimitet.

Politisk inddragelse

Ved at afvige fra den stive fortolkning af territorialprincippet og indføre asymmetrier, der fremmer mangfoldighed og tolerance, kan vi anvende fleksible former for territorialitet, som ikke har noget at gøre med sproglig adskillelse, og som faktisk kan forenes med den sproglige mangfoldighed ved at udnytte de forskellige myndighedsniveauer, ved at forbedre kompetencefordelingen mellem disse myndigheder, ved at skabe asymmetrier til fordel for svagere sprog, der har behov for beskyttelse, og ved at anvende decentralisering som en af de bedste garantier for demokratiet. Sprogpolitikker baseret på

territorialitet er også knyttet til begrebet inklusion. I Wales vil inddragelsen af nyttilkomne (uanset om de taler engelsk eller polsk) i det walisiske samfund (f.eks. i regioner som Ceredigion eller Dyfed) have stor gavn af en solid territorialitet, der beskytter og fremmer walisisk.

Referencer og uddybning:

- Burckhardt, T. (2016). Omformulering af territorialitet. Flersproget lovgivning og konceptualisering af den schweiziske sprogordning. Dokument fremlagt på ECPR's generalkonference 2016 (den 8.-10. september i Prag).
- Kardinal, L. & Sonntag, S. K. (Eds.) (2015). *Statstraditioner og sprogordninger*. Montreal: McGill-Queens Universitetsforlag.
- Grin, F. (1995). Kombination af indvandrer- og autokton sprogrettigheder: En territorial tilgang til flersprogethed. I T. Skutnabb-Kangas & R. Phillipson (Eds.), *sproglig menneskerettigheder: Bekæmpelse af sproglig forskelsbehandling* (s. 31-48). Berlin: Gruyters får.
- Wouters, J., Van Kerckhoven, S., & Vidal, M. (2014). Dynamikken i føderalismen: Belgien og Schweiz sammenlignet. Arbejdsdokument nr. 138 (Leuven Centre for Global Governance Studies, april 2014)

25 Hvordan kan vi give mobile pensionister mulighed for at opfylde deres forpligtelser og udøve deres rettigheder?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss Cardozo, Uppsalauniversitet

En afgørende faktor for at fremme både mobilitet og inklusion er, at mobile personer er i stand til at udøve deres juridiske rettigheder og opfylde deres retlige forpligtelser. I tilfælde af migration inden foreuropæisk pension er mange mobile pensionister ikke tilstrækkeligt informeret om deres rettigheder og pligter på grund af sprogets bagside. De kan også have brug for specifikke oplysninger om deres rettigheder og forpligtelser som migranter inden for Europa og europæiske borgere. Hvad bør de politiske beslutningstagere gøre for at give dem sådanne oplysninger, og hvilke sproglige initiativer er der behov for i denne henseende?

Hvad fortæller forskningen os?

Både i den videnskabelige litteratur og i den offentlige debat er der forskellige opfattelser af inklusion i forbindelse med migranter. Vissebegreber fokuserer på kultur og kræver, at enten indvandrere sidestilles med værtslandets kultur, eller at værtsamfundene vedtager multikulturelle politikker, der anerkender og støtter mindretalskulturer. Andre fokuserer på lige rettigheder og borgerlige forpligtelser for oprindelige folk og indvandrere med hensyn til kulturelle vaner som et personligt valg. Denne tilgang omtales almindeligvis som borgerintegration.

Ud fra et integrationsperspektiv er det vigtigt, at migranterne har tilstrækkelige oplysninger om deres rettigheder og forpligtelser i deres nye oprindelsesland. I tilfælde af international migration af pensionister omfatter vigtige områder betingelser for lovligt ophold, skatter og gebyrer, sundhedspleje og socialsikringsrettigheder, politiske rettigheder og lokale boligspørgsmål. Forskning viser imidlertid, at mange ældre, der flytter for at opnå en bedre livskvalitet, mangler vigtige oplysninger om lokale love og bestemmelser.

En af grundene er, at pensionerede migranter ofte har begrænset kendskab til det lokale sprog. En anden grund er, at myndighederne i værtslandet ofte betragter international migration af pensionister som en del af turistindustrien og opfatter migranter som besøgende snarere end indvandrere og nye borgere. Derfor er den juridiske og samfundsmæssige information af denne gruppe ikke en prioritet.

Illustration og bevis

Forskning fra MIME-projektet tyder på, at integration

medborgerskab er den mest realistiske tilgang til integration i forbindelse med international migration af pensionister. Mere kulturelt orienterede tilgange til inklusion ville pålægge migranter eller værtsamfund urealistiske krav og kunne faktisk begrænse en form for mobilitet, der giver et stort antal ældre europæere en bedre livskvalitet.

MIME-undersøgelsen fremhæver flere mulige måder at fremme integrationen af mobile pensionister på. Udenlandske organisationer er en nyttig kanal til formidling af samfundsmæssige oplysninger til pensionerede migranter. Store pensionsdestinationer har ofte veludviklet infrastruktur i etniske klubber, foreninger og kirker, hvor pensionerede beboere mødes og mødes med deres landsmænd. Disse organisationer giver ofte oplysninger om lokale spørgsmål på pensionisternes modersmål. De lokale myndigheder kan søge at samarbejde med disse organisationer om at formidle relevant information. Etniske organisationer når imidlertid ikke ud til alle udenlandske pensionister. Officielle oplysninger (trykt eller online) oversat til migranternes modersmål eller engelsk er en nyttig tilføjelse.

Nogle kommuner med et stort antal pensionerede migranter har åbnet kontorer for udenlandske beboere med flersproget personale for at bistå i praksis og lette kontakten med andre lokale embedsmænd.

Der kan søges mere specifikke løsninger lokalt. F.eks. kunne der gives oplysninger om lokale registreringsregler — et vigtigt spørgsmål i den spanske sag, der blev undersøgt i MIME-undersøgelsen — når udlændinge registrerer køb af et hus eller en lejlighed fra notaren.

MIME-undersøgelsen viser, at forbrugerrettigheder er af særlig betydning for udenlandske pensionister, som ikke kender det lokale sprog. Der er f.eks. rapporter om uansvarligt telefonsalg til udlændinge med ringe sprogkundskaber. Telefonhjælpetjenester, navnlig interaktive stemmeresponssystemer, kan også være vanskelige at bruge for ældre på grund af sprogproblemer.

Spørgsmålet om rettigheder og forpligtelser har også en europæisk og dermed tværnational dimension. Migration af pensionister inden for Europa finder sted inden for rammerne af fri bevægelighed og "europæisk medborgerskab". Den påvirkes også af forskellige nationale retlige og institutionelle rammer og undertiden af bilaterale aftaler.

Navnlig har evnen til at navigere inden for og mellem forskellige skatte- og socialsikringssystemer betydelige praktiske og økonomiske konsekvenser for mobile pensionister. Denne navigation kan være vanskelig og afhænger til en vis grad af pensionisternes sprogkunderskaber.

Politiske konsekvenser

Værtslandets myndigheder betragter pensionerede migranter som indbyggere med juridiske rettigheder og forpligtelser, ikke som turister eller midlertidige besøgende. Som indbyggere har indvandrepensionister helt sikkert et ansvar for at søge de oplysninger, de har brug for om deres rettigheder og pligter, men værtslandets myndigheder har gode grunde til at lette denne proces. Nyttige initiativer omfatter oversættelse af relevant information til migranternes sprog, udenlandske beboeres kontorer med flersproget personale og samarbejde med lokale udenlandske organisationer. Nationale og lokale forbrugerbeskyttelsesorganer bør være særligt

opmærksomme på situationen for pensionerede indvandrere. Der er også et specifikt behov for information og rådgivning, som tager hensyn til den tværnationalesituation for indvandrere inden for Europa. Bilaterale aftaler om skatter og rettigheder til sundhedspleje kan yderligere forbedre tilværelsen for mobile pensionister.

Referencer og uddybning

- Ackers, L., & Dwyer, P. (2004). Faste love, flydende liv: Statsborgerskabsstatus for migranter efter pensionering i Den Europæiske Union. *Alder og samfund*, 24, 451-475.
- Coldron, K., & Ackers, L. (2009). Europæisk medborgerskab, individuelt agentur og udfordringen for de sociale velfærdssystemer: Et casestudie om migration fra pensionering i Den Europæiske Union. *Politik og politik*, 37, 573-589.
- Gustafson, P. & Laksfoss Cardozo, A. E. (2017). Sprogbrug og social inklusion i forbindelse med international pensionsmigration. *Social integration*, 5, 69-77.

TILGANGE TIL INKLUSION OG DERES INDDRAGELSE OG ANVENDELIGHED I FORBINDELSE MED MIGRATION FRA PENSIONERING

Fuld kulturel og sproglig assimilation i værtssamfundet
Urealistiske krav til migranter

Udvidede kulturelle og sproglige rettigheder for indvandrergupper
Urealistiske krav til værtssamfundene

Lige rettigheder og borgerlige forpligtelser for indfødte og indvandrere
Mere realistisk tilgang

Sproglig mangfoldighed, mobilitet og integration

- 26 Kan staterne stille sprogkrav i forbindelse med indrejse eller naturalisering af migranter? 84
- 27 Betragter mobile europæiske borgere sig selv som "europæere"? 86
- 28 Hvilke principper skal vi bruge til at tilpasse sprogpolitikkerne? 88
- 29 Bør staterne tilbyde modersmålsundervisning til migranter? 90
- 30 Er engelsk tilstrækkeligt til at nå ud til nyankomne, før de lærer det eller de lokale sprog? 92
- 31 Skulle staterne levere tjenester til migranter på deres eget sprog 94
- 32 Kan sprogpolitikker forbedre beskæftigelsesresultaterne for indvandrerkvinder? 96
- 33 Hvordan kan sprogpolitikken forbedre migranternes "motilitet"? 98
- 34 Hvordan skal de nationale sprogpolitikker tilpasses forholdene i bestemte byer? 100
- 35 Hvorfor skal vi kombinere forskellige kommunikationsstrategier? 102
- 36 Hvordan skal kommunerne indsamle og dele data om sprogprofiler for deres beboersamfund? 104
- 37 fører mobilitet til øget brug af engelsk på bekostning af lokale sprog? 106
- 38 Kan den europæiske politik forbedre den sociale inklusion i lokale bymæssige sammenhænge? 108
- 39 Hvordan afspejler politikkerne for integration af fremmedsprog de flestes præferencer og holdninger? 110
- 40 Skal kommunerne regulere brugen af sprog i det offentlige rum? 112

26 Kan staterne stille sprogkrav i forbindelse med indrejse eller naturalisering af migranter?

Robert Dunbar, RóisínMcKelvey, University of Edinburgh

Med stigningen i befolkningsbevægelserne i Europa er sproget i stigende grad blevet anvendt, symbolsk og bogstaveligt, til at forvalte og begrænse adgangen til ophold og statsborgerskab, idet sproget anvendes som en "institutionaliseret værge", hvilket effektivt begrænser mobiliteten. På samme måde er det bevist, at sprogkunderskab i den nye stats officielle sprog forbedrer de økonomiske og sociale muligheder, og at indførelsen af sprogfærdighedskrav derfor kan øge inklusionen. Grænsekontrol og adgang til statsborgerskab betragtes som afgørende aspekter af suveræniteten, og folkeretten har generelt pålagt staterne relativt få forpligtelser, selv om retten til fri bevægelighed i EU har ændret situationen betydeligt, i det mindste for EU-borgere med hensyn til indrejse og ophold i andre EU-medlemsstater.

Hvad fortæller forskningen os ?

Indførelsen af sprogkrav på forskellige stadier af bevægeligheden inden for en stat (indrejse i staten, erhvervelse af arbejdstilladelse, opnåelse af statsborgerskab) er blevet stadig mere udbredt i Europa, hvilket tyder på, at mange EU-medlemsstater gradvist bliver mere præskriptive på indvandringsområdet. I 1998 indførte kun 6 europæiske stater sprogkrav og/eller statsborgerskabsprøver. Dette antal var steget til 18 stater i 2010 og til 23 stater i 2013. I 2014 indførte 23 europæiske stater et krav om sprogkunderskab for at opnå en opholdstilladelse, og 9 stater krævede, at migranter opfyldte en sprogfærdighedsbetingelse, før de rejste ind på deres område (Bauböck og Wallace Goodman, 2012; Wodak og Boukala, 2015).

De sprogkrav, der er indført for at regulere indrejse eller som betingelser for at opnå statsborgerskab i en europæisk stat, præsenteres ofte af staterne selv som et simpelt forsøg på at hjælpe indvandrere ved at fremme integration. Faktisk er der nu en lang række beviser, der tyder på, at erhvervelsen af det officielle sprog (eller et af de officielle sprog eller et af de officielle sprog) i staten er afgørende for en vellykket integration, og dokumentation fra mange indvandringslande viser klart, at beherskelse af de(n) nationale sprog er afgørende for økonomisk succes (Hansen, 2003: 34-35). Migranterne har en tendens til at være opmærksomme på dette og har generelt et ønske om at få tilstrækkelig beherskelse af statssproget til at drage fuld fordel af de muligheder, som migration og vellykket integration giver.

For migranter, der er statsborgere i en EU-medlemsstat, forbyder retten til fri bevægelighed, at der stilles sprogkrav i forbindelse med indrejse eller ophold (selv om stater stadig kan pålægge dem, hvis en statsborger fra en anden EU-medlemsstat ansøger om statsborgerskab i værtslandet). Tredjelandstatsborgere ("tredjelandstatsborgere"), der har etableret sig som fastboende udlænding i én EU-medlemsstat, kan være underlagt krav om sprogkunderskab, hvis de flytter til en anden EU-medlemsstat — artikel 5, stk. 2, i Rådets direktiv 2003/109/EF om tredjelandstatsborgeres status — fastsætter, at EU's medlemsstater kan kræve, at tredjelandstatsborgere opfylder integrationsbetingelserne i overensstemmelse med medlemsstatens nationale lovgivning — men disse betingelser skal være forholdsmæssige, og det er blevet foreslået, at sprogprøver, der pålægges visse kategorier af migranter, f.eks. ældre eller personer med begrænset formel uddannelse, ikke kan bestå proportionalitetstesten (Böcker og Strik, 178-9).

Illustration og dokumentation

Et vigtigt spørgsmål vil være, i hvilket omfang kravene er "proportionale"; generelt kræver dette princip, at en foranstaltning, der griber ind i en persons interesser, i videst muligt omfang skal gøre dette for at nå foranstaltningens legitime politiske mål. Der kan f.eks. være mindre overbevisende argumenter for at indføre sprogkrav på det tidspunkt, hvor en migrant rejser ind i en indvandrers stat til staten, end på statsborgerskabsstadiet. Det er også sandsynligt, at ligestillingsbestemmelserne i de vigtigste menneskerettighedstraktater kan blive inddraget. Har sprogkravene f.eks. forskellige konsekvenser for de forskellige kategorier af migranter, således at visse kategorier er mere tilbøjelige til at opfylde (eller mislykkes) kravene? Kravene til sprogfærdigheder kræver generelt, at migranten deltager i formel sprogindlæring, hvilket generelt er lettere for unge migranter, mere velhavende migranter og migranter med mere formel uddannelse. Anvendes disse krav retfærdigt ud fra et proceduremæssigt synspunkt — f.eks. tester prøven sprogkunderskab, eller er der nogen ikke-sproglige grunde til, at nogle ansøgere kan have vanskeligere ved at opfylde kravene end andre?

Politiske konsekvenser

Når staterne stiller krav om sprogkunderskaber, bør de generelt være mindre strenge i indrejsefasen end på det stadium, hvor migranten søger status som fastboende udlænding eller fastboende udlænding, eller når de ansøger om statsborgerskab. Kravene bør lempes for visse kategorier af migranter, navnlig ved indrejse og eventuelt ved ansøgning om længerevarende ophold, f.eks. ældre og personer med lav formel uddannelse. Der bør stilles støtte, herunder finansiel støtte, til rådighed for at hjælpe migranter med at lære et officielt sprog, og passende kurser for migranter bør udvikles og gøres bredt og let tilgængelige.

Referencer og uddybning:

Bauböck, R. & Wallace Goodman, C. (2012). Kort om *EUDO's unionsborgerskab 2: Naturalisering*.

Firenze: Det Europæiske Universitetsinstitut.

Böcker, A. & Strik, T. (2011). Sprog- og videntest for permanente opholdsrettigheder: Hjælp eller hindring for integration? *Det Europæiske Tidsskrift for Migration og Lov*, 13, 157-184.

Rainey, B., Wicks, E., & Ovey, C. (2014). *Den europæiske menneskerettighedskonvention, sjette udgave*. Oxford: Oxford University Press.

van der Jeught, S. (2015). *EU's sprogløvgivning*. Groningen: Europa Law Publishing.

Wodak, R. & Boukala, S. (2015). (Supra)National identitet og sprog: Nytænkning af nationale og europæiske migrationspolitikker og sproglig integration af migranter. *Årlig gennemgang af anvendt lingvistik*, 35, 253-273.

27 Anser mobile europæiske borgere sig for at være "europæere"?

Rudi Janssens, Vrije Universiteit, Brussel

I tider med politisk mistillid, hvor der sættes spørgsmålstegn ved gensidig solidaritet og splittelse mellem forskellige samfundsgrupper, er det vigtigt at skabe en følelse af tilhørsforhold blandt borgerne. Inden for rammerne af nationalstaten sker dette ved at fokusere på en fælles kulturarv, et fælles sprog og en fælles skæbne inden for rammerne af den nationale identitet. I den europæiske sammenhæng forsøger de politiske beslutningstagere at opnå en lignende betydning af "europæisk identitet" ved f.eks. at stimulere udvekslinger inden for uddannelse og kultur og bevare den sproglige mangfoldighed. Nogle vil beskrive dette som en "europæisk identitet". En af de grundlæggende rettigheder til at være statsborger i en af medlemsstaterne er fri bevægelighed til at arbejde og opholde sig i et andet EU-land. Et spørgsmål, der rejser sig, er, om anvendelsen af denne ret også styrker identifikationen af borgerne til "Europa". Udvikler den en lokal identitet, eller holder disse mobile arbejdstagere sig ved oprindelseslandets identitet? Og hvilken rolle spiller kendskab til lokale sprog i denne identifikationsproces?

Hvad fortæller forskningen os?

Identitet er et generisk udtryk, der bruges og misbruges i politisk diskurs. Forskning er enig i kompleksiteten af dette udtryk med både en individuel komponent (et valg) og en kollektiv komponent (gruppeorientering). Folk identificerer sig ikke primært med "Europa", men de kan spille en rolle i en given sammenhæng (for en oversigt se Europa-Kommissionen, 2012). Recchi (2012) tilbyder to modeller til klassificering af nuværende forskning i analyse af "europæisk identitet".

Den kulturelle model anlægger en topstyret tilgang, hvor socialisering siden barndommen spiller en afgørende rolle for internaliseringen af grundlæggende europæiske værdier. Den strukturistiske model giver et mindre dominerende perspektiv, som anvender en bottom-up-tilgang, hvor den europæiske identitet stammer fra interaktion og tilknytning til andre.

Inden for sidstnævnte ramme fokuserer forskningen hovedsagelig på virkningen af Erasmus-studerendes mobilitet. Resultaterne er inkonklusive. Afhængigt af de studerendes erfaringer kan mobilitet styrke eller svække identifikationen med Europa. Ikke desto mindre har regelmæssige sociale kontakter med andre europæere en beskedent indvirkning på identificeringen af studerende i

Europa (Sigalas, 2010). Den seneste forskning blandt unge (Mazzoni, 2017) bekræfter den indirekte positive virkning af deltagelse i EU-initiativer om identifikation af unge i EU som en politisk og kulturel enhed.

Der er kun gjort meget lidt forskning i voksnes mobilitet i EU. Forskning udført i Bruxelles (Janssens, 2008, 2013) viser, at identifikationen med Europa hovedsagelig hænger sammen med den uddannelsesmæssige baggrund og befolkningens stilling på arbejdsmarkedet: jo lavere uddannelsesniveau og deres stilling på arbejdsmarkedet er, desto mindre identificerer de sig med "Europa". I betragtning af den særlige situation i Bruxelles er størstedelen af de EU-borgere, der identificerer sig med Europa, fagligt knyttet til EU-institutionerne eller deres satellitorganisationer. For 70 % af dem betyder "at være europæisk" at dele de samme kulturelle værdier; kun 8 % anerkender flersprogethed som et væsentligt kendetegn.

Illustrationer og beviser

Ovenstående tabel er baseret på en analyse af sekundære undersøgelsesdata i Bruxelles. Mangfoldigheden i befolkningen i Bruxelles gør det muligt at vælge en gruppe EU- og tredjelandstatsborgere ($n > 800$), der bor i byen. Respondenterne blev bedt om at vurdere de begreber, som de bedst kunne identificere. Svarene blev derefter omkodet til fire identifikationskategorier: lokalt, med henvisning til oprindelseslandet, Europa og internationalt. Identifikationen med Europa hænger positivt sammen med uddannelsesniveaue og den økonomiske situation. Sproget spiller ikke nogen rolle, selv om det gør det med hensyn til lokal identifikation (attale nederlandsk, et mindretalssprog i Bruxelles, synes at være den stærkeste diskriminerende variabel) og identifikation med oprindelseslandet (svarende til en lav beherskelse af lokale officielle sprog). Generelt er følelsen af Europa imidlertid aftagende.

Politiske konsekvenser

De resultater, der er opnået i Bruxelles, er i overensstemmelse med tidligere forskning blandt unge: de udvikler en slags europæisk identitet baseret på de fordele, de nyder godt af. Ikke desto mindre er identifikationen med Europa begrænset til EU-borgere

med en høj uddannelsesprofil og et internationalt netværk. Den europæiske identitet risikerer således at blive et elitært begreb.

Kendskab til de(t) lokale officielle sprog gør en væsentlig forskel med hensyn til at tilhøre lokalsamfundet, hvilket er afgørende for at øge den sociale inklusion. Det er ikke tilfældigt, at studerende og mobile arbejdstagere, der er mere tilbøjelige til at bekende sig til en europæisk identitet, kun har ringe kontakt med lokalbefolkningen. Lavtuddannede EU-borgere er mere fortrolige med de(t) lokale sprog og har flere lokale kontakter, men føler sig mindre "europæiske". Som led i en integreret tilgang til mobilitet og inklusion i hele Europa bør der derfor lægges større vægt på investering i fremmedsprogsfærdigheder blandt europæere med relativt lave kvalifikationer (f.eks. unge i erhvervsuddannelse frem for universitetsuddannelser) ved at styrke incitamenterne til sprogindlæring gennem individuelle mobilitetsprojekter; II) investering i lokale (værts)sprogkundskaber foretaget af meget mobile personer (f.eks. "expats"), styrkelse af incitamenterne til at lære disse sprog og integrere inklusion i deres personlige karriereplaner.

Identifikation af personer med bopæl i Bruxelles, der ikke er belgisk statsborger (kilde: Janssens 2013)

	2007	2013
--	------	------

Identifikation	EU	Uden for EU	EU	Uden for EU
Lokalt	67,50 %	80,50 %	72,20 %	84,10 %
Land	55,60 %	59,80 %	37,70 %	44,60 %
Europa	60,90 %	23,20 %	53,80 %	6,00 %
International	4,60 %	4,90 %	10,80 %	10,70 %

Referencer og uddybning:

Europa-Kommissionen (2012). *Udvikling af europæisk identitet/identiteter: Uafsluttede forretninger. En gennemgang af politikken*, Generaldirektoratet for Forskning & Innovation, Bruxelles.

Mazzoni, D., Albanesi, C., Ferreira, P.D., Opermann, S., Pavlopoulos, V., & Cicognani, E. (2017). Grænseoverskridende mobilitet, europæisk identitet og deltagelse blandt europæiske unge og unge voksne, *European Journal of Developmental Psychology*. doi.org/10.1080/17405629.2017.1378089

Sigalas, E. (2010) Grænseoverskridende mobilitet og europæisk identitet: Effektiviteten af kontakten mellem de tværpolitiske grupper i løbet af ERASMUS-året i udlandet. *Den Europæiske Unions politik*, 11, 241-265.

28 Hvilke principper skal vi bruge til at tilpasse sprogpolitikkerne?

Peter A. Kraus, Núria Garcia, Melanie Frank, Vicent Climent-Ferrando Universitat Augsburg

EU's engagement i flersprogethed henviser til betydningen af sprogferdigheder for bade mobilitet — idet der lægges vægt pa behovet for en mobil flersproget arbejdsstyrke i Europa — og inklusion med fokus pa social integration, samhorighed og interkulturel dialog (se Europa-Kommissionen, 2008).

Med hensyn til politiske anbefalinger har EU gjort brug af modersmalsformlen plus to (model 1+2). Ifolge denne model skal alle borgere ud over deres forstesproglare to fremmedsprog. Denne model forudsatter implicit, at personer har et modersmal og vokser op i et ensproget miljo. I Europa lever et stigende antal personer imidlertid i meget flersprogede miljoer, hvor historisk rodfestede former for sproglig mangfoldighed interagerer med de nye sprog, der er indfort med migrations- og globaliseringsprocesserne. I hvilket omfang kan EU's henstillinger tilpasses sadanne kontekster med kompleks sproglig mangfoldighed?

Hvadfortæller forskningen os?

I de seneste artier har forskellige migrationsbølger og engelsks stigende betydning som kommunikationssprog i de interkulturelle og internationale handels- og samarbejdsfarer fort til fremkomsten af nye former for sproglig mangfoldighed. Inden for samfundsvidenskab fremhaver begrebet "kompleks mangfoldighed" strukturelle andring i bysamfund, der er berort af migration og mobilitet (Kraus, 2012). Kompleks mangfoldighed indeberer en forbindelse mellem historisk forankret "endogen" flersprogethed og nyere lag af en ny "eksogen" sproglig mangfoldighed.

Denne komplekse sproglige mangfoldighed er serlig vigtig i Europas traditionelt flersprogede lande, regioner eller byer, som nu er ved at blive værtssamfund for migranter, flygtninge og forskellige former for mobile befolkningsgrupper. I sadanne sammenhenge indeberer handteringen af kompromiset mellem mobilitet og inklusion ogsa at overvinde eller forebygge forskellige former for segregation (onomisk, rumlig, social, politisk osv.), som er en del af en sproglig logik. Sammenlignende forskning udfort under MIME-projektet viser, at individuelle sprogindleringsvalg kan forstyrre den usikre balance mellem historisk nuverende sprog. Der tages ikke tilstrekkeligt hensyn til de serlige forhold ved sprogkonstellationen, herunder det asymmetriske forhold mellem et historisk mindretal og flertallets sprog og/eller en lingua franca, i

de eksisterende EU-anbefalinger, f.eks. model 1+2, som primert fokuserer pa individuelle sprogelever.

Illustrationer og beviser

Barcelona- og Riga-sagerne viser, hvordan kompromiset mellem mobilitet og inklusion formes af specifikke politiske, kulturelle og sociale faktorer. I begge byer ser vi et samspil mellem indfodte sprog, catalansk og lettisk, som er blevet revitaliseret efter en periode med undertrykkelse, og sprog, der er palagt af autoritare regimer eller hegemoniske magter i fortiden, spansk og russisk. I Luxembourgs tilfælde matte Luxembourg, selv i mangel af lignende langvarig undertrykkelse, overvinde den tyske og franske dominans. Denne historisk forankrede flersprogethed er blevet mere kompleks i de seneste artier: den gede tilstedevarelse af vandrende og engelske sprog som f.eks. lingua franca pa forskellige omrader har tilfojet et lag af eksogen sproglig mangfoldighed.

Som folge heraf er de sproglige repertoarer, som borgerne bruger i deres dagligdag, blevet mere heterogene og mere komplekse.

Samtidig udgor den specifikke sociosproglige kontekst og mobilitetsmonstrene i hver by forskellige typer udfordringer for social, kulturel, politisk og onomisk integration i samfundet. Overordnet set star Barcelona og Luxembourg over for en stor befolkningstilstromning, mens udvandring i Riga er den vigtigste dimension af mobilitet. Disse og andre karakteristika ved samspillet mellem endogen flersprogethed og eksogen flersprogethed i hver by skal tages i betragtning ved handteringen af spendingen mellem mobilitet og inklusion.

Politiske konsekvenser

For at tage hojde for sager med kompleks sproglig mangfoldighed bor EU's anbefalinger udforme samfundsmessig flersprogethed pa en mere kontekstfulsom made. I stedet for at formulere unikke losninger skal disse anbefalinger tage hensyn til historiske mindretalssprog samt dynamikken i den sociale og geografiske mobilitet, der giver anledning til serlige sproglige konstellationer, der kendetegner et omrade eller et bymiljo. I betragtning af at individuel flersprogethed er tat forbundet med den sproglige konstellation pa samfundsmessigt plan, indforer vi

princippet om "selvcentreret flersprogethed"¹ for at anerkende, at individuelle og samfundsmæssige dimensioner skal behandles sammen. Politikker baseret på dette princip søger at skabe balance mellem fremme af oprindelige sprog, hvis beherskelse fortsat er en væsentlig forudsætning for social integration på lokalt, regionalt og nationalt plan, anerkendelse af indvandreres sprog og udbredelse af en lingua franca.

Referencer og uddybning:

Europa-Kommissionen. (2008). *Flersprogethed: et aktiv for Europa og en fælles forpligtelse*. Kom 2008 (566) endelig.

Fehlen, F. & Heinz, A. (2016). *Dø Luxemburger Mehrsprachigkeit. Ergebnisse einer Volkszählung*. Bielefeld: udskrift af Verlag.

Janssens R. (2013). *Flersprogethed i byerne. Sagen om Bruxelles*. Bruxelles: Racine Editions.

	Barcelona	Luxembourg	Riga
Endogen sproglig mangfoldighed	Catalansk og spansk	Fransk, tysk og luxembourgsk	Lettisk, russisk...
Eksogen sproglig mangfoldighed	* Dansk * Arabisk, rumænsk, Tamazight...	* Dansk * Portugisisk, italiensk...	* Anglais

Kraus, P.A. (2008). *En Union med mangfoldighed: Sprog, identitet og polity-opbygning i Europa*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kraus, P.A. (2011). Den flersprogede by: Sagerne Helsinki og Barcelona. *Nordisk Journal of Migration Research*, 1, 25-36.

Kraus, P.A. (2012). Den komplekse mangfoldighedspolitik: Et europæisk perspektiv. *Etniciteter*, 12, 3-25.

Lauze, L. & K▼ava, G. (2016). *Valodas situācija Latvijā: 2010-2015*. Rīga: Latviešu valodas a-entūra.

1 Vi låner begrebet "selvcentreret flersprogethed" fra Rafael Castelló Cogollos (University of Valencia), men giver det en anden betydning ud over de videregående uddannelser (se begrebet "konvergerende flersprogethed" i Kraus 2008: 176-179).

29 Bør staterne tilbyde modersmålsundervisning til indvandrere?

Robert Dunbar, Róisín McKelvey, University of Edinburgh

Tilstedeværelsen af et stort antal migranter, både fra andre medlemsstater og fra lande uden for EU, er en realitet i de fleste EU-medlemsstater, og disse migranter har forskellige færdigheder i værtslandets officielle sprog. Dette er en udfordring for værtslandets uddannelsespolitik på alle niveauer og med hensyn til efter- og videreuddannelse for voksne.

Historisk set var regeringsstøttet uddannelse rettet mod at give eleverne en funktionel beherskelse af statens officielle sprog, og undervisning af moderen til dette sprog har været normen. I de seneste årtier er folkeretten begyndt at tackle konsekvenserne af den stigende sproglige mangfoldighed. I hvilket omfang kræver folkeretten, at staterne sørger for undervisning på eller gennem indvandrernes sprog?

Hvad fortæller forskningen os?

Folkeretten respekterer generelt staternes sprogpolitik. Flere internationale traktater indeholder imidlertid principper vedrørende spørgsmålet om indvandrernes undervisningssprog. Der gælder forskellige ordninger for børn af migranter fra andre EU-medlemsstater og ikke-EU-medlemsstater. Selv om konventionen kun er ratificeret af seks EU-medlemsstater, fastsætter *den europæiske konvention af 1977 om vandrende arbejdstageres retsstilling*, at parterne i konventionen i samarbejde skal tilrettelægge særlige kurser for børn af vandrende arbejdstagere på deres modersmål (artikel 15).

Disse bestemmelser er faktisk blevet gentaget i *direktiv 77/486/EU* og finder anvendelse på børn af vandrende arbejdstagere fra alle andre EU-medlemsstater: værtsmedlemsstaterne bør i samarbejde med oprindelsesmedlemsstaterne træffe passende foranstaltninger til at fremme undervisningen i oprindelseslandets modersmål og kultur for disse børn. Den (reviderede) *europæiske socialpagt* fra 1996, som er ratificeret af 20 EU-medlemsstater, kræver også, at medlemsstaterne så vidt muligt fremmer og letter undervisningen af den vandrende arbejdstagers børn på modersmålet (artikel 19, stk. 12). Hvis indvandrernes sprog også er et mindretalssprog i værtslandet, kan deres børn nyde godt af enhver form for uddannelse på mindretalssprog, der er garanteret ved traktater såsom *rammekonventionen om beskyttelse af nationale mindretal* eller *den europæiske pagt om regionale sprog eller mindretalssprog*.

Der er færre beskyttelsesmuligheder for børn af

migranter fra lande uden for EU. I *den internationale konvention fra 1990 om beskyttelse af vandrende arbejdstageres og deres familiemedlemmers rettigheder* hedder det, at staterne skal sikre respekten for vandrende arbejdstageres og deres familiemedlemmers kulturelle identitet, selv om ingen EU-medlemsstat endnu har ratificeret den. Børn af vandrende arbejdstagere nyder imidlertid beskyttelse i henhold til *konventionen om barnets rettigheder fra 1989*, hvori det hedder, at uddannelse skal sigte mod at udvikle respekt for barnets kulturelle identitet, sprog og værdier samt de nationale værdier i barnets oprindelsesland (artikel 29).

Illustrationer og beviser

I mange EU-medlemsstater findes der veludviklede mindretalssprogundervisningssystemer for statens oprindelige sprog, og der er derfor mange fremragende modeller.

Udbud af uddannelse gennem ikke-indfødte/ikke-hjemmehørende sprog er meget sjælden, idet Sverige er en vigtig undtagelse. Mange stater har reageret på deres skolers sproglige mangfoldighed ved at oprette programmer, der letter erhvervelsen af det officielle sprog; der er dog normalt tale om administrative ad hoc-reaktioner, som ikke er baseret på nogen lovgivningsmæssig eller endog omfattende ramme. Forskning viser, at *Directive 77/486/EU* ikke gennemføres effektivt.

Overvejelser vedrørende retten til lighed er relevante. Undladelse af at give modersmålsundervisning til børn, hvis beherskelse af det officielle sprog er utilstrækkelig, i det mindste i en overgangsperiode, indtil det officielle sprog anvendes fuldt ud, kan udgøre en overtrædelse af princippet om lige retsbeskyttelse (garanteret ved protokol nr. 12 til EMRK) med den begrundelse, at disse børn reelt nægtes en uddannelse af samme kvalitet som studerende, der taler det officielle sprog (jf. De Forenede Staters dom *Lau mod Nichols*, 414 U.S. 563 (1974), hvor dette princip blev anvendt). Da vi forstår, hvordan sprog kan hindre fuld og lige udøvelse af rettigheder (se Piller (2016), UNESCO (2008)), kan dette princip have en betydelig indvirkning på sproget i leveringen af tjenesteydelser. Undladelse af at give en eller anden form for undervisning på modersmålet til børn, hvis færdigheder i det officielle sprog er utilstrækkelige, kan også udgøre en tilsidesættelse af retten til uddannelse, som er beskyttet ved artikel 2 i

protokol nr. 1 til EMRK (jf. dommen i *sagen Cypern mod Tyrkiet*, [GC], nr. 25781/94, ECHR 2001-IV). Endelig vil bestemmelserne om ikke-forskelsbehandling, hvis der gives en form for undervisning på modersmålet, kræve, at der gives lignende bestemmelser til medlemmer af andre sproglige mindretal.

Politiske konsekvenser

Som minimum bør *D irektiv77/486/EU* gennemføres fuldt ud af EU's medlemsstater, og der bør overvejes en standardiseret tilgang: direktivet har til formål at fremme mobilitet på tværs af grænserne ved at sikre, at børn af EU-borgere, der arbejder i andre EU-medlemsstater, effektivt kan integreres i deres hjemland, hvis de vender tilbage, og evnen til at gøre det bør ikke udelukkende afhænge af værtslandets uddannelsespolitik. Hvis børn på primær- eller sekundærtrinnet, uanset om de kommer fra andre EU-medlemsstater eller ej, ikke i tilstrækkelig grad behersker statens officielle sprog, tyder ligestillingshensyn kraftigt på, at der bør tilbydes en form for overgangssprogundervisning. For at undgå inkonsekvent anvendelse af bestemmelsen skal der i det

mindste overvejes en samlet politik.

Referencer og uddybning

- Cholewinski, R. (1997). *Vandrende arbejdstagere i den internationale menneskerettighedslovgivning: Deres beskyttelse i beskæftigelseslandene*. Oxford: Clarendon Press.
- Plyndring, I. (2016). *Sproglig mangfoldighed og social retfærdighed: En introduktion til anvendt sociolingvistik*. Oxford: Oxford University Press.
- Rainey, B., Wicks, E., & Ovey, C. (2014). *Den europæiske menneskerettighedskonvention, sjette udgave*. Oxford: Oxford University Press.
- UNESCO. (2008). *Forbedring af kvaliteten af modersmålsbaseret litteratur og læring: Casestudier fra Asien, Afrika og Sydamerika*. Bangkok: UNESCO.
- FN's særlige rapportør om mindretalsspørgsmål. (2017). *Sprogrettigheder for sproglige mindretal: En praktisk vejledning i gennemførelsen*. Genève: De Forenede Nationer.

30 Er engelsk tilstrækkeligt til at nå ud til nyankomne, før de lærer det/de lokale sprog?

Virginie Mamadouh, Nesrin el Ayadi, Universiteit van Amsterdam

Lokale organisationer som kommuner og udbydere af offentlige tjenesteydelser har til opgave at lette ankomsten af nye EU-borgere, migranter og mobile flygtninge. Selv om det er almindeligt anerkendt, at indvandrere bør lære det lokale sprog for at fremme integrationen på mellemlang og lang sigt, er der behov for yderligere bestemmelser for modtagelsespolitikken. I mange situationer skal kommuner og lokale organisationer udvikle en ny strategi for at nå ud til en sprogligt forskelligartet befolkning, der endnu ikke kender det lokale sprog. Det er særlig vigtigt i situationer, hvor ineffektiv kommunikation kan true enkeltpersoners liv eller grundlæggende menneskerettigheder (sundhed, retsvæsen, uddannelse). Desuden er der behov for modtagelsespolitikker for nyttilkomne.

Hvad fortæller forskningen os?

For at være effektiv skal organisationer kommunikere med indkommende indvandrere på et sprog, de forstår. Oplysninger om de formelle og uformelle aspekter af dagligdagen (om administrative procedurer, adgang til arbejdsmarkedet, boliger, sundhed og uddannelse, faciliteter og de vigtigste kulturelle og sportslige faciliteter) bør derfor oversættes til de nyankomnes sprog. Engelsk bruges ofte som standardsprog til sådanne formål. Erfaringen viser imidlertid, at engelsk ikke er nok til at nå ud til indvandrere. Kun få af dem taler flydende engelsk af forskellige årsager, såsom fødsel og uddannelse, har boet i et engelsktalende land eller på grund af deres uddannelse og/eller erhvervs mæssige aktiviteter. Mange har imidlertid ingen engelskkundskaber, eller de har kun en begrænset beherskelse af engelsk, som ikke ville være tilstrækkeligt til effektiv kommunikation.

En undersøgelse af socialarbejdere i Bruxelles viser, at personalets og migranternes sprogkundskaber anvendes på engelsk og lokalt (fransk og nederlandsk), men kun til simpel kommunikation. Der er behov for "sociale tolke" (certificeret til socialarbejde) til mere komplekse samtaler (De Rijk 2016.).

Illustrationer og beviser

Fra "Lokal velkomstpolitikker EU-indvandrere¹",

1 www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/organisatie/ruimte-economie/amsterdam-europa/europees-project

byerne Amsterdam, Bruxelles, Dublin, Hamborg, København og Göteborg, vi ved lidt mere om de mobile EU-borgere og kommunikationsproblemer, når de ankommer til en ny by. I Amsterdam (Nederlandene) betragtes bulgarerne som en "vanskelig" gruppe. Ofte taler de ikke engelsk (*Velkommen Politikker 2016 Final report, Amsterdam, s. 43*). I Göteborg (Sverige), "rumænsk er det mest almindelige sprog, der anvendes" af organisationer, der arbejder med sårbare migranter i EU, før engelsk og svensk (*Endelig velkomstpolitik 2016 Final Report, Göteborg, s. 39*).

Politiske konsekvenser

Derfor bør kommuner og andre lokale organisationer, der spiller en central rolle med hensyn til at byde nye indvandrere velkommen, f.eks. beskæftigelsescentre, offentlige tjenester, boligforeninger, banker, hospitaler, skoler, sport og kulturelle sammenslutninger, ikke begrænse deres indsats til kun at omfatte engelsk. De bør tilpasse deres sprogpolitikker til de særlige forhold, der gør sig gældende for nyttilkomne, og forberede oversættelser, der er tilpasset større gruppers sprogkundskaber. Dette kræver kendskab til og kendskab til den sproglige sammensætning af den lokale kontekst og frem for alt indvandrernes sprogkundskaber.

Ud over dokumenter på forskellige sprog (kommunikationssprog som engelsk, fransk, spansk, portugisisk, arabisk og større gruppesprog) bør der stilles en version på de(t) lokale sprog til rådighed for at sikre, at de oplysninger, der gives, også er tilgængelige for lokale beboere, som ellers kunne føle sig forvirrede over indholdet af folderne og måske føler sig udelukket fra kommunikationsprocessen, og eventuelt specifikke bestemmelser og rettigheder. Det er relativt let at være opmærksom på layoutet for at muliggøre en sammenlignende læsning af det samme dokument i forskellige sprogversioner for dem, der læser det på to (for dem) fremmedsprog. Dette letter ikke blot kommunikationen af indhold mellem migranter og lokale embedsmænd (eller lokaler i deres sociale netværk), men brochurer eller foldere kan også anvendes som undervisningsmateriale i sprogkurser med henblik på erhvervelse af det eller de lokale sprog.

Hvad angår mundtlig kommunikation, er de lokale

organisationer også nødt til at øge bevidstheden om deres egen sproglige mangfoldighed. Det bør tilskynde medarbejderne til at kommunikere på andre sprog end officielle sprog, således at disse ressourcer kan mobiliseres i nødsituationer. Et nationalt system af fjerntolke, der kan ringes til via telefon, er en vigtig ressource, navnlig i sundhedssektoren. Kommuner og lokale organisationer (f.eks. hospitaler) bør gå sammen om at skabe et sådant system, hvis det ikke allerede findes på nationalt plan. I nogle sektorer, navnlig i sundhedssektoren, er den overgangsperiode, hvor tolkning/oversættelse anses for nødvendig for at sikre effektiv kommunikation og behandling, meget længere end i andre tilfælde, da der er behov for et langt højere niveau af sprogkunderskaber, for at nyttilkomne kan være selvstændige på dette område. de har brug for mere tid til at nå dette niveau.

Referencer og uddybning

- Boix-Fuster, E. (Ed.) (2015). *Mangfoldighed i byerne og sprogpoltikker i mellemstore sprogsamfund*. Bristol: Flersprogede anliggender.
- De Ryck, L.-P. (2016). *Taalcommunicatia in het gebruik van brugfuncties in de Brusselse Hulpverlening*. Bruxelles: DET ER EN BRIO.
- King, L. & Carson, L. (Eds.) (2016). *Den flersprogede by. Vitalitet, konflikt og forandring*. Bristol: Flersprogede anliggender.
- Velkommen til Europe Toolkit (2016). *Lokale servicepolitikker for mobile EU-borgere*. Amsterdam.

31 Bør staterne levere tjenester til migranter på deres eget sprog?

Robert Dunbar, RóisínMcKelvey, University of Edinburgh

Massiv migration inden for og til Europa fra udlandet har ført til fremkomsten af et stort antal personer med lovligt ophold i EU-medlemsstater med begrænset beherskelse af statens officielle sprog. Ligesom den almindelige befolkning er de afhængige af en række ydelser, der spænder fra sundhedspleje og social sikring til indregistrering af køretøjer og chauffører, og de er forpligtet til at interagere med staten til forskellige formål, herunder betaling af skatter, vælgerregistrering (hvis de har ret til det) osv. I hvilket omfang er staten forpligtet til at levere oversættelses- og tolketjenester til sådanne personer? Er tjenestemændene selv forpligtet til at tale indvandrernes sprog flydende for at kunne levere disse tjenester?

Hvad fortæller forskningen os?

Siden begyndelsen af 1990'erne er der udviklet en række internationale retlige instrumenter, herunder *rammekonventionen om beskyttelse af nationale mindretal* og den *europæiske pagt om regionale sprog eller mindretalssprog*, som kræver, at staten under visse omstændigheder leverer visse offentlige tjenester gennem et mindre sprog. Disse instrumenter finder generelt kun anvendelse på langvarige mindretal på statens område ("indfødtemindretal") og ikke for indvandrere ("nyemindretal"), selv om indvandrerens sprog også er et mindre sprog, der er beskyttet af disse instrumenter, kan migranten nyde godt af en sådan beskyttelse. Nyere forskning tyder imidlertid på, at sondringen mellem oprindelige og nye mindretal er begyndt at svækkes, herunder i Den Europæiske Unions Domstols retspraksis (Burch, 2010; Medda-Windischer, 2017).

Internationale menneskerettighedstraktater såsom den *europæiske menneskerettighedskonvention (EMRK)* og den *internationale konvention om borgerlige og politiske rettigheder* har altid fastsat, at de, der ikke forstår det officielle sprog, straks skal informeres på et sprog, som de forstår årsagen til deres anholdelse og anklagerne mod dem, og at de i straffesager har ret til en tolk. Selv om ingen anden ret til mindretalssprog udtrykkeligt anerkendes i disse instrumenter, kan princippet om lige retsbeskyttelse (som beskrevet i protokol nr. 12 til EMRK) under visse omstændigheder kræve levering af sådanne tjenesteydelser, navnlig i betragtning af den bedre forståelse, der findes i dag af den negative indvirkning, som fraværet af sådanne tjenester kan have på personer, der ikke taler det officielle sprog (Dunbar, 2006); Plyndring, 2016). Når

f.eks. den manglende evne til at kommunikere effektivt på det officielle sprog påvirker evnen til at opnå den samme kvalitet af lægelige ydelser som dem, der kan gøre det, kan staten være forpligtet til at afhjælpe dette, eventuelt ved at stille en tolk til rådighed eller endog ved at stille en specialist til rådighed, der taler mindretallets sprog (hvor tolkning kan hindre en passende behandling).

Illustrationer og beviser

I mange EU-medlemsstater opfylder staten allerede behovene hos personer, der ikke er i stand til at kommunikere effektivt på det officielle sprog: flersprogede offentlige bekendtgørelser, informationsbrochurer osv. bliver mere og mere synlige i lægekantorerne, de lokale myndigheder og andre offentlige institutioner. Disse foranstaltninger er generelt ikke styret af en lovgivningsmæssig ramme eller en omfattende og bindende politik, men repræsenterer ad hoc-reaktioner på de sproglige realiteter. Der er derfor betydelige forskelle i praksis, selv inden for samme stat. Manglen på en lovramme eller en omfattende bindende politik skaber betingelserne for uoverensstemmelser i udbuddet af visse sprog, der i det mindste modtager bestemte ydelser på deres sprog, hvilket potentielt krænker både princippet om ikke-forskelsbehandling (f.eks. når visse sproggrupper forsømmes eller ikkebetjenestilstrækkeligt) og lige beskyttelse af loven.

Proportionalitetsprincippet, som er et grundlæggende juridisk begreb, er nyttigt ved fastlæggelsen af en passende ramme eller politik. For det første desto alvorligere følger af den manglende evne til at kommunikere på det officielle sprog, jo større er behovet for, at staten sikrer ligebehandling ved at give adgang til tjenesten via brugerens sprog. I de alvorligste sammenhænge, f.eks. dem, der svarer til frihedsberøvelse (hvilket indebærer retten til en tolk, jf. ovenfor), kan forpligtelsen til at levere tjenesteydelsen, enten gennem en tolk eller af tjenesteyderen, være absolut. For det andet kan udbuddet i andre tilfælde bestemmes ved at anvende en "mobil skala", hvor der er et større tilbud, når der er en større koncentration eller et større antal talere af et bestemt sprog, som ikke er i stand til at kommunikere effektivt på det officielle sprog.

Politiske konsekvenser

Staterne bør tage hensyn til, i hvilket omfang offentlige og administrative tjenester på mindretalssproget allerede findes på andre sprog end det officielle sprog. Når der leveres en tjenesteydelse, skal der tages hensyn til arten af den leverede tjeneste, antallet af personer, der taler mindretalssprog, og i hvor høj grad der er tale om en betydelig koncentration af talerne, når der skal tages hensyn til omfanget af de tjenesteydelser, der skal leveres, og de sprog, som tjenesteydelserne vil blive leveret på.

Referencer og uddybning

Burch, E.S. (2010). Regionale mindretal, indvandrere og migranter: The Reframing of Minority Language Rights in Europe, *Berkeley Journal of International*

Law, 28, 261-312.

Dunbar, R. (2006). Er der en pligt til at lovgive for sproglige mindretal? *Journal of Law and Society*, 33, 181-198.

Medda-Windischer, R. (2017). Gamle og nye mindretal: Forvaltning af mangfoldighed og social sammenhæng i forhold til perspektivet for mindretalsrettigheder. *Europæiske og regionale studier*, 11, 25-42.

Plyndring, I. (2016). *Sproglig mangfoldighed og social retfærdighed: En indledning til anvendt sociolingvistik*. Oxford: Oxford University Press.

FN's særlige rapportør om mindretalsspørgsmål (2017). *Sprogrettigheder for sproglige mindretal: En praktisk vejledning i gennemførelsen*. Genève: De Forenede Nationer.

32 Kan sprogpolitikker forbedre beskæftigelsesresultaterne for indvandrerkvinder ?

Brian Carey, Andrew Shorten, University of Limerick

Glæden ved en person i et interessant arbejde kan påvirkes af hans eller hendes sprogkundskaber samt af brugen af sproget i samfundet og på arbejdspladsen. Empiriske data tyder på, at indvandrere, der ikke taler flertallets sprog, generelt er dårligt stillede på arbejdsmarkedet, og at især indvandrerkvinder kan støde på andre hindringer. Dette rejser spørgsmålet om, hvorvidt sprogpolitikker kan udformes, så de kan bidrage til at fjerne sprogbarrierer for beskæftigelse, der har en tendens til at ramme kvinder uforholdsmæssigt hårdt.

Hvad fortæller forskningen os?

Undersøgelser foretaget af økonomer har vist, at manglende evne til at tale det lokale sprog har en negativ indvirkning på indvandrernes indkomster (Chiswick and Miller, 1995; Dustmann & Van Soest, 2002). Nogle undersøgelser tyder på, at dette fænomen også har en kønsdimension. For eksempel har forskning i Holland vist, at mens indvandrerkvinder med lave nederlandske færdigheder tjener mindre end indvandrerkvinder med bedre hollandske færdigheder, er forholdet ikke det samme for mænd (Yao and Van Ours, 2015). Dette skyldes til dels, at mandlige og kvindelige indvandrere ofte står over for forskellige former for hindringer for beskæftigelse. F.eks. viste en undersøgelse af afrikanske indvandrere til Canada, at selv om indvandrermande ofte har adgang til blåhalsarbejde, er indvandrerkvinder mere tilbøjelige til at blive opfattet som ikke at have de sprogkundskaber, der kræves til sammenlignelige og traditionelt kvindelige erhverv, f.eks. inden for detailhandel, administration eller pleje (Creese and Wiebe, 2012).

Måske afspejler de ulemper, som indvandrerkvinder har i forhold til mænd, blot bredere mønstre for ulighed mellem kønnene på arbejdsmarkedet, da kvinder generelt tjener mindre end mænd af forskellige årsager. Men hvis der er særlige sproglige ulemper, som indvandrerkvinder er særligt tilbøjelige til at stå over for, skal de forstås, hvis de skal håndteres med succes gennem offentlige politikker.

Illustrationer og beviser

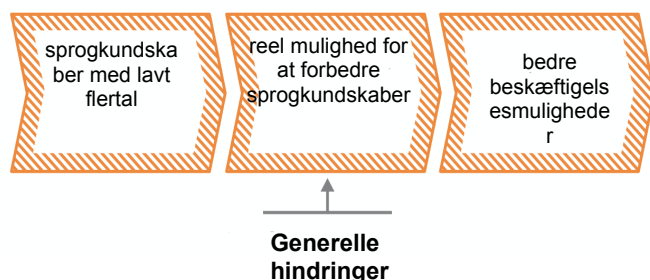
Den vigtigste sproglige grund til, at folk ikke er i stand til at opnå et tilfredsstillende arbejde, er, at de ikke har de sprogkundskaber, som arbejdsgiverne søger, og denne ulempe vil blive forværret, hvis de ikke er i stand til at forbedre deres sprogkundskaber. Selv om disse omstændigheder kan opleves af en række forskellige sociale grupper, forekommer de oftest blandt de fattigste mennesker og især blandt de mindre velhavende indvandrere, der ankommer uden beherskelse af det dominerende lokale sprog. Dette skyldes, at mindre velhavende indvandrere generelt har færre beskæftigelsesmuligheder i første omgang, og fordi mulighederne for at lære passende sprog ikke findes eller er vanskelige at få adgang til, især for dem, der allerede har et overlevelsesjob. Som følge heraf kan indvandrere, der ikke har de fleste sprogkundskaber, være mere sårbare over for længere perioder med underbeskæftigelse, hvor beskæftigelsen ligger under deres kvalifikationsniveau.

Det er vigtigt at bemærke, at indvandrerkvinder kan være særligt dårligt stillede i forbindelse med erhvervsindsøgningen af sprogkundskaber for flertallet. På den ene side viste en undersøgelse, at husmødre har tendens til at lære mindre hurtigt end mænd i de dominerende sprog (Pavlenko og Piller, 2001). Dette tyder på, at nogle kvinder, der i øjeblikket er uden for arbejdsmarkedet, vil lide under særlige ulemper, hvis de søger arbejde i fremtiden. På den anden side kan det være vanskeligt for kvinder, der i øjeblikket er i utilfredsstillende job, og som kan drage fordel af yderligere sprogkundskaber, at gøre det, hvis de også tvinges til at udføre et "andet job" i hjemmet (Hochschild, 2012).

Politiske konsekvenser

De offentlige politikker i mobile virksomheder bør sigte mod at sikre, at alle har en reel chance for at få et tilfredsstillende job. For at opnå dette er det nødvendigt, at sprogpolitikkerne informeres af fakta om eksisterende strukturelle uligheder for ikke at forværre dem. Hvis det f.eks. er for dyrt at lære et nyt sprog, vil

fordelene ved at lære et nyt sprog være begrænset til dem, der har råd til det. Derfor bør sprogpolitikker, der tager sigte på at fremme inklusion ved at forbedre beskæftigelsesmulighederne for indvandrere, også være baseret på fakta om uligheder mellem kønnene og navnlig om de specifikke udfordringer, som indvandrerkvinder står over for, både hjemme og på arbejdsmarkedet, med hensyn til at erhverve færdigheder på flertallets sprog.

Referencer og uddybning

Chiswick, B. R. & Miller, P. W. (1995). Den ensidighed

mellem sprog og indtjening: International analyse. *Journal of Labor Economics*, 13, 246-88.

Creese, G. & Wiebe, B. (2012) "Survival Employment": Køn og dequalificering blandt afrikanske indvandrere i Canada. *International migration*, 50, 56-76.

Dustmann, C. & Van Soest, A. (2002). Indvandreres sprog og indtjening. *Industri- og arbejdsrelationer Review*, 55, 473-492.

Hochschild, A. (2012). *Det andet skift: Arbejdende forældre og revolution i hjemmet* (revideret udgave, med A. Machung). London: Det er pingvinen.

Pavlenko, A. & Piller, I. (2001). Nye anvisninger i studiet af flersprogethed, andetsprogsindlæring og køn. I A. Pavlenko, A. Blackledge, I. Piller & M. Teutsch-Dwyer (Eds.) *Flersprogethed, andetsprogsindlæring og køn* (s. 17-52). New York: Gruyters får.

Yao, Y. & van Bear, J.C. (2015). Sprogkunders og arbejdsmarkedsresultater for indvandrere i Holland. *Arbejdsøkonomi*, 34, 76-85.

33 Hvordan kan sprogpolitikken forbedre migranternes "motilitet"?

Christopher Houtkamp, Universiteit van Amsterdam

"Motilitet" henviser til menneskers *potentielle* mobilitet. Graden af motilitet afhænger af, hvor let en person kan bevæge sig fra et sted til et andet, hvilket igen bl.a. også afhænger af personens færdigheder (herunder sprogkundskaber). Begrebet motilitet føjes til analysen af migration ud fra en række forskellige perspektiver, der spænder fra socioøkonomisk viden (f.eks. hvordan sprogkundskaber hænger sammen med succes på arbejdsmarkedet) (Koopmans 2010) eller sociokulturelle/psykologiske (f.eks. hvordan assimileringspolitikker er relateret til kulturelle mindretals mentale sundhed) (Horenczyk 1996, Van Oudenhoven et al. 1998, Arends-Tóth & Van De Vijver 2003). Sprogpolitik kan også påvirke motilitet (Houtkamp 2017). Ved at fremme mobiliteten for at udnytte bedre muligheder andre steder kan motilitet forventes at blive ledsaget af forbedrede socioøkonomiske forhold.

Hvad fortæller forskningen os?

Motilitetsforskningen er stadig forholdsvis ny. Konceptet, der oprindeligt blev udviklet inden for biologisk forskning, blev introduceret i bysociologi af Kaufmann et al. (2004) med henblik på at udforme en integreret ramme for at undersøge de forskellige facetter af mobilitetspotentiale og kapital, der fremmer mobilitet. I forbindelse med MIME-projektet er anvendelsen af begrebet motilitet blevet udvidet til at omfatte sociosproglige spørgsmål (Houtkamp 2014), hvilket understreger betydningen af den sproglige infrastruktur. I tilfælde af international migration omfatter denne infrastruktur faciliteter til undervisning i modersmålet og tilegnelse af værtssproget. Migranternes syn på værdien af deres sprogkundskaber, både i deres bopælsland og i potentielle værtslande, er også relevante. Desuden er indvandrernes vurdering af sprogpolitikken i deres nuværende bopælsland også relevant.

Illustrationer og beviser

For at vurdere samspillet mellem sprogpolitik og motilitet blev der mellem 2015 og 2017 gennemført 60 interviews med tyrkiske og polske indvandrere og deres efterkommere i Nederlandene, Frankrig og Sverige. Respondenterne blev spurgt om deres holdning til modersmålsundervisning (dvs. undervisning i eller sproget i deres hjemland) og om mulighederne for at erhverve værtssproget. Interviewene fokuserede også på

respondenternes færdigheder på andre EU-sprog og blev spurgt, hvilke sprog de ville være interesseret i at studere for at øge deres mobilitet inden for EU. Der er fire hovedkonklusioner.

1. *De adspurgte anser det for yderst vigtigt at tilegne sig et sprog i værtssamfundet, men de kritiserer den praktiske gennemførelse heraf, navnlig dets stærke fokus på grammatik.* Vores respondenter mente, at kurserne ville være mere effektive ved at fokusere mere på mundtlige kommunikationsfærdigheder.

2. *Udsigterne for modersmålsundervisning og flersprogethed i almindelighed synes at være et klasseproblem.* I Nederlandene udtrykker forældre med lav socioøkonomisk status undertiden tvivl om deres børns tosprogede uddannelse eller indskrivning i tosproget uddannelse af frygt for, at dette kan hindre deres chancer for at lære værtslandets sprog og dermed begrænse deres socioøkonomiske muligheder.

3. *Nogle respondenter er bekymrede over, at uddannelsespolitikker på modersmålet og multikulturelle politikker generelt kan fremme segregation,* og dataene viser også en vis ubehag blandt respondenterne, når de undersøger virkningerne af modersmålsundervisningsprogrammer og -udstyr på integrations- og inklusionsprocesserne i den lokale sociale og sproglige kontekst.

4. *Modersmålsfærdigheder nævnes relativt ofte som en formidler af mobilitet i EU, især for etniske samfund, der er spredt i mange lande.* Både polakker og tyrkere rapporterer om hyppige kontakter mellem etniske peersamfund i hele EU. Som følge heraf øger indvandrernes ret til sprogundervisning deres mobilitet, hvilket generelt kan forventes at forbedre deres socioøkonomiske situation.

Ipolitiske implikationer

Vores interviews om den sproglige dimension af potentiel mobilitet, eller "motilitet", tyder på, at myndighederne som en generel politisk retning bør udvikle og støtte et omfattende sprogundervisningsprogram for mobile mennesker. Programmet skal omfatte undervisning i lokale (officielle) sprog, men også indvandrersprog (arvinger). En dimension af et sådant program bør være at fokusere på sprog som en bærbar kompetence, der øger menneskers potentielle *mobilitet* eller mobilitet. Motilitet er vigtigt, fordi det gør det lettere for folk at identificere bedre socioøkonomiske muligheder og flytte

til andre steder, hvor disse muligheder er tilgængelige.

Behovet for at lære det lokale sprog anerkendes generelt som indlysende for at lette adgangen til det lokale arbejdsmarked og fremme en harmonisk integration i værtslandets samfund. Interviews viser imidlertid, at der er behov for praktiskhed blandt brugerne. I værtslandets sprogkurser (især for voksne) bør der lægges særlig vægt på tilpasningen mellem kursernes indhold og brugernes reelle behov.

Adgang til modersmålskurser (eller kulturarvssprog) er vigtigt, ikke kun af hensyn til menneskerettigheder, som igen kræver lige adgang til læse- og skrivefærdigheder, men også fordi fremme af kontakter i andre EU-lande med andre samfund af udlændinge eller migranter, der deler det samme sprog, også øger motiliteten med dens positive socioøkonomiske konsekvenser.

Nogle indvandrerforældre frygter, at bevarelsen af kulturarvssproget vil have en negativ indvirkning på deres børns fremtid. Denne frygt understøttes imidlertid ikke af forskning i migranternes socioøkonomiske forløb. Underudnyttelsen af læseplanerne i modersmålet kan faktisk øge kløften mellem de fattigstes og de rigeste indvandreres sprogkundskaber, selv om indvandrersprog har omfattende rettigheder. Myndighederne bør derfor gennem oplysningskampagner fokusere på fordelene ved tosprogethed.

Referencer og uddybning

Arends-Tóth, J., & Van De Vijver, F. (2003).

Multikulturalisme og acculturation: udsigt over hollandsk og tyrkisk-hollandsk. *Den Europæiske Journal of Social Psykologi*, 33, 249-266.

Horenczyk, G. (1996). Migrerer sig selv i konflikt. I G. Breakwell & E. Lyons (Eds.), *skiftende europæiske identiteter* (s. 241-252). Oxford: Butterworth-Heinemann.

Houtkamp, C. (2014). Integration af sprog i teorier om langdistancebevægelser: migration v. mobilitet & begrebet motilitet. *A'dam multiling*, 1, 16-26.

Houtkamp, C. (kommende). Relevansen af motilitet i forskning i sprogskift. *Sprogproblemer og sprogplanlægning*.

Kaufmann, V., Bergman, M., & Joye, D. (2004). Motilitet: Mobilitet som kapital. *International Journal of Urban and Regional Research*, 28, 745-756.

Koopmans, R. (2010). Trade-offs mellem lighed og forskel: Integration af indvandrere, multikulturalisme og velfærdsstaten i et tværnationalt perspektiv. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36, 1-26.

Van Oudenhoven, J., Prins, K. & Buunk, B. (1998). Mindretals og flertalsmedlemmers holdning til tilpasning af indvandrere. *Den Europæiske Journal of Social Psykologi*, 28, 995-1013.

34 Hvordan bør de nationale sprogpolitikker tilpasses forholdene i bestemte byer?

Peter A. Kraus, Núria Garcia, Melanie Frank, Vicent Climent-Ferrando Universitat Augsburg

I de fleste europaiske lande bruger myndighederne et eller i undtagelsestilfælde to officielle sprog i staten til at kommunikere med borgerne. Denne praksis star klart i modsatning til bybefolkningens sproglige profil i mange storre europaiske byer, som har varet meget mere flersprogede end ikke-byregioner. Denne hurtige vækst i befolkningen af forskellig oprindelse og den tilsvarende sproglige mangfoldighed markes ikke kun af "megaby", men ogsa af byomrader med mindre end 500.000 indbyggere (Carson & King, 2016: 2). Som folge heraf star der i stigende grad flersprogede byer over for forskellige udfordringer med hensyn til sprogforvaltning og sprogpolitikker.

Denne sproglige mangfoldighed i byerne skaber spendinger mellem to mal: malet om at hulpe pa den sociale og geografiske mobilitet for beboere og nytilkomne pa den ene side og deres integration i bysamfundet pa den anden side. Hvis malet om hoj mobilitet kraver ferdigheder pa andre sprog, er malet om et inklusivt samfund knyttet til erhvervelse af ferdigheder pa det eller de lokale sprog. Desuden er de lokale offentlige tjenester ikke altid tilpasset behovene hos nyankomne indvandrere, da de ofte taler et andet sprog end det eller de officielle sprog. Denne situation kan bremse og muligvis hindre integrationen af indvandrere i værtssamfundet.

Hvad fortaller forskningen os?

I en meget forenklet tilgang (som anvendes her for korthed) kan sprogforvaltningen organiseres pa tre omrader af serlig relevans for flersprogede bymiljoer:

- ▶ politikker, der definerer sprogenes anvendelse i offentligheden og status
- ▶ politikker til fremme af sprogindlaring og
- ▶ politikker for levering af offentlige oversattelses- og tolketjenester (Skrandies, 2016: 114).

Disse omrader er direkte forbundet med malene om at stutte inklusion og mobilitet for beboere. De er imidlertid forskellige med hensyn til en eventuel tilpasning til en specifik bymassig kontekst.

Illustrationer og beviser

Med hensyn til den forste type sprogforvaltning har de fleste stater gennemfort lovgivning, ifolge hvilken kun officielle sprog og en rekke regionale sprog i de

omrader, hvor de tales, kan anvendes i offentlig og officiel kommunikation. De fleste europaiske stater, navnlig Frankrig og Tyskland, har en *de jure* ensproget administration. Andre stater, f.eks. Finland og Irland, er *de jure* tosprogede lande. Nar tallene berettiger det, vedtages tosprogethed ogsa af deres kommunale myndigheder, som anvender officielle eller regionale sprog i kommunikationen med byens befolkning. Generelt kan det siges, at brugen af sprog i officiel kommunikation pa kommunalt plan ofte reguleres af national lovgivning.

Med hensyn til det andet sat foranstaltninger, der vedrerer sprogindlaring, kan programmer for sprogindlaring modularer, sa de er rettet mod erhvervelse af flertals- og mindretalssprog, der findes i en by.

I nogle stater, f.eks. Letland, modtager kommunerne budgetmidler til at afholde sprogkurser, der er tilpasset sprogindlaringsbehovene, efterhanden som de opstar pa lokalt plan. Integrationen af visse fremmedsprog i skolernes leseplaner reguleres imidlertid ofte af undervisningsministeriet pa statsniveau (eller i regionen i nogle delstater).

Hvad angar det tredje af ovennævnte politikomrader, nemlig levering af offentlige tjenester pa flere sprog, kan de nationale sprogpolitikker lettere tilpasses en bestemt by. I den forbindelse kan de lokale myndigheder ga i spidsen for at overvinde hindringerne for kommunikation med deres indbyggere og øge integrationen af sproglige mindretal uden at pavirke den retlige status for de sprog, der tales af befolkningen. Dette blev illustreret af en lang rekke casestudier af flersprogede byer i Europa, Canada og Australien, som giver et overblik over forskellige tilgange til sprogforvaltning i bymassige sammenhange (King & Carson, 2016).

Disse eksempler viser, at de kommunale myndigheder inden for meget forskellige lovgivningsmassige rammer pa nationalt plan kan reagere pa den faktiske flersprogethed i bybefolkningen (og vil generelt drage fordel af den).

Politiske konsekvenser

Kort sagt bor de nationale sprogpolitikker suppleres af foranstaltninger pa lokalt plan, der svarer til den specifikke bymassige kontekst. Stutte til flersprogethed gennem politikker og praksis pa lokalt plan kan ogsa

udvide de fleste borgeres sproglige repertoarer og dermed give dem flere mobilitetsmuligheder. I forbindelse med nytilkomnes indlæring af det lokale sprog fremmer dette udviklingen af en flersproget etik, der fremmer en følelse af at høre til og dermed for inklusion i et (mere flersproget) fællesskab.

Referencer og uddybning

Carson, L. & King, L. (2016). Indledning: "Flersprogethed lever her". I L. King & L. Carson (Eds.), *Den Flersprogede By. Vitalitet, konflikt og forandring* (s. 1-16). Bristol, Buffalo, Toronto: Flersprogede anliggender.

King, L. & Carson, L. (Eds.). (2016). *Den flersprogede*

by. Vitalitet, konflikt og forandring. Bristol, Buffalo, Toronto: Flersprogede anliggender.

Kraus, P.A. (2011). Den flersprogede by: Sagerne i Helsingfors og Barcelona, *Nordisk Journal of Migration Research*, 1, 25-36.

Marten, H.F. (2016). *Sprachpolitik. Eine Einführung*. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag.

Skrandies, P. (2016). Sprogpolitikker og politikken for flersprogethed i byerne. I L. King & L. Carson (Eds.), *Den Flersprogede By. Vitalitet, konflikt og forandring* (s. 115-148). Bristol, Buffalo, Toronto: Flersprogede anliggender.

TILPASNING AF SPROGPOLITIKKER TIL SPROGLIG MANGFOLDIGHED I BYMÆSSIG SAMMENHÆNG

Nationalt plan

Sprogpolitikker, der regulerer den offentlige anvendelse og sprogstatus

Nationalt niveau + supplerende regulering på regionalt plan

Sprogpolitikker for sprogindlæring

Nlokalt elfenben

Politikker til fremme af den offentlige service inden for oversættelse og tolkning

35 Hvorfor skal vi kombinere forskellige kommunikationsstrategier?

László Marác, Universiteit van Amsterdam

Globaliseringen øger hyppigheden af kontakter med sproglig mangfoldighed, hvilket gør flersprogede og tværnationale kommunikationsstrategier mere relevante. En af disse tværnationale kommunikationsstrategier vedrører kommunikation om lingua franca. Et lingua franca (LF) er et gatewaysprog, der anvendes af samtalepartnerne tilkommunikationsformål traditionelt er lingua franca ikkemodersmålet for nogen af samtalepartnerne. Mange kommentatorer bemærker, at engelsk er stigende som en verden lingua franca. Dette rejser imidlertid to typer problemer:

► Hvis formidlingen vedrører en standardvariant af engelsk, kan vi stå over for et tilfælde af sproglig imperialisme (Phillipson, 2006) med skadelige virkninger for sproglig retfærdighed;

► Hvis vi derimod betragter denne proces som udbredelsen af noget, der er radikalt forskelligt fra engelsk (noget, som af tilhængerne ofte omtales som engelsk som lingua franca (ELF); se f.eks. Hülmbauer, 2011), andre typer problemer opstår. I litteraturen er engelsk som lingua franca faktisk undertiden brugt til at henvise til engelsk, som tales af ikke-indfødte talere, og som afviger fra de morfologiske og leksikale karakteristika ved standard engelsk. Elf argumenterer for, at disse ikke-standardmæssige træk bør accepteres, og at dette ville demokratisere international kommunikation og fratage engelsk sin potentielt imperialistiske karakter. Et sådant synspunkt løser imidlertid ikke i tilstrækkelig grad bekymringerne over de langsigtede virkninger af spredningen heraf på sproglig mangfoldighed og sproglig retfærdighed (Gazzola og Grin 2013).

Hvis engelsk skal anvendes, skal det indgå i en bredere strategi.

Que fortæller os forskningen?

Brugen af engelsk som et globalt sprog har ambivalente virkninger på mobilitet og inklusion (Gazzola og Grin, 2013). Det anvendes effektivt kun af de højere niveauer i samfundet, der har modtaget en uddannelse, der sætter dem i stand til at udvikle færdigheder, der er tættere på standarden for indfødte talere. Generelt er dette imidlertid ikke tilgængeligt på de lavere niveauer i samfundet, som det fremgår af undersøgelsen *om voksensprog og-kendskab*, som samlede næsten 200.000 respondenter (Gazzola, 2016). Omvendt kan promovring (måske under det engelskemærke som lingua franca) af flere ikke-standardiserede eller endog

idiosynkratiske varianter af engelsk hindre inklusion i globale eller lokale samfund. Derfor bør brugen af lingua franca (engelsk eller på anden måde) kombineres med andre flersprogede eller tværnationale kommunikationsstrategier.

Illustrationer og beviser

Disse andre strategier omfatter følgende:

1. Anvendelse af flere sprog i bredere kommunikation som et alternativ til engelsk eller "ELF". Da etniske sprog, selv i mindre omfang, rejser problemer svarende til dem, der er beskrevet ovenfor for engelsk, bør man ikke overse bidraget fra planlagte sprog (f.eks. esperanto) (eller endda i nogle sammenhænge gamle sprog som latin).

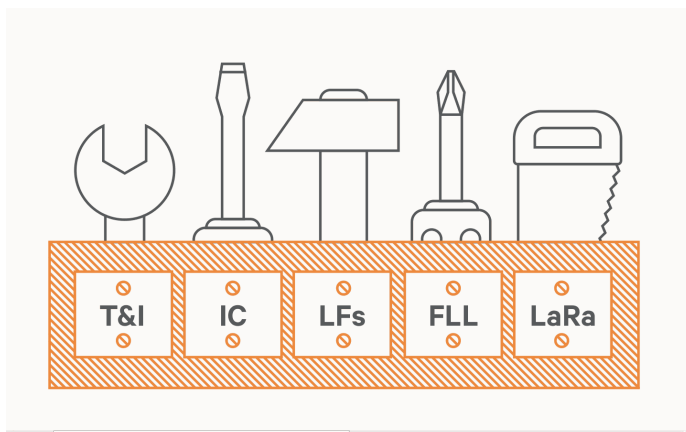
2. Udvikle gensidige, men ikke- produktive modtagelige færdigheder i samtalepartnerens sprog. Denne strategi er kendt som *lingua receptiva* (LaRa). *Interforståelse* (IC) kan ses som en af de former for *lingua receptiva-strategien*, der fokuserer på sprog, der er tæt forbundet med dets eget modersmål. det fungerer inden for sproglige familier som slavisk, germansk eller romansk sprog.

3. Andre strategier såsom oversættelse og tolkning (T & I) er også en del af kommunikationsstrategiværktøjskassen, der kan anvendes til at fremme mobilitet og inklusion i international kommunikation. Alle disse kommunikationsstrategier kan fremmes af IKT, f.eks. maskinoversættelse.

4. Endelig vil de, der har brug for en dybtgående og vedvarende kommunikation med folk, der taler et andet sprog, generelt se, at indlæring af dette sprog, selv om det kan være dyrt i tid og kræfter, fortsat er en uerstattelig strategi, dvs. strategien for fremmedsprogsindlæring (FLL).

Politiske konsekvenser

Kommunikationsudfordringerne bør tackles i ånden af en "værktøjskasse" for flersproget og tværnational kommunikation (Jørgensen 2011). Selv om engelsk er et ubestrideligt relevant værktøj i sættet, er det ikke det eneste. Værktøjskassen kan omfatte alle de andre strategier, der netop er blevet opført, med vægt på gensidig komplementaritet mellem dem.

Referencer og uddybning

- Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (2003). Meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Rådet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget, 2003 — Fremme af sprogindlæring og sproglig mangfoldighed: En handlingsplan 2004-2006. Kom(2003) 449 endelig.
- Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (2008). Meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Rådet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget: Flersprogethed: et aktiv for Europa og en fælles forpligtelse. Kom(2008) 566 endelig. Bruxelles: 18.9.2008.
- Gazzola, M. (2016). Flersproget kommunikation for

hvem? Sprogpolitik og retfærdighed i Den Europæiske Union, Den *Europæiske Unions politik*, 17, 546-596.

Europa-Kommissionen (februar 2006). Europæerne og deres sprog, særlig Eurobarometer 243, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/518>

Europa-Kommissionen (juni 2012). Europæerne og deres sprog, særlig Eurobarometer 386, ec.europa. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Gazzola, M. & Grin, F. (2013). Er ELF mere effektiv og retfærdig end oversættelse? En evaluering af EU's flersprogede ordning? *International Journal of Applied Linguistics*, 23, 93-107.

Hülmbauer, C. & Seidlhofer, B. (2013). Engelsk som Lingua Franca i europæisk flersprogethed. I A.-C. Berthoud, F. Grin & G. Lüdi (Eds.), *udforske dynamikken i flersprogethed* (s. 387-406). Amsterdam: Det er John Benjamins.

Jørgensen, J. N. (Ed.) (2011). Et værktøjssæt til tværnational kommunikation i Europa. *Copenhagen Studies in Bilingualism*, 64. Københavns Universitet, Det Humanistiske Fakultet.

Phillipson, R. (2006). *Engelsk-Kun Europa? Udfordrende sprogpolitik*. London: Routledge. //Fransk udgave: (2019). *Dominans af engelsk: en udfordring for Europa*. Paris: Gratis og Solidaire.

36 Hvordan skal kommunerne indsamle og dele data om sprogprofiler for deres beboersamfund?

Virginie Mamadouh, Nesrin el Ayadi, Universiteit van Amsterdam

Lokal bevidsthed om og kendskab til det lokale sprogmiljø er afgørende for en bedre udnyttelse af de eksisterende sprogresourcer og bedre tjenester. Statistikker på europæisk og nationalt plan er dog generelt ikke relevante for lokale forhold, da mobile EU-borgere, tredjelandstatsborgere og flygtninge ikke er ensartet fordelt over hele landet.

Hvad fortæller forskningen os?

De tilgængelige data er generelt baseret på ikke-sproglige attributter (f.eks. nationalitet eller fødeland, der anvendes som erstatning, i hvilket tilfælde hovedsproget i føde- og/eller statsborgerskabslandet ofte antages at være en persons hovedsprog) eller folketællingssspørgsmål på modersmålet (når der foretages en folketælling). Denne viden er meget delvis og fokuserer primært på beboernes sprog på bekostning af en mere nuanceret og kompleks repræsentation af individuelle sprogrepertoier. Disse statistikker måler ofte selvrapporterede færdigheder på det officielle sprog, i hvilket tilfælde disse færdigheder på det officielle sprog anvendes som et omtrentligt mål for integration og et argument for foranstaltninger til udvikling af anvendelsen af det officielle sprog. Andre sprogfærdigheder og deres betydning for social integration, uddannelsesforløb og/eller muligheder på arbejdsmarkedet overses generelt.

For at løse disse problemer bør kommunerne derfor ikke blot følge de sproglige karakteristika hos befolkningen under deres jurisdiktion, men også være særligt opmærksomme på indsamlingen af data om andre relevante sprogvariabler, f.eks. færdigheder i andre sprog og modeller for sprogbrug i forskellige sammenhænge. Sprogkundskaber kan overvåges i forbindelse med læse- og skrivefærdighedsundersøgelser (samt I nternet-færdigheder).

Endelig kunne disse undersøgelser fokusere på metasproglige færdigheder. Dette ville øge bevidstheden om betydningen af disse færdigheder for at navigere i et sprogligt mangfoldigt samfund. Indsamlingen af denne type data kræver imidlertid følsomhed og forsigtighed: de skal forbedre den kollektive viden om samfundet uden at bringe indbyggernes personlige integritet og privatlivets fred i fare.

Illustrationer og beviser

Det er usandsynligt, at denne dataindsamling vil være en vigtig prioritet for de lokale myndigheder, men der er inspirerende eksempler. *Multilingual Graz* er et forskningsprojekt fra universitetet i Graz (Østrig) ledet af Dieter Halwachs, der siden 2012 har dokumenteret de sprog, der tales af indbyggerne i byen. Det har til formål at forbedre lokalsamfundenes viden om kulturel mangfoldighed på grundlag af indbyggernes statsborgerskab. Webstedet viser de sprog, der observeres i Graz (se skærmbillede). Hver celle i denne klikbare tabel giver adgang til generelle sprogoplysninger (navne, talere, status og område, skriftlig form og oversættelse af standardhilsner), lydfragmenter (med transskription og oversættelse til tysk) samt sproglige biografier og brugsprofiler for Graz-indbyggere, der taler det pågældende sprog.

Politiske konsekvenser

Gennem en mere nuanceret vurdering af lokale sprogrepertoier kan de lokale myndigheder tilpasse og forbedre deres modtagelses- og uddannelsespolitikker og tilrettelæggelsen af lokale kulturelle aktiviteter.

Ændringer i de vigtigste sprog for grupper, der ankommer til byen, kunne rapporteres tidligere; uddannelsespolitikernes effektivitet kan forbedres ved at tage hensyn til data om de vigtigste sprog, som eleverne og deres forældre taler i hjemmet. Sprogkurser for voksne migranter kunne målrettes mere specifikt. Gennem et bedre kendskab til de sprog, som lærende behersker det eller de lokale sprog, og et bedre kendskab til nytilkomnes sprogkundskaber kan de kurser, der planlægges med henblik på erhvervelse af det eller de lokale sprog, tilrettelægges mere effektivt. For eksempel kan elever med lignende mapper og sprogkundskaber eller begyndende med det samme sprog grupperes for at fokusere på specifikke problemer (fra udtale til ordforråd og pragmatisk).

En sådan dataindsamling kan også være nyttig til at øge de lokale beboeres bevidsthed om deres sprogligt forskellige miljø. Kendskab til det sproglige miljø er også nyttigt for tilrettelæggelsen af lokale kulturelle aktiviteter. Offentlige biblioteker kan tilbyde bøger og audiovisuelt materiale på de vigtigste sprog, der tales i lokalsamfundet, og give beboerne mulighed for at vedligeholde og udvide deres sprogrepertoier. Der kan tilrettelægges fællesskabsaktiviteter for at øge

bevidstheden blandt (andre) indbyggere om den lokale sproglige mangfoldighed og lette udvekslingen mellem personer, der taler samme sprog, eller mellem dem, der ønsker at lære det. På samme måde kan den sociale samhørighed styrkes ved at forbinde lokale frivillige, med hvem der kan udveksles samtalelektioner med migranter (denne formel kaldes tandemmodellen)). Lokale skoler kan åbne dørene efter skole for at tilvejebringe den nødvendige infrastruktur til disse møder (efter arbejdstid for de fleste indvandrere og frivillige).

Абхаццәтәа	АԥԻՆ	АԥԥԻ	АԥԥԻ	ԱԶԵՐԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ
АԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ
ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ
ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ
ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ
ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ
ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ
ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ
ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ
ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ
ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ
ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ
ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ
ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ
ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ
ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ	ԱԥԥԻ

Skærbillede af hovedsiden af den flersprogede Graz-websted, der repræsenterer de sprog, der er observeret i Graz (tilgået den 19. juli 2017).

Referencer og uddybning

Sprogstatistikkerne vedrører generelt modersmålet, det sprog, der undervises i på sekundærtrinnet, eller sprogkundskaber, der er angivet på egen hånd:

Sprog på sekundærtrinnet: En oversigt over nationale test i Europa — [2014/15](https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/languages-secondary-education-overview-national-tests-europe-%E2%80%93-201415_fr)
https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/languages-secondary-education-overview-national-tests-europe-%E2%80%93-201415_fr (selv om siden er på engelsk, er pdf-rapporter tilgængelige på forskellige sprog)

Office for National Statistics 2013 Language in England and Wales (2011). Sprog i England og Wales:2011. [goo.gl/gm5KJz](https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/149427/language-in-england-and-wales-2011.pdf)

Særlig Eurobarometerundersøgelse 386 europæere og deres sprog <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Se Tube Tongues for en visualisering baseret på disse sprogtællingsdata omkring London metrostationer. [goo.gl/Dm6wUf](https://www.tubetongues.com/)

37 Fører mobilitet til øget brug af engelsk på bekostning af lokale sprog?

Rudi Janssens, Vrije Universiteit Brussel

Et af EU's grundlæggende principper er bevarelsen af den sproglige og kulturelle mangfoldighed. Imidlertid kan man ikke benægte, at engelsk er det mest kendte sprog, der tales af 38 % af europæerne på forskellige kompetenceniveauer (Europa-Kommissionen, 2012). Inden for de videregående uddannelser ses den stigende brug af engelsk som undervisningssprog og et dominerende sprog i videnskaben som et middel til internationalisering, der fremmer studerendes og forskeres mobilitet. Samtidig bruges engelsk ofte som erhvervsprog i en international økonomisk sammenhæng. Spørgsmålet er, om denne ændring påvirker det eller de lokale sprogs position.

Hvad fortæller forskningen os?

Bruxelles-konteksten, hvor 23 % af befolkningen har et pas fra en anden EU-medlemsstat og har mere end 10 % tredjelandsstatsborgere, giver en ideel naturlig erfaring til at undersøge mobilitetens indvirkning på sprogbrugen. Forskning baseret på sprogundersøgelser (Janssens, 2013) viser, at der i stigende grad anvendes engelsk på arbejdspladsen, men hovedsagelig i kombination med de officielle sprog i Bruxelles, fransk og nederlandsk. Dette er i overensstemmelse med tidligere forskning, der tyder på, at i lokale virksomheder er reel praksis meget flersproget (se Berthoud, Grin & Lüdi 2013). Brugen af sprog på andre områder bekræfter denne tendens. Mens næsten 90 % af indbyggerne i Bruxelles hævder at tale flydende fransk, bevæger den almindelige brug af sproget sig klart i retning af flersprogethed. Fleksibel brug af forskellige sprog med hyppig brug af kodeændring er almindelig, og modtagelige sprogkundskaber vinder terræn.

Illustrationer og beviser

Bruxelles er officielt tosproget med fransk som flertalssprog og nederlandsk som mindretalssprog. Ændringer i sprogkundskaber i forhold til begge officielle sprog fremgår af tabel 1. Tallene er baseret på selvrapporterede kundskaber og henviser til dem, der taler sprog nok til at have en samtale på dette sprog.

For alle ovennævnte kategorier falder kendskabet til fransk som lokal lingua franca over tid, og det samme gør det gennemsnitlige kendskab til hollandsk og engelsk for hele gruppen af ikke-Belges. Men franskmændenes stilling som Bruxelles lingua franca er ikke truet. Den omstændighed, at nederlandsk fastholder sin holdning, skyldes udbuddet af gratis

sprogkurser. Mobilitet i EU og indvandring af tredjelandsstatsborgere øger engelsks indflydelse, men generelt føler kun en tredjedel af befolkningen sig godt tilpas på dette sprog. Bemærkelsesværdigt, selv om den gennemsnitlige kommando af engelsk næppe har ændret sig, det er meget mere brugt. Færdigheder i et sprog synes ikke at være en tilstrækkelig betingelse for at tale det, det er graden af samfundets åbenhed over for flersprogethed, der synes at være afgørende.

Virkningen af ovennævnte ændringer på den faktiske anvendelse af sproget på arbejdspladsen og i den lokale butik, begrænset til brugen af de tre kontaktsprog og deres kombinationer, fremgår af tabel 2.

Ændringerne på begge områder er ens. Ensproget kommunikation erstattes i stigende grad af flersproget praksis, og engelskerstatte ikke de lokale sprog.

Politiske konsekvenser

Eksemplet med Bruxelles illustrerer kompleksiteten af brugen af sprog. Et "frit" sprogmarked kombineret med øget mobilitet afspejles i stadig mere flersproget praksis på stedet. Den tale, der gør engelsk til den nye europæiske lingua franca, skal derfor relativiseres. Et flertal af indbyggerne taler ikke engelsk flydende, og mobiliteten går ikke hånd i hånd med at erstatte lokale sprog med engelsk, men med stigende flersprogethed. Lokale beslutningstagere kan påvirke denne udvikling. Sproglovgivning, uddannelsespolitik og integrationspolitikover for nyankomne kan støtte lokale sprog og samtidig skabe åbenhed over for flersprogethed. Dette underbygger den antagelse, at kommunikationen mellem indbyggerne og dermed inddragelsen i samfundet i en meget forskellig bymæssig sammenhæng ikke er baseret på brugen af en lingua franca, men på flersprogethed. Mobilitet er ikke nødvendigvis en trussel mod værtslandets lokale sprog, selv mindretalssprog.

Referencer og uddybning

Colucci, E., Ferencz, I., Gaebel, M. & Wächter, B. (2014). *Sammenkobling af mobilitetspolitikker og -praksis: Bemærkninger og henstillinger om udviklingen på nationalt og institutionelt plan i Europa*. Bruxelles: Den Europæiske Universitetssammenslutning.

Europa-Kommissionen (2012). *Europæerne og deres sprog*. Særlig Eurobarometer 386, forskning udført

af TNS Opinion & Social på anmodning af Generaldirektoratet for Uddannelse og Kultur, Generaldirektoratet for Oversættelse og Generaldirektoratet for Tolkning, Bru Xelles. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Janssens R. (2013). *Flersprogethed i byerne. Sagen om Bruxelles*. Bruxelles: Racine Editions.

Nationalitet:	Belgien		EU		Uden for EU	
	2001	2013	2001	2013	2001	2013
Sprogkundskaber i						
Fransk	98,80 %	93,20 %	92,10 %	73,90 %	73,90 %	66,40 %
Nederlandsk	39,10 %	26,90 %	4,60 %	11,80 %	7,40 %	5,30 %
Dansk	33,20 %	28,70 %	53,90 %	47,10 %	12,10 %	22,10 %
ingen af de foregående	0,60 %	4,30 %	0,70 %	15,20 %	23,70 %	28,50 %
% af befolkningen	72,70 %	66,90 %	14,80 %	22,90 %	12,50 %	10,20 %

Tabel 1. Sprogfærdighedernes udvikling efter nationalitet (Kilde: Janssens 2013).

	arbejdssted		butikker		TB3	
	2001	2013	2001	2013	2001	2013
mest talte sprog						
Fransk	73,30 %	32,20 %	88,40 %	59,90 %		
Nederlandsk	4,30 %	1,70 %	2,70 %	1,00 %		
Dansk	4,80 %	1,70 %	0,10 %	0,50 %		
Fransk/hollandsk	10,60 %	16,70 %	6,00 %	15,00 %		
Fransk/engelsk	2,40 %	17,00 %	0,80 %	4,00 %		
Hollandsk/engelsk	0,30 %	—	0,10 %	—		
Fransk/hollandsk/engelsk	3,50 %	30,70 %	0,10 %	19,30 %		
Andre sprog	0,80 %	0,20 %	1,70 %	0,40 %		

Tabel 2. Brug af sprog på arbejdspladsen og under indkøb (Kilde: Janssens, 2013).

38 Kan EU's politik forbedre den sociale inklusion i lokale bymæssige sammenhænge?

Rudi Janssens, Vrije Universiteit Brussel

EU-borgeres ret til at færdes og opholde sig frit er en af de grundlæggende rettigheder, der følger af unionsborgerskabet. Gennemførelsen af dette princip indebærer en kompleks politik, der omfatter spørgsmål som social sikring, adgang til offentlige tjenester, beskatning, beskæftigelse, anerkendelse af eksamensbeviser og familiemedlemmers rettigheder. Omdannelsen af EU-direktiver til lovgivning er en kompleks og tidskrævende proces på medlemsstatsniveau. Det er endnu mere komplekst at tage fat på den sproglige virkning af mobilitet på lokalt plan, da de enkelte nationale sammenhænge hovedsagelig er baseret på nationalstatens sproglige homogenitet, mens det europæiske projekt er baseret på et princip om støtte til sproglig mangfoldighed. Hvilke værktøjer tilbyder EU lokale politiske beslutningstagere til at tage fat på de sproglige aspekter af inklusion?

Hvad fortæller forskningen os?

Unionsborgerskabet opdeler grupperne af nyankomne i EU-borgere og tredjelandstatsborgere, der hver især har forskellige rettigheder og forpligtelser i de forskellige værtslande. Dette resulterer i forskellige, undertiden modstridende sprogpolitikker set fra EU's og nationalstaternes synspunkt. EU's migrationspolitik (Europa-Kommissionen, 2014) fokuserer på introduktions- og sprogkurser for at sikre et stærkt engagement i værtssamfundet. For at støtte EU-borgernes mobilitet i en kontekst med flersprogethed, sprogindlæring, mobilitet for lærere og studerende samt oversættelsesinitiativer støttes (Franke & Mennella, 2017).

Denne forskel afspejles i lokale politikker. En sammenlignende undersøgelse mellem forskellige europæiske byer bekræfter den forskellige tilgang på lokalt plan (Ernst & Young, 2014).

De overordnede politiske rammer er hovedsagelig rettet mod migration uden for EU som et langsigtet fænomen, mens udvalgte politikker specifikt tager sigte på at begunstige mobile EU-borgere med hensyn til forskellige former for kortvarig mobilitet, hovedsagelig i forbindelse med beskæftigelse og uddannelse. Ikke desto mindre er der en klar tendens i alle byer til at være afhængige af tjenester og institutioner, der beskæftiger sig med alle udlændinge eller borgere, snarere end at levere særskilte tjenester til mobile EU-borgere. Mobile

EU-borgere betragtes ofte ikke som en målgruppe, selv om kendskab til sproget anerkendes som en af de største hindringer for inklusion i værtssamfundene. Når EU lægger vægt på en politik til støtte for tilrettelæggelsen af sprogkurser for tredjelandstatsborgere, begrænser EU retten muligheden for at pålægge tjenesteydere i andre medlemsstater, f.eks. advokater, læger og sygeplejersker, sprogkrav. Anvendelse af en sprogtest på indbyggere fra andre EU-lande er endda udelukket (se van der Jeght, 2015).

Selv om obligatoriske sprogkurser for voksne europæiske borgere ikke er lovlige, er dette anderledes for skolebørn, der går i skole på samme vilkår som landets egne statsborgere. Børn med europæisk statsborgerskab, der flytter til et andet EU-land, har i henhold til EU-retten ret til gratis sprogkurser i det nye oprindelsesland for at hjælpe dem med at tilpasse sig skolesystemet (direktiv 77/486/EØF). Mens der er meget forskning i EU-studerendes resultater inden for videregående uddannelse i andre medlemsstater, foretages der mindre forskning i virkningerne af migration inden for EU af børn på primær- og sekundærtrinnet.

Ud over at beherske undervisningssproget (2008) konkluderer Heath et al. (2008), at socioøkonomiske ressourcer og forældrenes uddannelsesniveau er afgørende faktorer for akademisk succes, selv om der ikke er nogen forskelle mellem levestandarden i nationalitet, uanset om børn er statsborgere i et EU-land eller ej.

Illustration og bevis

Nedenstående tabel viser et særligt eksempel på Bruxelles og udviklingen af sprogkundskaber hos ikke-belgiske beboere, som ikke talte et af de officielle sprogsom værtssprog. Ingen af migranterne var forpligtet til at deltage i obligatoriske sprogkurser. En sprogpolitik "gratis" eller uden begrænsninger fører ikke til en højere grad af social inklusion med hensyn til beherskelse af de (t) lokale sprog. De fleste af de ikke-statsborgere i hele EU er koncentreret i byer, kan dette være problematisk.

Politiske konsekvenser

Uanset nærhedsprincippet ville det være meget nyttigt at udforme en generel transeuropæisk tilgang med fokus på sprogindlæring blandt mobile voksne. I lyset af social inklusion er sondringen mellem EU-borgere og tredjelandstatsborgere kontraproduktiv og bør begge være en del af en integreret lokalpolitik. Det samme gælder for sprogindlæring i den obligatoriske skolegang. Initiativer som f.eks. "Integrating Handbook for Policymakers and Practitioners" (2010), en undersøgelse af nyttig praksis med henblik på social inklusion af migranter bør også udvides til at omfatte EU-borgere, og der bør udvikles nye elementer til inklusion.

Referencer og uddybning

Ernst & Young (2014). Evaluering af virkningen af EU-borgernes frie bevægelighed på lokalt plan — endelig rapport. Ernst & Young, januar 2014.

Europa-Kommissionen (2014). Europæiske moduler om integration af migranter. Endelig rapport, februar 2014.

Franke M. & Mennella M. (2017). *Sprogpolitik*. Faktablad offentliggjort af Europa-Parlamentet. muse.jhu.edu/article/677228/pdf

Heath, A.F., Rethon, C. & Kilpi, E. (2008). Anden generation i Vesteuropa: uddannelse, arbejdsløshed og beskæftigelse. *Årlig oversigt over sociologi*, 34, 211-235.

van der Jeught, S. (2015). *EU's sproglovgivning*. Groningen: Europa Law Publishing.

Sprog	Undersøgelse 2001		Undersøgelse 2007		Undersøgelse 2013	
	EU	Uden for EU	EU	Uden for EU	EU	Uden for EU
Fransk	78,80 %	65,20 %	77,50 %	66,20 %	55,80 %	54,30 %
Nederlandsk	0,70 %	0,90 %	0,60 %	—	3,90 %	—
Tosproget	7,30 %	5,00 %	6,20 %	2,70 %	5,40 %	4,60 %
Ingen	13,20 %	29,00 %	15,70 %	31,10 %	34,90 %	41,10 %

Egenerklæring ("god" eller "udmærket") om sprogkunderskab hos ikke-franske og nederlandske talere med ikke-belgisk statsborgerskab i Bruxelles (Kilde: Janssens, 2013).

39 Hvordan afspejler politikkerne for integration af fremmedsprog de flestes præferencer og holdninger?

François Grin Universitetet i Genève

De europæiske nationalstaters sprogpolitikker skal generelt beskæftige sig med fire typer sprog, hvilket fører til et hierarki af anerkendelse og rettigheder mellem sprog. Selv om begrebet "mindretal" f.eks. ikke har været genstand for en autoritativ definition i folkeretten, skelner staterne generelt mellem traditionelle (indfødte/lændinge) mindretal og dem, der er resultatet af nyere migration. Denne sondring kommer også til udtryk i begrænsningen i nogle FN-dokumenter af begrebet "mindretal" til borgerne i en stat. Afspejler dette hierarki, som udtrykker magtrelationerne, flertallets holdning? Er der social enighed om behovet for at tilskynde udenlandske indbyggere til at læredet lokale sprog?

Hvad fortæller forskningen os?

For det første vedtager alle stater formelt eller uformelt mindst ét officielt eller statsligt sprog. Selv om valget generelt er motiveret af en særlig følelse af legitimitet sammenlignet med andre sprog, skyldes det også de praktiske behov hos administrationen og regeringen. For det andet anerkender mange stater i nogen grad det sprog, som de traditionelle mindretal taler på deres område. Dette materialiserer sig i en bred vifte af forskellige kostvaner¹; denne anerkendelse (nogle gange oprigtig, undertiden tilbageholdende) anses generelt for legitim på grund af disse mindretals langvarige historiske tilstedeværelse. For det tredje er medlemsstaterne på grund af den frie bevægelighed, som borgerne i EU-medlemsstaterne har, begyndt at påtage sig nye forpligtelser over for andre EU-medlemsstaters sprog, navnlig med hensyn til opdragelse af børn af EU's indre migranter. EU-borgere er dog generelt undtaget fra alle generelle krav til sprogindlæring (selv om retten til at udøve visse erhverv formelt er betinget af et vist færdighedsniveau i det officielle sprog).

For det fjerde konfronteres de europæiske stater med tredjelandsstatsborgeres sprog. Staternes forpligtelser med hensyn til disse sprog er begrænsede, og når staterne påtager sig forpligtelser på områder som f.eks. sundhedspleje, asylprocedurer og retslige procedurer, er de generelt informeret om menneskerettighedshensyn; uddannelses tilbudene er svagere og skyldes hovedsagelig internationale konventioner. De er

1 Se ratifikationsinstrumentet forstater ved tiltrædelsen af den europæiske pagt om regionale sprog eller mindretalssprog. www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/148/declarations?p_auth=adpW1NPI.

bindende, men kun for de stater, der har ratificeret dem². Samtidig har flere stater indført sprogsprøver for tredjelandsstatsborgere, der ønsker at bosætte sig på deres område eller erhverve statsborgerskab.

Forskning i antropologi og socialpsykologi rapporterer systematisk vægten, imeningsmålinger, af enskelt mellem itra— gruppen og ex—gruppe, eller mellem "vi" og "dem". Denne kendsgerning alene har ingen normative konsekvenser, da åbenhed over for "andresproglige og kulturelle" generelt opfattes som et princip, der bør inspirere til sociale interaktioner og være retningsgivende for den offentlige politik. Desuden kan denne sondring i sig selv i høj grad skyldes uhensigtsmæssig politisk manipulation. Men da sådanne holdninger synes at være en vedvarende sociologisk kendsgerning, indgår de i den sammenhæng, hvori politikken formuleres og gennemføres.

Illustration og bevis

Selv om sondringen "vi og dem" regelmæssigt dukker op i holdningsundersøgelser, er dataene sjældent nøjagtige nok til at undersøge de fleste respondents forventninger til sproglig integration af "alofoner" (dvs. talere af andresprog). En næsten omfattende og meget detaljeret undersøgelse af over 40.000 unge schweiziske mænd, der melder om militærtjeneste i Schweiz (plus et repræsentativt udsnit på 1.500 unge schweiziske kvinder), viser imidlertid en udbredt forventning om, at allophones vil lære det lokale sprog (se tabellen).

Politiske konsekvenser

Hvis man antager, at de unge respondents holdninger er udtryk for den almindelige befolknings holdning, tyder ovenstående resultater på, at man generelt støtter tanken om, at valget af ens ret til at være mobil og bosætte sig andre steder indebærer en vis sproglig tilpasning. Det er vigtigt at bemærke, at denne udtalelse ikke giver anledning til forventning om, at indvandrere vil opgive deres sproglige og kulturelle arv, hvilket fremgår af yderligere oplysninger, der ikke er nævnt her. Forventningen om at lære det lokale sprog omfatter også "amerikanere" (ved at henvise til "udlændinge" generelt, dvs. udlændinge, der ikke har den arketypiske "indvandrer"-profil). Disse resultater stemmer overens med tanken om, at mobilitet og inklusion skal afbalanceres, og at politikker, der forsøger at finde en

2 Se punkt 29 og 31 i dette vademecum.

balance mellem dem, normalt vil nyde godt af offentlig støtte.

Referencer og uddybning

Capotorti, F. (1991). *Undersøgelse af rettigheder for personer, der tilhører etniske, religiøse og sproglige mindretal*. New York: De Forenede Nationer.

Creech, Richard L. (2005). Lov og sprog i Den Europæiske Union: Paradokset af et Babel "Forenet i mangfoldighed". Groningen: Europa Law

Publishing.

Grin, F., Amos, J., Faniko, K., Fürst, G., Lurin, J. & Schwob, I., 2015: *Schweiz-Cultural Society. Hvad unge gør med dem i dag*. Glarus/Chur: Rüegger Verlag.

Sam, D. & Berry, J. (2010). Acculturation: Når enkeltpersoner og grupper af forskellige kulturelle baggrunde mødes. *Perspektiver på psykologisk videnskab*, 5, 472-481.

Gennemsnitlig værdi af aftalen med erklæringer om sproglig integration af migranter, 2008-2009, ved at øge forståelsen (kilde: Grin et al., 2015)	Graden af enighed (skala 1 til 4)	
	mænd	kvinder
Lav enighed		
"Skolernes læseplaner bør omfatte sprogkurser i portugisisk, albansk, tyrkisk osv. for elever på det pågældende modersmål"	1.82	1.90
"Det bør være muligt at bestå den skriftlige del af kørekortprøven på de vigtigste indvandringssprog (f.eks. spansk, serbisk-kroatisk, tyrkisk osv.)"	1.87	2.10
Gennemsnitlig aftale	mænd	kvinder
Deter godt at kunne høre fremmedsprog på gaden, i den offentlige transport osv.	2.49	2.85
Det er ikke acceptabelt, at udenlandske kolleger taler med hinanden på et fremmedsprog foran schweiziske kolleger.	2.72	2.73
Hvis mærket af en kinesisk butik i en schweizisk by er på kinesisk, skal det også være på fransk, tysk eller italiensk (afhængigt af regionen)	2.80	2.76
Stærk enighed	mænd	kvinder
Udlændinge, der bor i Schweiz, bør ikke forvente, at den føderale eller lokale administration henvender sig til dem på deres eget sprog.	3.36	3.32
Amerikanere, der bosætter sig i Schweiz, skal lære sproget i deres nye land.	3.47	3.67
Deter vigtigt for migranterne at lære det lokalesprog	3.52	3.68

40 Bør kommunerne regulere brugen af sprog i det offentlige rum?

Virginie Mamadouh, Nesrin el Ayadi, Universiteit van Amsterdam

På grund af sprogets sociale og politiske karakter er sprogenes tilstedeværelse og synlighed et vigtigt aspekt af flersprogethed. I forbindelse med revisionen af sprogpolitikken (som har til formål at regulere flersprogethed) er det ofte hensigtsmæssigt at skelne mellem tre sprogbrugsområder:

- ▶ Statsrum, der henviser til offentlige institutioners brug af et eller flere sprog, det være sig internt eller i samspil med borgere og indbyggere
- ▶ det offentlige rum, som omfatter virksomheders eller nonprofitorganisationers brug af sprog
- ▶ det private rum, som selvfølgelig forstår brugen af sproget i private lokaler såsom et hus, men også en privat samtale mellem to venner.

Som det fremgår af beskrivelsen af disse områder, overlapper de hinanden. Er en skolegård et statsrum eller et offentligt rum (når staten organiserer offentlig uddannelse)? Og er en privat samtale stadig privat, når venner går i en bypark og kan høres af forbipasserende?

Selv om formelle kommunikationsregler let kan retfærdiggøres, og den individuelle frihed skal have forrang i den private sfære, anfægtes brugen af sprog i det offentlige rum ofte. I det offentlige rum dominerer de lokale sprog normalt — nogle gange på grund af strenge politikker, der gør brugen af det lokale sprog obligatorisk for kommercielle skilte og reklamer. Desuden bruges engelsk i stigende grad i mange europæiske lande, men traditionelt ikkeengelsk, til kommercielle formål, enten for at nå ud til turister eller for at fremkalde et globalt mærke. Som følge heraf er den dybe sproglige mangfoldighed i mange lokale sammenhænge usynlig og undertiden endda uhørlig i det offentlige rum.

Hvad fortæller forskningen os?

Brugen af bestemte sprog i sproglandskaber bestrides, når sproggrupper konkurrerer i området (Gorter 2006, Shohamy og Gorter 2008). Diskussionen af vejskilte i tosprogede regioner, der spænder fra selve tilstedeværelsen af begge sprog til den rækkefølge, hvori de er angivet på skiltet og størrelsen af de anvendte skrifttyper, samt den fysiske placering på et vejskilt (som er øverst) og brugen af forskellige skriftstørrelser, ses som en indikation af hierarkierne mellem sprogene. Når konflikten er hård og den politiske konflikt åbner, er hærværk ikke ualmindeligt: panelerne fjernes eller destrueres graffiti bruges til at fjerne den sprogversion, der anses for uhensigtsmæssig,

eller til at tilføje en sprogversion, der skønnes at mangle.

Illustrationer og beviser

Tegnene i flersprogede byer er mindre omstridte. Officielle tegn er sjældent flersprogede. Tegn på hollandsk og kinesisk i nogle få gader i Amsterdam for at fremme et lokalt kinesisk kvarter til turistformål er ikke kontroversielle (de kunne have været, hvis nabolaget var et etnisk distrikt, og koncentrationen af kinesiske indvandrere blev opfattet som et socialt problem; deres vigtigste mål ville i så fald have været at opfylde støttemodtagernes behov). Når nationale og/eller lokale stater også regulerer brugen af sprog i handelsskilte, er det generelt et spørgsmål om at sikre, at det nationale sprog ikke flyttes af en anden, eller at begrænse bevægelsen (Flandern, Quebec, Catalonien, Wales osv.). I 1990'erne gjorde Toubon-loven det obligatorisk at oversætte engelske slogans på billboards til fransk. I sjældne tilfælde, f.eks. i udkanten af Bruxelles i Flandern (kendt som Vlaamse Rand), anvendes det belgiske føderale styres territoriale princip strengt for at begrænserançaisernes bevægelser.

Denne holdning er motiveret af frygt for, at en fransktalende middelklasse, såvel som relativt velhavende udlændinge, ofte kaldet "expats", vil slå sig ned i flamske kommuner og ændre deres sproglige sammensætning. Desuden er det forbudt for borgmesteren og rådet at anvende fransk på kommunalbestyrelsesmøder. Andre steder er brugen af andre sprog i valgsamlinger eller til valgbrochurer ikke formelt reguleret, men stærkt anfægtet, som i Labour-partiets og Det Grønne Venstrepartis brug af tyrkisk ved de nederlandske kommunalvalg i Amsterdam, Rotterdam, Haag og Leiden (mens det konservative partis brug af engelsk i Amsterdam ikke engang er blevet bemærket). Endelig er skoler (offentlige) (i Flandern stadig) blevet rapporteret om at forbyde brugen af modersmål på skolegården — for at tilskynde til tilegnelse af skolens officielle sprog, men for i praksis at marginalisere sproglig mangfoldighed og flersprogede elever.

Politiske konsekvenser

Drøftelserne ovenfor illustrerer dilemmaet: Brugen af et sprog i det offentlige rum bekræfter, at man føler sig tilladt at bruge det, og at man føler "i sin plads". Dette kan fremme sociale relationer mellem grupper og forskellige former for inklusion, men samtidig kan det

hindre individuelle interaktioner med ikke-medlemmer af gruppen og inklusion i samfundet som helhed, samtidig med at opdelingen mellem grupper, der bruger forskellige sprog, forværres.

På samme måde kan udelukkelsen af ens modersmål fra det offentlige rum skabe en følelse af at være " udf gruppe" og hindre social inklusion, men kan tilskynde den enkelte til at tilpasse sig det lokale sprog og på længere sigt føle sig mere integreret i lokalsamfundet. Desuden kan muligheden for, at nye sprog kan byde nyankomne velkommen i lokalpolitikken, f.eks. (fransk i kommunalbestyrelserne i Vlaamse Rand, tysk på De Baleariske Øer, engelsk i Amsterdam) true regionens sproglige identitet for fastboende udlændinge (og kan endda være forbudt i henhold til de eksisterende sprogregler).

Hvis der findes nationale love og/eller bestemmelser vedrørende brugen af sproget i det offentlige, kan andre lokale politikker supplere dem ved at tilpasse dem til den lokale situation. Under alle omstændigheder er forbud mod visse sprog eller påtvingelse af andre to yderpunkter, som bestemt ikke vil fremme social samhørighed. De lokale myndigheder skal udvikle en nuanceret politik, der tager hensyn til de særlige forhold i det lokale sprogmiljø og kompleksiteten af samhørighed på flere niveauer. Udvælgelse af officielle tosprogede eller flersprogede tegn i forbindelse med ensprogede tegn og/eller tilskyndelse til brug af tosprogede eller flersprogede skilte i det offentlige rum kan være et mellemliggende middel. Under alle omstændigheder bør de lokale myndigheder sikre, at deres politik støttes af indbyggerne. Den øgede synlighed af nye sprog kan skabe en følelse af inklusion blandt nogle indbyggere, men samtidig kan det opfattes som et tab af status af andre vaner, hvis sprog skal gøre

plads for andre sprog.

"PracticeYourDutch Her" kampagnen af Vlaamse Rand blev suppleret af "en uge af allophone-kunden" for at gøre det mere inklusivt. Her er en plakat fra Zaventem kommune. Samtidig synes turistmodtagelsesskilte på engelsk efter angrebene i Bruxelles mindre problematiske end tegn på fransk (det andet nationale sprog anvendes ikke på vejskilte i Flandern).

Referencer og uddybning

- Bonfiglioli, C. (2017). *At leve i sprogrøven. Sprog- og territorialpolitikker i den flamske periferi af hovedstaden Bruxelles*. Doktorafhandling. Universitetet i Reims Champagne-Ardenne.
- Gorter, D. (Ed.) (2006). *Sproglandskab: en ny tilgang til flersprogethed*. Clevedon: Flersprogede anliggender.
- Shohamy, E. G., & D. Gorter (Eds.) (2008). *Sproglandskab: udvidelse af landskabet*. London: Routledge

Sprogundervisning, - undervisning og -indlæring

- 41 Hvordan kan inkluderende skolesystemer bedst styre sproglig mangfoldighed? 116
- 42 Hvordan kan ikke-formelle og uformelle læringsnetværk anvendes til at støtte flersprogethed? 118
- 43 Hvordan kan mobilitet og inklusion fremmes gennem flersprogethed inden for de videregående uddannelser? (ES)? 120
- 44 Hvordan kan vi hjælpe med at udveksle studerende, der lærer værtslandets sprog? 122
- 45 Hvordan kan uddannelsessystemerne reagere på dynamikken i sprogligt komplekse regioner? 124
- 46 Hvilke færdigheder har de lærere, der har størst behov for at håndtere sprogforskelle i inkluderende skoler? 126
- 47 Hvordan man bedst vurderer uformelle sprogfærdigheder? 128
- 48 Hvorfor er det tilrådeligt at kombinere "international orientering" og "regional beliggenhed" i universiteternes sprogstrategi? 130
- 49 Hvordan kan sprogvalidering fremme mobilitet og inklusion? 132
- 50 Hvordan kan myndighederne støtte opretholdelsen af færdigheder i fremmedsprog for voksne? 134
- 51 Hvordan kan migranternes eksisterende sprogkunderskaber anvendes til at hjælpe dem med at lære værtslandets sprog? 136
- 52 Hvem kan drage fordel af undervisning i modtagelige sprogkunderskaber? 138
- 53 Hvilken rolle spiller engelsk i flersprogede og multikulturelle læringsrum? 140

41 Hvordan kan inkluderende skolesystemer bedst styre sproglig mangfoldighed?

Gabriele Iannàcaro Università di Milano-Bicocca

"Omfattendeskoledgang": generelt at sikre, at alle børn, uanset køn, klasse, etnicitet, fysisk kapacitet og andre karakteristika, i næsten lige stort omfang kan drage fordel af de færdigheder og den viden, der stilles til rådighed i skolemiljøet. Rådet for Den Europæiske Union har forpligtet sig til at nå dette mål i mange politiske erklæringer og er blevet en hjørnesteen i de nationale uddannelsespolitikker i de fleste medlemsstater (EADSNE, 2011). Det er sandsynligvis en af de mest omkostningseffektive måder at håndtere de mange spørgsmål vedrørende social udstødelse på (De Forenede Nationers Afdeling for Økonomiske og Sociale Anliggender, 2016). Sprog er en af de vigtige forskelle, der skal tages fat på i et inklusivt skolesystem. I denne forbindelse betyder "inklusion" både at give alle studerende adgang til det eller de nationale sprog og at sikre, at alle studerende samt deres familier føler sig inkluderede og kan få succes, uanset deres sproglige oprindelse — i MIME-termer ved at forene inklusion og mobilitet. Hvad er de mest gunstige betingelser for at tilskynde til og hjælpe et skolesystem til at fungere på denne måde?

Hvad fortæller forskningen os?

En bred vifte af rapporter fra agenturer som f.eks. OECD og *Det Europæiske Agentur for Udvikling af Uddannelse til Special Needs Students (EADSNE)* samt uafhængige projekter såsom indekset for politik for integration af migranter viser, at obligatoriske uddannelsessystemer i EU kun har ringe indvirkning på forskellige aspekter af sproglig inklusion i betragtning af den definition af inklusion, som disse agenturer anvender. Som hovedregel indeholder de nationale uddannelsespolitikker et enkelt større undervisningssprog for alle år og begrænser eller modvirker læreres og studerendes brug af andre sprog. Dette har altid været set som en vej til social inklusion ved at fokusere på adgang til et dominerende politisk og økonomisk sprog.

Under betingelser med øget mobilitet bliver begrænsningerne ved denne tilgang imidlertid stadig tydeligere: elever fra andre sprogbaggrunde står ikke kun over for kortsigtede hindringer for klasseundervisning og socialisering, men generelt færre fordele ved skoledgang med hensyn til social integration, beskæftigelsesmuligheder og adgang til videreuddannelse (OECD, 2015).

MIME-forskningen har fokuseret på at identificere nøgleelementer i mere inklusive uddannelsesmodeller, der kan reducere disse omkostninger betydeligt på kort og lang sigt og dermed forbedre afvejningerne mellem inklusion og mobilitet for de europæiske samfund generelt. Den underliggende filosofi er kapacitetsopbygning i lokale skoler og skolesystemer og hensyntagen til sproglig mangfoldighed i forbindelse med bredere politiske rammer for uddannelsesmæssig og social inklusion.

Illustrationer og beviser

Et eksempel på et sprogpolitisk svar på makroniveau på det inkluderende uddannelsesmandat er den svenske garanti for førstesprogsundervisning for elever med et andet sprog, der tales i hjemmet, kombineret med en anden garanti for at undervise i svensk som andet sprog om nødvendigt, hvilket giver mulighed for integration i svensk. Som følge heraf skal hver svensk skole være klar til at vurdere elevernes behov, rekruttere passende lærere og planlægge kursernes tid for bedre at kunne imødekomme indvandrere- og minoritetsstuderende. Den lokale gennemførelse af politikken har imidlertid betydelige begrænsninger (Cabau, 2014), hvilket tyder på, at der er behov for en strategisk tilgang på flere niveauer.

Et eksempel på en politisk tilgang til inklusiv skoledgang findes i *de catalanske lokale uddannelsesplaner (Educatius d'entorn-planer)*, som blev indført i 2004 og siden er blevet udviklet af 88 kommuner i Catalonien. Den catalanske ramme henviser imidlertid kun i begrænset omfang til andre sprog end catalansk og spansk inden for rammerne af respekt for og anerkendelse af sproglig mangfoldighed. En bredere tilgang vil omfatte en bredere vifte af aktiviteter på de studerendes nationale sprog, der omfatter formel, ikkeformel og uformel uddannelse. Interventioner på mikroniveau på klasseværelsesniveau er blevet undersøgt i den akademiske litteratur. Der er enighed om, at det vigtigste bidrag til forbedring på dette niveau er effektiv grund- og efteruddannelse med henblik på inddragelse af lærere. Dette gælder også for de sproglige dimensioner af inklusiv uddannelse.

Vellykkede initiativer omfatter rekruttering af og støtte til mindretalslærere, forpligtelse til at medtage specifikt indhold i lærergrunduddannelsesprogrammer, krav om, at ansøgere skal opnå erfaring i forskellige skolemiljøer, etablering af effektive programmer for udvikling af lærere på arbejdspladsen og styrkelse af skolernes

kapacitet til at støtte lærere og lærende ved at ansætte fagfolk med specialiseret viden og færdigheder (EADSNE, 2011).

Ipolitiske implikationer

En optimal sprogpolitisk ramme i forbindelse med inklusiv skolegang vil som minimum omfatte følgende tre områder på en integreret måde:

► **Makro** ► Klare og universelle mandater med finansieringsgarantier for at sikre adgang til det nationale sprog og samtidig sikre anerkendelse og undervisning i familiesproget, idet gennemførelsen uddelegeres til flere lokale niveauer i skoleadministrationen

► **Mésåt**: Inddragelse af lokale/kommunale myndigheder, skoledistrikter, lokalsamfundsorganisationer osv. i udarbejdelsen af lokale uddannelsesplaner for at opfylde disse sproglige mandater på makroniveau og sikre, at de integreres i andre foranstaltninger til social inklusion

► **Mikro**: Et klart sæt krav, der gælder for alle akkrediterede læreruddannelsesprogrammer, og som specificerer udviklingen af lærernes evner til at håndtere sproglige forskelle, samtidig med at der gives mulighed for forskellige tilgange til udformningen af læseplaner.

Modersmålsundervisning i Sverige

	støtteberettiget		deltagere	
	Antal	%	Antal	%
I alt	250399	25,4	140959	56,3
Arabisk	52822	5,4	34664	65,6
Somalisk	20026	2	15096	75,4

Dansk	15506	1,6	8075	52,1
Bosnisk/ Kroate/Serbe	15360	1,6	7946	51,7
Persisk/ (Farsi)	13172	1,3	7360	55,9
Spansk	13011	1,3	6781	52,1
Kurdisk	11750	1,2	6622	56,4
Finsk	8900	0,9	4256	47,8
Albansk	8516	0,9	5273	61,9
Polsk	8309	0,8	4952	59,6
I andre tilfælde	83027	8,4	39934	48,1

Referencer og uddybning

Cabau, B. (2014). Uddannelsespolitik og -planlægning for mindretalssprog i Sverige. *Aktuelle spørgsmål i sprogplanlægning*, 15, 409-425.

EADSNE (2011). Læreruddannelse med henblik på inklusion i Europa - udfordringer og muligheder. Det Europæiske Agentur for Udvikling af Uddannelse for Personer med Særlige Behov. <https://www.european-agency.org/sites/default/files/TE4I-Synthesis-Report-FR.pdf>

OECD (2015). OECD's evalueringer af uddannelse af migranter, https://www.oecd-ilibrary.org/education/examens-de-l-ocde-sur-la-formation-des-migrants_20776845

Afdelingen for økonomiske og sociale anliggender (2016). Ingen lades i stikken: nødvendigheden af inklusiv udvikling. Rapport om den sociale situation på verdensplan 2016. De Forenede Nationer. www.un.org/esa/socdev/rwss/2016/full-report.pdf

42 Hvordan kan ikke-formelle og uformelle læringsnetværk anvendes til at støtte flersprogethed?

Mark Fettes Università di Milano-Bicocca

I den nuværende tilgang til voksenuddannelse fokuserer Den Europæiske Union på "selvstændige lærendes" politikker. Men de fleste mennesker i mobilitet er ikke rigtig "selvstændige" - de er afhængige af støtte fra en række sociale og institutionelle netværk, oftest på linje med de sprog og kulturer, der allerede er en del af deres repertoire. Desuden betyder sprogets sociale karakter, at nye sorter rent faktisk først erhverves, når den lærende formår at bruge dem til at få adgang til nye netværk — et centralt aspekt af udviklingen af en flersproget identitet. Politiske rammer skal derfor reagere på, hvordan personer i mobilitet virkelig organiserer og opfatter sig selv, og søge partnerskaber i formelle, ikke-formelle og uformelle læringsammenhænge.

Hvad fortæller forskningen os?

Undersøgelser som f.eks. OECD's seneste rapporter om indvandrerstuderende i skolen (2015) og rekrutteringen af vandrende arbejdstagere (2016) slår kraftigt til lyd for flersprogethed i forbindelse med social integration. At tilskynde personer i mobilitet til at bevare deres kulturarv gennem deltagelse i uformelle netværk, samtidig med at de udvikler nye sprogfærdigheder i værtssamfundet, kan forbedre deres læringskapacitet, beskæftigelsesegnethed og forståelse af andre kulturer.

Karakteren af ikke-formelle og uformelle netværk, der er tilgængelige for voksne lærende, varierer imidlertid betydeligt fra medlemsstat til medlemsstat (se figuren og Cedefop, 2009) eller endog fra sted til sted og fra et samfund til et andet i en given stat. Disse netværk udvikler sig i vid udstrækning i overensstemmelse med den lokale opfattelse af behov og muligheder snarere end inden for rammerne af national eller europæisk politik.

Det betyder, at de ressourcer, der er til rådighed til at støtte og fremme sproglig integration, er meget forskelligartede og integreret i lokale kulturer og traditioner.

Illustrationer og beviser

Feltforskning til MIME-projektet illustrerer nogle af de måder, hvorpå ikke-formelle/uformelle sproglæringsnetværk kan supplere formelle uddannelsesforløb.

Interviews med studerende, der deltager i

"sommeruniversiteter" arrangeret af AEGEE (Sammenslutningen af Europæiske Studerende Stater) viser, hvordan et ikke-formelt læringsnetværk kan tilegne sig en særlig flersprogethedskultur: i dette tilfælde positive holdninger til sprogindlæring og sproglig mangfoldighed, vægt på værdien af uformel sproglig kontakt og hyppig brug af ufuldkommen engelsk til praktiske formål. Selvom tidsseriedata ikke er tilgængelige, mener vi, at disse karakteristika er forholdsvis stabile og let overføres til nye medlemmer af netværket.

Vores undersøgelse af indvandrere fra det tidligere Jugoslavien i Sydtyrol illustrerer de forskellige typer læringsnetværk. Deltagerne repræsenterede erhvervelsen af italiensk og tysk som generelt forekommende på forskellige steder og på forskellige måder: Italiensk hovedsageligt i uformelle sammenhænge, tysk gennem sprogkurser. Disse ordninger syntes at være knyttet til fælles holdninger om sprog og deres talere. Deltagerne gav udtryk for, at italiensk var mere tilgængelig end tysk og syntes at føle sig mere tryk ved at tale om de sprog, de havde erhvervet hovedsageligt eller også i uformelle sammenhænge.

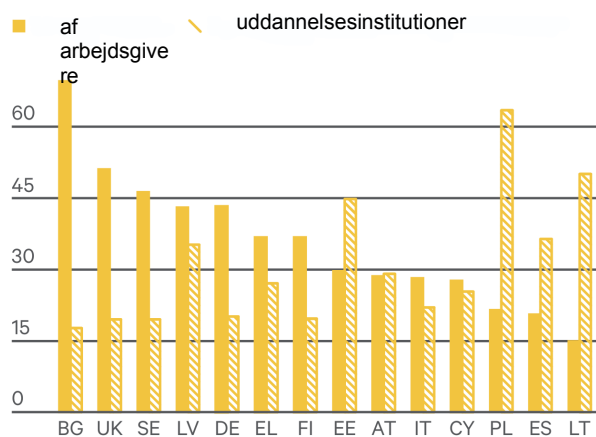
Som i AEGEE-undersøgelsen synes der derfor at være konsekvente sproglige overbevisninger og holdninger i disse sociale netværk, som i nogle henseender var dårligt tilpasset de muligheder for sprogindlæring, der tilbydes.

Gruppet Diskussioner i Vaasa, Finland, med fagfolk fra lande uden for Skandinavien afslørede også et fælles sæt holdninger og overbevisninger vedrørende lokal sprogindlæring. Alle deltagerne anså finsk for at være et meget tungt, vanskeligt og uegnet sprog, der hænger sammen med den traditionelle og konservative finske borgers stereotype. På den anden side blev svensk set som et meget tættere, lettere og mere tilfredsstillende sprog at lære, mens de svenske statsborgere i Vaasa blev anset for at være smukkere, mere succesfulde, mere attraktive og mere åbensindede. Disse holdninger var forbundet med valget af sprog til at lære i formelle, ikke-formelle og uformelle sammenhænge. Det skal også bemærkes, og dette gælder også for andre casestudier, en generel mangel på interesse i at forbedre engelskkundskaber ud over dem, der er tilstrækkelige til daglig kommunikation.

Politiske konsekvenser

Støtte til voksenundervisning sker normalt gennem udbud af kurser eller andre læringsmuligheder på sprog, der udvælges som led i en top-down-proces. Dataene viser imidlertid, at de lokale sociale netværk, uanset hvor disse muligheder er placeret (skoler, offentlige centre, biblioteker, arbejdsgivere, borgersammenslutninger osv.), spiller en central rolle i forbindelse med fastlæggelsen af, hvordan de anvendes. Ressourcerne kan tildeles mere effektivt og have en større langsigtet indvirkning på sproglig inklusion, hvis migranter og andre personer, der er i mobilitet, inddrages direkte i udformningen og gennemførelsen af programmerne. Der kan være tale om initiativer, der tager sigte på at ændre opfattelsen af visse sprog og kulturer, både i indvandrer- og værtssamfundene. Foranstaltninger til validering af sprogfærdigheder, der er erhvervet gennem ikkeformel og uformel læring, kan være en vigtig metode til at øge motivationen og forbedre opfattelsen af relevansen og belønningen af disse bestræbelser.

SEKTORER, DER ER INVOLVERET I IKKE-FORMEL UDDANNELSE, IFØLGE UNDERSØGELSEN OM VOKSENUDDANNELSE

(kilde: Cedefop, 2009)

Referencer og uddybning

Cedefop: Det Europæiske Center for Udvikling af Erhvervsuddannelse (2009). Hvem tilbyder faktisk muligheder for ikke-formel læring? goo.gl/2Mrzmc

Rådet for Den Europæiske Union (2012). Rådets henstilling af 20. december 2012 om validering af ikkeformel og uformel læring. goo.gl/3kFPW4

OECD (2015). [Indvandrerstuderende på skolen: Lettelse af rejsen mod integration](#). OECD-publikation.

OECD (2016). [Rekruttering af vandrende arbejdstagere: Europa 2016](#). OECD-publikation.

43 Hvordan kan mobilitet og inklusion fremmes gennem flersprogethed inden for de videregående uddannelser? (ES)?

Manuel Célio Conceição, Elisa Caruso, Neuza Costa, Universidade do Algarve

Inden for de videregående uddannelser (ES) anvendes sprog normalt i forskellige situationer og på det, man kunne kalde en segregativ måde. Dette kan ses i undervisning og læring, forskning og styring, selv på tosprogede eller tresprogede universiteter. Adskillelsen mellem sprog underminerer mobilitet og inklusion. Videregående uddannelsesinstitutioner kan imidlertid udvikle innovative politikker for at fremme mobilitet og sikre inklusion på samme tid. Den generelle idé er at tilskynde studerende, forskere og administrativt personale til bedre at forvalte, udvikle og anvende de forskellige sprog i deres repertoire.

Hvad fortæller forskningen os?

Nogle nyere teorier går ud fra, at færdigheder på forskellige sprog ikke er særskilte systemer, men snarere et enkelt integreret system, også kendt som flersproget kompetence. Den enkelte skal styre kendskabet til forskellige sprog alt efter kommunikationssammenhæng (f.eks. ved at hæmme visse sprog og anvende dem, der er nødvendige i en given situation). Dette er i MAGICC-projektet blevet betegnet som " enkommunikativ og interaktiv fortegnelse over en person, der består af flere sprog og sprogvarianter, herunder førstesprogene på forskellige kompetenceniveauer, og forskellige typer af kompetencer, som alle er indbyrdes afhængige. Mappen som helhed repræsenterer en ressource til at handle i en række forskellige brugssituationer. Det udvikler sig over tid og livslang erfaring og omfatter interkulturel bevidsthed og en evne til at tilpasse sig og deltage i de multikulturelle sammenhænge i universitets- og arbejdslivet" (MAGICC Conceptual Framework 2013: 5).

Som TAGER I BETRAGTNING, at " manglen på sprogkundskaber er en af de største hindringer for deltagelse i europæiske uddannelses- og ungdomsprogrammer"(Erasmus+ 2017-vejledningen: 9)Det kan nemt udledes, at evnen til at bruge hele sprogrepertoiret og udvikle ens flersprogede kompetencer er en merværdi for studerende, forskere og personale. Det kan hjælpe dem med at få større motivation og lettere deltage i mobilitetsprogrammer. Derudover erhverver de nyttige faglige færdigheder. De videregående uddannelsesaktørers udvikling af flersprogede færdigheder kan støtte og forbedre deres

personlige, akademiske og faglige resultater og dermed forbedre deres potentielle mobilitet. Samtidig kan en bred anvendelse af sprogrepertoier inden for de videregående uddannelser lette sproglig inklusion. Evnen til at anvende de forskellige sproglige fortegnelser over studerende, forskere og personale gør det sproglige miljø for de videregående uddannelser åbne for modtagelse og accept af sproglig mangfoldighed. I denne henseende er brugen og udviklingen af flersprogede færdigheder et passende svar på kompromiset mellem mobilitet og inklusion, der bidrager til at løse spændingerne mellem dem.

Illustrationer og beviser

Inden for de videregående uddannelser kan flersprogede færdigheder fremmes på flere måder. De undersøgelser, der er gennemført under MAGICC-projektet,² giver relevante og praktiske værktøjer, der giver et internationalt sæt kategorier til at beskrive og vurdere flersprogede og multikulturelle færdigheder.

Et casestudie i et klasseværelse ved universitetet i Algarve i Portugal giver et eksempel på, hvordan flersproget kompetence kan fremmes, og hvordan det kan bidrage til at løse kompromiset mellem mobilitet og inklusion.

Undersøgelsen fokuserer på *sprog- og kommunikationspolitik*, et BA-niveaukursus. Deltagerne på dette kursus er både lokale og Erasmus-studerende med en bred vifte af sproglige baggrunde. Instruktøren giver deltagerne mulighed for at tale deres foretrukne sprog (forudsat at de forstår det eller kan oversættes til forskellige sprog, så alle kan forstå det). Kursusmaterialet indeholder videnskabelige tekster på engelsk, der læses, analyseres og diskuteres på forskellige sprog. Forskellige elementer i de enkelte elevfortegnelser er involveret, og der opstår et medlæringsmiljø fra klassens kollektive repertoire. Som følge heraf anvendes mange sprog i dette kursus, herunder portugisisk, engelsk, fransk, italiensk og spansk.

Desuden skulle de studerende holde en endelig

1 Programvejledning under Erasmus+. Version 3 (2017).

2 MAGICC — Modularisering af flersproget og multikulturel akademisk kommunikationskompetence www.magicc.eu

præsentation ved hjælp af tre sprog, som de havde valgt: et sprog til PowerPoint-præsentationen, et sprog til den mundtlige præsentation og et sprog til at besvare spørgsmål fra instruktøren og eleverne. Denne form for opgave er en kreativ, men også struktureret metode til udvikling af flersprogede færdigheder.

Sidstnævnte opgave og brugen af mange sprog bøger over studerende i løbet af kurset, også i forbindelse med brugen af engelske tekster, førte til en række metasproglige overvejelser om indholdet og relaterede sproglige spørgsmål.

Det tillod større lighed i klasseværelset og større deltagelse af alle deltagere, både lokale og udenlandske.

Politiske konsekvenser

I betragtning af den flersprogede kontekst, som de videregående uddannelser er integreret i, er der forskellige grunde til at fremme flersproget kompetence. Det fremmer mobiliteten og gør det lettere at komme ind i en flersproget faglig verden. samtidig bidrager det til at øge bevidstheden om og accepten af den eksisterende sproglige mangfoldighed.

Politikker til fremme af flersproget kompetence kan gennemføres af individuelle instruktører (som i ovennævnte casestudie). Det kan også fremmes på institutionelt plan, f.eks. gennem flersprogede og multikulturelle kurser, der er åbne for hele universitetssamfundet. Et eksempel herpå er kurser i kommunikationsuddannelse i flersprogede sammenhænge ved Basel Universitet (Schweiz) (Gekeler et al. 2013) og ved *Interaction Multilingual*.

Brug dine sprog ved Jyväskylä Universitet, Finland (Kyppö et al. 2015).

Sprog, der anvendes i klassen under kurset		
	Sprog, der bruges til at skrive (whiteboard eller slide præsentation)	Sprog, der anvendes oralt
Lærer	Engelsk, fransk, portugisisk	Engelsk, fransk, portugisisk
Studerende	Engelsk, fransk, portugisisk	Engelsk, fransk, italiensk, portugisisk, spansk

Referencer og uddybning

Gekeler, P., Manger S., Meyer, S., & uRank, D. (2013). Flersprogethed, flersprogethed og internationalisering inden for det europæiske område for videregående uddannelse: Udfordringer og perspektiver på et schweizisk universitet. *Sprogindlæring i videregående uddannelser*, 2, 405-425.

Kyppö, A., T. Natri, M. Pietarinen, & P. Saaristo. (2015). Brug dine sprog! Fra ensproget til flersproget interaktion i en sprogklasse. I J. Jalkanen, E. Jokinen, & P. Taalas (Eds.), *stemmer for pædagogisk udvikling — udvidelse, forbedring og udforskning af videregående uddannelse sprogindlæring* (s. 319-335). Dublin: Research-publishing.net

44 Hvordan kan vi hjælpe med at udveksle studerende lære sproget i deres værtsland

Cyril Brosch, Sabine Fiedler, University Leipzig

Udvekslingsprogrammer giver studerende mulighed for at blive i udlandet i lang tid. Dette er ofte den første mulighed i deres liv og kan være særlig akuti Europa, hvor sprogkundskaber er en nøglefaktor for mobilitet og inklusion. Hvis studerende imidlertid ikke har et forudgående kendskab til værtslandets sprog, er disse udvekslinger for korte til at sikre tilstrækkelig sprogindlæring. Selv om brugen af engelsk afhjælper de fleste mobilitetsproblemer, kan det hindre inklusion på universitetet og i hverdagen, undtagen når de enkelte studerende er særligt ved at holde fast i at lære det lokale sprog.

Hvad fortæller forskningen os?

En undersøgelse foretaget af Leipzig MIME-teamet undersøgte brugen af sproget af omkring 500 udvekslingsstuderende, der deltog i udvekslinger til og fra Tyskland (Brosch 2017). Han foreslog, at lande med populære sprog, navnlig engelsk og fransk, havde stor succes med hensyn til at forbedre sprogkundskaberne og fremme inddragelsen af indbudte studerende, mens resultaterne for andre lande, især dem med mindre prestigefyldte sprog, varierede betydeligt.

Vores forskning tyder på, at størstedelen af udvekslingsstuderende er interesseret i at lære værtslandets sprog, men har få muligheder for at gøre det i tilfælde af "små" sprog. Dette viser, at projekter som Erasmus+ endnu ikke har nået deres fulde potentiale til støtte for flersprogethed. Udvekslingsstuderende, herunder dem, der tilbringer deres Erasmus+ ophold i sprogligt mindre lande, hvor undervisningssproget generelt er engelsk, er interesseret i at lære det lokale sprog (se figuren modsatte).

Illustrationer og beviser

I praksis støder eleverne ofte på forhindringer. På grund af manglen på sprogkurser kan de ikke begynde at lære værtssproget før udvekslingen, og under opholdet tilbydes der sjældent passende kurser. Fælles indkvartering, konferencer og rekreative aktiviteter giver eleverne mulighed for at tilbringe det meste af deres tid sammen med andre udvekslingsstuderende.

De fleste af de oplysninger, de modtager før eller under deres ophold, er kun på engelsk.

Deltagerne i vores studie klagede ofte over manglende kontakt med lokale studerende og lokalbefolkningen på

grund af sprogbarrieren samt en utilstrækkelig tilrettelæggelse af udvekslingsprogrammer:

Jeg havde forestillet mig det anderledes, i hvilket omfang jeg ville mestre ungarsk ved afslutningen af mit ophold. Jeg havde virkelig til hensigt — jeg spekulerede på, om jeg skulle tage et mere intensivt kursus, men i virkeligheden var der ikke en, og jeg kunne kun gøre det grundlæggende kursus [...] Det var ret slemt.

Der er lidt pre-triage. Der findes et Erasmus-kursuskatalog og et katalog over universitetskurser. Og det er ret begrænset, hvad du kan og ikke kan vælge. [...] Jeg finder det dumt, især i den generelle sammenhæng, fordi jeg bor i en studenterboliger her, og de gør det på nøjagtig samme måde her." [dvs. de byder Erasmus+ studerende velkommen adskilt fra lokale studerende]

Som følge heraf sluttede nogle studerende sig til sidst kun en lille kreds af andre udvekslingsstuderende under hele deres ophold, idet de kun havde erhvervet et minimum af kendskab til det lokale sprog. Dette forhindrede dem i at få mest muligt ud af deres ophold.

Politiske konsekvenser

Det er tilrådeligt at give de studerende flere muligheder ikke blot for at studere værtslandets sprog, men også og frem for alt for at bruge sproget. Derfor er det ikke tilrådeligt at organisere studier af indgående studerende på en måde, der giver dem mulighed for udelukkende at stole på engelsk under hele udvekslingen. Mens eleverne aldrig bør tvinges til at lære et bestemt sprog, bør der være en målbar fordel ved at tale det lokale sprog.

Nogle specifikke retningslinjer er som følger:

1. Udvekslingsstuderendes hjemuniversiteter bør så vidt muligt give deres studerende flere incitament og muligheder for at lære det, der kaldes "små"sprog, ved at tilbyde kurser i de lokale sprog på deres partneruniversiteter og ved at tilbyde anerkendte sprogkurser før og under udvekslingen.
2. Koordinatorer for Erasmus+ bør gøre indlæring af lokalt sprog til en topprioritet for en studerendes ophold. Eksempler på god praksis, f.eks. sprogaviser og Tandem-læring, bør anvendes mere bredt.
3. Onlinetest og -kurser under Erasmus+ bør omfatte sprogene i alle deltagende lande for at give eleverne mulighed for at begynde at lære det lokale sprog inden

udvekslingen.

4. Værtsuniversiteterne bør forstærke deres indsats for at undgå adskillelse af de studerende til gengæld for lokalbefolkningen. Universiteternes administrative organer bør ikke tilbyde deres tjenester på engelsk som et enkelt sprog eller som standard, men også på lokale sprog for at tilskynde Erasmus-studerende til at bruge dem.

Værtsuniversiteterne bør fordoble deres indsats for at undgå adskillelse af udvekslingsstuderende fra lokalbefolkningen. Universiteternes administrative organer bør ikke tilbyde deres tjenester på engelsk som et enkelt sprog eller som standard, men også på lokale sprog for at tilskynde Erasmus-studerende til at bruge dem.

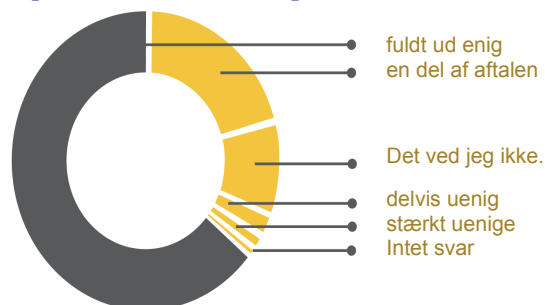
Referencer og uddybning

Brosch, C. (2017). *Inwiefern fördert das Erasmus+ Programm Mehrsprachigkeit?* (Tal på kollokviet "Language Skills for Economic and Social Inclusion", Berlin, den 12. oktober 2017).

Harrison, N. (2015). *Praksis, problemer og magt i*

"internationalisering i hjemmet: kritiske overvejelser om nyere forskningsresultater. *Undervisning i videregående uddannelse*, 20, 412-430.

Mitchell, R., McManus, K. & Tracy-Ventura, N. (Eds.) (2015). *Social interaktion, identitet og sprogindlæring under ophold i udlandet*. Den Europæiske Andensprogssammenslutning eprints.soton.ac.uk/id/eprint/381255

SPROGINDLÆRING ER EN VIGTIG MOTIVATION FOR MIT OPHOLD I UDLANDET.

45 Hvordan kan uddannelsessystemerne reagere på dynamikken i sprogligt komplekse regioner?

Gabriele Iannàccaro Università di Milano-Bicocca

Europas sproglandskab udviser en forbløffende grad af variation på grund af historiske, politiske, sociale og økonomiske forhold — ikke kun fra stat til stat, men også inden for stater. Dette gør det vanskeligere at udforme integrationspolitikker, da det er nødvendigt ikke blot at tage hensyn til statens politiske og kulturelle traditioner som helhed, men også til lokale og regionale forskelle samt til den igangværende udvikling som følge af forskellige indvandrings- og udvandringsmønstre.

Hvad fortæller forskningen os?

Tre typer forskelle har en stor potentiel virkning. Den første er rækken af sproglige variationer. Når de fleste taler et sprog fra samme sprogfamilie, fremmer dette muligheden for interforståelse (f.eks. i Skandinavien eller i det vestlige slaviske sprogområde). Dette reducerer generelt de samlede omkostninger ved flersprogethed. For det andet er en eksisterende statslig eller regional tradition for flersprogethed en vigtig faktor med hensyn til at påvirke hbitanternes holdning til blanding af koder og erhvervelse af sprog i regionen (Iannàccaro 2010) samt mobile menneskers forhold til deres oprindelige og nyerhvervede repertoier. For det tredje spiller den forskellige demografiske sammensætning af by- og landmiljøer (herunder detaljerede lokale bosættelsesmønstre, f.eks. koncentration af migranter i visse kvarterer) en vigtig rolle for sproglig integration. Disse tre faktorer er klart synlige i MIME-forskningen.

Illustrationer og beviser

I en casestudie i Andorra konstaterede vi, at portugisiske vandrende arbejdstagere hovedsagelig er afhængige af deres modersmål og deres strategier for forståelse, når de er i kontakt med spansk, catalansk og fransk. Men de fremherskende sociale holdninger til disse forskellige sprog varierer betydeligt, påvirket af den politiske og sociale situation. Catalansk, som det eneste officielle sprog, er forbundet med opadgående mobilitet; Franskanses for at være et undervisningssprog, der ligesom catalansk er hjemmehørende i Andorra; Spansk opfattes som et "påtrængende" sprog, der tolereres i uofficielle sammenhænge; Portugisisk betragtes som udenlandsk og forbundet med manglende social mobilitet. Disse holdninger hindrer succes og udbredelsen af interforståelsesstrategier, navnlig mellem portugisisk, spansk og catalansk. Samtidig giver Andorras officielle

sprogpolitik ikke meget plads til at anerkende sproglig mangfoldighed. Selv om de udgør op til 16 % af befolkningen, udtrykker de portugisiske mobile arbejdstagere og deres familier derfor vrede over den opfattede ulige behandling.

I et andet casestudie indsamlede vi sproglige biografier af migranter fra det tidligere Jugoslavien, der i øjeblikket bor i den officielt tosprogede italienske provins Bolzano/Bozen (Sydtirol). I dette tilfælde fandt migrationen sted uden for grænserne mellem de forskellige sproglige familier (de traditionelle sprog i Sydtirol omfatter Ladin, højtyske, germanske dialekter og italiensk, mens indvandrere fra det tidligere Jugoslavien taler serbisk/bosnisk, albansk og rumænsk).

De sprogmønstre, der er forbundet med integration, varierer afhængigt af de sprogregistre, som migranterne medbringer (ensproget, tosproget mindreårig osv.) og målgruppen for værtssamfundet. I Sydtirol er det tyske samfund på grund af sin oprindelige flersprogethed og holdninger, der er mere gunstige for sprogforskelle, mere fleksibelt end italiensk ved at acceptere understandardformularer og ufuldstændige faser af sprogindlæringen; for fuldstændig integration er tyske og germanske dialekter imidlertid nødvendige. For dem, der er mere orienteret mod den italienske koncern, kan erhvervelsen af standarditaliener være tilstrækkelig.

Politiske konsekvenser

Uddannelsespolitikken skal tage hensyn til visse regioners traditioner og holdninger, ellers kan der være en kløft mellem det, der tilbydes, og det, folk leder efter. Samtidig skal alle sproglige identiteter og repertoier anerkendes som en del af samfundets mangfoldighed. Flersprogede regioner, der ofte ligger ved grænserne mellem stater, tilbyder betingelser, der kan bane vejen for en bedre forståelse af dynamikken i komplekse repertoier. Dette indebærer vedtagelse af uddannelsespolitikker, der:

- ▶ integrerer undervisningen i det regionale sprog, historie og Landeskunde (i det væsentlige "kultur") og omfatter grænseoverskridende naboregioner, både for elever i skolealderen og voksne.
- ▶ Positioner flersprogethed som en normal situation for både indfødte og mobile befolkninger, ved hjælp af hver for at hjælpe med at forstå den anden;
- ▶ understreger de kulturelle og uddannelsesmæssige fordele ved kontakt mellem sprogsamfund og mindretalsamfundenes rolle som broer mellem

forskellige kulturelle og sproglige traditioner.

Disse anbefalinger udgør en opfordring til *undervisning i interkulturel medborgerskab* (Byram et al., 2016), som omfatter fokus på regionale og lokale forskelle som en integreret del af politikkerne for sproginddragelse.

Referencer og uddybning

Byram, M., Golubeva, I., Hui, H., & Wagner, M. (Eds.) (2016). *Fra principper til praksis i uddannelse for interkulturelt medborgerskab*. Clevedon: Flersprogede anliggender.

Iannàccaro, G. (2010). *Ling di minoranza e scuola. En dieci anni dalla legge 482/99. Han plurilinguismo scolastico nelle comunità di minoranza della Repubblica Italiana*. Quaderni della Direzione Generale per gli Ordinamenti Scolastici e per l'Autonomia Scolastica 1. Romaer: Ministero

dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca.

Mar-Molinero, C. & Stevenson, P. (Eds.) (2006). *Sprogideologier, politikker og praksis: Sprog og Europas fremtid*. London: Palgrave Macmillan.

Klistermærker, der tilskynder til brug af catalansk i en butik i Andorra la Vella.

46 Hvilke færdigheder har de lærere, der har størst behov for at tackle sprogforskelle i inkluderende skoler?

Gabriele Iannàcaro Università di Milano-Bicocca

Lærerne spiller en afgørende rolle i gennemførelsen af sprogundervisningspolitikker. Denne rolle er mere aktiv og kompleks, end man ofte tror, hvilket kræver en række forskellige evner, som er blevet grundigt undersøgt i forbindelse med læreruddannelsesforskning med henblik på inklusion (dvs. lærernes forberedelse til arbejde i inkluderende skoler, hvor fordelene fordeles ligeligt mellem alle elever, uanset individuelle eller kollektive forskelle). Vi hentede inspiration fra denne forskning til at drage konklusioner om lærernes rolle i at tage hensyn til den sproglige mangfoldighed i disse skoler, hvor modstridende krav om mobilitet og inklusion kan forenes.

Hvad fortæller forskningen os?

Undersøgelser og konferencer, der er sponsoreret af to store internationale organisationer, har klart fastlagt udfordringens omfang, hvilket kræver ændringer i den måde, hvorpå lærerne arbejder på individuelt, klasse-, skole- og samfundsniveau. Organisationen for Økonomisk Samarbejde og Udvikling (OECD) sammenfattede status i to nøglerapporter, lærer Matter (2005) og lærer for mangfoldighed (2010). For nylig har De Forenede Nationers Organisation for Uddannelse, Videnskab og Kultur (UNESCO) offentliggjort en række "Advocacy Guides" om inklusiv læreruddannelse (Kaplan and Lewis, 2013).

I den europæiske sammenhæng blev det største politikorienterede projekt koordineret af Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning med Særlige Behov (EADSNE) med deltagelse af ekspertgrupper af politiske beslutningstagere, undervisere af generelle og specialiserede lærere fra 25 lande. Et af resultaterne af dette arbejde var Evidence-

Based Profile of Inclusive Teachers (EADSNE, 2012), som identificerede de evner, som lærerne har brug for at arbejde effektivt i forskellige klasseværelser.

Illustrationer og beviser

Se tabellen på næste side.

Politiske konsekvenser

Læreruddannelsesprogrammer i alle medlemsstater bør opfordres til at opfylde strengere krav til udviklingen af lærernes kapacitet til at arbejde med sprogforskelle i inkluderende skoler. Disse kapaciteter omfatter en række indbyrdes forbundne holdninger og overbevisninger, viden og forståelse, færdigheder og evner, der supplerer dem, der er identificeret af hele lærernes inkluderende uddannelsesforskning.

Referencer og uddybning

EADSNE (2012). Læreruddannelse for inklusion: Profil af Inkluderende Lærer. Den fulde tekst european-agency.org/sites/default/files/Profile-of-Inclusive-Teachers.pdf

OECD (2005). Lærernes afgørende rolle <https://www.oecd.org/fr/education/scolaire/34990974.pdf>

OECD (2010). Uddannelse af lærere for mangfoldighed. Resumé <https://www.oecd.org/fr/education/cei/44837540.pdf>

Kaplan, I. & Lewis, I. (2013). Fremme af inklusiv læreruddannelse: Fortalervejledninger. UNESCO. Links til hele serien goo.gl/8ywS7v

Færdigheder, der kræves af lærere til at håndtere sproglige forskelle i inkluderende skoler.

	Holdninger og overbevisninger	Viden og forståelse	Færdigheder og kapaciteter
Forbedring af de lærendes mangfoldighed			
Sprogdesign i inklusiv uddannelse	Sprogindlæring og brugen af sprog i undervisningen skal være meningsfuld for alle studerende	Læring og brug af mere end en række sprog er en tilgang for alle lærende, ikke kun for nogle, der betragtes som forskellige	Kritisk undersøgelse af ens egne overbevisninger og holdninger til forskellige sproglige sorter er et grundlag for gensidig respekt
Lærerens perspektiv på elevernes sproglige forskel	Elever på flere sprog skaber merværdi for skoler, lokalsamfund og samfundet	Eleverne er en ressource til at lære sproglig mangfoldighed for sig selv og deres jævnaldrende.	I stand til at lære af eleverne om sprogforskelle og hjælpe skolerne med at fejre disse forskelle
Støtte alle lærende			
Fremme af skolemæssig, social og følelsesmæssig læring for alle	Har høje forventninger til alle lærende og søger at inddrage forældre og familier, uanset deres sproglige oprindelse.	Kendskab til flersprogede udviklingsmønstre og -veje samt forskellige sprogindlæringsmodeller	Fokus er på kommunikation, overførsel af færdigheder i sprog, der tales i hjemmet og i samfundet, og forældres og familiers deltagelse i vurderingen.
Effektiv undervisning i heterogene klasser	Ansvarlig for læring af alle studerende sprogforskelle betragtes som værdifulde ressourcer til læring	Identificere de enkelte elevers styrker differentiering af læseplaner, så de omfatter mangfoldighed af sprog og kulturer	Arbejder med individuelle elever, blandede grupper; finde måder at bruge andre sprog produktivt i klasseværelset
Samarbejde med andre			
Arbejde med forældre og familier	Respekt for forskellige kulturelle, sociale og sproglige sammenhænge effektiv kommunikation og samarbejde. effektiv kommunikation og samarbejde	Forstår betydningen af positive færdigheder og interpersonelle relationer til at samarbejde gennem sproglige forskelle	Kommunikerer effektivt med forskellige familier, der bygger på samfundets progressourcer generelt
Samarbejde med en række andre uddannelsesfagfolk	Værdsætter samarbejde, partnerskaber og teamwork gennem og med flere sprog	Ved, hvordan lærere i inkluderende klasser kan samarbejde med andre eksperter og medarbejdere om at dele deres sproglige ekspertise	Opbygning af et flersproget klasseværelse som en del af et bredere skolesamfund hjælper med at håndtere sproglig mangfoldighed på skoleniveau
Personlig faglig udvikling			
Lærere som tankevækkende praktikere	Arbejde med forskellige sprog indebærer problemløsning baseret på evidensbaseret praksis og personlig træning	Kender metoder til forskning-aktioner og hvordan man foretager problemløsning, refleksion og selvevaluering	Vurderer ens egen praksis og samarbejder med andre for at vurdere, hvordan sprogforskelle håndteres i hele skolen
Efter- og videreuddannelse og udvikling	Forstår, at løbende læring, forandring og udvikling er afgørende for at tackle sproglig mangfoldighed	Er opmærksom på den flersprogede, juridiske og politiske kontekst; forpligter sig til at udvikle viden og færdigheder med henblik på inklusiv praksis	Forfølger innovation og personlig læring, bruger kolleger og andre modeller som kilder til læring og inspiration

47 Hvordan kan man bedst vurdere uformelle sprogfærdigheder?

Mark Fettes Università di Milano-Bicocca

Vurderingen af sprogfærdigheder er en gren af det bredere område viden, Validation og voksenkompetenceakkreditering (ACR) — et vigtigt fokus for UNESCO's Institut for Livslang Læring og OECD og et tilbagevendende tema i EU's politiske erklæringer om voksenuddannelse. Ligesom andre voksne evner erhverves sprogkundskaber ofte uformelt, og evalueringsordninger, der er udviklet til formelle miljøer såsom skoler og universiteter, kan ikke tilpasses mindretallet og indvandrerbefolkningernes behov. Fremskridt på dette område er afgørende for at forbedre balancen mellem mobilitet og inklusion for de flersprogede europæiske borgere.

Hvad fortæller forskningen os?

Rådet for Den Europæiske Union (2012) anbefalede, at medlemsstaterne senest i 2018 gennemfører foranstaltninger til validering af færdigheder, der er erhvervet på en ikke-formel og uformel måde, med henblik på at overholde den europæiske referenceramme for kvalifikationer. Rapporter fra UNESCO (Singh, 2015) og OECD (2015, 2016) viser imidlertid, at dette kan være en vanskelig proces, der kræver en grundig tilpasning af de eksisterende tilgange til betingelserne for øget mobilitet og mangfoldigheden af færdigheder og viden på spil. Dette gælder for sproget: uformelle sprogkundskaber er oftere mundtlige og lever sjældent op til de grammatiske korrektionsstandarder, der forventes i de skriftlige prøver. I vore egne casestudier var informanterne ofte villige til at indrømme, at deres færdigheder på et givet sprog var mangelfulde, men gav ikke desto mindre udtryk for tillid og kompetence til at anvende dem. Gode evalueringsværktøjer og -processer vil tage fat på både styrkerne og begrænsningerne ved disse opgørelser.

Billedet viser den relative vægt af processerne for at erhverve formelle (grå), ikke-formelle (grå) og uformelle (gule) sprog i et mobilt liv. Det ser ud til, at uformelle sprogkundskaber erhverves selv på relativt sene stadier, dvs. normalt efter den alder, hvor folk vurderes i skolen.

Illustrationer og beviser

Som med andre aspekter af sproglig inklusion har VAR

makro-, meso- og mikrodimensionelle dimensioner. På makroniveau er den mest almindelige model for sprogvurdering den fælles europæiske referenceramme for sprog, hvor nogle stater udpeger nationale eksamenscentre, mens andre akkrediterer en række institutioner, herunder kulturcentre og videregående uddannelsesinstitutioner. Generelt er det ikke de samme institutioner, der beskæftiger sig med uddannelse af indvandrere, og evalueringen af CEFR (den fælles europæiske referenceramme for sprog) vil blive betragtet som for formel og utilgængelig af mange voksne lærende under mobilitetsforhold. En lignende organisationsmodel kan imidlertid direkte involvere indvandrerorganisationer i undersøgelsen af sprogkundskaber, der er erhvervet uformelt. Niveauer af afgørende betydning. Inklusiv sprogvurdering er baseret på fastlæggelse af processer og standarder i forbindelse med regionale flersprogethedsvarianter. F.eks. bør sprogfærdighedsstandarder i vores Andorra-casestudie henvise til de forskellige funktioner i fransk, catalansk, spansk og portugisisk for at afspejle deres faktiske og potentielle rolle i elevernes repertoire.

Evalueringsindten for sådanne rammer kan også spille en pædagogisk rolle ved at øge bevidstheden om deres egne sproglige holdninger, vaner, evner og vækstpotentiale.

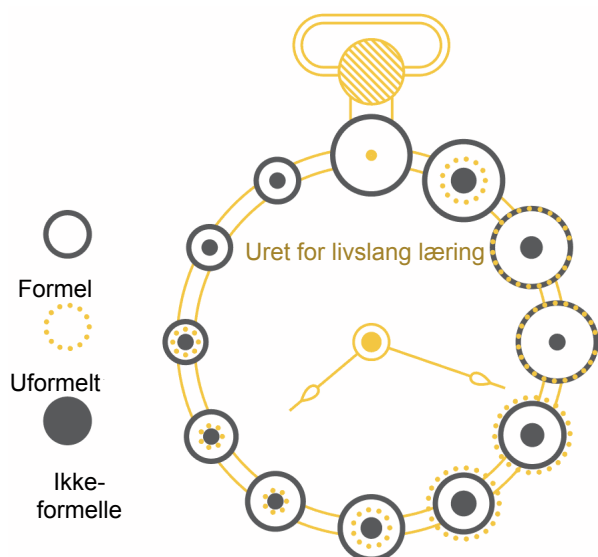
På mikroniveau er det nødvendigt at definere specifikke evalueringsværktøjer og -praksis (Cedefop, 2015). I stedet for traditionelle test og undersøgelser, som kan være skræmmende, og som ikke er tæt forbundet med anvendelsessammenhænge, bør der anvendes andre metoder, f.eks. samtale (interviews), rapportering (selvevaluering), observation, simulering eller tredjeparts vidneudsagn. For at være pålidelige kræver mange imidlertid en højt kvalificeret og erfaren evaluator.

Mere lovende for en bred anvendelse er den autentiske uformelle og kontinuerlige vurdering, som er uløseligt forbundet med den lærendes problemløsnings- og kommunikationsfærdigheder, og som kan dokumenteres ved hjælp af folios port.

Politiske konsekvenser

Udviklingen af procedurer, standarder og organisatoriske rammer for inklusiv sprogevaluering er en langsigtet virksomhed, men med potentielt betydelige udbytter. Ligesom andre skridt hen imod inklusiv flersproget uddannelse fokuserer den på

kapacitetsopbygning på lokalt plan. Som et første skridt vælger eksperter i markedet passende valideringsmetoder og vejleder valideringsprocessen i samarbejde med lokale kulturcentre, indvandrersorganisationer og andre. Med tiden vil sidstnævnte overtage kontrollen over processen. Det deraf følgende system vil styrke den sociale integration og samtidig forbedre muligheden for at overføre uformelle, anerkendte, validerede og akkrediterede sprogfærdigheder.

Referencer og dybder

Cedefop: Det Europæiske Center for Udvikling af Erhvervsuddannelse (e (2012)). *Europæiske retningslinjer for validering af ikkeformel og uformel læring*. Luxembourg: Den Europæiske Unions Publikationskontor. Cedefops referenceserie Nr. 104. <http://dx.doi.org/10.2801/50647>

OECD (2015). *Indvandrerstuderende på skolen: Lettelse af rejsen mod integration*. OECD-publikation.

OECD (2016). *Rekruttering af vandrende arbejdstagere: Europa 2016*. OECD-publikation.

Singh, M. (2015). *Globale perspektiver for anerkendelse af ikkeformel og uformel læring: Hvorfor anerkendelse betyder noget*. UNESCO's Institut for Livslang Læring, Springer Open.

48 Hvorfor er det tilrådeligt at kombinere "internationalisering" og "regional beliggenhed" i universiteternes sprogstrategi?

Manuel Célio Conceição, Elisa Caruso Neuza Costa, Universidade do Algarve

Når der er tale om en (subnational) regional vejledningspolitik inden for de videregående uddannelser (ES), er der ikke nødvendigvis garanti for sproglig inddragelse af nye studerende eller ansatte, og mobiliteten kan blive hæmmet. Faktisk indebærer en international politik normalt brug af en enkelt lingua franca, typisk engelsk. Dette kompromitterer inddragelsen af personer, der ikke taler det lokale sprog, medmindre det resulterer i skabelsen af en lokaliseret anglofonboble, som lokale engelsktalende vil blive udelukket fra. En politik, der fremhæver den vellykkede kombination af et "regionalt sted" og "internationalisering", kan således være en reaktion på kompromiset mellem mobilitet og inklusion.

Hvad fortæller forskningen os?

Ifølge programvejledningen for Erasmus+ (2017: 318) "internationalisering" vedrører enhver aktion, der involverer mindst ét land, der deltager i programmet, og mindst ét partnerland". I ES betyder internationalisering faktisk "Anglicisation". Engelsk betragtes nu som det "internationale videnskabssprog" og "lingua franca holdt-for-erhvervet videregående uddannelse", som angivet, for eksempel i Mazak og Herbas-Donoso (2015). Som Phillipson (2009) påpeger, er engelsk dominerende rolle til ulempe for ikke-engelsktalende, hvilket klart viser, at der ikke er noget i sig selv videnskabeligt om engelsk overvægt i forhold til brugen af et andet sprog. Som følge af mobiliteten er de sproglige fortegnelser for de studerende og de højere læresteders undervisnings- og forskningspersonale imidlertid stadig mere diversificerede; hvad angår behandlingen af viden, bliver brugen af en enkelt lingua franca stadig mindre.

I den henseende giver det europæiske projekt² IntlUni f.eks. resultater vedrørende de udfordringer og muligheder, som den internationale klasse inden for videregående uddannelse i flersprogede og multikulturelle læringsrum (MML'er) har.

Internationalisering forstås bedre i forhold til to andre begreber, nemlig internationalisering i hjemmet og virtuel mobilitet. Faktisk er "fysisk mobilitet ikke et mål i sig selv; snarere er det en af måderne at

internationalisere" (Lauridsen et al. 2015: 14). Internationalisering i hjemmet omfatter anvendelse og udvikling af en international læseplan, og som understreget i forordning (EU) nr. 1288/2013 (172)³ kan det "ikke kun være et alternativ til fysisk mobilitet, men kan også betragtes som en forberedelse til yderligere fysisk mobilitet". For så vidt angår virtuel mobilitet defineres det som "en række aktiviteter, der støttes af informations- og kommunikationsteknologier, herunder e-læring, som udfører eller fremmer internationale samarbejds erfaringer i en undervisnings-, uddannelses- eller læringsammenhæng" (Erasmus+ 2017 Guide: 322)⁴.

Illustrationer og beviser

Antallet af engelsksprogede undervisningsprogrammer på europæiske universiteter er steget betydeligt i de seneste år (Wächter and Maiworm, 2014): antallet af identiske ETP'er steg fra 725 programmer i 2001, til 2 389 i 2007 og til 8 889 i denne undersøgelse. ETP'er i Europa tilbydes hovedsagelig i den anden cyklus (masterniveau). Fire femtedele af alle programmer (80 %) tilhører denne kategori. Imidlertid er det kun 10- 20 % af de europæiske studerende, der studerer i udlandet, og 80- 90 % af de studerende befinder sig i deres hjemland (COM(2013) 499 final: 6).

Internationaliseringen bør derfor ikke kun vurderes ud fra en grov studentermobilitet, men også ud fra karakteren af de involverede processer, såsom internationalisering af læseplanen, sikring af internationale/interkulturelle læringsresultater for alle studerende (Leask, 2015). Dette er ikke en "anglicisation", men snarere et forslag fra Europa-Kommissionen (2013, 499 endelig: 6) som "integrering af en global dimension i udformningen og indholdet af alle læseplaner og undervisnings-/læringsprocesser (undertiden benævnt "hjemmeinternationalisering") for at sikre, at langt størstedelen af de lærende, 80- 90 %, der ikke er internationalt mobile med henblik på diplom- eller meritmobilitet, alligevel er i stand til at erhverve de nødvendige internationale færdigheder i en globaliseret

1 Programvejledning under Erasmus+. Udgave 3 (2017)

2 IntlUni — Udfordringerne i det flersprogede og multikulturelle læringsrum i det internationale universitet.

3 Forordning (EU) nr. 1288/2013.

4 Programvejledning under Erasmus+. Udgave 3 (2017)

verden."

For at sikre større inklusion af studerende, forskere eller mobile medarbejdere og "for atrealisere deres potentiale for en vellykket integration i deres værtsland har mobile studerende, forskere og undervisningspersonale brug for særlig støtte til sprogindlæring, herunder muligheden for at lære det eller de lokale sprog, uanset om det erundervisningssproget eller forskergruppen"(COM(2013) 499 final: 6)¹.

Wächter, B. & Maiworm, F. (Eds.). (2014). *Engelskfaglige programmer inden for europæisk videregående uddannelse. Status i 2014* (ACA-papirer om internationalt samarbejde på uddannelsesområdet). Bonn: Det er Lemmens.

Politiske konsekvenser

For at opnå lokale og internationale retningslinjer på samme tid bør videregående uddannelsesinstitutioner vedtage strategier, der fremmer lokal kultur og lokale sprog og fremmer den internationale dimension af alle aspekter af de videregående uddannelser, som foreslået i afgørelse (1298/2008/EF: 96²)"aktiviteter (...) såsom fremme, tilgængelighed, kvalitetssikring, anerkendelse af meritter, anerkendelse af europæiske kvalifikationer i udlandet og gensidig anerkendelse af kvalifikationer med tredjelande, udvikling af læseplaner, mobilitet, tjenesteydelseskvalitet osv. Strategier til fremme af internationalisering inden for de videregående uddannelser, herunder internationale læseplaner, med særlig vægt på lokal kultur og lokale sprog, kan derfor være et middel til at fremme interkulturel og flersproget uddannelse.

Referencer og uddybning

Lauridsen, K. et al. (Eds.) (2015). *Muligheder og udfordringer i det flersprogede og multikulturelle læringsrum. Endeligt dokument fra projektet InternationalUni Erasmus Academic Network 2012-15*. Aarhus: InternationalUni.

Leask, B. (2015). *Internationalisering af læseplanen*. Abingdon: Routledge

Mazak, C. & Herbas-Donoso C. (2015). Translanguaging praksis på et tosproget universitet: en casestudie af et videnskab klasseværelse. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 18, 698-714.

Phillipson, R. (2009). Engelsk på videregående uddannelser: Panacea eller pandemi? I Peter Harder (Ed.), *Angles om den engelsktalende verden: Engelsk sprogpolitik, internationalisering og universitetsundervisning* (s. 29-57). København, Danmark: Museum Tusulanum Press.

-
- 1 Com(2013) 499 final. Meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Rådet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget - Videregåendeuddannelse i Europa i verden.
 - 2 Afgørelse nr. 1298/2008/EF.

49 Hvordan kan validering af sprogfærdigheder fremme mobilitet og inklusion?

Gabriele Iannàcaro Università di Milano-Bicocca

Mange faktorer påvirker mobile menneskers beslutninger om sprogindlæring på internationalt plan. Den uddannelsesmæssige og sproglige baggrund for hver person spiller en rolle, samt deres holdninger og motivationer til værtssamfundet: har de til hensigt at blive, er de der udelukkende for arbejde eller uddannelse, hvad er betydningen af kontakter og lokale forbindelser osv.? Mange af disse faktorer kan dog være påvirket af politikken. Navnlig er sprogbevidsthed, fremme af læringsmuligheder (især uden for det formelle system) og officiel anerkendelse af sprogkundskaber, der er erhvervet i sådanne sammenhænge, tre tilgange, der kan tilskynde til integration og samtidig støtte mobilitet.

Hvad fortæller forskningen os?

I mange sammenhænge er personer i mobilitet ikke tilstrækkeligt opmærksomme på fordelene ved yderligere sprogindlæring. Lingua francas (og mere generelt de bredere kommunikationssprog) anvendes ofte på en instrumental og interaktiv måde, som gør det muligt at opfylde umiddelbare behov, men ikke giver mulighed for yderligere integration i de respektive målsamfund. Disse former for sproglig kommunikation anvendes ofte til praktiske kommunikationsformål, som ikke involverer personlige relationer mellem talerne og muligvis i arbejdstiden. Flere MIME casestudier bekræfter dette. Portugisiske arbejdstagere, der bosætter sig i Andorra, bruger f.eks. ofte et almindeligt forstået sprog, som de allerede har kendskab til (i dette tilfælde spansk) i stedet for at lære catalansk som lokalt sprog. De internationale funktionærer i Vaasa, Finland, har tendens til at være tilfredse med deres eksisterende færdigheder, noget begrænsede på engelsk, som arbejdsprog og til at opfylde daglige behov, snarere end at få en god beherskelse af svensk, endsige finsk.

I sådanne tilfælde kan den mobile befolkning (dvs. mobilitet) udvikle et sæt fælles holdninger, der begrænser inklusion.

Samtidig viser vores forskning, at højtuddannede og flersprogede mennesker udviser mere positive holdninger til at lære et nyt sprog. F.eks. viser vores kvalitative undersøgelser af europæiske universitetsstuderende, der er indskrevet i sommerprogrammer i forskellige lande, at de er enige om, at engelsk som lingua franca ikke har fremmet kulturel forståelse og fordybelse, selv om de værdsætter

deres færdigheder på engelsk, gik de også ind for indlæring og brug af yderligere sprog. Disse og andre casestuedeltagere fokuserede på uformel og ikkeformel sprogindlæring af forskellige årsager. Den mest attraktive vej mod større sproglig inklusion er anerkendelse, validering og evaluering af uformelle sprogkundskaber samt øgede muligheder for at erhverve sådanne færdigheder.

Illustrationer og beviser

Kompleksiteten af den enkelte situation illustreres af det modsatte tal, der illustrerer den vifte af sproglige sorter, der erhverves og anvendes af en enkelt serbisk kvinde, der bor i Sydtyrol — som et eksempel på en række informanter, der blev interviewet gennem vores MIME feltforskning. Det skal bemærkes, at de sprog, der erhverves på universitetet, ifølge hendes erfaring normalt kun anvendes i mere formelle sammenhænge, mens sprog, der erhverves uformelt, hjemme og i samfundet, er mere relevante for hverdagen.

Det er på det mellemliggende politiske plan, at disse sproglige realiteter kan behandles, dvs. i en region som Sydtyrol eller et byområde som Vaasa, snarere end i et nabo-område eller et land som helhed.

Effektiv sprogintegration kræver et partnerskab mellem skoler, arbejdsgivere og lokalsamfund for at fremme forskellige sprogindlæringsforløb og effektiv validering af erhvervede ikke-formelle/uofficielle færdigheder. Validering kan understøtte markedsintegration, (gen)indgang i skolen eller blot social inklusion. Uddannelse og beskæftigelse af medlemmer af lokalsamfundet i forbindelse med vurdering og validering af sprogkundskaber vil være et vigtigt bidrag til denne proces. En anden vigtig fordel ville være at forbedre vurderingen af børns tidligere sprogkundskaber under deres optagelse i lokale skoler.

Politiske konsekvenser

Blandt andre faktorer er de politiske beslutningstagere nødt til at tage hensyn til de holdninger til forskellige sprog og deres talere, som er udbredt i værtssamfundet (dvs. blandt både nyankomne og lokalbefolkningen).

Det er absolut nødvendigt at ændre offentlighedens opfattelse for at præsentere mangfoldigheden af sprog som et ønskværdigt resultat af mobiliteten, ikke hindre, men støtte inklusion. Dette tyder på, at ud over at

fremme anerkendelsen og valideringen af sprogkundskaber, der er erhvervet uden for det formelle system, bør Meso-uddannelsespolitikken også:

► integrere undervisningen i det regionale sprog, historie og kultur (herunder grænseoverskridende naboregioner) for både elever i skolealderen og voksne i formelle, ikke-formelle og uformelle sammenhænge;

► positionering af flersprogethed som en normal situation for både indfødte og mobile befolkningsgrupper ved hjælp af en til at hjælpe med at forstå hinanden;

► understreger de kulturelle og uddannelsesmæssige fordele ved kontakter mellem sprogsamfund og mindretalsamfundenes rolle som bro mellem forskellige kulturelle og sproglige traditioner.

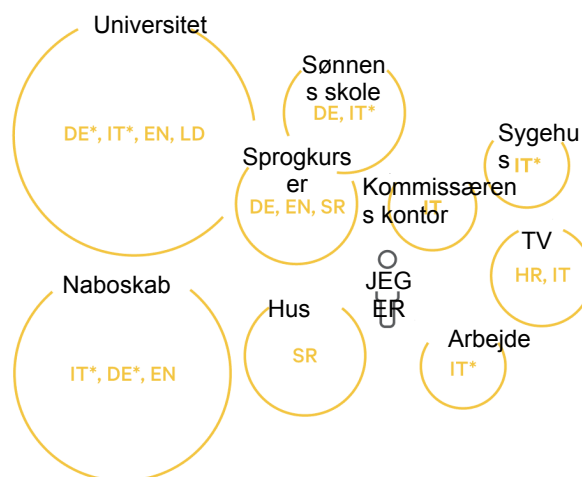
Referencer og uddybning

Cedefop: Det Europæiske Center for Udvikling af Erhvervsuddannelse (e (2012)). *Europæiske retningslinjer for validering af ikkeformel og uformel læring*. Luxembourg: Den Europæiske Unions Publikationskontor. Cedefops referenciserie Nr. 104. <http://dx.doi.org/10.2801/50647>

Herzog-Punzenberger, B., Le Pichon Vorstman, E., & Siarova, H. (2017) *Flersproget uddannelse i mangfoldighedens lys: Indhøstede erfaringer*, NESET II-rapporten, Luxembourg: Den Europæiske

Unions Publikationskontor.

OECD (2015). *Indvandrerstuderende på skolen: Lettelse af rejsen mod integration*. OECD-publikation.

DET SPROGLIGE MILJØ FOR EN UNG SERBISK KVINDE FRA SYDTYROL SET AF SIG SELV

Mentalt kort over Marta Lupica Spagnolo. AF: Tysk I: Engelsk
HR: Kroatisk IT: Italiensk LD: Ladin
PERSONALEVEDTÆGTEN: Serbisk.

* kan bruges i forskellige lokale sorter.

50 Hvordan kan myndighederne støtte opretholdelsen af færdigheder i fremmedsprog for voksne?

François Grin, universitetet i Genève

Et flersproget samfund er et samfund, hvor mennesker med forskellige sprogprofiler lever og arbejder sammen. Selv om der gennem sprogpolitikken træffes passende foranstaltninger for at sikre, at alle sproggrupper har passende rettigheder og faciliteter, kræver flersprogethed i samfundet ikke nødvendigvis, at alle personer også er flersprogede. Men samfundets flersprogethed har tendens til at være mere flydende og effektiv, hvis en stor del af indbyggerne også er bi- eller flersprogede. I lande eller regioner, hvor to eller tre sprog længe har været til stede og er en del af den nationale eller regionale identitet, fungerer den samfundsmæssige flersprogethed desuden bedre, hvis indsatsen for at erhverve et andet eller endog et tredje sprog, i stedet for altid at falde på medlemmerne af et enkelt fællesskab, er afbalanceret — det vil sige, hvis medlemmer af alle sproggrupper, der historisk set er til stede i samfundet, stræber efter at lære andres sprog. Dette sker imidlertid ikke nødvendigvis alene, og der er behov for en vis støtte fra staten. Som hovedregel gør undervisningsministeriet i en stat eller tosproget region det obligatorisk at lære et andet lokalt sprog: Spansk og catalansk er en del af skolens læseplan i Catalonien; ligesom spansk og baskisk i Baskerlandet, finsk og svensk i Finland, eller fransk og engelsk i Quebec. Indlæring af fremmedsprog er imidlertid kun en del af problemet. Når først de er erhvervet, skal sprogkundskaber bevares, og statens støtte til dette kan være meget nyttigt. Denne støtte kan være en del af en samordnet sprogpolitikplan.

Hvad fortæller forskningen os?

Vi ved, at undervisningen i fremmedsprog i det klassiske skolesystem er ujævn.

Kvantitative data om voksnes fremmedsprogsfærdigheder og om skole- og ikke-skoleundervisningens bidrag til deres færdigheder giver en interessant historie, hvis de foreligger: de viser, at ikke-skolebaserede kanaler ofte vejer tungere end den traditionelle skoleuddannelse. Den relative betydning af de forskellige kanaler uden for skolen varierer alt efter modersmålet (L1) og det sprog, de lærer (L2). Efter at have levet i seks måneder eller mere efter 5 år i et miljø, hvor målsproget er dominerende, synes det imidlertid stadig at være en vigtig determinant for færdigheder, som det fremgår af tabellen på den modsatte side, som anvender data indsamlet fra en repræsentativ stikprøve på 1 600 voksne (18-65 år) i Schweiz. Som disse tal viser, får livet i et miljø, hvor målsprogettales, altid en høj score og ankommer i stædighed.

Men ikke alle har mulighed for at leve i et fremmed sprogmiljø, og man kan ikke altid forvente, at voksne, på trods af deres interesse i at lære et fremmedsprog, tager aftenundervisning i stedet. En anden undersøgelse i Schweiz (ud af mere end 40 000 unge voksne omkring 19 år) viser, at omkostningerne indberettes af 55,3 % og 61,6 % af de mandlige og kvindelige respondenter (Grin et al., 2015: 550) og bør ses som den største hindring for voksnes investeringer i indlæring eller vedligeholdelse af fremmedsprog. Dette berettiger i høj grad myndighedernes støtte til at lære og opretholde fremmedsprogsfærdigheder. Udfordringen er at udvikle et system, der tilbyder sprogeksposering (snarere end traditionel uddannelse) både billigt og attraktivt for voksne.

Illustrationer og beviser

Et sådant system blev udviklet inden for rammerne af Bilingualism Forum i den officielt tosprogede by Biel/Bienne, som strækker sig over den fransk-tyskesproggrænse i Schweiz. Siden 2000 har Bilingualism Forum, en privat fond, der modtager offentlige tilskud, lettet oprettelsen af to-personers tandems, herunder en indfødt tysk taler og en indfødt fransk taler, der mødes en gang om ugen i seks måneder i en timelang samtale, med et sprog, der normalt bruges i 30 minutter og det andet i 30 minutter. Forummet giver mulighed for at mødes, regelmæssigt overvåge processen og yde praktisk støtte i form af en modelaftale mellem medlemmerne, et deltagerbevis og en brochure til at registrere fremskridt eller problemer. Deltagelse er gratis. Tandemerne i øjeblikket (december 2017) omfatter 400 deltagere, men er på inscrites og har en venteliste. Mens korrespondancen hovedsagelig involverer tysk-franske par, tilbyder forummet også tandems, der involverer engelsk, italiensk og spansk.

Politiske konsekvenser

Offentlighedens støtte til forummet for tosprogethed er helt klart en del af sprogpolitikken. Selv om deltagerne hovedsagelig kommer fra den tosprogede by Biel/Bienne, hvor initiativet blev iværksat, blev forummet også bestilt af myndighederne i den fransktalende by Neuchâtel og den tysktalende by Bern, som er 40 km fra hinanden og ikke ved den sproglige grænse, med henblik på at udvikle et tandemtilbud, der specifikt er rettet mod indbyggerne i disse to byer. Tandem-deltagerne mødes regelmæssigt i begge byer, og deres transportomkostninger godtgøres.

Ud over at tilbyde en billig og fleksibel måde at vedligeholde og udvikle sprogkunderskaber giver tandem-tilgangen også muligheder for interkulturelle møder og udvekslinger mellem sprogsamfund.

sprog i Schweiz. Fribourg: Akademiske udgaver.

Grin, F., Amos, J., Faniko, K., Fürst, G., Lurin, J., & Schwob, I. (2015). *Schweiz-Cultural Society. Hvad unge gør med dem i dag*. Glarus/Chur: Rüegger Verlag.

Referencer og uddybning

www.bilinguisme.ch/Tandem/Tandems-linguistiques

Grin, F. (1999) *færdigheder og belønninger. Værdien af*

BIDRAG TIL FREMMEDSPROGSKUNDKABER FRA TRE UDVALGTE KANALER TIL ERHVERVELSE AF ANDET SPROG (UD AF SYV). Kilde: tilpasset efter Grin (1999: 129).

L1	Tysk		Fransk		Italiensk		
L2	Fransk	Dansk	Tysk	Dansk	Tysk	Fransk	Dansk
L2 skoleuddannelse (justeret for studieår)	1	4	2	3	1	2	4
Har boet i et L2-miljø i 6 måneder eller mere efter 5 år	2	2	3	2	2	1	1
Eksponering for L2 i hjemmet, i barndommen og i ungdommen	3	3	1	1	3	—	—

51 Hvordan kan migranternes eksisterende sprogkundskaber anvendes til at hjælpe dem med at lære værtslandets sprog?

Sabine Fiedler, Cyril Brosch, universitetet i Leipzig

Et stort antal migranter, der kommer til Europa, taler allerede et fremmedsprog. Disse færdigheder skal tages i betragtning i deres sprogundervisning. Lokale sprogundervisningskurser er ofte strengt ensprogede og bruger derfor ikke den "propedeutiske effekt", dvs. den positive virkning, som kendskab til et eller flere fremmedsprog har på indlæringen af et nyt fremmedsprog. Hvis denne virkning ikke udnyttes, er det spild af tid og intellektuelt potentiale, hvad enten det er for økonomiske migranter, asylansøgere eller personer, der har fået tildelt flygtningestatus.

Hvad fortæller forskningen os?

Folk, der migrerer til Europa, har ofte engelskkundskaber. Statistikkerne for Tyskland i 2015 viser f.eks., at 28,1 % af asylansøgerne har et vist kendskab til engelsk (Rich 2016: 9). I en undersøgelse af flygtninge i Berlin sagde 49 %, at de havde et vist kendskab til engelsk, og 13 % sagde, at deres sprogkundskaber var influenzaidéer/perfekte (Hochschule für Medien, Kommunikation und Wirtschaft 2016, s. 20).

Det er blevet konstateret, at studerende på tysk som f.eks. L3 kan bruge deres tidligere erhvervede kendskab til engelsk som L2, da de to sprog er typologisk forbundne. Dette er især nyttigt, hvis talerens modersmål ikke er knyttet til tysk. F.eks. kan den store gruppe indvandrere, der taler arabisk som førstesprog, og som også har et vist kendskab til engelsk som fremmedsprog, drage fordel af det, når de studerer tysk.

For at sikre en vellykket gennemførelse af dette resultat i sprogundervisningsprogrammer, navnlig i forbindelse med migration, er det nødvendigt at have data om hver elevs tidligere sproglige repertoire, således at homogene klasser kan kombineres.

Lærerne vil derefter kunne arbejde mere effektivt, især hvis deres undervisning understøttes af passende undervisningsmateriale.

Da folk imidlertid har meget forskellige niveauer på engelsk, ville det være nyttigt at bestemme, hvilket niveau af sprogkundskaber der kræves, for at den forudgående viden kan være effektiv. En sådan vurdering bør naturligvis tage hensyn til andre faktorer, f.eks. læse- og skrivefærdigheder (eller deres fravær), både på det første sprog og på andre sprog i deres repertoire. Eleverne kan drage fordel af kendskabet til det latinske alfabet og skal gøres

opmærksom på ordforråd og lignende grammatiske elementer på engelsk og tysk, samtidig med at de advares mod eksistensen af "falske venner" mellem disse to sprog og den interlingual interferens af engelsk.

Illustrationer og beviser

Den fælles metode til kun at undervise et fremmedsprog i målsproget, hvad enten det drejer sig om pædagogiske overvejelser (nærfordybelse) eller praktiske formål (manglende fælles undervisningssprog), fører til meget langsomme fremskridt, især i begynderkurser, som nogle deltagere i vores interviewstudier har rapporteret (Fiedler/Wohlfarth skal offentliggøres, tekstudskrift; @ symboliserer latter):

Tysk@ Med tyske lærere, tror jeg, selv niveau A, de taler kun tysk. Så det er virkelig svært for mig at forestille dig, du har ingen idé om sproget, og så går du i klasse med en indfødt taler.

Forskning i sprogkurser for flygtninge har vist, at lærende ikke desto mindre anvender eksisterende sprogkundskaber, uanset om de oversætter til deres modersmål for andre studerende eller skifter koden til engelsk, som angivet i følgende uddrag fra vores interviews:

På første niveau, ligesom niveau B1, undertiden læreren også brugt engelsk til at forklare. Men det er lidt forbudt, fordi vores Direktor, som vores direktør siger, det ikke er tilladt at bruge engelsk i vores klasse. Men vi kan ikke forstå, hun er nødt til at gøre det.

Som vi ser, bruger lærerne undertiden engelsk som lingua franca for at lette de studerendes forståelse, men proceduren vedtages ikke konsekvent eller altid ved hjælp af passende undervisningsmateriale, selv om disse materialer begynder at dukke op, som det fremgår af figuren. Homogenisering af grupper af lærende på grundlag af deres tidligere viden vil systematisk være afhængig af disse metoder.

Politiske konsekvenser

De mulige retningslinjer er som følger.

1. Ved udviklingen af sprogkurser i det lokale sprog for migranter skal der altid tages hensyn til tidligere sprogkundskaber. Dette skulle bidrage til at gøre elevgrupperne mere homogene og dermed bedre i stand til at arbejde sammen.

2. Undervisningsmateriale, der tager hensyn til elevernes sproglige fortægnelser, navnlig deres kendskab til engelsk, bør udvikles og gennemføres.

Referencer og uddybning

Aronin, L. & Hufeisen, B. (2009). *Udforskning af flersprogethed: Udvikling af forskning i L3, flersprogethed og flersprogethed*. Amsterdam: Det er Benjamins.

Fiedler, S. & Wohlfarth, A. (2018). Deutsch oder Englisch? Zur Sprachenwahl von Migranten i Leipzig. I S. Fiedler & C. Brosch (Eds.), *Flucht, Exil, Migration — sprachliche Herausforderungen* (s. 13-31). Leipzig: Leipziger Universitätsverlag.

Hochschule für Medien, Kommunikation und Wirtschaft (2016). *Flüchtlinge 2016: Studie der HMKW zu Demokratieverständnis und*

Integrationsbereitschaft von Flüchtlingen veröffentlicht 2016. www.hmkw.de/news/artikel/studie-fluechtlinge-2016/
www.tagesspiegel.de/downloads/14016204/1/studie-hmkw.pdf

Rich, A.-K. (2016). Asylantragsteller im Jahr 2015: Sozialstruktur, Qualifikationslevel und Berufstätigkeit. *Kurzanalysen af Forschungszentrums Migration, Integration und Asyl des Bundesamtes für Migration und Flüchtlinge* 3. goo.gl/np4KuT

Schneider, D. L. (2018). Über die Verwendung des Englischen unter Geflüchteten Personen im Laufe des Deutschspracherwerbs. I S. Fiedler & C. Brosch (Eds.), *Flucht, Exil, Migration — sprachliche Herausforderungen* (s. 47-67). Leipzig: Leipziger Universitätsverlag.

Brug engelsk til at undervise i tysk. Uddrag af: Menschen i går. Deutsch als Zweitsprache. Arbeitsbuch A1.2. München: Hueber, 2013.

5 Ergänzen und vergleichen Sie.

Deutsch	Englisch	Meine Sprache oder andere Sprachen
der Norden	the north	
der O _____	the east	
der S _____	the south	
der W _____	the west	
Norddeutschland	Northern Germany	
Süddeutschland	Southern Germany	

52 Hvem kan drage fordel af undervisning i modtagelige sprogkundskaber?

Machteld Meulleman, Alice Fiorentino, University of Reims Champagne-Ardenne

Folk kan uddannes til at tilegne sig sprogkundskaber, der er særligt modtagelige (eller interrehensive). Det betyder, at folk kan lære at forstå, hvad der siges eller skrives på et fremmedsprog, uden nødvendigvis at kunne tale eller skrive dette sprog, forudsat at det er tæt forbundet med mindst ét sprog, de allerede kender. Denne form for uddannelse blev foreslået for første gang af det 17.^{århundrede} matematiker og filolog Pierre Besnier, der mente, at sprog bør betragtes som et kontinuum, og hævdede, at de derfor er bedre lært ved sammenligning. I dag er interforståelsesuddannelsen stadig i vid udstrækning baseret på udnyttelse af sproglige ligheder mellem beslægtede sprog. måleter at udvikle elevernes evne til at præcisere betydningen af halvgennemsgtige ord (se tabel).

I dag er der en række pædagogiske ressourcer, herunder lærebøger og lydmaterialer, til interforståelsestræning i romanske sprog (især fransk, italiensk, portugisisk, spansk, rumænsk og catalansk), germansk (navnlig nederlandsk, tysk, svensk, norsk, islandsk, uxembourgeois og ferioien) og slavisk (især tjekkisk og slovakisk). Deres anvendelse i skolerne er dog fortsat meget marginal, og når det anvendes, skyldes det som regel en håndfuld læreres stærke personlige engagement. Dette kan skyldes, at den interrehensive tilgang generelt præsenteres enten som tilbehør til generel sprogundervisning eller som en undertype til integreret sprogundervisning ved hjælp af dokumenter, der er skrevet på flere nært beslægtede sprog (se Escudé 2008), uden reelt at identificere, hvem der kan drage størst fordel af den, og hvilke særlige behov den kan opfylde.

Hvad fortæller forskningen os?

For mobile mennesker, der flytter til et nyt land, er sprogindlæring et vigtigt skridt i retning af inklusion, selv om det normalt er en vanskelig og tidskrævende oplevelse. Udviklingen af *modtagelige sprogkundskaber* kan ikke være et mål i sig selv, men det kan være et nyttigt springbræt til mere omfattende sprogindlæring, herunder *produktive* mundtlige og skrivefærdigheder.

Da tilegnelsen af modtagelige færdigheder tager meget mindre tid end at lære at tale, giver denne tilgang eleverne mulighed for at komme hurtigt frem og holde motivationen til at fortsætte med at lære. Ved at give eleverne et sæt nyttige værktøjer til at forstå det nye sprogmiljø kan de desuden blive relativt uafhængige på

kort tid, afhængigt af den sproglige afstand mellem deres sprog og værtssproget. Dette kan føre til en følelse af myndiggørelse, hvilket er særlig vigtigt, når der er mindreselværd på grund af den lærendes afhængighedsstatus. Gensidig forståelse fremmer også en harmonisk og gradvis integration i det nye sprog og det nye samfund, hvilket forsinker den stress, der ofte er forbundet med fremmedsproget.

Illustrationer og beviser

Vi interviewede ti italienske adoptivfamilier, der var vært for et barn, der ikke talte italiensk. Forældrene understregede betydningen af at give børnsproglige "indikationer og bidrag" ikke blot for at fremme udviklingen af værtssproget, men også for at hjælpe dem med at blive fortrolige med det nye miljø. Mange forældre understregede, hvor unødvendigt og undertiden kontraproduktivt det var at tvinge barnet til at tale italiensk.

Flere forældre så endda skolen som en hindring for sproglig og social inklusion, fordi den udelukkende fokuserede på barnets mangel på produktive sprogkundskaber, uvidende om, at nogle børn talte et sprog, der tillod gensidig forståelighed (f.eks. spansk versus italiensk) og kunne deltage i læseplanen i deres alder.

De satte ham i det første år på trods af, at han var otte år gammel, og så blev jeg i min stilling, og jeg sagde: Nej, nej, du indtaster det i det andet år, og de sagde: Det kan vi ikke, fordi han ikke kan tale, og han kan ikke skrive.

En forælder forklarede, hvordan hans spansktalende datter holdt stille i skolen i tre måneder, fordi hun troede, at skolens personale ikke kunne forstå hende. En sådan situation kunne let have været undgået, hvis læreren havde taget hensyn til den gensidige forståelse af barnets modersmål og skolesproget.

Lærerne forstod det, men de gjorde ikke den indsats, vi gjorde for at forstå, så vores datter følte sig lidt fortabt.

Vores undersøgelse viste, at tværfaglige færdigheder spontant blev anvendt i private miljøer for at afbøde det kulturelle chok som følge af mobilitet, mens de ofte blev forsømt i offentlige og professionelle miljøer som f.eks. skoler.

Politiske konsekvenser

Følgende foranstaltninger bør overvejes.

1. Start sprogundervisning og testning for indkommende mobile elever med fokus på modtagelige færdigheder, idet du tager en indbydende og produktiv tilgang.

2. Tilbyde sprogundervisning i modtagelige færdigheder til lærere og socialarbejdere, der er involveret i modtagelse af allofoner, hvilket giver dem mulighed for at udvikle en tilnærmelsesvis forståelse af en bredere vifte af sprog, de møder, i stedet for kun at lære i dybdennogle få.

3. Tilskynde lærere og klassekammerater til at værdsætte sprogkunderskaber hos indkommende Allophone- børn, hvilket kan forbedre deres egen sproglige bevidsthed.

4. Hjælpe tilrejsende børn med at blive integreret i lokale skoler ved at tilskynde dem til at bruge den viden, de allerede besidder i deres erhvervede sprog (f.eks. gennem tilgange, der underviser gennem et fremmedsprog som f.eks. integreret forståelse).

Referencer og uddybning

Castagne, E. (2007). Leksikal gennemsigthed mellem nabosprogene. I E. Castagne (Ed.) *Spørgsmålene om forståelse* (s. 155-166). Koll. ICE 2, Reims: EPURE.

Escudé, P. (2008). *Euromani, "Jeg lærer af sprog, 8-11 år", metode til disciplinær indlæring i interforståelse af romanske sprog*, EACEA/CNDP/LIDEL/HUMANITAS.

Fiorentino, A. (2017). Strategier for sprogvedligeholdelse i forbindelse med tværnational vedtagelse: hvilken rolle for forældrene? *Journal of Home Language Research*, 2, 5-22.

Hufeisen, B. & Marx, N. (2007). *EuroComGerm — Die sieben Siebe: Germanische Sprachen lesen lernen*. Aachen: Omrystelse.

Fra TRANSPARENCE TIL OPACITET (ifølge Castagne, 2007: 161)

Direkte gennemsigthed	Indirekte gennemsigthed		Uklarhed	
	Undertype 1	Undertype 2	Undertype 1	Undertype 2
Il findes en genkendelig tilsvarende leksikal ækvivalent i L1	foreslår et leksikalt element i L1, hvis betydning er upræcis, men ligner nok til at lette forståelsen	Der er et leksikalt element svarende til L1, men dets form er muligvis ikke umiddelbart genkendelig	Ne foreslår ingen leksikale elementer til L1	Foreslået leksikalt element i L1, hvisbetydning er vildledende
Universidade (PT) Universidad (ES) Università (IT) Universität (FR) Universität (GB) Universiteit (NL) Universität (DE)	Paraply (GB) paraply (F)	Miljoen (NL) *million mio. (F)	Zolder (NL) loftsrøm (F)	alcune (I) ingen nogen(F)

53 Hvilken rolle spiller engelsk i flersprogede og multikulturelle læringsrum?

Manuel Célio Conceição, Elisa Caruso, Neuza Costa, Universidade do Algarve

I hele Europa bliver de videregående uddannelser (ES) stadig mere flersprogede, ofte ved at kombinere et lokalt eller nationalt sprog med lingua franca og andre sprog. Men formel uddannelse og forskning bliver ofte ensproget, da de tynger mod brugen af en enkelt lingua franca. Under dække af internationalisering bruges engelsk som lingua franca (eller som lingua akademikere) ofte som en hurtig løsning til at tiltrække studerende fra udlandet eller til at forberede studerende til at fungere som globale aktører og i forskellige sammenhænge — forudsat at engelsk nødvendigvis anvendes i alle disse forskellige sammenhænge.

Hvad fortæller forskningen os?

Som læringsrum bliver universiteterne på de videregående uddannelser stadig mere flersprogede og multikulturelle¹. Studerende, professorer, forskere og andet personale rejser under forskellige typer mobilitetsprogrammer. Der er en enorm, stort set skjult hovedstad for sproglig og kulturel mangfoldighed, som ikke anvendes i disse flersprogede og multikulturelle læringssystemer (MML'er), og som endda glemmes af institutionerne, når de søger at fremme mobilitet og inklusion.

Brugen af et lokalt eller nationalt sprog er ofte begrænset til lokale/nationale studerende, men børfremmes af mobilitet og internationale studerende. Brugen af en ekstern lingua franca kan give det indtryk, at det fremmer inklusion. Dette er imidlertid ikke nødvendigvis tilfældet, især når de studerendes og personalets kompetenceniveau er lavt eller endog gennemsnitligt. Brugen af en enkelt og dominerende lang kan også ses som at fremme mobiliteten, give brugerne en følelse af selvtillid og give dem indtryk af at være accepteret i en lang række nye sammenhænge.

Ikke desto mindre kræver reelle forbedringer inden for mobilitet og inklusion, at flere sprog, herunder det eget sprog, samt de lokale/nationale sprog, der findes i internationale mobilitetsprogrammer, medtages.

Illustrationer og beviser

Et fælles sprog er helt sikkert nødvendigt mellem en nyankomne international studerende og hans/hendes omgivelser — dvs. før det er muligt at kommunikere på

1 Yderligere oplysninger om flersprogede og multikulturelle læringssystemer findes i IntlUni www.intluni.eu

det lokale eller nationale sprog. Det er også nødvendigt for international interaktion. Dens funktioner skal dog nøje kalibreres. Ved offentliggørelse af forskningsresultater er det nødvendigt at offentliggøre med henblik på et internationalt læserskab. samtidig er det vigtigt at offentliggøre på lokale/nationale sprog, således at videnskabelige og teknologiske resultater kan nå ud til det samfund, der finansierer dem, og afhængigt af emnet har en kontekstuel indvirkning. Dette er desuden den eneste måde, hvorpå man kan undgå tab af domæne for de pågældende sprog — i betragtning af at tab af domæne kan være en forløber for det delvise tab af sprog.

En almindelig misforståelse fører ofte til, at administratorer af videregående uddannelser beslutter, at internationale undervisnings- og forskningsaktiviteter altid skal være på engelsk, idet det generelt antages, at det er det, der giver dem en status. Det velkendte tilfælde af "allepå engelsk" regel i Milano Politecnico illustrerer denne tendens, og mange andre eksempler kan findes på hjemmesider af universiteter i ikke-engelsktalende lande, der fremmer programmer på engelsk². Campus France bureauet fremmer franskvideregående uddannelse ved at sige "Deter derfor ikke længere nødvendigt at tale flydende fransk for at studere i Frankrig"³. Denne påstand viser, hvor det virkelige problem er: videregåendeuddannelsesinstitutioner "sælger" tanken om, at sprog er indbyrdes udskiftelige koder.

Men viden erhverves, opbygges og overføres gennem sprog. Universitets klasseværelser er ofte gjort kunstigt ensproget. Lokale/nationale sprog og kulturarvsprog betragtes generelt ikke som videnskabeligt relevante, og virkningen af videregående uddannelse på den lokale kontekst synes ofte at være undervurderet eller ignoreret. Her er eksempler på, hvad Skutnabb-Kangas (1988): 13) kalder "linguisme", et sæt af "ideologier, strukturer og praksis, der bruges til at legitimere, realisere, regulere og reproducere en ulige fordeling af magt og ressourcer (materiel og uvæsentlig) mellem grupper defineret på grundlag af sprog".

2 Den 29. januar 2018 fastslog den italienske Consiglio di Stato imidlertid, at Politecnicos plan om kun at tilbyde visse kurser på engelsk var forfatningsstridig. se www.giustizia-amministrativa.it/cdsintra/cdsintra/AmministrazionePortale/DocumentViewer/index.html?ddocname=6RRRYBGTYVS7DABC5SMN-SYVZUQ&q

3 www.campusfrance.org/en/page/programs-taught-English

Under hensyntagen til de forskellige aktørers sproglige fortegnelser gennem flersprogede konferencer, tværgående tilgange og/eller oversættelsesstrategier, der anvender ord eller sætninger fra andre sprog i samtalen, gør det muligt at anvende forskellige sprog alt efter kontekstens specifikke behov og mål (undervisning og læring, lokal og national formidling, international kommunikation osv.). Brugen af forskellige sprog letter adgangen til begreber og viden, da sprogkundskaber er en betingelse for indholdskompetence. Dette fremgår f.eks. af Dukhan et al. (2016) i undersøgelsen af virkningen af modersmålet på at tage noter under forelæsninger og skoleresultater i det første studieår.

Øget brug af Erasmus online sprogstøtte (OLS) er et første muligt skridt i retning af at forbedre flersproget kompetence. Denne kompetence kan konsulteres og styrkes ved hjælp af den begrebsmæssige ramme, der er udviklet inden for rammerne af [MAGICC-projektet \(www.magicc.eu\)](http://www.magicc.eu), som ikke blot foreslår en kompetenceskala (i form af et sæt deskriptorer), men også scenarier for opbygning af flersprogede færdigheder.

Flere casestudier, der er gennemført under MIME-projektet, hjælper med at forstå virkningen af brugen af forskellige sprog i processen til erhvervelse af viden. Deres resultater viser, at når arbejde i klasseværelser eller i forskningslaboratorier udføres i reelle MML'er (f.eks. ved hjælp af forskellige sprog i arbejdsgrupper til at løse problemer), udvikles viden og let erhverves i forskellige perspektiver, hvilket erverbaltpå forskellige sprog.

Politiske konsekvenser

De videregående uddannelser skal være flersprogede,

fordi sproglig mangfoldighed er et aktiv, og en virkelig multikulturel uddannelse må ikke reduceres til ensproget praksis. Flersprogede kompetencer bør fremmes inden for rammerne af de videregående uddannelsespolitikker (HELP), der er udformet i kontekstorienterede tilgange og omfatter strategier til at opretholde en balance mellem en lingua franca (herunder undervisning på engelsk) og undervisning i lokale/nationale sprog, hvilket også vil give studerende og personale mulighed for at få adgang til deres egne sprogrepertoarer.

Referencer og uddybning

- Skutnabb-Kangas, T. (1988). Flersprogethed og uddannelse af mindreårige børn. I Skutnabb-Kangas, T. & Cummins, J. (Eds.), *Mindreuddannelse: fra skam til kamp* (s. 9-44). Clevedon, Avon: Flersprogede anliggender.
- Dukhan S., Cameron A., & Brenner E. (2016). Virkningen af modersmålet på opbygningen af noter og første års akademiske præstationer. *South African Journal of Science*, 112. doi.org/10.17159/sajs.2016/20160037
- Preisler, B. et al. (Ed.) (2011). *Sprog og læring på det internationale universitet. Fra engelsk ensartethed til mangfoldighed og hybriditet*. Bristol: Flersprogede anliggender
- Ushioda, E. (2017). Virkningen af global engelsk på motivationen til at lære andet sprog. Mod et ideelt flersproget selv. *Det moderne sprog-tidsskrift*, 101, 469-482.

Oversættelse, sprogteknologier og alternative strategier

- 54 Vil maskinoversættelse erstatte menneskelige oversættere? 144
- 55 Hvad er gensidig forståelse, og hvad er det for? 146
- 56 Begrænser oversættelses- og tolketjenester incitamenterne til at lære værtssprogene? 148
- 57 Skal vi fremme et planlagt sprog som esperanto som en international lingua franca? 150
- 58 Skal maskinoversættelse anvendes i offentlige tjenester? 152
- 59 Skal engelsk, som lingua franca, være tilgængelig i flere sorter? 154
- 60 Hvad er de rette sprogtilgange til at opfylde de sproglige behov hos mobile pensionister? 156
- 61 Hvordan kan gensidig forståelse anvendes i professionelle sammenhænge? 158
- 62 Hvad er de bedste måder at arbejde med maskinoversættelse på? 160
- 63 Hvem skal arbejde som tolk eller oversætter? 162
- 64 Hvordan og hvornår skal der ydes oversættelses- og tolketjenester til nyankomne migranter? 164

54 Vilmaskinoversættelse erstatte menneskelige oversættere?

Anthony Pym, Universitat Rovira i Virgili

I takt med at kvaliteten af maskinoversættelsen forbedres, bør vores politikker så være uden menneskelige oversættere? Nogle kommentatorer forudsiger ankomsten af "singularitet", hvilket ville være det øjeblik, hvor computere ville erstatte den menneskelige hjerne. Selve begrebet "singularitet" anfægtes, men hvis det sker, vil det så være det tidspunkt, hvor vores politik bliver nødt til at stole på maskiner snarere end på mennesker? Der er flere grunde til, at dette sandsynligvis ikke vil ske snart. Men de populære grunde er ikke de mest korrekte.

Hvadfortæller forskningen os?

For det første er problemet med de nuværende maskinoversættelsessystemer ud fra et rent teknisk synspunkt ikke så meget deres databehandlingskapacitet som de databaser, de opererer på. På meget snævre områder som manualer til store maskiner er der ikke noget problem med at holde listen over termer og relationer stabil og ren. På ethvert åbent domæne er det imidlertid meget vanskeligt at sikre databasernes pålidelighed, især når brugerne offentliggør maskinoversættelsesresultater, som om det var en menneskelig oversættelse, og fejl derefter injiceres igen i den åbne database. Dårligt informerede brugere kan reducere maskinens intelligens.

For det andet er der spørgsmålet om efterspørgslen på markedet. Verdensmarkedet for professionel oversættelse er vokset støt sammen med den generelle stigning i den interkulturelle mobilitet for mennesker og produkter. Dette trods stigningen i antallet af engelsk som lingua franca, tilgængeligheden af maskinoversættelse og den øgede brug af frivillig oversættelse ("crowdsourcing"). Efterhånden som globaliseringen øger den samlede efterspørgsel efter oversættelser, anvendes maskinoversættelse til lavrisikosituationer, hvor fordelene ikke berettiger omkostningerne til en menneskelig oversætter.

På nuværende tidspunkt fjerner maskinerne ikke arbejde fra oversættere. de udfører det arbejde, som oversætterne er for dyre til. Et lignende fænomen synes at gælde for fortolkning: der er endnu ikke bevis for, at den mundtlige maskinoversættelse, der f.eks. blev anvendt i Skype Translator, fratager professionelle tolke

deres arbejde. I alle disse tilfælde øger teknologierne kun oversættelsesmængden.

For det tredje ændrer karakteren af professionel oversættelse sig, da en ny form for levering af sprog tjenester bevæger sig væk fra la carte-oversættelse. Den menneskelige oversætter (eller tolk) bliver en kvalitetsgarant i højrisikosituationer. Oversættere flytter ikke blot til en vis grad af postredigering, men også til omskrivning og interkulturelle høringstjenester, hvor de kan give de pålidelighed og tilpasningsniveauer, som maskinoversættelse aldrig er blevet designet til.

Den eneste ulempe er det relativt begrænsede udvalg af sprog, som elektroniske databaser og andre ressourcer er tilgængelige for, eller i det mindste på et niveau, der gør maskinoversættelse levedygtig. De store kolonisprog er godt tjent, og omkring 90 er i øjeblikket navngivet som tilgængelig for store online-systemer, men de mange småindvandringssprog har simpelthen ikke de nødvendige elektroniske ressourcer til maskinoversættelse, i nogle tilfælde fra kodificeret skrivning. Talere af mindre sprog er derfor forpligtet til at arbejde på et større sprog ved faktisk at kombinere maskinoversættelse med mægling via en lingua franca.

Illustration og bevis

Vi kan have det sjovt med maskinoversættelse. Som det kan ses nedenfor, Luis Fonsi 's sang Despacito, gengives på engelsk af et 2014 overførselsbaseret system, vil sandsynligvis ikke hjælpe forføre nogen, men en 2017 neuron-baseret system kunne.

Selvom tegneseriefejl almindeligtbrugestil at antyde, at maskiner aldrig vil oversætte sommennesker, den på al oversættelsessystem, der har kørt siden februar 2017 er meget bedre, og mundtlig gengivelse også forbedrer på Skype Translator. Så vi kan have det sjovt, men maskinoversættelse kræver nu alvorlig opmærksomhed.

Politiske konsekvenser

Politikker til forbedring af flersprogetheden kan derfor integrere maskinoversættelse på følgende måde.

1. Sikre, at brugen af og begrænsningerne ved maskinoversættelse undervises som led i den generelle

fremmedsprogsuddannelse.

2. Tilskynde til uddannelse af oversættere i kommunikationsteknikker, der integrerer maskinoversættelse, herunder ikke blot pre-redigering og postredigering, men også færdigheder, der fremmer pålideligheden.

3. Støtte udviklingen af elektroniske ressourcer på mindre udbredte sprog.

Referencer og uddybning

Turovsky, B. (2016). *Ti års Google Oversæt*.

goo.gl/TjnUWk. Tilgået maj 2017.

van Rensburg, A., Snyman, C. & Lotz, S. (2012). Anvendelse af Google Oversæt i et miljø for videregående uddannelser: Vurderede oversættelsesprodukter. *Sydafrikanske sprogkunderskab og anvendte sprogstudier*, 30, 511-524.

Wilks, Y. (2009). *Oversættelsesmaskine. Dens anvendelsesområde og grænser*. New York: Det er Springer.

Original sang	Altavista Babelfisk (2014)	Google Oversæt (2017)	Anden oversættelse?
Despacito	Langsomt	Langsomt	
Quiero desnudarte a besos despacito	Jeg vil klæde mig af til at kysse langsomt	Jeg vil kysse dig langsomt	
Firmo in las paredes de tu laberinto	Underskrevet på væggene i din labyrint	Tegn på væggene i din labyrint	
Y hacer de tu cuerpo todo et manuskript	Og gøre din krop gennem et manuskript	Og gøre hele kroppen til et manuskript.	

55 Hvad er gensidig forståelse, og hvad er det til?

Machteld Meulleman, Alice Fiorentino, University of Reims Champagne-Ardenne

Interforståelse (også kaldet *modtagelig flersprogethed* eller *lingua receptiva*) opstår, når folk kommunikerer med hinanden, taler deres eget sprog, mens de forstår hinandens sprog. Dette er muligt, når talere i et vist omfang har lært det andet sprog, eller når sprog er gensidigt forståelige, dvs. når de er tilstrækkeligt ens til at muliggøre en vis grad af spontan gensidig forståelse (Gooskens & van Heuven 2017). Generelt fungerer interforståelse bedst, når talernes modersmål er tæt på hinanden med hensyn til ordforråd, morfologi og syntaks, f.eks. italiensk og fransk eller tjekkisk og slovakisk. Gensidig forståelse er udbredt og velunderbygget i stabile tosprogede eller flersprogede sammenhænge, f.eks. indvandrerfamilier eller grænseregioner (f.eks. Skandinavien). Men når det drejer sig om interaktion med eller mellem mobileborgere, er dets potentiale stadig langt fra at blive udnyttet.

Hvad fortæller forskningen os?

Ifølge Braunmüller og Ferraresi (2003) har stigningen i den ensprogede nationalstat ført til mindre hyppig brug af interforståelse og uvidenhed i den brede offentlighed. Det kan dog forventes, at den gensidige forståelse vil blive mere udbredt i det europæiske samfunds flersprogede kontekst, og man mistænkes for, at dets spontane anvendelse er langt hyppigere end normalt antaget.

Interforståelse har vist sig at være en af de *mest retfærdige flersprogede kommunikationsformer*, da det giver alle mulighed for at tale deres eget sprog.

Da det tager mindre tid at tilegne sig modtagelige og ikke produktive færdigheder (især på et sprog, der tilhører samme sprogfamilie), er det også et rationelt mæglingsvalg for personer, der ofte rejser eller flytter fra et land til et andet. udviklingen af læsefærdigheder kommer ofte først og tilskynder til fremskridt inden for andre kompetencer. Desuden giver interforståelse mulighed for virkelig interkulturel interaktion, da begge højtalere tilpasser sig hinanden.

Illustration og bevis

I løbet af de seneste 20 år har flere forskningsprojekter, herunder nogle finansieret af Europa-Kommissionen (f.eks. EuRom4, EuroCom), undersøgt mange aspekter af gensidig forståelse og har ført til udvikling af specialiseret undervisningsmateriale til sproglærere eller sprogelever. En række spørgsmål kræver imidlertid yderligere overvejelser, f.eks. betingelserne for spontan

brug af gensidig forståelse for meget mobile borgere uden nogen særlig sprogundervisning. Derfor fokuserede MIME-projektet sine empiriske undersøgelser på interforståelse i to meget specifikke flersprogede sammenhænge.

Vores hovedundersøgelse fokuserede på italienske familier, der havde adopteret et barn, der ikke talte italiensk. Observationen af to italienske familier, der adopterede et barn fra Chile, viste, at alle familiemedlemmer spontant anvendte interforståelse. Når de blev spurgt om dette, forældre erklærede, at de foretrak interunderforståelse over andre strategier, fordi det giver dem mulighed for at udtrykke sig præcist.

Far: Jeg er denne slags person, der foretrækker at tale jeg mener taler mit sprog [...] fordi det får mig til at føle, at jeg forstår.

Naturligvis kan der kun gives meddelelse om nøjagtighed, hvis sprogene tillader en tilstrækkelig grad af gensidig forståelighed, som det er tilfældet med spansk og italiensk. Desuden er et godt samarbejde nødvendigt, for at den mundtlige forståelse kan fungere. Forældrene nævnte, at de først tilpassede deres tale for at lette den gensidige forståelse og indtage en inklusiv holdning. I forbindelse med adoption af børn giver gensidig forståelse mulighed for lige deltagelse af alle familiemedlemmer, hvilket styrker de familiemæssige bånd.

En anden undersøgelse af de sprog, der anvendes af internationale fodboldudøvere i Frankrig, viser, at brugen af gensidig forståelse ofte overvejes med mistanke. Argentinsk fodboldtræner Marcelo Bielsa, der f.eks. bruger konsekvent tolkning på pressekonferencer, blev afhørt om hans interforståelsesevner af en journalist, hvilket tyder på, at hans delvise sprogkundskaber viser en mangel på lyst til at tale fransk.

Journalist (på fransk): Hvordan forstår du nogle gange spørgsmål på fransk uden at tale vores sprog? (Oversættelse til spansk)

Marcelo Bielsa (på spansk): Fordi jeg frygter latterligt og latterliggjort mig selv. (Oversættelse til fransk)

Journalist (på fransk): Næste sæson vil du tale fransk

bedre. (Oversættelse til spansk)

Marcelo Bielsa (på spansk): Det får vi at se. (Fransk oversættelse)

Selv om gensidig forståelse er meget udbredt og værdsat i uformelle sammenhænge, er den stadig mindre accepteret i faglige sammenhænge. Heldigvis viser undersøgelser af faglige sammenhænge, at jo mere indbyrdes forståelse bruges, desto mere accepteret er det (Berthele & Wittlin 2013).

Politiske konsekvenser

Stærk politisk støtte er afgørende for at gå fra potentiel gensidig forståelighed til reel forståelse mellem talerne. Følgende initiativer kan foreslås.

1. Øge bevidstheden om, at de mange formelle ligheder mellem relaterede sprog giver direkte adgang til oplysninger.
2. Berolige folk om deres spontane interforståelsesevner og tilskynde dem til at styrke disse færdigheder gennem praksis eller uddannelse.
3. Tilskynde talere, der er involveret i personlige interaktioner, til at udtrykke sig på de sprog, de kender bedst, når de er i stand til at forstå hinanden tilstrækkeligt (det være sig fordi de behersker et nært beslægtet sprog, eller fordi de har et vist passivt

kendskab til den andens sprog eller en kombination af de to).

Referencer og uddybning

- Berthele, R. & Wittlin, G. (2013). Modtagelig flersprogethed i den schweiziske hær. *International Journal of Multilingualism*, 10, stk. 2, 181-195.
- Blanc-Benveniste, C. (Ed.) (1997). *EuRom4: Metode til samtidig undervisning i romanske sprog*. Firenze: Nuova Italia.
- Braunmüller, K. & Ferraresi, G. (2003). *Aspekter af flersprogethed i europæisk sproghistorie*. Amsterdam: Det er John Benjamins.
- Escudé, P. & Janin, P. (2010). *Punktet om gensidig forståelse, nøglen til flersprogethed*. Paris: Cle International.
- Gooskens, C. & van Heuven, V. (2017). Måling af tværsproglig forståelighed i de germanske, romanske og slaviske sproggrupper. *Talemeddelelse*, 89, 25-36.
- Klein, H.G., I. Galinska-Inacio, D. Rutke, T. Stahlhofen & K. Wegner (2004). *EuroComOnline — Internetskurs zum Erwerb rezeptiver Kompetenzen in Italienisch — Rumänisch — Spanisch*. eurocom.httc.de/index.php

56 Mindsker oversættelses- og tolketjenester incitamenterne til at lære værtssprogene?

Nike K. Pokorn, Jaka Čibej, Univerza v Ljubljani

Med den stigende indvandring er den offentlige debat i nogle værtslande begyndt at knytte oversættelses- og tolketjenester sammen med den manglende evne til at inddrage nyttilkomne i dendominerende linguistiske tendens. Denne tro er blevet opdaget i USA (Schuck 2009: 162, 170) og Det Forenede Kongerige (Schäffner 2009). Lignende argumenter mod oversættelse og tolkning kan findes i den politiske debat. F.eks. hævdede den britiske minister for lokalsamfund og lokale myndigheder Ruth Kelly (2007) i 2007, at leveringen af oversættelses- og tolketjenester havde en negativ indvirkning på indvanderens incitament til at lære engelsk, da det fungerer som en krykke, der forlænger deres afhængighed af deres modersmål. I 2015 sagde den britiske minister for Fællesskaberne Eric Pickles, at "rådene bør holde op med at spille skatteydernes penge ved at oversætte til fremmedsprog. Len oversættelse forhindrer folk i at integrere sig i det britiske samfund" (rapporteret i Daily Mail Online, 10. januar 2015).

Ingen af disse påstande er baseret på empiriske beviser, og der er aldrig blevet fastslået nogen årsagsforbindelse mellem leveringen af tolke- og oversættelsestjenester og afslaget på at lære værtslandets sprog.

Hvad fortæller forskningen os?

Der blev gennemført en langsgående undersøgelse i Slovenien blandt en gruppe indvandrere af nyere dato med gratis tolke- og oversættelsestjenester samt gratis slovenske sprogkurser. Der blev anvendt et spørgeskema til at identificere sprogprofilerne for 127 indbyggere i asylcentrene, mens der blev indhentet kvalitative data gennem semistrukturerede interviews med 38 asylansøgere.

Nedenstående resultater modbeviser hypotesen om, at oversættelse og tolkning hindrer inklusion.

► Oversættelse og tolkning er ikke de foretrukne kommunikationsstrategier. Nylige indvandrere eller nyankomne foretrækker at bruge andre kommunikationsstrategier, oftest engelsk som lingua franca eller det lokale sprog, når de behersker det. Kun 10 % af respondenterne havde ikke andet valg end at bruge tolke i deres dagligdag i værtslandet. De fleste respondenter (87 %) understregede imidlertid, at de havde brug for støtte fra tolke og oversættere i højrisikosituationer i rets-, politi-, forvaltnings- og

sundhedssektoren.

► Migranter opfatter oversættelse og tolkning som en midlertidig løsning. Flertallet (61 %) ser faktisk oversættere og tolke som en hindring, der begrænser deres uafhængige kommunikation med det nye miljø. Når de blev bedt om at forestille sig et scenario, hvor de altid kunne få hjælp fra en kvalificeret tolk, når de ønskede det, sagde de alle, at de ville foretrække at lære værtssproget.

► Ud over at føle sig ubehageligt og afhængig, når man bruger en mægler, sagde nogle migranter (31 %), at de ikke altid stolede på tolke og oversættere til at videregive alt, hvad de ønskede at udtrykke.

► Vores undersøgelse viste ingen sammenhæng mellem statens levering af oversættelses- og tolketjenester og ethvert incitament til at lære værtssproget. Omkring 95 % af respondenterne sagde, at det var vigtigt at kende det lokale sprog, når man søger beskæftigelse og opbygger relationer.

Af dem, der havde været i Slovenien i mere end seks måneder, havde alle taget et statsfinansieret slovensk kursus, og en tredjedel havde nået et punkt, hvor de havde kunnet deltage i det slovenske interview.

Illustration og bevis

Vi fandt derfor ingen negativ forbindelse mellem levering af oversættelses- og tolketjenester og asylansøgers motivation til at lære værtslandets dominerende sprog.

Politiske konsekvenser

De politiske beslutningstagere bør derfor være opmærksomme på følgende punkter.

► Specifikke oversættelsespolitikker kan udformes for forskellige grupper af migranter.

► Oversættelse og tolkning af høj kvalitet bør ydes af staten til nyankomne migranter, især i højrisikosituationer og i begyndelsen af deres ophold.

► Tolkeuddannelse af høj kvalitet er nødvendig for de vigtigste sprogkombinationer.

► Der bør tilbydes kontinuerlige og gratis sprogkurser for at undervise i værtssproget.

Referencer og uddybning

Kelly, R. (2007). Afskrift af interviewet med Ruth Kelly, statssekretær for lokalsamfund og lokalforvaltning, af Jon Sopel on The Politics Show, BBC NEWS, søndag den 10. juni 2006. Tilgået den 6. april 2018. news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/programmes/politics_show/6725673.stm

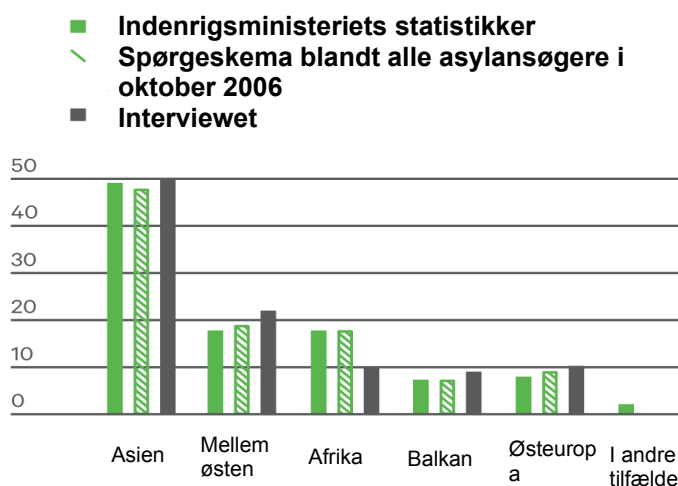
Pokorn, N. K. & J. Čibej (2017). Tolkning og sproglig inklusion — venner eller fjender? Resultater af en feltundersøgelse. *Oversætteren*. (Onlinepubl.: 24. november 2017),

[doi:10.1080/13556509.2017.1396406](https://doi.org/10.1080/13556509.2017.1396406)

Schäffner, C. (2009). Er oversættelse Hinder Integration? *Forum*, 7, 99-122.

Schuck, P.H. (2009). Integration af immigranter i USA efter den 11. september: To skridt fremad, et skridt tilbage. I J. L. Hochschild, J.H. Mollenkopf (Eds.): *Medbringelse af fremmede i: Transatlantiske perspektiver om politisk integration af indvandrere* (s. 158-175). Ithaca og London: Cornell University Press.

Geografisk oprindelse af Interviewet **VEDTAGET AF GLOBAL POPULATION AF ASILE DEMANERS I REPUBLIK SLOVENIEN** (2013-2016, N=1585, data fra indenrigsministeriet) **OG OPULATION I SLOVENE ASILE DEMANDORS I OCTOBRE 2016** (data indsamlet ved hjælp af et spørgeskema med 107 asylansøgere, svarende til 47 % af de 243 bosiddende i slovenske asylcentre)

57 Bør vi fremme et planlagt sprog som esperantosom international lingua franca?

Sabine Fiedler, Cyril Brosch, universitetet i Leipzig

Den sociosproglige status for det internationale sprog esperanto tyder på, at et planlagt sprog kan være et effektivt kommunikationsmiddel ligesom ethvert etnisk sprog (eller "naturligt"). På trods af sin 130 års historie er esperanto ikke genstand for så alvorlig sprogforskning som andre sprog, og dens erhvervelse fremmes ikke med samme intensitet.

Hvad undersøger vi?

Esperanto er ifølge etnologen, en ofte anvendt reference på moderne sprog, det andet sprog for 2 millioner mennesker (se også Wandel 2015); andre skøn tyder kun på 100.000 talere. Siden maj 2015 er mere end 1,6 millioner mennesker begyndt at lære sproget på Duolingo Internet-plattformen. Erfaringen viser, at esperanto på grund af sin morfosyntaktiske struktur er meget lettere at lære end andre fremmedsprog (se f.eks. Piron 2006: 2489), selv om dette er vanskeligt at bekræfte i de kontrollerede undersøgelser. Vi studerede brugen af esperanto som lingua franca i tilfælde af mobilitet på lang og mellemlang sigt (med fokus på esperantotalende familier) og brugen heraf som erhvervsprog i en international NGO i Slovakiet (se Fiedler & Brosch 2018). Vores resultater tyder på, at det lanificerede sprogkan fungere som et effektivt og udtryksfuldt middel til interkulturel kommunikation, hvilket giver mulighed for en høj grad af inklusion. Deltagerne i vores undersøgelse af ngo'er (hovedsagelig praktikanter og frivillige, der arbejder for den europæiske volontørtjeneste) bekræftede, at det er let at lære sprog på relativt kort tid.

Mens nogle af de frivillige, der arbejdede i ngo'en, kendte Esperanto før deres 6 eller 12 måneders praktikophold, begyndte andre først at lære det, før de besluttede at arbejdede.

Et andet interessant resultat var, at ngo'ens faglige rammer, som omfattede ansatte og praktikanter på seks forskellige modersmål, var kendetegnet ved flersproget praksis, der ændrede sig efter kommunikationssituationen og deltagerne. Esperanto blev brugt i ca. 80 % af alle interaktioner på arbejdspladsen og også i personlig kommunikation under frokostpauser, mens det lokale sprog, slovakisk og engelsk blev brugt som lingua franca resten af tiden. Desuden viste vores interviews, at en række talere sagde, at de oplevede esperantos propedeutiske effekt, dvs. at deres vellykkede erhvervelse af esperanto hjalp

dem med at lære andrefremmedsprog. Disse resultater viser, at vedtagelsen af et planlagt sprog ikke nødvendigvis betyder en devalorisering af andre sprog.

Illustrationer og beviser

Kendskab til det planlagte sprog lettede den efterfølgende tilegnelse af andre sprog, herunder indlæring af det lokale sprog efter at have bosat sig i et nyt værtsland med en spansksproget familie:

Den espérantohjælp meget med at stimulere min evne til at tale [...] samlet set ville jeg ikke engang have forsøgt at lære ungarsk, hvis jeg ikke havde haft en esperanto lærebog til at lære ungarsk, hvilket gjorde det lettere for mig.

Esperanto har vist sig at være et levende sprog med stort potentiale som et effektivt kommunikationsmiddel på forskellige områder. Det bruges i daglig samtale, som et sprog til specifik brug og som et medium for original og oversat litteratur. Det er det mest succesfulde sprog blandt mere end 1.000 bygget sprogprojekter. Dette skyldes til dels dens strukturelle egenskaber: et produktivt system af ord dannelse, fleksibel syntaks og en reduktion af kompleksitet og undtagelser, alle uden tab af udtryksvne. Men esperantos succes skyldes primært ekstrasproglige faktorer: sproget har fundet et tilstrækkeligt mangfoldigt og kreativt fællesskab af talere til at sikre dets bæredygtige udvikling og udbredelse. I april 2012 blev esperanto føjet til Google Translates sprog, og udviklingen af Wikipedio (Esperanto Wikipedia) er i gang med mere end 240.000 artikler i december 2017. De få indfødte på esperanto (ca. 1.000 mennesker) pålægger ikke sprogstandarder, hvilket betyder, at alle talere kan kommunikere på lige fod.

Af disse grunde bør uddannelsessystemerne ikke ignorere esperanto, men snarere genoverveje dets potentiale som et kommunikationsprog, der svarer til naturlige sprogs. Der kan gøres en indsats for at give undervisning i det planlagte sprog sammen med andre fremmedsprogkurser.

Politiske konsekvenser

1. Planlagte sprog og intersprog (studie af planlagte sprog) bør defineres som områder inden for undervisning og forskning på universiteter.
2. Der bør udarbejdes fagligt undervisningsmateriale til undervisning i esperanto i skolerne.
3. Esperanto bør tilbydes som fremmedsprog i udvalgte skoler i hele Europa som led i en koordineret tilgang til fastsættelse af dets langsigtede værdi i stor skala. Dette ville kræve læreruddannelseskurser for hver deltagende skole med standarder, der garanterer kvalitetsundervisning, som for andre fremmedsprog.

Referencer og uddybning

- Brosch, C. (2018). Esperanto als Mittlersprache bei längerfristiger Mobilität. I S. Fiedler & C. Brosch (Eds.), *Flucht, Exil, Migration — sprachliche Herausforderungen*. Leipzig: Leipziger Universitätsverlag, 69-90.
- Brosch, C. & Fiedler, S. (2017). Der spezifische Beitrag des Esperanto zum propädeutischen Effekt beim fremdsprachenlernen (mit Schwerpunkt auf der Erwachsenenphase). I C. Brosch & S. Fiedler (Eds.), *Jahrbuch der Gesellschaft für Interlinguistik*, 11-38.
- Fiedler, S. & Brosch, C. (2018). Esperanto — en lingua franca i brug: Et casestudie om en uddannelses-NGO. *Sprogproblemer & Sprogplanlægning*, 42, 194-219.
- Pereltsvaig, A. (2017). *Esperantiske undersøgelser: State-of-the-art*. On-line offentliggørelse: www.esperantic.org/en/research/state-of-the-art/
- Piron, C. (2006). Valg af et officielt sprog/Wahl einer Amtssprache. I U. Ammon et al. (Eds.), *Sociolingistik/Soziolingistik. En International Handbook of the Science of Language and Society/Ein internationales Handbuch zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft* Vol. 3/3. Teilband (s. 2484-2493). Berlin/New York: fra Gruyter.
- Wandel, A. (2015). Hvor mange taler esperanto? *Esperanto på nettet. Tværfaglig beskrivelse af komplekse systemer*, 13, 318-321.

58 Skal maskinoversættelse anvendes i offentlige tjenester?

Anthony Pym, Universitat Rovira i Virgili

Maskinoversættelse (TA) er almindeligt tilgængelig i gratis online formater, hvoraf de vigtigste styres af verdens største IT-virksomheder, der er baseret i USA. Der er en udbredt opfattelse af, at oversættelserne fra disse systemer er mangelfulde og upålidelige og bør undgås under alle omstændigheder. Men mange mennesker bruger disse onlinetjenester konsekvent og ved, hvordan man integrerer resultater i andre kommunikationsstrategier. Spørgsmålet er ikke, om maskinoversættelse kan bruges, men hvordan og hvornår den kan bruges.

Hvad fortæller forskningen os?

En undersøgelse af brugen af teknisk bistand i offentlige tjenester viser to typer situationer, og de er grundlæggende forskellige.

I det første scenarie er en fast tekst (officiel tekst eller eventuelt et websted) drevet af et gratis online maskinoversættelsessystem, eller knapper leveres online, så brugerne selv kan gøre det. Resultatet er en skriftlig oversættelse, der indeholder fejl. Du vil ikke se disse fejl, hvis du ikke kender sproget; fejl kan ikke være dødelige; men her. I mange tilfælde vil brugeren være i stand til at forstå indholdet af hjemmesiden eller dokumentet, men der vil næsten helt sikkert være negative konsekvenser.

1. Brugeren vil føle, at hans/hendes sprog ikke respekteres, hvilket kan have negative konsekvenser for hans eller hendes følelse af social inklusion.
2. Der er negative virkninger for den pågældende offentlige tjenestes image.
3. Selv om generelle idéer deles, har brugeren tendens til at udvikle rationel mistillid til detaljer, hvilket betyder, at alle vigtige oplysninger eller højrisikooplysninger ofte simpelthen ikke er rå eller skal følges af andre kanaler.
4. I de mest ugunstige situationer, ikkemindst med hensyn til sundhedstjenester, kunne man tro og reagere på højrisikooplysninger med potentielt katastrofale konsekvenser.

I et andet scenarie vælger brugerne selv maskinoversættelse på et sprog, der ellers ikke er tilgængeligt, og advares om de dermed forbundne risici.

Et websted for sundhedstjenester kunne f.eks. gøre det for at fremlægge en liste over telefonnumre, der kan bruges til opfølgingsbistand (se Liddicoat og Hale 2015), en lavrisikosituation, hvor maskinoversættelse bestemt er bedre end ingenting.

Illustrationer og beviser

Når maskinoversættelse anvendes til specialiserede situationer som lægekonsultationer, kan man gå videre med at opdele dialogen i lukkede scripts med et begrænset antal muligheder på hvert trin. Dette kan fungere ret godt, så længe dialogen forbliver i manuskriptet, som det kan ses af en specialiseret medicinsk oversætter, der kan downloades gratis. Så snart vi forlader det lukkede script, er der brug for andre løsninger.

Vores MIME casestudier i Tarragona, Leipzig og Ljubljana afslørede, at de seneste indvandrere og asylansøgere bruger online maskinoversættelse til at forberede vigtige begivenheder såsom at besøge lægen.

De kommer således til samtalen med i det mindste en vis forståelse af de termer, der vil blive brugt, og den slags ting, der vil blive sagt. I sådanne situationer er maskinoversættelse ikke blot "bedre end ingenting". Dette er en reel hjælp at bruge i kombination med andre mæglingsstrategier: Lingua franca, interforståelse, brug af værtssproget. I denne type situationer er brugen af maskinoversættelse ikke kun legitim, men fortjener at blive dyrket og uddannet specifikt.

Politiske konsekvenser

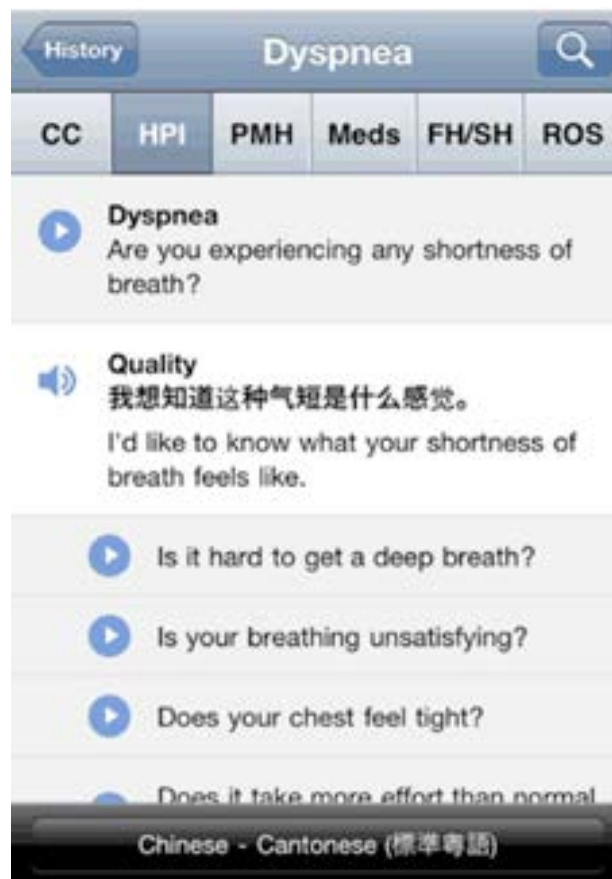
De politiske konsekvenser er som følger:

1. Generelt bør maskinoversættelse ikke anvendes af tjenesteudbydere, medmindre den er forbundet med andre kommunikationsstrategier (pre-redigiting, post-edition). Dette gælder især i højrisikosituationer.
2. Samtidig kan links til den maskinoversættelse, som brugeren vælger, anvendes i lavrisikosituationer og til sprog, hvor der sandsynligvis ikke vil blive leveret nogen menneskelig oversættelse. Maskinoversættelse må under ingen omstændigheder betragtes som en erstatning for en oversættelse foretaget af en kvalificeret fagmand.
3. Tjenesteudbydere bør anerkende, at mange af deres

kunder anvender maskinoversættelse ved at være fuldt bevidste om deres begrænsninger og gennem vellykkede kombinationer med andre mæglingsløsninger. Der bør ikke gøres noget forsøg på at forbyde den sådan praksis.

4. Uddannelse i intelligent brug af maskinoversættelse bør være en del af de generelle uddannelsesprogrammer for mægling, der anerkendes som grundlæggende sprogkundskaber.

Fremkomsten af neuronal maskinoversættelse fra 2016 har forbedret outputkvaliteten for mange sprogpar, og der er ingen tvivl om, at de yngre brugere er, jo mere de ved, hvordan man integrerer maskinoversættelse i sæt af kommunikationsstrategier.

Referencer og uddybning

García, I. (2010). Er maskinoversættelsen klar? *Mål* nr. 22, 7-21.

Liddicoat, A. & Hale, S. (2015). Betydningen af nøjagtighed og kultur og maskinens stigning i tolkning og oversættelse. *Cultus: Journal of Interkultural Mediation and Communication*, 8, 14-26.

59 Skal engelsk, som en lingua franca, være tilgængelig i flere sorter?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

I de senere år har flere politiske filosoffer igen undersøgt brugen af engelsk som en verdensomspændende lingua franca, herunder om denne dominerende rolle er forenelig med retfærdighedsprincippet. I samme periode opstod der en ny voksende debat i lingvistik om brugen af engelsk som lingua franca, hvilket tyder på, at engelsk, når det bruges af ikke-indfødte talere, faktisk erstattes af et andet særskilt udtryk, lidt ligesom andre kommentatorer taler om "Glorblish" imodsætning til standard engelsk i en af sine mange indfødte sorter (se f.eks. Seidlhofer 2011, Jenkins 2014). Nogle hævder, at den type engelsk, der anvendes som lingua franca, ikke bør betragtes som "ejet" af indfødte engelsktalende. I stedet skal engelsk som lingua franca (ELF) betragtes som legitim i sig selv og ikke som en mangelfuld form for engelsk.

Hvad fortæller forskningen os?

Den sproglige interesse for ELF og de politiske filosofers interesse i sproglig retfærdighed har udviklet sig samtidigt, men de to litteraturer endnu ikke blevet kontaktet (undtagen f.eks. Gazzola og Grin 2013). Van Parijs (2011), en stærk fortaler for brugen af engelsk internationalt, samt flere af dets tilhængere, går ud fra, at engelsk, der anvendes internationalt, ikke adskiller sig fra engelsk som modersmål (ENL). Elf-tilhængerne mener tværtimod, at de i det væsentlige er forskellige. Men bortset fra nogle få henvisninger, var han ikke interesseret i spørgsmål rejst af politiske filosoffer interesseret i sproglig retfærdighed. Denne mangel på opmærksomhed er problematisk, da det kan føre til alvorlige fejl i diagnosen af de pågældende spørgsmål.

F.eks. påstanden om, at ikke-indfødte engelsktalende ikke længere er ugunstigt stillet i forhold til modersmålstalende, når engelsk tales i lingua franca (i betydningen "ELF"; se Jenkins 2014: 39-40 Seidlhofer 2011: 16) forbliver vag. For at underbygge en sådan påstand ville vi først have brug for en klar forståelse af, hvad der udgør uretfærdighed eller uvedkommendeulemper, og hvordan ELF løser eller reducerer den. Først da vil man kunne afgive en passende udtalelse om ELF's største retfærdighed.

Samtidig, hvis ikke-indfødte taleres brug af engelsk kan adskilles fra brugen af engelsk af indfødte, bør dette føre til, at filosoffer genovervejer påstanden om, at brugen af engelsk som et globalt køretøjssprog er

uretfærdigt. Nogle af elementerne i ELF-argumentet bør derefter indgå i den normative diskussion om den globale sproglige retfærdighed, hvilket fører til en ændring af de nuværende holdninger og en omorientering af fremherskende argumenter.

Forskningen identificerer fire kilder til global sproglig uretfærdighed i en verden, hvor engelsk ville blive brugt som en global lingua franca.

1. **Kommunikativ uretfærdighed:** ikke-engelsktalende vil have forholdsvis lavere kommunikationsevner, hvilket kan hindre deres kommunikation.

2. **Ressourceulighed:** ikke-indfødte talere skal investere betydelige ressourcer i at lære engelsk, mens modersmålstalere ikke behøver at gøre det.

3. **Uretfærdighed i livets verden:** ikke-engelske sprog er henvist til periferien, mens talere af disse sprog befinder sig i en stigende del af deres liv i et engelsktalende miljø og referencer (hvad politiske filosoffer kalder en "livsverden").

4. **Uretfærdighed med hensyn til værdighed:** den højere status for engelsk indebærer, korrelativt, en lavere status for de andre sprog, og en mindre grad af værdighed og prestige for dem.

Illustrationer og beviser

Receptualisering af engelsk som en ELF eliminerer ikke sproglig uretfærdighed. For det første er investeringerne i ressourcer grundlæggende ujævne. For det andet, eftersom ELF ikke er stabil og i sig selv dynamisk, er det ikke klart for talerne, hvad det kommunikative formål er, hvilket kan føre til kommunikativ usikkerhed. Desuden er der i de fleste tilfælde stadig et kompetencegab mellem modersmålstalere og ikke-indfødte talere. For det tredje, selv om det teoretisk er muligt at "dekulturalisere" det engelske sprog og "rekulturalisere" det som et virkelig delt og neutralt sprog, er dette ikke plausibelt, især i lyset af ELF's grundlæggende ustabilitet, som står i skarp kontrast til ENL's stærke kulturelle rodfastelseilande afstor økonomisk, politisk og demografisk betydning som Storbritannien, USA, Australien osv. (Mackenzie, 2014). For det fjerde er det på grund af forskellen mellem en ustabil ELF og en veletableret ENL med stærke litterære og nationale traditioner usandsynligt, at

ELF's prestige svarer til ENL's prestige.

Politiske konsekvenser

Et muligt alternativ, da engelsk har betydelig indflydelse og i øjeblikket anvendes mere end noget andet sprog i international kommunikation, er at finde en anden strategi med hensyn til brugen af engelsk. Det kan især opfattes som en polycentrisk lingua franca, ligesom *modersmål* som tysk, nederlandsk (og engelsk selv) også er polycentriske. Den deraf følgende inddragelse omsættes ikke direkte til politiske foranstaltninger, men det kan udvide omfanget af overvejelser i forbindelse med målene for sprogpolitikken.

Hvis lingua franca i sig selv betragtes som polycentrisk, bør brugen af engelsk i international kommunikation omfatte den måde, hvorpå engelsk tales baseret på L1, hvilket gør sproget mere mangfoldigt internt. Denne tilgang giver en klarere kommunikationsstandard for at beskytte mod jurisdiktionsmæssig usikkerhed (som det ville være tilfældet, hvis FLE blev betragtet som et læringsmål). Som De Schutter (fremover) viser, gør det det muligt at overføre L1-karakteristika og udtryk til engelsk, hvilket sikrer en mere stabil rekultivering, og det genopretter mere lige værdighed ved at tilegne sig sproget, fastsætte standarder for det og give ikke-

indfødte engelske brugere tillid til, at det, de taler, også er (godt) engelsk, ifølge lokale regler, hvis standardisering giver talerne en mere troværdig modvægt til ENL-standarderne end ELF's volatilitet.

Referencer og uddybning

- Af Schutter, H. (kommende). Global sproglig retfærdighed og engelsk som Lingua Franca. I F. Grin & P. Kraus (Eds.), *flersprogethedens politik. Sproglig styring, globalisering og europæisering*. Amsterdam: Det er John Benjamins.
- Gazzola, M. & Grin, F. (2013). Er ELF mere effektiv og retfærdig end oversættelse? En evaluering af EU's flersprogede ordning. *International Journal of Applied Linguistics*, 23, 93-107.
- Jenkins, J. (2014). *Engelsk som lingua franca på det internationale universitet: Politik af akademisk engelsk sprogpolitik*. Oxford: Routledge.
- Mackenzie, jeg. (2014). *Engelsk som Lingua Franca. Teoretisering og undervisning i engelsk*. Oxford: Routledge.
- Seidlhofer, B. (2011). *Forstå engelsk som en Lingua Franca*. Oxford: Oxford University Press.
- Van Parijs, P. (2011). *Sproglig retfærdighed for Europa og for verden*. Oxford: Oxford University Press.

60 Hvad er de rette sprogtilgange til at opfylde mobile pensionisters sprogbehov?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss, Cardozo, Uppsalauniversitet

Migrationen af relativt velhavende pensionister fra Nordeuropa til pensionsdestinationer langs Middelhavets kyster giver anledning til særlige sociosproglige sammenhænge. Mange pensionerede migranter lærer ikke værtslandets sprog, i det mindste ikke i dybden. I stedet bruger migranter og andre lokale aktører en række sprogstrategier til at opfylde deres kommunikationsbehov. Hvad er disse strategier, og hvordan bør de lokale beslutningstagere navigere i det komplekse sproglandskab af international migration ved pensionering?

Hvad fortæller forskningen os?

Der kan identificeres to normative perspektiver på mobilitet og sproglig mangfoldighed i Europa. For det første spiller sprogsprogsmål en fremtrædende rolle i drøftelserne om integration af indvandrere. Det anses ofte for vigtigt, at indvandrere lærer værtslandets sprog for at få adgang til arbejdsmarkedet og deltage i politiske processer samt af kulturelle årsager relateret til tilhørsforhold og identitet. Ud fra dette synspunkt er det foretrukne resultat flersprogethed på individuelt niveau, dvs. indvandrere lærer værtslandets sprog ud over deres modersmål.

For det andet findes der både europæiske og nationale politikker om mindretalssprogrettigheder, som undertiden også gælder for indvandrere. Disse rettigheder indebærer, at personer med lovligt ophold på et andet modersmål end flertalssprog eller officielt sprog under visse omstændigheder bør have mulighed for at anvende deres modersmål. Ud fra dette synspunkt er det foretrukne resultat flersprogethed på samfundsmæssigt plan: værtssamfundet giver information ikke kun på flertallets sprog, men også på de relevante mindretalssprog, og der er tolkning eller oversættelse til rådighed i visse situationer.

Når de politiske beslutningstagere står over for mobile pensionisters sprogbehov, skal de finde en balance mellem disse to perspektiver.

Illustrationer og beviser

I tilfælde af international migration af pensionister har MIME-undersøgelsen identificeret en række sprogstrategier, der anvendes af mobile pensionister.

1) Mange pensionister — i det mindste fra mindre sprogsamfund — forsøger i første omgang at lære

værtslandets sprog. Lokale myndigheder kan spille en rolle med hensyn til at tilbyde sprogkurser, der er skræddersyet til udenlandske pensionisters behov, medmindre andre aktører gør det. Pensionister foretrækker f.eks. at fokusere på kommunikationsfærdigheder frem for grammatisk korrektion, og onlinekurser kan være nyttige på destinationer, hvor mange sæsonarbejdere ikke kan deltage i regelmæssige kurser på stedet.

Sprogundervisning er imidlertid ikke nok. Ældre mennesker har ofte svært ved at lære et nyt sprog og har færre muligheder og incitamenter end unge til at lære det lokale sprog. MIME forskning viser, at pensionister, der migrerer for "livsstil"årsager oftest få ringe kendskab til sprogene i deres nye hjemland.

2) I stedet er pensionerede indvandrere ofte i stand til at bruge deres modersmål. MIME-forskning har identificeret fire måder at gøre det på. For det første har mange pensionerede destinationer oplevet fremkomsten af udlandssamfund, hvor pensionerede migranter kan leve en stor del af deres dagligdag på deres modersmål.

For det andet kan pensionister benytte tolke- eller oversættelsestjenester, som ofte er let tilgængelige på steder, hvor mange udenlandske pensionister har bosat sig. MIME-undersøgelsen viste imidlertid, at disse sprog tjenester ofte leveres af venner, bekendte eller tolke uden formelle kvalifikationer. I følsomme situationer kan dette være et problem. For det tredje er der i nogle sammenhænge blevet rapporteret om gensidig forståelse (gensidig forståelse mellem brugere af tætte sprog). For det fjerde kan migranter midlertidigt vende tilbage til deres (tidligere) hjemland for at udføre visse aktiviteter, f.eks. for at konsultere deres læge. Denne strategi kan beskrives som et "output".

3) Endelig bliver engelsk i stigende grad brugt som lingua franca i pensionsdestinationer, da både pensionister og lokale beboere får et bedre kendskab til engelsk. For mange pensionerede indvandrere gør dette livet lettere, hvis de er i stand til at kommunikere på engelsk frem for på det lokale sprog. Men overvægten af engelsk indebærer også spørgsmål om magt og status, der kan være følsomme i samspillet mellem indfødte og udlændinge, og dermed for social samhørighed. Desuden synes de lokale myndigheder undertiden at have for stor tillid til engelsk og mener, at oplysningerne på engelsk er tilgængelige for alle udlændinge.

Dette er ikke tilfældet, da ikke alle mobile pensionister forstår engelsk og selv dem, der generelt kan forstå bedre, hvis de modtager oplysninger på deres modersmål. Engelsk er ofte nyttigt for den daglige kommunikation og formidling af generelle oplysninger, men tolkning eller oversættelse til modersmålet er nødvendig for at supplere visse grupper og enkeltpersoner og i særligt følsomme situationer.

Politiske konsekvenser

Pensionerede migranter bruger en lang række sprogstrategier til at forvalte den daglige kommunikation. De politiske beslutningstagere skal anerkende og tilpasse sig denne mangfoldighed, undgå "size-one" -løsninger og være parate til at anvende forskellige sprogtilgange afhængigt af situationen. Dette kan omfatte indvandrervenlig sprogundervisning, samarbejde med etniske sammenslutninger, offentlige tolke- og oversættelsestjenester af god kvalitet og en gennemtænkt brug af engelsk som lingua franca. Hvis værtslandets myndigheder er i stand til og villige til at levere tolketjenester på andre områder end retssager, hvor det kræves i henhold til EU-retten, bør lægebehandling prioriteres.

Referencer og uddybning

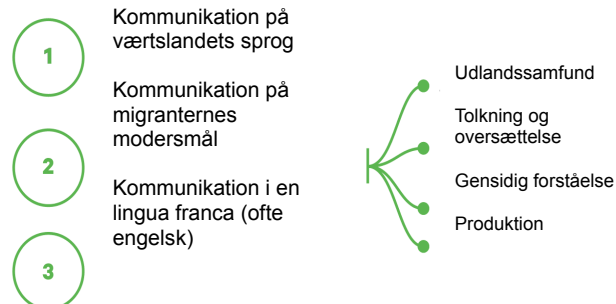
Casado-Díaz, M.A. (2006). Pensionering til Spanien:

En analyse af forskellene mellem nordeuropæiske statsborgere. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 32, 1321-1339.

O'Reilly, K. (2008). *Samtaler på Costa*. Udgivet af Lulu.com

Torkington, K., David, I., & Sardinha, J. (Eds.). (2015). *Udøvelse af det gode liv: Livsstilsmigration i praksis*. Newcastle on Tyne: Cambridge Scholars.

SPROGSTRATEGIER I FORBINDELSE MED INTERNATIONAL MIGRATION AF PENSIONISTER

61 Hvordan kan gensidig forståelse anvendes i faglige sammenhænge?

Machteld Meulleman, Alice Fiorentino, University of Reims Champagne-Ardenne

En af de største udfordringer, som offentlige og private institutioner i Europa står over for, er, hvordan man håndterer en bred vifte af flersprogede kommunikationssammenhænge, herunder arbejde. Forskning i sprogøkonomi viser, at et højt engelskniveau ikke nødvendigvis er tilstrækkeligt, og at færdigheder i andre fremmedsprog i vid udstrækning kan belønnes, fordi de giver en yderligere konkurrencefordel (f.eks. Grin, Sfreddo og Vaillancourt 2010). Alternative løsninger for virksomheder, der opererer i en flersproget sammenhæng, omfatter rekruttering af modersmålstalende, brug af professionelle tolke og oversættere og intern sprogundervisning. Parallelt med disse velkendte strategier er mulighederne for mellemforståelse fortsat stort set underudnyttet, det være sig mundtligt eller skriftligt.

Hvad fortæller forskningen os?

I professionelle sammenhænge blev brugen af mundtlig forståelse observeret i møder ansigt til ansigt, både mellem tætte samarbejdspartnere (Ribbert & ten Thije 2007) og uformelle møder (Klaveren & De Vries 2012). Der er gjort krav på en række fordele ved denne mæglingmetode, navnlig forbindelse med teamwork. Når kollegerne taler (eller har tilstrækkeligt kendskab) til beslægtede sprog (dvs. relativt tæt på hinanden), kan disse fælles sprogkundskaber bruges til at spare tid, undgå mental træthed og formidle gensidig kulturel forståelse.

I faglige sammenhænge, der involverer dokumenter skrevet på fremmedsprog, er interforståelse ganske udbredt, især når det kombineres med brug af ordbøger eller oversættelsesværktøjer. Skriftlige modtagelige færdigheder er meget omkostningseffektive af to hovedårsager.

For det første giver de maksimal fleksibilitet, fordi det med en lille uddannelse er muligt ikke blot at opnå en kvalitetsforståelse af relateredesprog, men også at hente oplysninger fra dokumenter, der er skrevet på mindre nært beslægtede sprog, men også fra kontaktsprog (Castagne 2007). For det andet medfører de ingen direkte omkostninger og kan mindske behovet for tolkning og oversættelse. En simulering af den interne kommunikation mellem EU-institutionerne og

medlemsstaterne tyder på, at gennemførelsen af gensidig forståelse mellem MEP'er og EU-tjenestemænd som et alternativ til en model, der udelukkende er baseret på tolkning og oversættelse mellem alle officielle EU-sprog, vil reducere antallet af oversættelsespar betydeligt og spare medlemsstaterne flere millioner euro (Grin 2008) og samtidig fremme flersproget praksis.

Illustrationer og beviser

For at udforske den gensidige forståelse i fagkredse gennemførte vi en undersøgelse af 10 tidligere kandidater fra universitetet i Reims Champagne-Ardenne, som i to år havde været uddannet i modtagelige færdigheder i mindst tre romanske sprog (italiensk, spansk, portugisisk) og tre germanske sprog (tysk, engelsk og nederlandsk). Ni ud af ti deltagere rapporterede ved hjælp af skriftlig forståelse oftest i kombination med brug af en ordbog. Kun få deltagere rapporterede dog, at de kunbrugte deres interforståelsesfærdigheder tilmundtlige dokumenter i private sammenhænge.

Selv fagfolk, der er uddannet i modtagelig flersprogethed, har således tendens til ikke at bruge disse færdigheder i mundtlige sammenhænge.

Dette tyder på, at den professionelle brug af oral interforståelse endnu ikke ses som et reelt alternativ til strategier som lingua franca. En mulig løsning kunne være at tilskynde fagfolk til udtrykkeligt at nå til enighed om de mæglingstrategier, de kan anvende, f.eks. ved kort at drøfte deres respektive sprogrepertoarer, når de begynder at arbejde sammen.

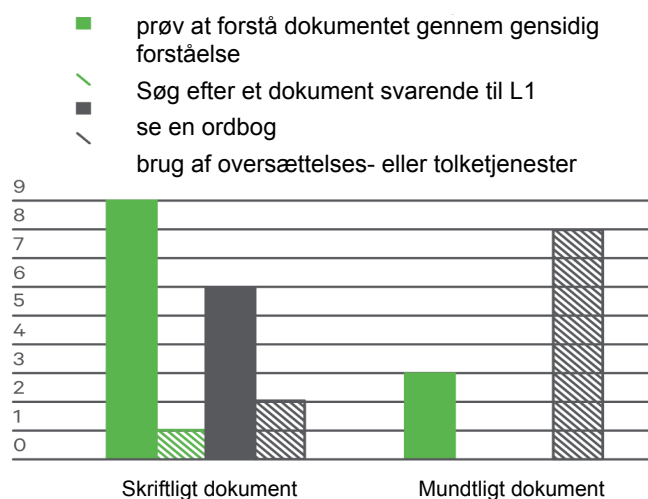
Politiske konsekvenser

I lyset af ovenstående kan de politiske beslutningstagere overveje følgende foranstaltninger.

1. Tilskynde til og bistå faglige organisationer med at gennemføre pilotprojekter, der fremmer anvendelsen af gensidig forståelse, både til at behandle skriftlige dokumenter og til ansigt-til-ansigt interaktioner inden for teams.
2. Faglige organisationer bør tilbyde individuel uddannelse i interaktive interforståelsesfærdigheder for personale, der er involveret i flersprogede teams, og skriftlige modtageligheder for medarbejdere, der ofte konfronteres med dokumenter, der er udarbejdet på

gensidigt forståelige eller allerede delvist kendte sprog.

3. Inkludere uddannelse i interforståelsesfærdigheder til jobprofiler med flersproget og interkulturel orientering.

DE INDSTÆVNTE SVAR PÅ SPØRGSMALET: "I LYSET AF ET FREMMEDSPROG DOKUMENT, HVILKEN STRATEGI BRUGER DU?"

Referencer og uddybning

Castagne, E. (Ed.) (2007). *Spørgsmålet om gensidig forståelse*. Koll. ICE 2, Reims: EPURE.

Grin, F. (2008). Gensidig forståelse, effektivitet og lighed. I V. Conti & F. Grin (Eds.), *aftale mellem nabosprog: til gensidig forståelse* (s. 79-109). Genève: Det er Georg.

Grin, F., Sfreddo, C. & Vaillancourt, F. (2010). *Økonomien på den flersprogede arbejdsplads*. New York: Routledge.

Klaveren, S. & De Vries, J. (2012). *Praksis og potentialer af interforståelse. Forskning i effektiviteten af forståelse med hensyn til arbejdsgangen i Europa-Kommissionens Generaldirektorat for Oversættelse*. Universitetet i Utrecht.

Ribbert, A. & ten Thije, J. D. (2007). Modtagelig flersprogethed i nederlandsk-tysk tværkulturelt samarbejde. I J. D. ten Thije & L. Zeevaert (Eds.), *Modtagelig flersprogethed: sproglige analyser, sprogpolitikker og didaktiske begreber* (s. 73-101). Amsterdam: Det er John Benjamins.

62 Hvad er de bedste måder at arbejde med maskinoversættelse på?

Anthony Pym, Universitat Rovira i Virgili

Det er nemt at få en gratis online oversættelse, at blive chokeret over fejl, og at erklære, at systemer er ubrugelige, og mennesker vil altid oversætte bedre. Men når online maskinoversættelsestjenester tiltrækker over 500 millioner brugere og er tilgængelige på mere end 100 sprog (Turovsky 2016), er det klart, at folk finder dem nyttige, især i situationer med intensiv mobilitet. Udfordringen er at vide præcis, hvad maskinoversættelse er rigtig, og hvornår man skal bruge det.

Hvad fortæller forskningen os?

Da maskinoversættelse anvendes inden for mange forskellige områder, er forskerne i stand til at vælge de områder, der passer bedst til de resultater, de ønsker at opnå. Den forskning, der udføres af udviklere og deres virksomheder, har derfor tendens til at overvurdere den samlede præstation, lige så let sømsøgen efter modstand hos traditionelle oversættelse overvurderer de dårlige resultater. Vores undersøgelse af, hvordan maskinoversættelse rent faktisk anvendes i offentlige tjenester, identificerer flere meget forskellige scenarier.

Maskinoversættelse i lukkede områder: mens et begrænset antal ting er forbundet på et begrænset antal måder, f.eks. i maskinmanualer eller specifikke computerprodukter, kan maskinoversættelsens råkvalitet være meget høj, selv om resultaterne skal verificeres ("post-redigeret") i tilfælde af højrisikokommunikation. Når interne maskinoversættelsesmaskiner anvendes på denne måde, fungerer de som store oversættelseshukommelser.

Maskinoversættelse til lavrisikokommunikation: i alle situationer, hvor fejlomkostningerne er minimale og forstås af brugerne, er det almindeligt at levere maskinoversættelse på brugerens initiativ til sprog, der ellers ikke ville modtage oversættelser.

Dette kan f.eks. ske på kommunale websteder, hvor brugeren skal klikke på det pågældende sprog og skal informeres om, at oversættelsen kan være ukorrekt. Det samme princip gælder i situationer, hvor den dialogiske feedback giver mulighed for mundtlig kontrol af oversættelser, f.eks. i forbindelse med lægekonsultationer. I sådanne situationer, maskinoversættelse tendens til at være en af de løsninger, der anvendes af mobile mennesker.

Postredigering i åbne eller højrisikoområder: da ovennævnte kriterier ikke finder anvendelse, skal maskinoversættelser korrigeres af mennesket, måske på flere forskellige måder. På mange områder

producerer post-redigering maskinoversættelse oversættelser af en kvalitet, der svarer til kvaliteten af fuldt menneskelige oversættelser med nogle tidsbesparelser.

Ikkeoversættere som postpublikatorer: på mange tekniske områder, felteksperter, der ikke kender startsproget kan med succes post-redigere maskinoversættelse output. De kan være interesserede frivillige, som det er tilfældet med "participatoriskudbud". Deres arbejde kan derefter kontrolleres af professionelle oversættere, afhængigt af den krævede kvalitet.

Forhåndsredigering, når der kræves flere målsprog: det vigtigste alternativ til post-udgave er "pre-edition", hvor startteksten er skrevet i et forenklet og kontrolleret sprog, før den drives af et maskinoversættelsessystem. Kvaliteten kan være meget høj, og effektivitetsgevinsterne øges med hvert yderligere målsprog, der kræves. Som regel, hvis du oversætter til mere end fem målsprog, så vil pre-redigering være bedre end post-redigering.

Illustrationer og beviser

Der er mange måder at integrere maskinoversættelse på i arbejdsgange. En maksimering model er vedlagte diagram af Carson-Berndsen et al. (2009). Teksten indtastes øverst til venstre, hvor de oversatte elementer udtrækkes og automatisk segmenteres (normalt i sætninger) til behandling i tractionhukommelsessystemer. Segmenterne indføres derefter et maskinoversættelsessystem, som giver en version, der kan revideres af frivillige fagfolk eller målsprogekspert på det pågældende område. Professionelle oversættere reviderer derefter resultatet og foretager derefter en stilistisk revision og en revision af målsproget. De elementer, der kan oversættes, indtastes derefter i det oprindelige format (rekonstruktion) med ethvert grafisk materiale, og oversættelsen er klar til levering. Det er naturligvis ikke nødvendigt at have alle disse skridt i alle projekter, men alt kan overvejes efter behov. Og det er ikke nødvendigt at følge denne specifikke rækkefølge: Temizöz (2013) fandt f.eks., at kvaliteten var højere, når ingeniører i målsproget gennemgik offentliggørelsen af oversættere end i den anden retning. Det vigtige er, at ingen på fagområdet præsenterer rå maskinoversættelse som det endelige produkt.

Politiske konsekvenser

De politiske beslutningstagere, der beskæftiger sig med maskinoversættelse, bør tage hensyn til følgende retningslinjer:

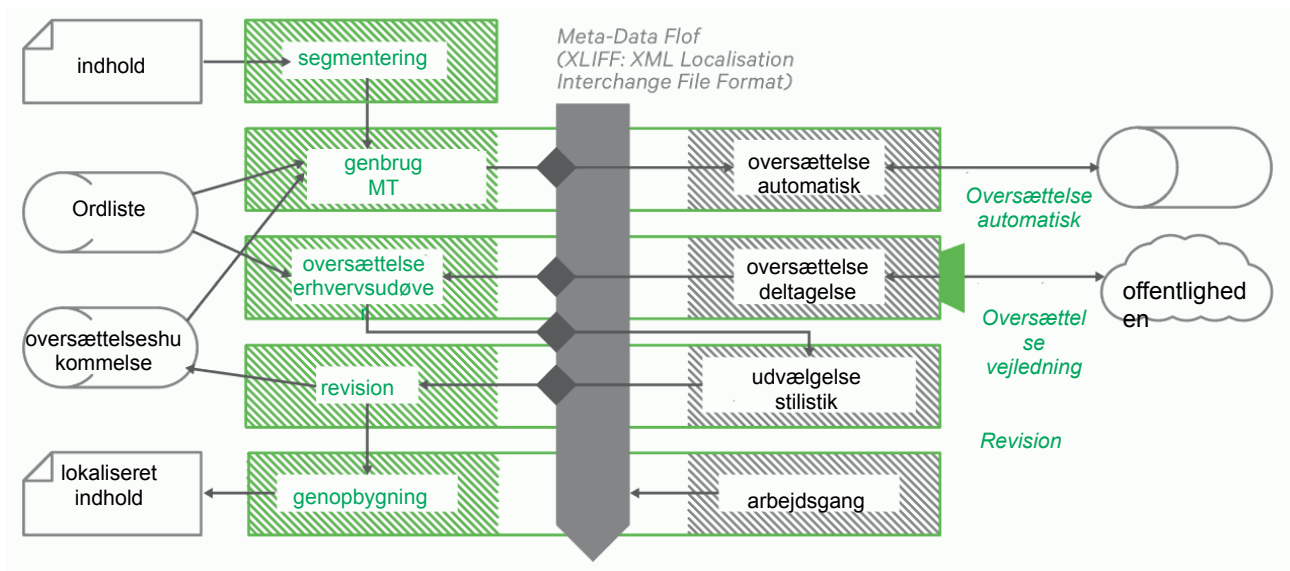
- maskinoversættelse kan integreres i arbejdsgange, der omfatter postredigering og/eller pre-redigering;
- Rå maskinoversættelse bør kun præsenteres i lavrisikosituationer, når brugeren tager initiativet, grænserne er forstået, og sproget ellers ikke ville blive oversat. Grov maskinoversættelse kan derfor ikke i sig selv opfylde de krav, der er baseret på sprogtægtigheder.
- Oversætteruddannelse bør omfatte post-redigering og pre-redigering, og fagfolk med disse færdigheder bør ansættes.

Referencer og uddybning

Carson-Berndsen, J., Somers, H., Way, A., & Vogel, C. (2009). Integreret sprogteknologi som en del af næste generations lokalisering. Lokaliseringsfokus: The International Journal of Localization, 8, 53-66.

Temizöz, Özlem (2013). *Postiting maskine-oversættelse output og dens revision*. Doktorafhandling. Universitat Rovira i Virgili. tdx.cat/handle/10803/128204

Turovsky, B. (2016). *Ti års Google Oversæt*. goo.gl/TjnUWk. Tilgæet maj 2017.

63 Hvem skal arbejde som tolk eller oversætter?

Nike K. Pokorn, Jaka Čibej, Univerza v Ljubljani

Nyankomne migranter, tosprogede/familiemedlemmer, fagfolk på andre områder (f.eks. sygeplejersker) og tosprogede medarbejdere (f.eks. rengøringspersonale i sundhedsfaciliteter) arbejder ofte som kulturmæglere i meget følsomme sammenhænge i forbindelse med sundhedspleje, juridiske tjenester, politi og skole, med ringe eller ingen uddannelse til disse opgaver. Disse improviserede tolke og oversættere ansættes regelmæssigt af staten og andre interessenter i forskellige EU-medlemsstater. Så skal vi uddanne oversættere og tolke, eller kan vi bruge tosprogede og uuddannede specialister til disse kommunikationsformål?

Hvad fortæller forskningen os?

Flere undersøgelser har analyseret situationer, hvor tolkning blev udført af fagfolk, der ikke var blevet uddannet som tolke. De viser, at fagfolk ofte sender fejlagtige oplysninger, der fører til dårlig kommunikation. For eksempel analyserede Elderkin-Thompson et al. (2001) 21 spansktalende patienter, der kontaktede deres læge med hjælp fra sygeplejersketolke. De fandt, at omkring halvdelen af møderne resulterede i alvorlige kommunikationsfejl, hvilket kompromitterede lægens forståelse af symptomerne og underminerede troværdigheden af patientens bekymringer. Ligeledes undersøgte Berg-Seligson (2011) politibetjente, der fungerede som tolke under afhøringer af mistænkte, og opdagede, at deres mægling førte til overførsel af ukorrekte oplysninger, der førte til alvorlige kommunikationsfejl.

Andre undersøgelser viser, at der er betydelige risici forbundet med anvendelsen af improviseretolke og oversættere, herunder unøjagtigheden af overførslen (udsættelser og tilføjelser) og manglende upartiskhed og fortrolighed.

Improviserede tolke fremlægger ofte deres egne holdninger, anfægter udtalelser fra den person, de fortolker udtalelsen, vejleder svar på eller besvarer spørgsmål på vegne af den person, de tolker, og ofte udfører andre opgaver uden for den tolkede samtale (Cambridge 1999, Flores et al. 2003, Martínez-Gómez 2014; Lesch og Saulse 2014).

Illustrationer og beviser

Improviserede tolke og oversættere kan også skabe betydelig mistillid til kommunikationen. MIME-

undersøgelsen af asylansøgere i Slovenien i 2016 viste, at migranter, der skal bruge tolke i deres kommunikation med myndighederne, ved, at uuddannede tolke ofte anvendes i den tolkede kommunikation, og at denne mangel på uddannelse resulterer i dårlig kommunikation. En 33-årig mand fra Iran sagde:

Officielle oversættere og tolke, der oversætter dokumenter, ja, er kvalificerede. Men de andre, der kun ertolke... Nogle af dem, de studerede ikke, de fleste af dem, de studerede ikke på dette område, så de... Fordi de kender sproget, kommer de på arbejde. [...] nogle gange har der været en misforståelse mellem mennesker, eller en fejloversættelse mellem mennesker.

Denne lavtuddannede arbejdsstyrke fører derefter til frustration, som en 22-årig afghansk mand sagde:

Jeg har ofte bemærket, at de fleste oversættere ikke er i stand til at forstå, hvad du ønsker at forstå... enten er de ikke i stand til at forstå, enten de ikke er i stand til, jeg ved ikke... eller måske kan du ikke forklare det, som du vil, du ved. Og på denne måde går information tabt på vej til den tredje person.

Forskning viser, at brugen af uuddannede tosprogede kan føre til et sammenbrud af kommunikationen og øge frustrationen blandt deltagerne.

Politiske konsekvenser

For at undgå kommunikationsfejl som følge af tolkning eller oversættelse af uuddannede tolke og/eller oversættere bør de politiske beslutningstagere overveje følgende:

1. støtte til uddannelse af fagfolk med særlig vægt på erhvervelse af færdigheder inden for tolkning og oversættelse;
2. uddannede tosprogede lærere med vægt på tilegnelse af tematiske færdigheder (dvs. kendskab til området), tolke- og oversættelsesfærdigheder og faglig etik
3. udvikle uddannelsesmuligheder til overkommelige priser, så migranter kan få adgang til erhvervsom lokaltolk og oversætter.

Referencer og uddybning

- Berk-Seligson, S. (2011). Forhandling og kommunikativ indkvartering i tosprogede skriftspørgsmål: et kritisk sociosprogligt interaktionsperspektiv. *International Journal of the Sociology of Language*, 207, 29-58.
- Cambridge, J. (1999). Tab af oplysninger i tosprogede medicinske interview gennem en utrænnet tolk. *Oversætteren*, 5, 201-219.
- Elderkin-Thompson, V., Silver R. C., & Waitzkin, H. (2001). Når sygeplejersker fordobler som tolke: En undersøgelse af spansktalende patienter i en amerikansk primær sundhedspleje indstilling. *Samfundsvidenskab og medicin*, 52, 1343-1358.
- Flores, G. et al. (2003). Fejl i medicinsk fortolkning og deres potentielle kliniske konsekvenser ved pædiatriske møder. *Pædiatri*, 111, 6-14.
- Lesch, H. M. & Saulse, B. (2014). Revision af tolketjenesten i sundhedssektoren: en beskrivende oversigt. *Udsigterne*, 22, 332-348.
- Martínez-Gómez, A. (2014). Kriminelle tolker for kriminelle: bryde eller forme normer? *Journal of Specialised Translation*, 22, 147-193.
- Weisskirch, R. S. (Ed.) (2017). *Sprogægling i indvandrerfamilier: Teorier og sammenhænge*. London: Routledge.

64 Hvordan og hvornår bør der ydes oversættelses- og tolketjenester til nyankomne migranter?

Nike K. Pokorn, Jaka Čibej, Univerza v Ljubljani

De seneste migrationsstrømme har gjort det vanskeligt at yde støtte til oversættelse eller tolkning i forbindelse med civile, sociale, økonomiske og politiske aktiviteter. Disse tjenester er ofte repræsenteret i medierne som et betydeligt og unødvendigt dræn for offentlige midler. Forskellige sprogpolitikker angiver, hvornår der skal stilles oversættelse og tolkning til rådighed. I EU erdesikret i asylprocedurerne ved direktiv 2013/32/EU og i straffesager ved direktiv 2010/64/EU. Der findes imidlertid ingen EU-lovgivning, der sikrer formidlet adgang til offentlige institutioner (skoler, universiteter, lokale centre osv.), menneskelige og sociale tjenester (flytningcentre, selvhjælpscentre), sundhedsinstitutioner, trosbaserede organisationer eller beredskabstjenester.

Hvad er baggrunden for, at støtte til oversættelse og tolkning er afgørende og bør ydes af staten, og med hvilke omkostninger?

Hvad fortæller forskningen os?

Flere undersøgelser af brugen af ikke-uddannedetolke ved domstolene har vist, at tolkning af høj kvalitet er afgørende for at sikre en retfærdig rettergang (Hertog 2015). Andre undersøgelser viser betydningen af tolke- og oversættelsesstøtte af høj kvalitet i sundhedsorganisationer.

I forbindelse med sundhedsydelser kan manglen på passende sproglig støtte føre til utilstrækkelig diagnose eller dårlig diagnose, forsinket eller ukorrekt lægebehandling, for hyppige aftaler med lægen, længere hospitalsophold og dobbeltprøver. Lindholm mfl. (2012) analyserede filer af 3.771 patienter på et hospital i USA mellem 2004 og 2007.

Varigheden af et hospitalsophold for patienter med begrænset kendskab til engelsk var betydeligt kortere, når der blev anvendt professionelle tolke ved indlæggelse eller ved både indlæggelse og udrejse. Patienter uden professionel tolkning havde et gennemsnitligt ophold på 0,75-1,47 dage længere end patienter, der havde en tolk ved både optagelse og udrejse. Desuden var det mindre sandsynligt, at patienter, der modtog tolkning ved indlæggelse og/eller udrejse, ville blive tilbagetaget efter 30 dage. Beparelserne er ganske klare i betragtning af, at den gennemsnitlige pris for en dags hospitalsindlæggelse i

USA i 2013 varierede fra \$ 1.791 (for-profit hospitaler) til \$ 2.289 (non-profit hospitaler), mens den gennemsnitlige løn til en oversætter eller tolk på et amerikansk hospital var \$22,90 pr. time. Det betyder, at en tolk skal tilbringe ca. 80 timer med en patient, før udgifterne til tolkning overstiger den tid, der spares på hospitalet.

Manglende evne til at yde tolke- og oversættelsesbistand af høj kvalitet på sundhedsområdet kan også give anledning til klager og tvister. Quan og Lynch (2010) rapporterer, at der i fire stater i USA mellem 2005 og 2009 var 35 krav på i alt 2 289 000 USD for skader eller forlig og \$ 2793.800 i sagsomkostninger på grund af manglen på passende sprog-tjenester i sundhedsvæsenet.

Illustrationer og beviser

En undersøgelse foretaget af universitetet i Ljubljana interviewede 38 asylansøgere og lagde særlig vægt på brugen af oversættere og tolke (se Pokorn & Čibej 2017).

Resultaterne viser, at selv når migranterne har været i stand til at lære værtsproget, mangler de ofte færdigheder til at interagere i specialiserede sammenhænge såsom interviews til asylprocedurer og aftaler med advokater og læger, som det fremgår af en 26-årig interviewet fra Iran, som lejlighedsvis tolker inden for sundhedspleje:

Ja, udenfor eller på lægens kontor. Fra fArsi til engelsk. Men jeg forstår ikke mange ord til lægen, for kroppen, men jeg lærer meget højt.

Et lignende punkt blev rejst af en 22-årig afghansk person, der var i Slovenien på tidspunktet for interviewet i fem år:

Jegbrugte for det meste oversættere og tolke i starten, da jeg ikke kendte slovensk. Jeg havde for det meste brug for dem til officielle forhold såsom interviews eller andre forpligtelser, eller på hospitalet, da jeg talte med en læge, havde jeg altid brug for en, der kunne forklare, hvad jeg mente.

Oversættelse og tolkning spiller derfor en vigtig rolle i starten af inklusionsprocessen og yder støtte i nogle af de mest sårbare situationer, som migranter står over for.

Politiske konsekvenser

I lyset af disse resultater bør tolkning og oversættelse af offentlige tjenester finansieres af staten og stilles til rådighed for nyankomne migranter i højrisikosituationer, navnlig inden for retsvæsenet, politiet og sundhedsvæsenet. En sådan støtte vil bidrage til at fremskynde inklusionsprocessen og samtidig reducere omkostningerne, navnlig på sundhedsområdet.

Referencer og uddybning

- Ertl, A. & Pöllabauer (2010). Uddannelse (læge) tolke — nøglen til god praksis. Medint: Et fælles europæisk uddannelsesperspektiv. *Journal of Specialised Translation*, 14, 145-164.
- Hertog, E. (2015). Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/64/EU om ret til tolke- og oversætterbistand i straffesager: gennemførelsesstrategier med hensyn til tolkning og oversættelse i straffesager. *Monti*, 7, 73-100.
- Lindholm, M., Hargraves J.L., Ferguson W. J., & Reed, G. (2012). Professionel sprogtolkning og antallet af indlagte ophold og tilbagetagelser. *Journal of General Internal Medicine*, 27, 1294-99.
- Pokorn, N. K. & J. Čibej (2017). Tolkning og sproglig inklusion — venner eller fjender? Resultater af en feltundersøgelse. *Oversætteren*. (Onlinepubl.: 24. november 2017). doi.org/10.1080/13556509.2017.1396406
- Quan, K. & Lynch J. (2010). *De høje omkostninger ved sprogbarrierer i medicinsk uredelighed*. University of California: School of Public Health, The National Health Law Program. www.healthlaw.org/publications/the-high-costs-of-language-barriers-in-medical-malpractice#.Vj78naR-QhY

Særlige emner

- 65 Hvordan anvendes begrebet inklusion på mobile pensionister? 168
- 66 Er flersprogede mennesker mere kreative? 170
- 67 Hvordan fungerer beskyttelsen af flersprogethed i EU's forbrugerbeskyttelseslovgivning? 172
- 68 Hvordan kan vi forhindre manipulation af etniske opdelinger til geopolitiske formål? 174
- 69 Har ensprogethed i verdenshandelen indflydelse på undervisningen i og praksis med finansiering? 176
- 70 Omfatter romatilgangen til sprogindlæring nyttige lektioner i sprogundervisningspolitikken? 178
- 71 Hvad kan der gøres for at hjælpe mobile pensionister, der har brug for institutionel pleje? 180
- 72 Hvordan kan man fremme flersprogethed i den europæiske forbrugerlovgivning? 182

65 Hvordan anvendes begrebet inklusion på mobile pensionister?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss, Cardozo, Uppsalauniversitet

MIME-rammen og de aktuelle politiske og videnskabelige drøftelser om integration af indvandrere omhandler inklusion i værtssamfundet. I tilfælde af international pensionsmigration (MIR = MRI) sker inklusion imidlertid ofte i udlandssamfund, der defineres ved en fælles nationalitet og et fælles sprog, snarere end i forhold til værtssamfundet. Mange pensionerede migranter kender ikke værtslandets sprog. Hvordan bør de lokale politiske beslutningstagere gribe ind over for den specifikke konstellation af mobilitet og inklusion, som relativt privilegerede ældre indvandrere inden for Europa udgør?

Hvad fortæller forskningen os?

"International pensionering" henviser til pensionister fra den vestlige verden, der enten permanent eller midlertidigt flytter til et nyt land for at opnå en bedre livskvalitet. Faktorer relateret til klima, sundhed og anden livsstil er ofte vigtige faktorer for migranter, og desamme gælder økonomiske faktorer.

International pensionsmigration adskiller sig fra andre former for migration ved at gøre social, kulturel og sproglig inklusion i værtssamfund vanskelig. Det er vanskeligt at lære et nyt sprog i en fremskreden alder, og folk, der migrerer efter pensionering, har mindre muligheder end vandrende arbejdstagere for at møde lokalbefolkningen. Mobile pensionister migrerer ofte sæsonmæssigt mellem deres gamle og nye lande og er derfor fraværende fra deres nye bopæl i en del af året. Desuden bor mange pensionerede migranter i underopdelinger, der er bygget og solgt direkte til udenlandske købere. Alle disse faktorer er hindringer for sprogindlæring og social inklusion.

Den lave grad af inddragelse af pensionister i værtssamfundene afspejler også de særlige sociosproglige landskaber, der har udviklet sig på vigtige IR-destinationer. Disse er kendetegnet ved store udlandssamfund (etniske klubber, kirker, virksomheder og sociale netværk), udbredt brug af engelsk som lingua franca og overlappning mellem MIR og turisme. Disse sproglige landskaber gør det muligt for mange mobile pensionister at opnå en god livskvalitet og en høj grad af inklusion i udlandet uden at lære værtslandets sprog.

Den videnskabelige litteratur er dog bekymret for, at inklusion i etniske enklaver snarere end i flertallet af samfundet kan underminere den generelle sociale samhørighed. Der er også eksempler på lokale bekymringer og frustrationer på MIR-destinationer over den manglende integration af vandrende pensionister. Der er dog generelt ikke rapporteret om alvorlige fremmedfjendske eller antiimmigrantiske følelser for denne kategori af migranter.

Illustrationer og beviser

Forskning udført under MIME-projektet viser en række måder, hvorpå myndighederne i værtslandet kan forsøge at lette inklusionen af pensionerede migranter. Det kan fremme møder, interaktioner og udvekslinger mellem pensionerede migranter og oprindelige folk. Det kan støtte og samarbejde med lokale udenlandske organisationer, organisere fælles festivaler og festligheder og indlede forskellige sociale og uddannelsesmæssige møder.

Disse kan organiseres mellem udenlandske pensionister, der ønsker at praktisere værtslandets sprog, og indfødte, der ønsker at forbedre deres engelsk (eller andre fremmedsprog), f.eks. ved at invitere pensionerede indvandrere til lokale skoler. Mere generelt kan de lokale myndigheder stille oplysninger om kulturelle og andre arrangementer til rådighed for udenlandske indbyggere på deres eget sprog, så de føler sig velkomne. Etniske klubber, foreninger og kirker kan være nyttige partnere i samarbejdet og formidlingen af relevant information.

Boligudviklingen i MIR's vigtige kystdestinationer har tydeligvis været til skade for inklusionen. Mange boliger, der er bygget til udenlandske beboere, ligger uden for bycentrene, og der er undertiden kun ringe adgang til offentlig transport. Disse områder er store enklaver af udlændingeisoleret fra kvarterer med indfødte indbyggere. Bedre byplanlægning kan styrede etniske opdeling af boliger og lette samspillet mellem oprindelige folk og migranter.

Forskning udført under MIME-projektet tyder imidlertid på, at fuld inddragelse i værtssamfundet ikke i virkeligheden er en mulighed i de særlige sociale og sproglige miljøer, der i øjeblikket kendetegner vigtige europæiske MIR-destinationer. I stedet finder inklusion hovedsageligt sted i udlandssamfund. Samtidig giver migration inden for Europa mange mobile pensionister

en bedre livskvalitet. Hvis disse pensionister opfyldte større krav til sprogtilpasning, ville de sandsynligvis være mindre tilbøjelige til at migrere. Hertil kommer, at til dels på grund af dens tilknytning til turismen og et relativt privilegium fører tilbagetrækningen af pensionister generelt ikke til alvorlig fjendtlighed, protester eller andre fremmedfjendske reaktioner i værtssamfundene.

Politiske konsekvenser

Værtssamfundene kan tilskynde til lokale interkulturelle møder og træffe foranstaltninger til at bekæmpe boligadskillelse med henblik på at forbedre inklusionen. Inddragelsen af pensionerede migranter, i det mindste på MIR's vigtigste destinationer, vil dog i vid udstrækning ske i udlandssamfund baseret på national oprindelse og et fælles sprog. Resultaterne af MIME-undersøgelsen tyder på, at lokale beslutningstagere ikke bør forvente eller kræve en bred sprogintegration af pensionerede migranter, men snarere udvikle institutionelle og sproglige tilgange til at håndtere den nuværende situation.

Referencer og uddybning

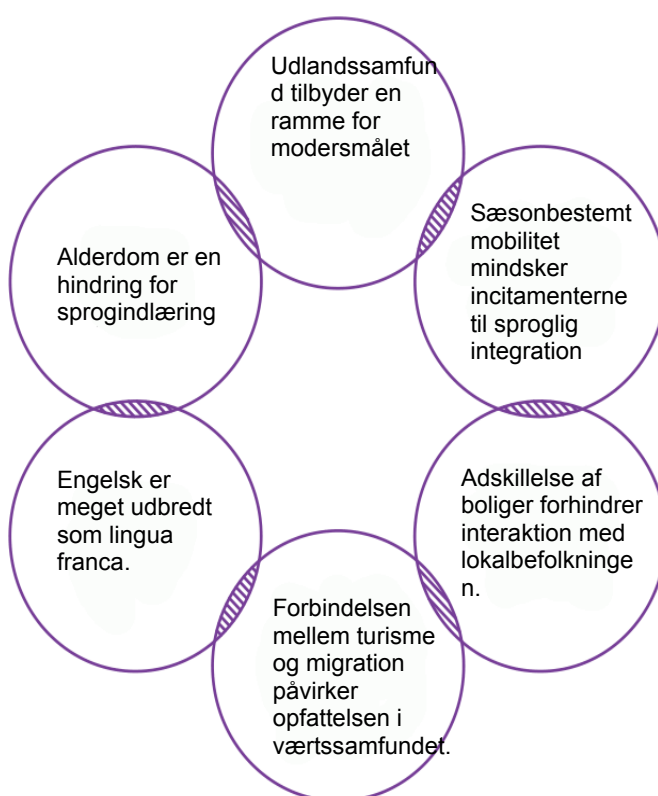
Betty, C., & Durán, R. (2008). Trak britiske udlændinge tilbage med henvisning til betydningen af sociale klubber og integration i det lokale spanske samfund: Et casestudie. Malaga: Observatorio Europeo de

Gerontomigraciones, Malaga Universitet.
hdl.handle.net/10630/7279

Gustafson, P. (2008). Transnationalisme i forbindelse med migration på pensionsområdet: Tilfældet med nordeuropæiske pensionister i Spanien. *Etniske og racemæssige studier*, 31, 451-475.

King, R., Warnes, T., & Williams, A. (2000). *Solnedgangsliv: Britisk tilbagetrækningsmigration til Middelhavet*. Oxford: Berg.

FAKTORER ,DER PÅVIRKER SPROGINDLÆRING OG INKLUSION I DEN INTERNATIONALE PENSIONSMIGRATION

66 Er flersprogede mennesker mere kreative?

Guillaume Fürst, François Grin, observatoriet for finansuniversitetet i Genève

Det hævdes ofte, at mangfoldighed skaber kreativitet. Det er imidlertid et bredt spørgsmål, der giver anledning til en betydelig debat. Det specifikke spørgsmål om flersprogethed-kreativitet er en del af denne debat. I betragtning af at flersprogethed er positivt forbundet med kreativitet, kan dette berettige til at fremme indlæring og brug af flere sprog i forskellige sammenhænge — fra uddannelse til erhvervsliv og privatliv.

Dette spørgsmål udgør en begrebsmæssig og empirisk udfordring og rejser en række beslægtede spørgsmål: Hvad er kreativitet? Hvordan kan vi måle det og kvantificere forholdet til flersprogethed? Kan vi specifikt fokusere på sproglig mangfoldighed og skelne den fra andre former for personlig erfaring i forbindelse med kulturel mangfoldighed? Kan individuelle resultater generaliseres på andre niveauer (f.eks. små grupper eller hele virksomheder)?

Hvad fortæller forskningen os?

I det væsentlige kan kreativitet ses som en kompleks kognitiv evne: integration af flere evner (f.eks. divergerende tænkning, ræsonnement, generel og områdespecifik viden), der sammen fører til produktion af nye ideer, evaluering, udvælgelse og udvikling. Mange andre faktorer, såsom personlighedstræk eller miljømæssige muligheder, er tæt forbundet med kreativitet. Men en definition, der fokuserer på de kognitive aspekter af kreativitet, afspejler helt sikkert mange af dens væsentlige dimensioner. Undersøgelser af tosprogethedens indvirkning på kognitionen har vist, at tosprogethed, der kommer til udtryk ved sprogændringer, er positivt forbundet med kognitive processer som f.eks. fleksibilitet i opmærksomheden og evnen til at filtrere oplysninger, der ikkeerrelevante.

Desuden synes fordelene ved tosprogethed for sådanne kognitive processer at være generelle for andre kognitive processer, både verbale og ikke-verbale (Bialystok, 2017).

Den specifikke undersøgelse af sammenhængen mellem *kreativitet* (der eradskilt fra *kognition*) og *flersprogethed* (i modsætning til *tosprogethed*) har indtil videre kun fået ringe opmærksomhed. Nogle banebrydende undersøgelser tyder på, at tosprogethed faktisk er befordrende for kreativitet, men mange af dem fokuserer udelukkende på specifikke befolkningsgrupper såsom indvandrere, børn eller tosprogede på højt niveau. Desuden er det ofte vanskeligt i disse studier at afgøre, om sprogkundskaber i sig selv er befordrende for kreativitet eller den generelle multikulturelle oplevelse, der ofte er

forbundet med flersprogethed.

Illustrationer og beviser

Den oprindelige empiriske forskning, der blev udført i MIME-projektet, har yderligere afprøvet hypotesen om flersprogethed og kreativitet, hvorved man undgår de ovennævnte begrænsninger. Data indsamlet fra fire indbyrdes kompatible undersøgelser (med i alt 592 personer) blev anvendt til at teste en række modeller ved hjælp af avancerede statistiske metoder.

I denne undersøgelse blev flersprogethed udformet som et sæt færdigheder, der kombinerer det samlede antal kendte sprog samt produktiv og modtagelig kapacitet på et andet, tredje og fjerde sprog (vurderet ved hjælp af et standardinstrument baseret på den *fælles europæiske referenceramme for sprog*).

Kreativiteten blev evalueret ved hjælp af to sæt variabler: 1) Kreativitet spørgeskemaer, der kombinerer uddannelse i global idé skabelse og evnen til at vælge ideer, samt oplysninger om kreative aktiviteter og resultater på flere områder (f.eks. visuelle kunst, musik, videnskab); og 2) kreativitetsopgaver, der kombinerer de opnåede point for tre forskellige opgaver (disse scorer var baseret på bådepeerevalueringog objektiveevalueringsprocedurer).

For at opsummere disse resultater viservedlagte graf, at en tilfældigt udvalgt person i befolkningen for begge sæt af kreativitetsmålninger har en 50 % chance for at få en kreativitetsscore over gennemsnittet, mens sandsynligheden for, at denne person er flersproget, stiger til ca. 60 %. Det er gennemsnitsværdier, og jo mere flersproget en person er, jo mere sandsynligt er de at være kreative.

Flersprogethed hænger også sammen med udenlandsk erfaring. Flersprogede mennesker har i gennemsnit oftere rejst og boet i udlandet, og andre analyser viser, at denne oplevelse også er positivt forbundet med kreativitet. Selv om der tages hensyn til disse og andre faktorer såsom alder, køn eller uddannelse, er flersprogethedens indvirkning fortsat positiv og betydelig, navnlig på kreative opgaver.

Politiske konsekvenser

På nuværende tidspunkt kan vi sige, at det er meget sandsynligt, at flersprogethed på individuelt plan fremmer kreativitet — direkte, men også indirekte gennem multikulturelle erfaringer.

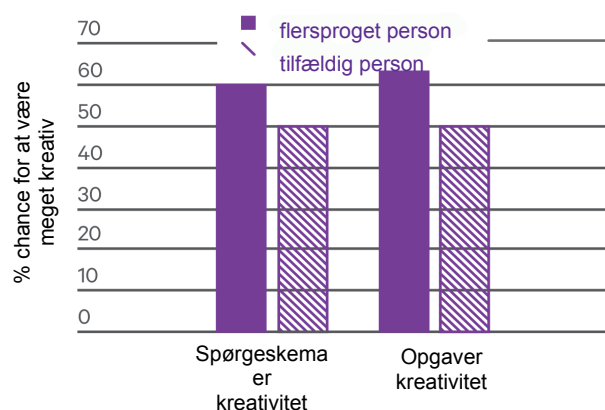
Med andre ord bør udformningen af politikker, der skal øge flersprogetheden, resultere i større kreativitet.

Navnlig:

► indlæring af fremmedsprog kan fremmes på grund af dens sandsynlige gavnlige indvirkning på kreativiteten og den generelle kognition og på grund af den "kick" effekt, som det giver den multikulturelle oplevelse, som igen også er forbundet med kreativitet;

► Denne effekt er tydeligere for færdigheder på en bredere vifte af sprog, hvilket tyder på, at eksponering for mere end ét fremmedsprog er særlig gavnlig.

Selv om der er konstateret en positiv sammenhæng mellem flersprogethed og kreativitet på individuelt plan, er det ikke enkelt at omsætte disse resultater til grupper (og dermed til et helt samfund). Litteraturforskning tyder imidlertid på, at flersprogethed og mere generelt kulturel mangfoldighed også er positivt forbundet med kreativitet på gruppeniveau og derefter kan være befordrende for innovation. Socialpsykologiske bidrag har vist, at grupper uden intern mangfoldighed er meget sårbare over for kollektive overvejelser. folk i disse grupper ønsker ofte konsensus, hvilket fører til for tidlige og ofte suboptimale beslutninger. Omvendt synes grupper med mindst ét medlem af et mindretal at være mere kreative, sandsynligvis fordi mindretal stimulerer divergerende tanker og flere perspektiver.

Referencer og uddybning

- Bialystok, E. (2017). Den tosprogede tilpasning: Hvordan sind imødekommer oplevelsen. *Psykologisk Bulletin*, 143(3), 233-262.
- Fürst, G. & Grin, F. (2017). Flersprogethed og kreativitet: A Multivariate Approach, *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, *Journal of Multilingual and Multicultural Development*.
doi.org/10.1080/01434632.2017.1389948
- Kharkhurin, A. V. (2012). *Flersprogethed og kreativitet*. Bristol, Det Forenede Kongerige: Flersprogede anliggender.
- Paulus, P. B., & Nijstad, B.A. (Eds.) (2003). *Gruppekreativitet: Innovation gennem samarbejde: Innovation gennem samarbejde*. Oxford University Press, USA.

67 Hvordan fungerer beskyttelsen af flersprogethed i EU's forbrugerbeskyttelseslovgivning?

Christine Kaddous, Laura Marcus, Genève Universitet

Flersprogethed er en hyppig gnidning i spændingerne mellem Den Europæiske Unions økonomiske integration og medlemsstaternes suverænitet. Sidstnævnte har kompetence med hensyn til den sprogdordning, der gælder på deres respektive områder, hvilket betyder, at borgerne skal bruge eller kende et bestemt sprog. I de fleste tilfælde fastsættes der regler for at beskytte et eller flere nationale eller officielle sprog. Sådanne nationale krav kan være i strid med primær og/eller afledt EU-ret, som forbyder enhver national bestemmelse, der udgør en begrænsning af dens anvendelse, undtagen af rimelige grunde.

Hvad fortæller forskningen os?

Forbrugerlovgivningen er et område, hvor EU-lovgiveren har vedtaget lovgivning for at regulere brugen af forskellige sprog. Denne lovgivning harmoniserer imidlertid ikke fuldt ud de sproglige aspekter af forholdet mellem erhvervsdrivende og forbrugere. Dette skyldes manglen på generel EU-kompetence på dette område.

Derfor er de forordninger, der vedtages af EU-lovgiveren, primært rettet mod medlemsstaterne og vedrører specifikke områder. Forordninger pålægger generelt ikke erhvervsdrivende direkte forpligtelser til at anvende et bestemt sprog. De forhindrer snarere medlemsstaterne i at begrænse de valg, som disse aktører kan træffe for at vælge et eller flere sprog, når de etablerer et økonomisk forhold til en forbruger. EU-lovgiveren vedtager derfor brede sprogkriterier (udensprogekundskaber som sådan kan EU ikke bede økonomiske aktører om at anvende et bestemt sprog).

EU's medlemsstater skal inden for rammerne af deres respektive retsfor skrifter gennemføre EU-direktiver om forbrugerbeskyttelse, og de økonomiske aktører skal opfylde de specifikke sprogkrav i den nationale lovgivning, der vedtages i overensstemmelse hermed (se figur).

Illustrationer og beviser

Lad os tage eksempler på sprogkrav på EU-plan på vareområdet, f.eks. i forbindelse med mærkning og markedsføring, der kan betragtes som "salgsmodaliteter". I nogle forordninger kræves det, at de erhvervsdrivende anvender et "sprog, der er letforståeligt for forbrugeren", mens andre kræver anvendelse af medlemsstaternes officielle sprog. Når

disse krav gennemføres på nationalt plan, får de en specifik betydning: det "officielle sprog i medlemsstaten" i Frankrig er fransk, et "sprog, der er letforståeligt for forbrugeren" vil være fransk og nederlandsk i Belgien.

For så vidt angår tjenesteydelser eller kontrakter er der ingen specifik EU-sprogregel, men et generelt krav om sproglig konsekvens i forbindelse med indgåelse og gennemførelse af kontrakter. På nationalt plan indebærer dette krav, at de erhvervsdrivende skal give forbrugerne tilstrækkelige oplysninger om, på hvilke sprog der kan indgås en aftale eller leveres en tjenesteydelse, og transaktionen skal derefter finde sted på det aftalte sprog.

Politiske konsekvenser

De generelle sprogkrav, der er vedtaget på EU-plan, kan fortolkes af Den Europæiske Unions Domstol (EU-Domstolen). EU-Domstolens retspraksis definerer EU's sprogkrav, hvilket mindsker medlemsstaternes fleksibilitet, når de vedtager sprogkrav. F.eks. er et "sprog, der er letforståeligt for forbrugeren", i de fleste tilfælde det officielle sprog i den pågældende medlemsstat, medmindre der findes et andet sprog, som er let forståeligt, og et eller flere andre sprog, som den økonomiske aktør kan tilføje (ud over det "letforståelige" eller det "officielle sprog").

Selv om retssystemet fungerer godt for at opfylde ovennævnte sprogkriterier i tilfælde af tvister, er det imidlertid nødvendigt at præcisere sprogkravene i overensstemmelse med de mål, der forfølges med EU-lovgivningen. På nuværende tidspunkt er der ingen klare kriterier for, at EU-lovgiveren skal anvende det ene eller det andet sprogkrav, når den vedtager ny lovgivning. Udviklingen af sådanne kriterier ville helt sikkert være nyttig.

Referencer og uddybning

Meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Rådet, Det Europæiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget - *Flersprogethed: et aktiv for Europa og en fælles forpligtelse*, KOM(2008) 566 endelig af 18. september 2008.

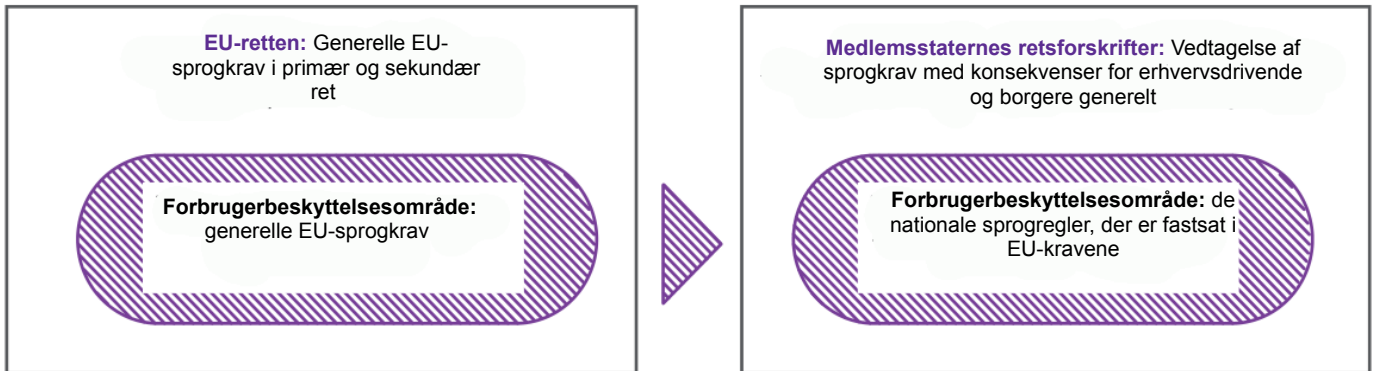
Van Hamme, J. (2007). Ækvivalensen mellem sprogene i det indre marked: Domstolens bidrag, *Papers of European Law*, 43, 359-380.

De Witte, B. (2014). Lovgivning om det indre marked

og nationale sprogpolitikker. I K. Purnhagen & P. Rott (Eds.), *Varieties of European Economic Law*

and Regulation (s. 419-435). Berlin: Det er Springer.

EUROPÆISK FORBRUGERLOVGIVNING OG REGULERING AF FLERSPROGETHED I EU — "VERTIKAL"

68 Hvordan kan vi forhindre manipulation af etniske splittelser til geopolitiske formål?

Žaneta Ozoli-a, RihardsBambals, Latvijas Universitāte

En vigtig kraft for EU ligger i medlemmernes store kulturelle, historiske og sproglige mangfoldighed. Tredjeparter, uanset om de er statslige eller ikke-statslige, kan dog udnytte det flersprogede miljø med negative sociale og politiske konsekvenser. Sådanne foranstaltninger kan bringe den geopolitiske sikkerhed i fare på EU-plan eller i de forskellige medlemsstater eller inden for nogle af deres konstituerende etnosproglige mindretal. Det kan hjælpe EU og dets partnere med at undgå spændinger, opretholde stabiliteten og øge sikkerheden ved at træffe specifikke foranstaltninger for at styrkedensamfundsmæssige modstandsdygtighed hos alle sproggrupper, navnlig mindretal, der deler lignende træk med tredjepartspotentiale. I denne optagelse i vademecum undersøges sagen om EU's største nabo, Den Russiske Føderation, samtidig med at der tages hensyn til, at denne situation ikke er enestående.

Hvad fortæller forskningen os?

Siden annektering af Krimhalvøen og ekstern indblanding i ukrainske indre anliggender har akademikere og politiske beslutningstagere i hele EU lagt særlig vægt påundersøgelsen og søgen efter løsninger på den nye "hybridetrussel" (Racz: 2015 Vinderstig: 2014). Ved hjælp af forskellige værktøjer med "blød magt" og "hård magt", som f.eks. desinformation eller efterretningsoperationer, kan tredjeparter for at fremme deres egne interesser forsøge at påvirke et andet lands indre anliggender lige under tærsklen for en åben konflikt. Flersprogethed har været et centralt element i hybridstrategier. Ved at udnytte den multietnisk-sproglige baggrund for mindretal, der har en historisk, etnisk eller sproglig forbindelse med tredjeparten, kan de nationale samfund vendes mod deres nationale politiske etablering.

Den Russiske Føderation har udtrykkeligt prioriteret beskyttelsen af russiske talere i udlandet i sin udenrigspolitik, sikkerhedspolitik og militærdoktrin. På grund af arven fra den sovjetiske æra og migrationsstrømmene i det 20. århundrede er der vigtige russisktalende samfund både i EU (Estland, Letland og Litauen) og i de østlige partnerskabslande med tætte historiske, kulturelle og sproglige bånd til Den Russiske Føderation. EU har vedtaget en række politiske foranstaltninger for at forhindre potentielt destabiliserende initiativer, der kan manipulere tilstedeværelsen af disse samfund til modstridende formål. I maj 2015 blev alle EU's udenrigsministre enige om at udarbejde forslag til, hvordan hybride

trusler kan håndteres og modstandsdygtighed fremmes¹. Samme år blev East StratCom-taskforcen (EU-Udenrigstjenesten) oprettet med et udtrykkeligt mandat til at identificere og tilbagevise desinformation i hele EU². Det *europæiske ekspertisecenter for imødegåelse af hybride trusler* (Helsinki, Finland) har også bidraget til at finde praktiske løsninger³.

Opbygning af modstandsdygtighed, navnlig på samfundsmæssigt plan, er en af de mulige reaktioner på hybride trusler. På statsniveau består modstandsdygtighed af stærke og stabile politiske og militære institutioner, bekæmpelse af korruption og overvindelse af andre store sårbarheder blandt alle etnosproglige samfund. Der skal også tages hensyn til mindretalssamfundets størrelse, dets geografiske nærhed til tredjeparten og indflydelsen fra de medier, som det kontrollerer, da disse er væsentlige dimensioner i forbindelse med geopolitisk følsomme situationer. Inden for staten afhænger samfundets modstandsdygtighed især af folksfølelse af at høre til, graden af inklusion af økonomien, opfattelsen af risici, sprogkundskaaber og andre evner i både flertals- og mindretalssamfund.

Illustrationer og beviser

Tilfældet med de baltiske lande er et eksempel på vellykket modstand mod hybride trusler. Letland og Estland har formået at opretholde et højt niveau af national sikkerhed ved at integrere sig med EU og NATO, samtidig med at man næsten helt har undgået enhver større konflikt mellem landets etnosproglige samfund. På statsniveau opfylder disse baltiske nationer ikke nødvendigvis alle de betingelser, der er nødvendige for at modstå hybride trusler: der geografisk tæt på Rusland, har store mindretalssproggrupper og står over for den stærke tilstedeværelse af de medier, der kontrolleres af de russiske myndigheder. Det russisktalende samfund i

1 Conseil of the EU, 18. maj 2015 (8971/15).

2 East StratCom-arbejdsgruppen offentliggør ugeblade om desinformation; se www.euvsdisinfo.eu

3 Estland, Finland, Frankrig, Tyskland, Letland, Litauen, Nederlandene, Norge, Polen, Spanien, Sverige, Det Forenede Kongerige og USA. Deltagelse i centret er åben for EU-medlemsstater og NATO-allierede. EU og NATO opfordres til at deltage i centrets aktiviteter. www.hybridcoe.fi/about-us

Letland har udvist betydelig sproglig og kulturel vitalitet inden for rammerne af integrationspolitikken i Letland efter genoprettelsen af uafhængigheden (1991). Undersøgelser, interviews og statistikker viser imidlertid, at tusindvis af russisktalende stadig ikke ansøger om lettisk statsborgerskab. Sympatien for den sovjetiske æra synes stadig at være udbredt i en stor del af det russisktalende samfund; mange beklager Letlands tiltrædelse af NATO, og en stor del af samfundet ønsker at styrke sine forbindelser med Rusland. Samtidig viser meningsmålinger en stærk loyalitet hos det russisktalende samfund over for Letland. Kun en lille del af dette samfund har allerede hørt om ngo'er, der er sponsoreret af den russiske regering i Letland (eller deres ledere), og som støtter konceptet om en "russisk verden"; kun få ønsker at bo i Rusland eller er tilbøjelige til at deltage i store demonstrationer for at støtte et sådant program. Forskning i nabolandet Estland viser lignende tendenser i det russisktalende samfund.

Politiske konsekvenser

Balancen mellem national sikkerhed, inklusion og modstandsdygtighed for alle etnosproglige grupper i lande både inden for EU og i den nationale kontekst kan styrkes ved hjælp af følgende politikker:

- ▶ etablere et system med målbare indikatorer for samfundets modstandsdygtighed som et praktisk analytisk redskab, der kan bidrage til at måle effektiviteten af de politikker for integration af mindretal, der er vedtaget på EU-plan og nationalt plan
- ▶ at bestille en paneuropæisk undersøgelse af hybride kampagner og trusler og potentielle løsninger til fremme af modstandsdygtighed i flertals- og

mindretalsprogsamfund i EU's medlemsstater og partnerlande

- ▶ Styrke samarbejdet mellem de forskellige specialiserede agenturer, der undersøger hybride trusler og metoder til at fremme modstandsdygtighed og bekæmpe propaganda, trolling på internettet, falske nyheder og desinformation

- ▶ Fremme af mediekendskab blandt alle sproggrupper, især i det postsovjetiske geografiske område, som ifølge EU's egentlige rapporter mod desinformation ofte er rettet mod desinformationskampagner (især på russisk). Den kunne ledsages af oprettelsen af en paneuropæisk mediekanal for russisk, der svarer til ressource- og indholdsstyring på BBC eller CNN som en alternativ informationskilde for russisktalende samfund, der bor i EU.

Referencer og uddybning

Ozoliūa Ž. (ED) (2016). *Samfundssikkerhed: Inklusion — Udelukkelse Dilemma. Et portræt af det russisktalende Fællesskab i Letland*. Riga: Zinātne.

Kallas K. (2016). Påberåber sig diasporaen: Ruslands landsmandspolitik og den estisk-russiske befolknings modtagelse heraf. *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 15, 1-25.

Racz A. (2015). *Ruslands hybride krig i Ukraine: Bryde fjendens evne til at modstå*. Det finske institut for internationale forbindelser.

Winnerstig M. (Ed.) (2014). *Destabiliseringsværktøjer: Russisk blød magt og ikke-militær indflydelse i de baltiske lande*. Udgivet af FOI.

69 Påvirker ensprogethed i verdenshandelen undervisningen og praksis i finanssektoren?

Marc Chesney, Paul H. Dembinski, Philippe Rudaz, Finansobservatoriet

I betragtning af deres historiske rødder i nordamerikansk forskning, mest dominerende finansielle teorier tager amerikanske love og institutioner som det "normale" miljø, hvis tilhængere forventer, at det vil udvide og tilsidst sejre over hele verden. Som følge heraf er engelsk blevet det dominerende finansieringssprog både i virksomheder og i konferencelokaler, hvor der undervises i økonomi og erhvervsadministration. Mange ikke-indfødte talere bruger f.eks. engelsk i deres daglige arbejde. Selv om de kan mestre den professionelle og tekniske jargon forbundet med deres daglige arbejde, er de ikke altid i stand til fuldt ud at tage hensyn til den implicite og implicite normative position af nuværende finanstheori. Dette gælder navnlig for integrerede synspunkter om institutionelle og juridiske spørgsmål.

Samtidig er finansielle virksomheder i engelsktalende lande blevet globale. Dette rejser for det første problemer med kommando og rapportering, hvor flersprogethed betragtes som en hindring. Engelsk (eller rettere en meget engelsk-baseret professionel jargon) er gradvist blevet lingua franca i ledelsen af mange multinationale selskaber, der opererer på globalt plan. Det andet spørgsmål vedrører virksomhedernes ledelsesdimension og deres bestræbelser på at udvikle fælles interne og eksterne kommunikationskanaler.

Hvad fortæller forskningen os?

En af de sandsynlige konsekvenser af de observerede tendenser er den stigende homogenisering af sprog og verdenssyn i finanskrede. En undersøgelse foretaget under MIME-projektet viser, i hvilket omfang denne homogenisering påvirker de værdier, der styrer den faglige praksis.

Den globale finanskriser har afsløret visse svagheder i finans- og virksomhedskulturernes etik. Dataene tyder på flere ikke-gensidige forklaringer: betydningen af tekniske tilgange til finansiel uddannelse og forvaltning med ringe interesse for etiske implikationer; (B) den generelt observerede kløft mellem den faglige kontekst for arbejde i finanssektoren og "det virkelige liv" en konsekvens heraf er, at aktører, der opererer i et abstrakt fagligt miljø, har vanskeligt ved at anerkende de vidtrækkende praktiske konsekvenser af deres beslutninger. C) manglen på værktøjer til hurtigt at identificere de etiske dilemmaer, der kan opstå. Derfor

behandles problemer som rent tekniske spørgsmål, mens institutionerne ikke tager fat på deres etiske dimensioner og dermed forbundne dilemmaer. Spørgsmålet er derfor, om udbredt ensprogethed i undervisningen og praksis med finansiering bidrager til denne situation ved at tilskynde til etisk blindhed.

Illustrationer og beviser

To grupper af respondenter (studerende og praktikere) blev interviewet og bedt om at besvare to sæt spørgsmål. I et første sæt spørgsmål undersøgelsesomfanget og dybden af deres flersprogethed med hensyn til færdigheder og anvendelse. Et andet sæt spørgsmål fokuserer på respondenternes evne til at håndtere komplekse etiske spørgsmål på engelsk sammenlignet med andre sprog, som de er velinformede. Resultaterne tyder på, at deres forståelse af etiske dilemmaer og deres følsomhed over for disse dilemmaer er svagere på engelsk end på et andet sprog — ofte respondentens modersmål. Som det fremgår af tallet, er andelen af respondenter, der oplever etiske dilemmaer, lavere blandt dem, hvis engelsk ikke er modersmålet, og som arbejder på engelsk (40 %) end dem, der arbejder på deres modersmål - herunder engelsk - og som lettere kan håndtere etiske spørgsmål.

Dette resultat har to store konsekvenser. For det første er engelsks rolle som lingua franca i finanssektoren generelt begrænset til de tekniske spørgsmål om "business as usual". Det faktum, at ikke-indfødte engelske færdigheder er forudindtaget over for teknisk indhold, gør kommunikation på engelsk om "bløde" spørgsmål, såsom etiske dilemmaer, problematisk i mange multinationale virksomheder. Dette kan føre til et generelt fald i etisk bevidsthed blandt fagfolk, som det fremgår af figuren.

Politiske konsekvenser

Selv om engelsk er blevet lingua franca i finans og erhvervsliv, er det endnu ikke lingua franca, hvor folk er mest trygge ved at identificere og diskutere etiske spørgsmål og tilknyttede værdier. Dette øger asymmetrien mellem tekniske og etiske udfordringer. Ved at forhindre, at etiske dilemmaer tages op, når de opstår, kan dette paradoks så frøene til fremtidige finanskriser. Fremme af "dyb" flersprogethed (hvilket indebærer en bedre forståelse af sproget ud over

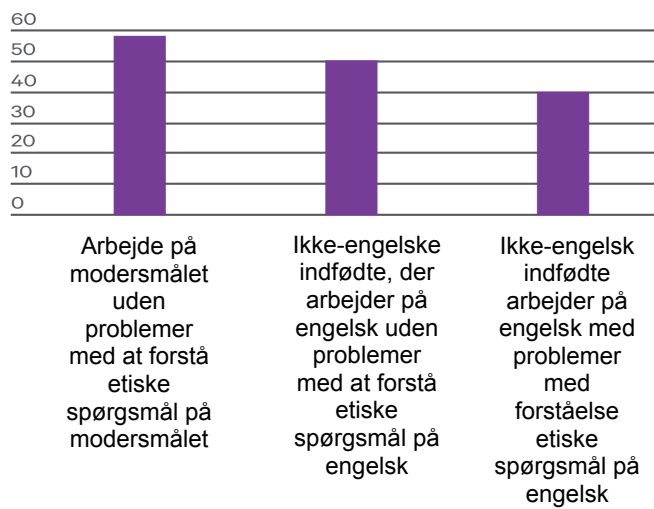
tekniske sprogkunderskaber) er derfor et vigtigt element i virksomhedens ansvar.

Denne konstatering tyder endvidere på, at flersprogethed kan bidrage til at styrke de etiske rammer og ansvarlighedsrammer, der anvendes i Europa, som præsenteret i Guide to Corporate Governance Practices in the European Union (IFC 2015), og lægger vægt på den flersprogede tilgang, der foreslås i Sprogvejledningen for europæiske virksomheder (Europa-Kommissionen 2011). Det erkendes, at en etisk virksomhedskultur er afgørende, men vanskelig at regulere med "hårde love". Som foreslået i politikken for virksomhedsledelse i Den Europæiske Union kan EU imidlertid gennem investorprisme (Pitt-Watson & Dallas, 2016) kræve mere sammenhængende oplysninger om social og miljømæssig styring (ESG). Fremme af flersprogethed i virksomhederne kan derefter indgå i ESG-rammerne. Endelig bør der lægges større vægt på sproglig mangfoldighed i økonomi- og handelsskolerne for at undgå den voksende anglicisering af økonomiske og finansielle discipliner og for at skabe en passende balance mellem elevernes sprogkunderskaber.

Referencer og uddybning

- Dembinski, P.H. (2017). *Etik og tillid til finans*. Routledge: Det er London.
- ECODA (2015). Vejledning i corporate governance-praksis i Den Europæiske Union. ECODA, IFC. goo.gl/E3kf5K
- Europa-Kommissionen (2011). *Sprogvejledning for europæiske virksomheder*. goo.gl/Z3LkTk
- Geipel, J., Hadjichristidis, C. & Surian, L. (2015). Hvordan fremmedsprog former moralsk dømmekraft. *Journal of Experimental Social Psychology*, 59, 8-17.
- Gural, S. K. & Smokotin, V.M. (2014). Sproget i den verdensomspændende kommunikation og sproglig og kulturel globalisering. *Sprog og kultur*, 1, 4-13.
- Pitt-Watson, D. & Dallas G. (2016). *Corporate governance Policy i Den Europæiske Union — gennem en investor's Lens*. CFA Institut. goo.gl/GjYBkw

PROCENTDEL AF RESPONDENTERNE STOD OVER FOR ETISKE DILEMMAER

70 Indeholder romatilgang til sprogindlæring nyttige lektioner isprogundervisningspolitikken?

Lia Pop, Mona Stănescu, Universitatea din Oradea

Romabefolkningen i Europa er ofte fattig og marginaliseret og har ofte begrænset adgang til formel uddannelse, for slet ikke at tale om uddannelse gennem sit vigtigste fællesskabssprog, romani. Desuden indebærer romaernes nomadiske tradition et konstant møde og konfrontation med andre sprog — især dem, der tales af flertallets stillesiddende befolkning i hele Europa. Som reaktion på disse udfordringer har romaerne udviklet en udelukkende mundtlig, fleksibel og uformel metode til indlæring af fremmedsprog. Denne unikke erfaring kan indeholde værdifulde elementer til innovative tilgange til sprogpolitik i forbindelse med øget mobilitet.

Hvad fortæller forskningen os?

Forskning i flersprogede romaer i Bihor, Rumænien, har fremhævet en tilgang til sprogindlæring, der kan beskrives som "at lære alle". Denne tilgang er forankret i samfundet, hvor den er bygget og overført socialt. De pædagogiske undersøgelser beskriver ikke specifikt en sådan metode, men har ligheder med Michel Thomas' sprogindlæringsmetode, som fokuserer på oralitet, tillid til, at det er let at overføre viden, og identifikation af sproglige ligheder og forenklinger¹. Det opfylder også nogle af kendetegnene ved Maria Montessoris metode, som fokuserer på et behageligt læringsmiljø i flere aldersgrupper.

Romatilgangen er fortsat usædvanlig, da den har til formål at hjælpe traditionelle romagrupper med at tilpasse sig de sproglige konsekvenser af mobilitet ved at trække på deres egne ressourcer, uafhængigt af et hvilket som helst formelt uddannelsessystem.

Ud over udelukkende at være mundtligt er dets vigtigste træk fleksibilitet og konstant tilpasning til konteksten, åbenhed over for improvisation og forbedring blandt talentfulde medlemmer og inddragelse af hele gruppen. Den har to hovedmål: (I) sikre øjeblikkelig sproglig interaktion med roma-ikke-talere som mulige kunder for romaprodukter og -tjenester og (ii) sætte romaerne i stand til hurtigt at identificere nye muligheder. Den kan imidlertid behandles i form af standardaspekter af en uddannelsesproces, nemlig: I) undervisnings- og læringsindhold; II) lærernes og de studerendes rolle; III) pædagogiske teknikker.

Illustrationer og beviser

Måltrettet undervisnings- og læringsindhold: tilgangen fokuserer på lexica og elementer og effektivt bruger omtrentlige fonetik, mens generative strukturer — de regelmæssige emner for formel læring — ikke anses for at være af væsentlig interesse. Ordforrådet vælges for at være effektivt i konteksten og for specifikke brugere. Kvaliteten af det delte indhold er garanteret af Pakiv (Roma ære), og viljen til at dele det korrekt og effektivt stammer fra Phralip (Roma broderskab).

Læreres og studerendes fleksible roller: fokus på rolle snarere end status gør det muligt for intelligente børn, unge eller kvinder at handle på lige fod, når de deler viden, med respekterede ældre. For eksempel blev en 13-årig pige, det eneste litterære medlem af familien, familietolk og "lærer" i Frankrig. Adgang til nye teknologier letter overgangen fra status til rolle.

Lærings teknikker er baseret på kollektiv opmuntring i holdninger, procedurer og evalueringer, der fremmer læringsfremskridt.

Holdninger spiller en afgørende rolle, og romaerne er meget bevidste om gruppens behov for sprogindlæring, idet de søger muligheder for at få mest muligt ud af alle ressourcer og få gruppens støtte i denne henseende. Nye opkøb er værdsat, men også annonceret og delt med andre medlemmer af gruppen. Ud over at skabe prestige inden for gruppen fremmer disse holdninger positive lærings- eller sprogtilpasningserfaringer i forskellige sammenhænge.

Den traditionelle romatilgang "læring fra alle" er en gruppe metode, der er rettet mod gruppens og gruppe læringens behov. Dens enkelhed samt dens stressfri og billige karakter anbefaler den til andre grupper, der står over for lignende sociale, kulturelle og økonomiske forhold. Denne metode synes således hovedsagelig at blive anvendt af de fattige inden for mobilitet, herunder socioøkonomisk sårbare voksne på arbejdsmarkedet, f.eks. landbrugsarbejdere i transit, som ofte har haft ringe adgang til læse- og skrivefærdigheder.

Politiske konsekvenser

EU's støtte til udvikling af sprogkundskaber som et praktisk aktiv for ugunstigt stillede grupper kan undersøge mulighederne for at overføre romaerfaringer til disse andre kategorier af potentielle brugere.

¹ www.michelthomas.co.uk/how-it-works.php, tilgængeligt i maj 2017.

Flersprogede romaer, der er bekendt med "Learn Everyone"-tilgangen, samt uddannede medlemmer af romasamfundet, som også har nydt godt af formelle teknikker i deres egen sprogindlærings erfaring, er indlysende hjælpere. Der kunne iværksættes pilotprojekter med deltagelse af romaaktivister, der støttes af EU og kontrolleres af lokale eller regionale myndigheder, for at teste overførlens effektivitet og overvåge ikke blot udviklingen af sprogkundskaber, men også andre socioøkonomiske indikatorer.

Referencer og uddybning

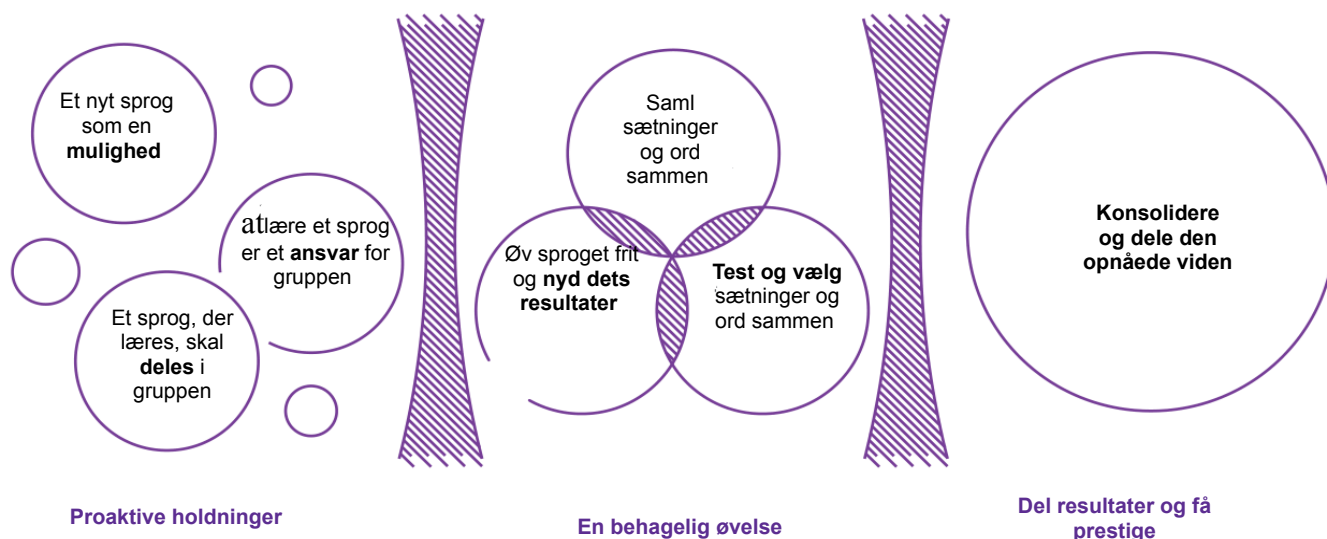
Grigore, D., Neacsu, M., et al. (Eds.) (2009). *Evaluarea politicilor publice educationale pentru rromi*

[Assessing the Public Policy for Roma Education], Bukarest, Editura ALPHA DND.

Hancock, I.F. (2003). Sprog Corpus og sprogpolitik: Sagen om standardisering af romani. I F. Daftary & F. Grin (Eds.), *Nation-Building, Etnicitet og Sprogpolitik i overgangslande* (s. 267-286). Flensborg: Det Europæiske Center for Mindretalsspørgsmål & Budapest: LGI Bøger.

Marác, L. (2016). *Relevansen af sprog og flersproget kommunikation for det sociale Europa?* Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo Universiteta. *Kul'turologia i Iskusstvovedenie*, 22, 83-98.

LÆR ALT FRA ALLE

71 Hvad kan der gøres for at hjælpe mobile pensionister, der har brug for institutionel pleje?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss, Cardozo, Uppsalauniversitet

De alvorligste problemer i forbindelse med international pensionsmigration vedrører pensionister, der har behov for pleje, og som ikke taler det lokale sprog tilstrækkeligt, og som ikke har de økonomiske midler til at blive på et privat hospital eller på plejehjem, hvor de kan bruge deres modersmål. Det er ældre mennesker med alvorlige fysiske eller psykiske sygdomme. Hvad kan de politiske beslutningstagere gøre for at hjælpe disse mennesker?

Hvad fortæller forskningen os?

Migration inden for Europa af vilde dyrer for størstedelens vedkommende en relativt privilegeret form for mobilitet. Pensionister i Nordeuropa flytter til pensionssteder, hvor de kan bo fra pensionering, og hvor et varmere klima og andre faciliteter giver dem mulighed for at leve komfortabelt. Flere undersøgelser viser, at pensionister ofte ikke lærer meget af værtslandets sprog, men at de generelt er enige om at bruge enten deres modersmål eller engelsk. Men efterhånden som de bliver ældre, og deres helbred forværres, kan deres situation blive problematisk.

I sådanne tilfælde kan værtssamfundene generelt kun tilbyde offentlig pleje i lokalesproginstitutioner, mens tidligere hjemlande eller pensionisters kommuner måske ikke ønsker at hjælpe, hvis pensionister officielt er emigreret og ikke længere er indskrevet i deres sociale sikringsordning. For alvorligt syge ældre, der har brug for pleje på et hospital eller på et plejehjem, kan manglende evne til at tale det lokale sprog være et alvorligt problem, især i tilfælde af hørelse og demens. Utilstrækkelig kommunikation på grund af sprogbegrænsninger kan føre til isolation og forværre fysiske og mentale sundhedsproblemer. Sådanne betingelser kan også bidrage til et fald i sprogkundskaberne.

Hjemmepleje, hjemmehjælp og støtte til de syges forældre kan også være vanskeligt for dem, der ikke taler det lokale sprog.

Illustrationer og beviser

En casestudie af skandinaviske pensionister, der bor i provinsen Alicante i Spanien, udført som led i MIME-projektet, fremhæver situationen for ældre migranter med dårligt helbred. Den offentlige pleje af ældre i

Spanien er mindre udviklet end i de skandinaviske lande, og pensionerede migranter med behov for bistand eller institutionel pleje er hovedsageligt afhængige af private tjenesteydere. Der var nogle private plejehjem for skandinaviske pensionister, der havde brug for hjælp i deres dagligdag, med skandinavisk talende personale, adgang til skandinaviske tv-kanaler og måltider og andre daglige rutiner tilpasset skandinaviske vaner. Hjemmepleje med skandinavisk sprogpersonale var også til rådighed. Private alternativer er imidlertid dyre, især for dem, der har behov for langvarig institutionel pleje.

Pensionister, der ikke talte spansk, som ikke kunne passe sig selv og ikke kunne betale for privat pleje, kunne være i nød i deres eget hjem eller socialt isoleret på en spansk institution. Socialarbejdere fra en skandinavisk kirke eller frivillige fra det skandinaviske samfund kunne besøge og yde hjælp, men den bedste løsning i sådanne tilfælde syntes ofte at være at vende tilbage til pensionisternes tidligere hjemland.

Den "permanente udtræden" synes faktisk at være en vigtig sprogstrategi. Mange pensionister ønsker ikke at være afhængige af institutionel pleje i et fremmed land, hvor de ikke kan bruge deres modersmål.

De havde besluttet at flytte til udlandet ud fra den antagelse, at de ville være i stand til at vende tilbage "hjem", hvis de blev alvorligt syge.

Vigtige informanter sagde, at dem, der ønsker at kommetilbagegenerelt gør det. Skandinaviske konsulater og kirker samt internationale hospitaler har nogle gange bidraget til hjemsendelsen. Pensionister, der ikke er i stand til at organisere deres egen tilbagevenden på grund af f.eks. alvorlig sygdom, demens eller alkoholisme — eller som ikke ønsker at vende tilbage — kan dog ikke finde en tilfredsstillende løsning.

Formelle problemer med adgang til sundhedspleje og sociale ydelser i det tidligere oprindelsesland kan også opstå, hvis pensionister registreres som bosiddende i Spanien. De tidligere oprindelseslande har forskellig praksis i denne henseende, hvilket til dels afhænger af, hvordan de anvender de nuværende europæiske

forordninger om koordinering af de sociale sikringsordninger.

Politiske konsekvenser

De nationale myndigheder i oprindelses- og bestemmelseslandene bør, om nødvendigt på bilateralt grundlag, udvikle procedurer for passende pleje af pensionerede alvorligt syge migranter, der ikke taler det lokale sprog. Et eksempel kan være at udvikle samarbejde mellem plejehjem i værtssamfund og højere uddannelsesinstitutioner i oprindelseslandene for at lette praktikophold og erhvervsuddannelse for fremtidige læger, sygeplejersker og andre sundhedspersonale på større IR-destinationer. Der findes allerede nogle sådanne initiativer i Spanien.

I nogle tilfælde er hjemsendelse imidlertid klart den bedste løsning. Hjemsendelse kan være et politisk følsomt spørgsmål i oprindelsessamfundene, hvis pensionsmigration er forbundet med "søgning" af skattemæssige og sociale ydelser, især i tilfælde, hvor værtssamfundene indfører forskellige gunstige skattesystemer for at tiltrække velhavende udenlandske pensionister. Denne finanspolitiske sub-auktion kan

underminere samhørigheden og solidariteten inden for Europa generelt. Det kan navnlig underminere bestræbelserne på at skabe legitime muligheder for at forlade landet for mobile pensionister, som på et sent tidspunkt i deres liv vil skulle vende tilbage til deres tidligere hjemland.

Referencer og uddybning

- Blaakilde, A. L. (2015). Hvor er "sted" på plads? Tværnationale spørgsmål for den danske stat og dens pensionsindvandrere i udlandet. *Boligtidende for ældre*, 29, 146-163.
- Center for Fremtidige Studier. (2009). *Omsorg i Spanien: Undersøgelse af de nuværende og fremtidige plejebehov i det britiske Ex-Service-samfund, der har fast bopæl i Spanien*. Canterbury: Center for Fremtidige Studier.
- Hall, K., & Hardill, I. (2016). Tilbagetrækning migration, den "anden" historie: Pleje af svage ældre britiske statsborgere i Spanien. *Alder og samfund*, 36, 562-585.

72 Hvordan kan flersprogethed fremmes i EU's forbrugerlovgivning?

Christine Kaddous, Laura Marcus, Genève Universitet

Der findes ingen fælles EU-tilgang til sprogkrav for medlemsstaterne i forholdet mellem virksomheder og forbrugere ("B2C"). Denne situation kan føre til retsuskikkerhed.

Hvad fortæller forskningen os?

Sprogkravene varierer fra den ene EU-lovgivning til den anden og er ikke nødvendigvis konsekvent. Nogle ulogiske situationer kan endda forekomme. F.eks. på området for mærkning synes sprogkravet for mærkning af fødevarer bestemt til dyr (som kræver anvendelse af medlemsstatens officielle sprog) at være strengere end det sprogkrav, der gælder for mærkning af fødevarer for "mennesker" (hvilket kun kræver anvendelse af et sprog, der er let forståeligt for forbrugeren). Der er ingen tvivl om, at "medlemsstatens officielle sprog" giver forbrugerne bedre beskyttelse i en bestemt stat, hvilket gør det vanskeligt at forstå, hvorfor EU-lovgiveren yder mere beskyttelse af dyr end til konsum.

Illustrationer og beviser

Den nuværende situation viser en række sprogregler, der finder anvendelse på de forskellige områder af forbrugerretten, der er omfattet af EU-retten. Mangfoldigheden på dette område kan føre til retsuskikkerhed, da medlemsstaterne, de erhvervsdrivende og forbrugerne ikke kan stole på en sammenhængende tilgang. EU-lovgivningen synes snarere at anvende en tilgang fra sag til sag. Sprogkriterier vælges ikke af en bestemt grund, f.eks. de berørte forbrugeres sårbarhed, det område, hvor en vare eller en tjenesteydelse sælges osv. Denne juridiske tvetydighed kan skabe usikkerhed og ineffektivitet.

Politiske konsekvenser

Det kan overvejes at forbedre EU's sprogkrav, da de grundlæggende traktater ikke indeholder specifikke kompetencer, der gør det muligt for EU at regulere brugen af sprog i medlemsstaterne. To specifikke behov skal opfyldes for at fremme flersprogethed i EU's forbrugerbeskyttelseslovgivning.

Det første behov vedrører tilpasning af sprogreglerne for forbrugerbeskyttelse for at sikre overordnet sammenhæng. Dette gælder hovedsagelig for varer og salgsmetoder. Det kan også gælde for tjenesteydelser,

men det nuværende krav om sproglig konsekvens, der gælder det meste af tiden på dette område (samt forbuddet mod urimelig handelspraksis), er tilstrækkeligt til at løse eventuelle sprogproblemer. Indførelse af specifikke kriterier vil undertiden forhindre økonomiske aktører og forbrugere i at vælge et andet sprog end det "officiellesprog" eller "det letforståelige sprog". I nogle tilfælde vil dette ikke gavne de kontraherende parter, da der er mere plads til forhandling på tjenesteydelsesområdet end på vareområdet. Indførelsen af specifikke sprogkriterier ville derfor reducere denne forhandlingsmargen og den frie bevægelighed for tjenesteydelser; vurdering af, hvornår denne begrænsning er gavnlig, og når den ikke er gavnlig, er et spørgsmål, der kræver yderligere overvejelser, idet der lægges særlig vægt på proportionalitetsprincippet.

Hvad angår vare- og salgsaftaler, er det nødvendigt at tilpasse det eksisterende system, men ikke at erstatte det fuldt ud. Der er kun opstået få tvister mellem 1) erhvervsdrivende og forbrugere og 2) medlemsstater.

Siden 1990'erne har meget få sprogkrav, der er pålagt medlemsstaterne og de erhvervsdrivende, ført til en tvist ved Den Europæiske Unions Domstol (EU-Domstolen). Selv i sådanne tilfælde har EU-Domstolens stærke retspraksis gjort det muligt at løse dem (de fleste af de spørgsmål, der vedrører mærkning).

Selv om denne retspraksis findes og løser de fleste af problemerne, skal EU-lovgiver imidlertid i højere grad kategorisere sprogkrav.

► For det første er det på området for varer og salgssordninger nyttigt at skabe en skala i sprogkravene, afhængigt af det formål, der forfølges af EU-lovgiver, og den pågældende situation. Kriteriet "sprog, der er letforståeligt for forbrugeren" som fortolket af Den Europæiske Unions Domstol (hvilket i de fleste tilfælde betyder det officielle sprog, medmindre der er et andet sprog, der er lettere at forstå for gennemsnitsforbrugeren sammen med et eller flere andre sprog), bør være hovedreglen, da dette skaber en balance mellem behovet for at informere gennemsnitsforbrugeren på passende vis (om nødvendigt og som en sidste udvej ved hjælp af piktogrammer og symboler som fortolket af Domstolen) og behovet for at sikre en effektiv fri bevægelighed for varer inden for Unionen.

► For det andet, hvor det er nødvendigt at styrke

beskyttelsen (f.eks. for bestemte forbrugergrupper som f.eks. børn), bør "medlemsstaternes nationale sprog finde anvendelse. Dette kriterium godkendes normalt af Kommissionen og medlemsstaterne, fordi oplysningerne i princippet gives bedre til forbrugeren på hans eget nationale sprog ("etsprog, der er let forståeligt" kan være forskelligt fra det officielle sprog i den region, hvor forbrugeren befinder sig).

► For det tredje og for at undgå en fuldstændig harmonisering af sprogkravene i EU's forbrugerbeskyttelseslovgivning, som kan føre til overdreven stivhed og forhindre tilpasning til uforudsete situationer, bør EU-lovgiveren have mulighed for at håndtere specifikke situationer, der måske ikke falder ind under de to ovennævnte kategorier (f.eks. turister, "udlændinge" eller sproglige mindretal, for hvilke en regel som medlemsstaternes officielle sprog ikke er særlig nyttig).

Det andet behov vedrører generel fremme af flersprogethed i alle EU's politikker, herunder inden for forbrugerbeskyttelse. I den forbindelse bør EU - institutionerne anvende artikel 21 og 22 i Den

Europæiske Unions havne for grundlæggende rettigheder, som opfordrer EU til at respektere den sproglige mangfoldighed. De skales i sammenhæng med artikel 3 (respekt for kulturel og sproglig mangfoldighed) og artikel 4 (respekt for medlemsstaternes nationale identitet) i traktaten om Den Europæiske Union for at fremme flersprogethed og sproglig mangfoldighed som et tværgående mål, der som sådan skal indgå i enhver EU-politik, og ikke kun som et supplement til et økonomisk mål, således som det i øjeblikket er fastsat i EU's retspraksis.

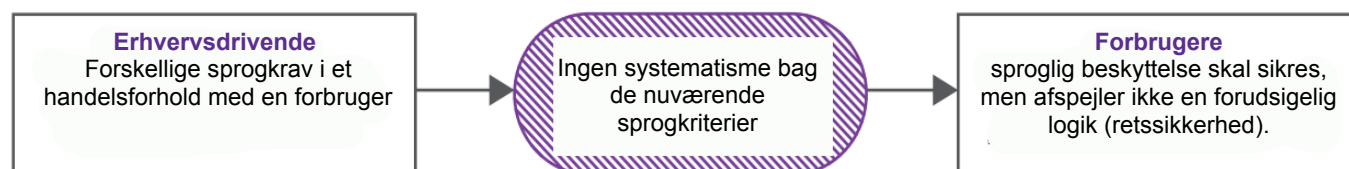
Referencer og uddybning

Touijer, K. (2016). Sproglig mangfoldighed og forbrugerbeskyttelse. *Rapport om europæiske anliggender*, 3, 381-390.

van der Jeught, S. (2015). *EU's sproglovgivning*. Groningen: Europa-loven.

Weerts, S. (2014). Lighed mellem sprog? Udviklingen i Unionens sprogordning i lyset af retspraksis, *Journal of European Law*, 6, 234-241.

EU-LOVGIVNINGEN OM FORBRUG OG SPROG: HORISONTALE VIRKNINGER FOR VARER

Liste over bidragydere

Rihards Bambals

Latvijas Universitāte

Cyril Brosch

Universitetet i Leipzig

Astrid von Busekist

Videnskab Po Paris

Brian Carey

Universitetet i Limerick

ELISA Caruso

Universidade do Algarve

Marc Chesney

Finansobservatoriet

Jaka Čibej

Univerza mod Ljubljani

Marco Civico

Universitetet i Genève

Vicent Climent-Ferrando

Universität Augsburg

Manuel Célio Conceição

Universidade do Algarve

Neuza Costa

Universidade do Algarve

Helder De Schutter

Katholieke Universiteit Leuven

Paul H. Dembinski

Finansobservatoriet

Edgár Dobos

MTA Társadalomtudományi
Kutatóközpont, Budapest

Robert Dunbar

Universitetet i Edinburgh

Nesrin el Ayadi

Universiteit van Amsterdam

Mark Fettes

Università di Milano-Bicocca

Sabine Fiedler

Universitetet i Leipzig

Alice Fiorentino

Universitetet i Reims
Champagne-Ardenne

Melanie Frank

Universität Augsburg

Guillaume Fürst

Finansobservatoriet

Núria Garcia

Universität Augsburg

Michele Gazzola

Humboldt-Universität zu Berlin

Jean-François Grégoire

Videnskab Po Paris

François Grin

Universitetet i Genève

Pr. Gustafson

Uppsalauniversitet

Christopher Houtkamp

Universiteit van Amsterdam

Gabriele Iannàccaro

Università di Milano-Bicocca

Rudi Janssens

Vrije Universiteit Brussel

Christine Kaddous

Universitetet i Genève

Peter A. Kraus

Universität Augsburg

Ann Elisabeth Laksfoss Cardozo

Uppsalauniversitet

Virginia Mamadouh

Universiteit van Amsterdam

László Marác

Universiteit van Amsterdam

Laura Marcus

Universitetet i Genève

Róisín McKelvey

Universitetet i Edinburgh

Machteld Meulleman

Universitetet i Reims

Champagne-Ardenne

Sergi Morales-Gálvez

Katholieke Universiteit Leuven

Žaneta Ozoliņa

Latvijas Universitāte

Nike K. Pokorn

Univerza na Ljubljani

Lia Pop

Universitatea din Oradea

Anthony Pym

Universitat Rovira i Virgili

Philippe Rudaz

Finansobservatoriet

Andrew Forkortelse

Universitetet i Limerick

Mona Stănescu

Universitatea din Oradea

Nenad Stojanović

Katholieke Universiteit Leuven

Torsten Templin

Humboldt-Universität zu Berlin

Balázs Vizi

MTA Társadalomtudományi

Kutatóközpont, Budapest

Bengt-Arne Wickström

Humboldt-Universität zu Berlin